

นิทานปักษาส

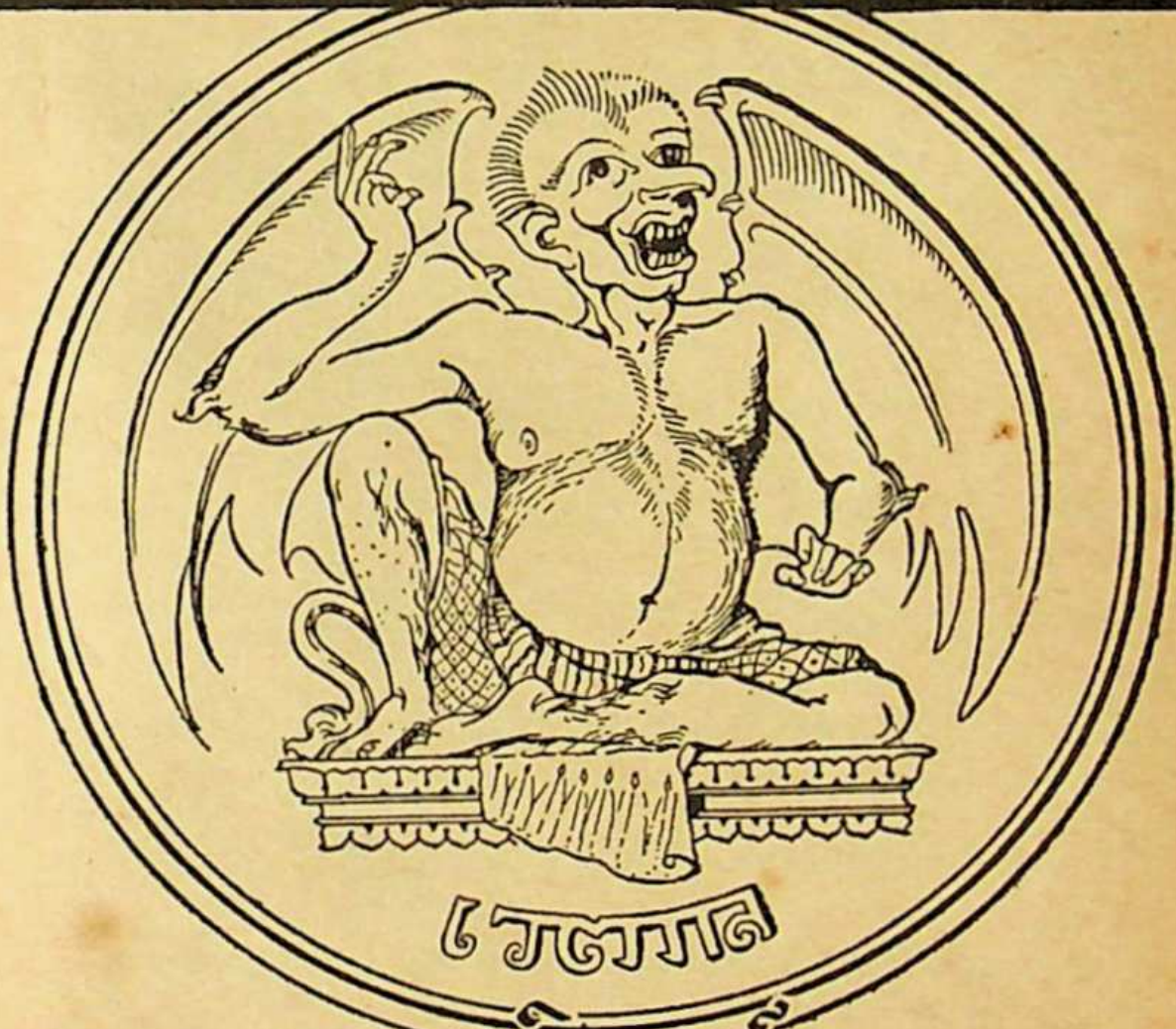
เวทกาล

พระนิพนธ์

กรมหมื่นพิทยาสงการณ

นิทานปักษาส

เวทมนตร์

พระนิพนธ์

กรมหมื่นพิทยาสงการณ

(๖)

แปลเป็นหนังสือภายหลัง เรียกว่าไฟตาลับจัส แลทั้ง
แปลเป็นภาษาอื่นเดี่ยอน ๆ แทบทุกภาษา

นิทานเวตาลทั้งฉบับสังกฤตแลฉบับหนังสือ ได้มี
คนอังกฤษแปลเป็นภาษาอังกฤษ แลทั้งนายร้อยเอก
เซอร์ อาร์ เอฟ. เบอร์ตัน. ได้นำเอาเรื่องมาแต่งยก-
ย่องไปตามสำนวนโวหารของเขา สำหรับให้คนอังกฤษ
อ่านอีกชนหนึ่ง แต่ไม่เต็มทั้ง ๒๕ เรื่อง ถ้าใครอ่าน
นิทานเวตาลในภาษาอังกฤษ อ่านฉบับของเบอร์ตัน
สนุกกว่าฉบับอื่น ถ้าจะเปรียบกับเครื่องเพชรพลอยที่
ทำเป็นวัตถุสำหรับประดับกาย ก็เหมือนกับพลอยแซก
อย่างดี ซึ่งช่างฝรั่งเอาไปฝังในเรือนทองคำอันมีรูปแฉ
ลายงดงามถูกตามผู้ตมไขแซก ถึงผู้อ่านไม่ใช่ฝรั่งก็เห็น
ดีอย่างฝรั่งได้ เพราะอ่านภาษาอังกฤษ

ส่วนฉบับภาษาไทยนี้ ได้ใช้ฉบับเบอร์ตันเป็น
หลักในการเรียบเรียง ถ้าจะเอาเทียบกับฉบับที่แปล

(ค)

ตรงมาจากสังกฤตหรือหินที่ จะเห็นผิดกันมาก เพราะ
ในฉบับอังกฤษมีสำนวนความคิดแล้วจหาร ของเบอร์ตัน
ปะปนอยู่มากชั้นหนึ่งอยู่แล้ว ซ้ำในภาษาไทยนั้น น.ม.ส.
ปนลงไปอีกชั้นหนึ่งแล้ว อนึ่งเรื่องในฉบับไทยนี้ บาง
เรื่องไม่มีในฉบับเบอร์ตัน บางเรื่องในฉบับของเบอร์ตัน
ไม่ได้เอาลงมาในหนังสือนี้

พิเคราะห์

คลองบางกอกใหญ่

กรุงเทพฯ ๗ วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๑

สารบัญ

	หน้า
๒ ๕ ต้นเรื่อง	1
๕ ๕ เรื่องที่ 1	43
๕ ๕ เรื่องที่ 2	93
๕ ๕ เรื่องที่ 3	153
๕ ๕ เรื่องที่ 4	180
๕ ๕ เรื่องที่ 5	198
๕ ๕ เรื่องที่ 6	236
๕ ๕ เรื่องที่ 7	263
๕ ๕ เรื่องที่ 8	308
๕ ๕ เรื่องที่ 9	342
๕ ๕ เรื่องที่ 10	370
ปลายเรื่อง	379

นิทานเวตาล

ต้นเรื่อง

พระราชาทรงนามวิกรมมัททีย์* ครองราชย์
อยู่กรุงอุชชยีนี นับเป็นเวลาถึงบัดนี้ได้เกือบ ๒๐๐๐
ปี พระองค์เป็นกษัตริย์ทรงนามเลื่องลือ สามารถ
ทั้งในทางศึก แลในทางปกครองไพร่ฟ้าประชาชน
ให้อยู่เย็นเป็นสุข ทั้งเป็นผู้เอื้อเฟื้อต่อการเรียน
รู้ มีปราชญ์ ๕ คน เรียกว่า เนาวรัตน์แก้ว คือ
กาลิทาส เป็นต้น แต่งกลอนยอพระเกียรติได้
ปรากฏจนเวลานี้ว่า รัชกาลพระวิกรมมัททีย์เป็น
เวลาทิวารุ่งเรือง

---

* นามวิกรมมัททีย์คือ วิกรม แลอาทิตย์ อ่านว่า วิกรมมัททีย์
หรือ วิ กระ มา ทิตย์

ประวัติของพระราชาพระองค์นั้น มีชื่อจริงปะปน
 กับกับเรื่องซึ่งประดิษฐ์ขึ้น กล่าวตามความที่เป็นคำนำ
 เรื่องนั้นว่า เมื่อพระวิกรมมหาราชทรงครองสมบัติรุ่งเรือง
 อยู่หลายปี จนพระชนม์มาได้ ๓๐ พรรษา จึงทรง
 พระดำริว่า บ้านเมืองต่างประเทศที่ใดทรงยินยอม แต่
 มิได้เคยเห็นนั้นมาก สมควรจะเสด็จไปดูให้เห็นเสีย
 สักครั้งหนึ่ง ราชประสงค์ก็จะเที่ยวสอดรู้การในบ้าน
 เมืองเหล่านั้น หาช่องทางที่จะเอารวมเข้ามาเป็นเมือง
 ขึ้นด้วยกำลังอาวุธหรือกำลังปัญญา ทรงคิดฉะนั้นจึงมอบ
 ราชการบ้านเมืองให้พระอนุชา ทรงนามพระภรรตฤราช
 ปกครองแทนพระองค์ แล้วทรงเครื่องปลอมเป็นโยคี
 มีพระโอรสองค์ที่ ๒ ทรงนามธรรมธวัชตามเสด็จ เที่ยว
 เตรีงเตร่ไปในป่าแลเมืองต่าง ๆ

พระภรรตฤราชผู้อนุชา ซึ่งปกครองสมบัติแล
 ราชการเมืองแทนพระราชนัน เป็นบุรุษมหฤทัยช้เขา

เป็นปกติ เพราะได้เสียนางผู้เป็นชายาไป ด้วยเหตุ
 ปรุผลาด มีเรื่องตามทักกล่าวต่อกันมาว่า วันหนึ่ง
 พระภรรตฤราชเสด็จออกล่าเนื้อในป่า พบหญิงแม่หม้าย
 เข้าสู่กองเพลิงซึ่งเผาศพพราหมณ์ผู้สามิ หญิงนั้นแสดง
 ความมั่นใจใจปราศจากความสะทกสะท้าน ครั้นพระ
 ภรรตฤราชเสด็จกลับถึงวัง จึงเล่าแก่นางผู้เป็นชายา
 แห่งพระองค์ว่า นางพราหมณ์มีความสัตย์แลความกล้า
 ฉะนั้น ๆ พระชายาทูลตอบว่า เมื่อผัวสิ้นชีพไปแล้ว
 หญิงดียอมจะสิ้นชีวิตด้วยเพลิงแห่งความทุกข์ หากต้อง
 ตายในกองเพลิงซึ่งเผาศพสามิไม่ พระภรรตฤราชทรง
 พังตงนกกนงตรกตรอง มิได้ตรัสประการใด ครั้น
 วันรุ่ง เสด็จออกป่าล่าเนื้ออีกครั้งหนึ่ง ไม่ช้าตรัสให้
 มหาตเล็กเชิญเครื่องทรง ซึ่งขาดแลเปื้อนเปื้อนกลับ
 ไปทูลพระชายาว่าเกิดเหตุวิบัติในป่า พระภรรตฤราช
 สิ้นพระชนม์เสียแล้ว พระชายาได้ยืนดั่งนน ก็ล้มลงสิ้น

ชีวิตด้วยเพลิงแห่งความทุกข์ พระภรรตฤราชกลับจาก
 บ่าก็เสียพระหฤทัยหนักหนา มีอาการซึมเซากระเดียด
 ไปข้างจะออกเป็นฤาษีอยู่รำไป แม้มชยาของคณ ๗
 จำนวนไม่น้อยก็ไม่ทำให้ชุ่มชื้นได้ (จนได้นางมาใหม่
 อีกองค์หนึ่ง)

เมื่อได้รับตำแหน่งปกครองแทน พระองค์พระราช
 แล้ว พระภรรตฤราชก็ปฏิบัติราชการโดยทางที่ชอบ
 แต่ไม่สนุกในงานที่กระทำ จนกามเทพแผลงศรดอกไม้อ
 ทลุหฤทัยอีกครั้งหนึ่ง

นางนมนมหน้าเหมือนพระจันทร์วันเพ็ญ มีผผดง
 เมฆลินโลहित ซึ่งอุ้มฝนหอยอยู่ในฟ้า มีผผซึ่งเยี่ย
 ดอกมะลิให้ได้อาย มีตาเหมือนเนอทรายซึ่งระแวงภย
 ริมฝีปากเหมือนดอกทับทิม คอเหมือนคอนกเขา มีอ
 เหมือนสีแห่งท้องสังข์ เหวเหมือนเหวเสือดาว บาท
 เหมือนดอกบัว พร้อมด้วยลักษณะนางงามอย่างแซก

ซึ่งไทยเราทแต่งกายกกลอน ก็พลอยเอาอย่างมาเห็นงาม
ไปด้วย

พระชายาองค์ใหม่งามเช่นนี้ พระภรรตฤราชก็
ล้มหลง แต่นางมิได้จงใจรักดีต่อพระสามี กลับไปมีใจ
รักใคร่กับอำมาตย์หนุ่มคนหนึ่ง ชื่อ มหิบาล มีชาก็
เกิดเหตุ

ในทีใกล้พระราชวัง มีพราหมณ์คนหนึ่งกับภริยา
เป็นคนจนยากแค้นแสนเข็ญ ไม่รู้จะทำอะไรก็ทำตบะ
คืออดข้าว และทรมานตัวต่าง ๆ หน้าหนาวลงแช่น้ำ
หน้าร้อนนั่งผิงไฟรอบตัว จนเทวดาเบ็ดเตล็ดพากันยำ
เกรงท้อไป ในที่สุดเทวดุตกลงมาจากสวรรค์ ยื่นผลไม้
ให้ผลหนึ่งบอกว่า เป็นผลไม้อำมฤต ถ้ากินแล้วจะยืน

ชิวตอยู่คาฟ้า

ครั้นเทวดุตอันตรธานไปแล้ว พราหมณ์ก็อาปาก
ซึ่งพันหมัดไปแล้ว เพื่อจะกัดแลกินผลอำมฤต พอนาง

พราหมณ์ร้องห้ามว่า “ท่านเอ๋ย ท่านจงยังชงใจดูก่อน
 ความตายนั้นเป็นทุกชั่วขณะเดียว ความมีชีวิตยาก
 แค้นเช่นเราเป็นทุกชั่วยาวนาน ท่านอยากจะมีทุกชัเช่น
 นจนคาพาหรือ ความยากจนนี้เป็นบาปที่เราทำไว้ใน
 หนหลัง ท่านจะยึดทุกชัคอชีวิตนไปทำไมเล่า ผลไม้นั้น
 ท่านอย่ากินเลย”

พราหมณ์ได้ยินภริยาท้วงตงนั้นก็ลงใจในใจ นิ่ง
 นิ่งปากอ้าตาเพ่งอยู่สักครู่หนึ่ง จึงกล่าวแก่ภริยาว่า “ข้า
 ได้รับผลไม้นี้ไว้จากเทวทูตด้วยหมายจะกิน เมื่อเจ้าคิด
 ค้านฉะนี้ ข้าก็สงสัยในใจ เจ้าผู้มีปัญญาจะเห็นควรให้
 ข้าทำอย่างไรต่อไปเล่า”

นางพราหมณ์ตอบว่า “ท่านกับข้าพเจ้าเวลานี้
 แก่แล้ว ความชราย่อมกีดกันความสุขซึ่งมีในใจหนุ่ม
 แลสาว คนแก่จะอยู่ปรำปราอีกช้านานก็หาประโยชน์
 มิได้ ถ้าการกินผลไม้นี้กลับให้ความเป็นหนุ่มแก่ท่าน

ข้าพเจ้าก็จะมิดค่านเลย”

พราหมณ์ได้ยินกริยากล่าวตงนน ก็สนความล้งเด
 ในใจ ทั้งผลไม้ลงยงพนดิน นางพราหมณ์กยนิต แต่
 ชอนความอิมใจไว้มแสดงให้สามีเห็น ความอิมใจนั้น
 เกิดแต่ความเห็นแก่ตนเองฝ่ายเดียว คือนางพราหมณ์
 เห็นว่า นางได้อยู่เป็นสามีกริยากับพราหมณ์มากชานาน
 จนถึงความชราเห็นปานฉะนแล้ว ถ้าสามีกินผลอำมฤต
 ยินยงต่อไป ส่วนนางเองมีพันความตายได้ไซ้ร ความ
 เทยงธรรมจะมิกทำไม ครนสามีทงผลอำมฤตลงบนพน
 ดินฉะนแล้ว นางก็กล่าวตเตยงความมีอายุยืนชาเติม
 อิก จนสามีเห็นจริง กลับโกรธเทวดาว่านำผลอำมฤต
 มาให้ด้วยความปลอดภัย หยิบผลไม้นั้นจะโยนเข้ากองไฟ
 กริยาห้ามไว้แล้วกล่าวว่า “ท่านอย่าเพ่อทำเร็วไปนัก
 ผลไม้นั้นมิใช่ของหาง่าย เมื่อได้มาแล้วก็ควรใช้ให้เป็น
 ประโยชน์ ท่านจงไปเฝ้าพระภรรตฤราช ถวายผลไม้นั้น

เธอคงจะประทานรางวัลให้สมแก่ราคาของ รางวัลนั้น
และจะปลดทุกข์คือความจนของเรา ท่านทำตบะมา
ช้านานจนได้ผลเช่นนั้นแล้ว ท่านจงกระทำตามคำข้า เพื่อ
ให้ผลแห่งตบะนั้นเป็นเครื่องนำมาซึ่งความสุขเกิด”

พราหมณ์สามได้ฟังภริยากล่าวดังนั้น ก็เห็นด้วย
จึงนำผลอำมฤตเข้าไปเฝ้าพระภรรตฤราช ทูลให้ทราบ
คุณแห่งผลไม้ นั้น แล้วทูลว่า “พระองค์จงรับผลไม้
เป็นของซึ่งข้าพเจ้าถวายเกิด พระองค์ทรงพระชนม์มา
ยี่นานจะได้เป็นเทพองค์หนึ่งไป แลถ้าประ
ทานรางวัลแก่ข้าพเจ้าให้สมแก่ข้าแห่งผลไม้ ความ
เป็นเทพของพระองค์ก็ยิ่งแผ่กว้างทวีออกไป”

พระภรรตฤราชได้ฟังดังนั้นก็ทรงยินดี รับผลไม้
จากพราหมณ์แล้ว ตรัสให้พราหมณ์ตามเสด็จเข้าไปใน
คลังทอง อันเป็นคลังทองทรายกองอยู่หลายพ้อม แล้ว

ตรัสให้พราหมณ์ขนเอาไปเต็มแรงที่จะขนได้ พราหมณ์ก็เปิดองผ้าออกห่อทองทราย และบรรจุในที่ต่าง ๆ ซึ่งจะบรรจุได้ รวมทั้งในปากอันพุทคล่องแต่ไม่มีฟันนั้นด้วย ครั้นพราหมณ์ออกจากวังไปแล้ว พระภรรตฤราชก็เสด็จไปสู่ยังตำหนักแห่งพระชายาองค์ใหม่ ประทานผลไม้แก่นางแล้วตรัสว่า “เจ้าจงกินผลไม้อำมฤตนั้นเถิด ความงามของเจ้าจะอยู่ให้ช้ำชมไปชั่วกาลนาน”

พระชายาซึ่งมีหน้าเหมือนพระจันทร์วันเพ็ญ มีผมหงอกสีนวลโลหิตซึ่งอุ้มฝันท้อยอยู่บนฟ้า มีผิวซึ่งเยยดอกมะลิให้ได้อาบ ฯลฯ ฯลฯ ทรงรับผลไม้อำมฤตจากพระภรรตฤราชแล้ว วางพระหัตถ์บนอุระพระสามิจุ้มพิต พระเนตรแลพระโอษฐ์ พลาจตุลว่า “พระองค์จงเสวยผลไม้เถิด หรือมิฉะนั้นแบ่งเสวยกับข้าพเจ้าองค์ละครึ่งผล เพื่อจะได้ย็นชนมายุไปด้วยกัน ความเป็นสาวอยู่เสมอนั้น ถ้ามิได้มีชายผู้เป็นที่รักอยู่ด้วยแล้ว

ประโยชน์อันใดจะมีเล่า”

พระภรรตฤราชทรงฟังดังนั้น ก็แค้นในพระ-
 หฤทัย แต่ตรัสแก่นางว่า ผลอำมฤตนั้นต้องกินคนเดียว
 หมดผลจึงจะมีคุณดังกล่าว ถ้าแบ่งกินคนละครึ่งก็ไม่มี
 ประโยชน์เลย รับสั่งเท่านั้นแล้วก็เสด็จไปจากตำหนัก
 นาง ทั้งผลอำมฤตไว้ให้เสวยตามสบาย

ฝ่ายพระชายาผู้มีหน้าเหมือน พระจันทร์วันเพ็ญ
 มีผมเหมือนเมฆสีนวลโลหิตซึ่งอุ้มฝันทอยอยู่บนฟ้า วลว
 วลว ครั้นพระสวามีเสด็จพ้นตำหนักไปแล้ว นางก็ตรัส
 ให้คนสนิทไปตามอำมาตย์หนุ่ม ผู้เป็นที่พึ่งพระหฤทัยไป
 ที่ตำหนัก แลประทานผลอำมฤตแก่อำมาตย์หนุ่มด้วย
 ภิรยาแลวจา ซึ่งสำแดงเสน่ห์หาอย่างน้อยเสมอกับที่
 ได้แสดงต่อพระภรรตฤราชผู้สวามี อำมาตย์หนุ่มรับผล
 อำมฤตด้วยภิรยาแลวจา ซึ่งสำแดงเสน่ห์หาไม่หย่อน
 กว่าที่นางสำแดง แล้วกลับจากตำหนักพระชายา พบ

นางสนมรูปงามคนหนึ่ง ซึ่งเป็นที่พิศวาสของอำมาตย์
หนุ่ม ๆ ก็ให้ผลอำมฤตแก่นางนั้นด้วยกิริยาแลวจาก ซึ่ง
สำแดงเสน่ห์หาไม่หย่อนกว่าที่ได้แสดงต่อพระชายา ประ
มาณ ๕ นาทีซึ่งพ้นมาแล้ว นางสนมรูปงามได้รับผลไม้ม
สำคัญ ไม่ทราบเรื่องแต่เดิมมา คิดจะหาความชอบต่อ
พระภรรตฤราชโดยความฉันทว่าจะได้เป็นใหญ่ จึงนำ
ผลไม้มไปถวาย ทูลว่าเป็นผลอำมฤตซึ่งถ้าเสวยให้หมด
ผล จะทรงพระชนมยืนยาวชวักลปาวสาน

พระภรรตฤราช ทรงรับผลอำมฤตจากนางแล้ว
ประทานทรัพย์เป็นรางวัลมากมาย ครั้นนางออกจากที่
เฝ้าแล้ว ก็ทรงถือผลไม้มในพระหัตถ์พิศพลางทรงรำพึงว่า

“มายาคือความมั่งคั่ง แลมายาคือความรุกรนมค
ดุทีไหนบ้าง ความชนบานอันเกิดแต่มายาทั้งสองนอย
ได้ครู่เดียวก็กลับเป็นความชมตลอดชาติ ศฤงคารน
เหมือนเหล่าในถ้วยของนักเลงสุรา เมื่อจับครั้งแรกม

รสดีเอิบอาบไปทั่วกาย ยิ่งดื่มบ่อยเข้ายิ่งหย่อนรส ใน
 ที่สุดเป็นทุกขอันหนัก ชีวิตนี้มีไซ้อันไกล คือความหม่น
 เวียนแห่งความชราภาพ ซึ่งเป็นความหลง กับความ
 เราวอันซึ่งเป็นความจริงเท่านั้น วันที่จะตนจากชีวิตก็
 คือวันที่สุดแห่งชีวิตนั่นเอง ทางที่สองรองความตนจาก
 ชีวิตก็คือความเป็นดาบส ไว้ครุฑาในตบะเพื่อพระผู้
 เป็นเจ้าจะได้ทรงกรุณาประทานในโลกหน้า ความสุข
 ซึ่งไม่ประทานในโลกนี้”

เราได้กล่าวมาในเบื้องต้นว่า พระภรรตฤราชเป็น
 ผู้มีหฤทัยซมเขาชวนจะเป็นฤาษีอยู่เสมอ ๆ แล้วถ้อยคำ
 ททรงรำพัน เป็นคำของคนทีไกลจะออกบ่าเป็นดาบส
 เราท่านฟังดูไม่เห็นได้ความเป็นเรื่องเป็นราวอะไร เพราะ
 เรายังอยู่ห่างไกลจากความเป็นดาบสมาก และมีได้แสง
 ที่จะออกบ่าเป็นฤาษีเลย ส่วนพระภรรตฤราชนั้นเมื่อทรง
 รำพันเช่นกล่าวมานี้แล้ว ก็ตกลงในหฤทัยว่าจะออกบ่า

เป็นโยคี แต่ยังคงอยากจะสนทนากับพระชายา ผู้มีหน้า
เหมือนพระจันทร์วันเพ็ญ วลว วลว อยู่ จึงเสด็จไป
ตำหนักนาง ช้อนผลอำมฤตไปด้วย ครั้นเสด็จถึงจึง
ตรัสถามว่าผลอำมฤตที่ประทานนั้น นางเสวยแล้วหรือ
นางทูลตอบว่า “ไฉนพระองค์จึงตรัสถามเช่นนั้น ข้าพเจ้า
ได้รับประทานก็กินแล้วเป็นแน่ พระองค์ทรงเห็นข้าพ-
เจ้าเสวยน้อยไปกว่าเมอตะกนหรือ”

พระภรรตฤราชทรงหยิบผลอำมฤต ออกชุให้นางดู
แล้วมดำรัสแก่ราชบุรุษ อำนวยวิธีตักหวนางอย่าง
ละเอียด ส่วนผลอำมฤตนั้นมิรับสั่งให้ล้างจนสิ้นมลทิน
หลุดจากมือคนต่าง ๆ แล้วก็เสวยหมดทั้งผล แล้วทรง
ราชสมบัติเข้าป่าเป็นโยคี คนบางพวกกล่าวว่าพระ-
ภรรตฤราชยังทรงโยคะอยู่ในแถบเขาหิมาลัย อันเป็นที่
กว้าง ยากที่ใครจะไปตามพบ คนบางพวกกล่าวว่า
เมื่อจำเริญตบะยัง ๆ ชน ก็ได้เข้าร่วมอยู่ในภาวะแห่ง

พระผู้เป็นเจ้า อันเป็นที่ประมวลดคนดีทั่วไป

ส่วนราชสมบัติกรุงอุชชนิ ซึ่งว่างผู้ปกครองนั้น
ก็รอนถึงพระอินทร์ตามเคย พระอินทร์ตรัสให้สุรตน
ทงขอบถพาลลงมาบังนกรุงอุชชนิ มิให้มิภยมา
ถึง ต่อเมื่อพระวิกรมมาทิตยกลับเขากรุงเมื่อใดจึงให้สุร
กลับไปที่อยู่ได้ บถพาลรับเทวบัญชาตั้งนกกมาอยู่ประ
จําการที่กรุงอุชชนิ เผ่ายามทงวันทงคนมิให้ภยมีมาได้

ฝ่ายพระวิกรมมาทิตย เมื่อเสด็จพาพระโอรสปลอม
เป็นโยคีเที่ยวเตร่จรตามเมืองแลป่าต่าง ๆ ประมาณ
ปีหนึ่ง ก็บังเกิดเบือหน่าย เพราะเสียดมาเครื่องทรงไม
สบาย ควรแก้ราชูประโภค บางคราวก็ทวด บางคราว
ก็ตองตอสูสตัวป่าทนกวกษัตริย์ ๒ องค์ คือนอ ๒ ก็อัน
อนึ่งพระราชาทงราชสมบัติไปนานก็คิดเป็นทวง เกิดวิตก
ต่าง ๆ ทงได้ย่นลือกันว่าพระภรรตฤราชทงเมืองเข้าป่า
เป็นฤษไปเสียแล้ว เหตุเหล่านี้รวมกันทำให้พระวิกรม-

มาทิตยพาพระโอรสหันพระพักตร์สู่นคร สององค์ทรง
 ดำเนินหลายวัน ถึงประตูนครเวลาเที่ยงคืน พอจะ
 เสด็จเข้าเมืองกมฺมุมากายใหญ่ยื่นขวางประตู ร้องถาม
 ด้วยเสียงดังสนั่นว่า “ใครมา จะไปไหน จงหยุดอยู่
 กับที่แลบอกชื่อไปก่อน”

พระวิกรมมาทิตยทรงโกรธเป็นกำลังตรัสว่า “เรา
 คือพระราชวิกรมมาทิตย จะกลับเข้าสู่นครของเรา เจ้า
 คือใครจึงกำเริบมาห้ามฉะน”

อสุรบถพิบาลตอบว่า “ข้าพเจ้าเป็นผู้ ทเทพยดา
 ให้มารักษาเมืองนี้ ถ้าท่านคือพระราชวิกรมมาทิตยจริง
 จงมาสู้กันลของฤทธิศุก่อน”

พระราชชาติตรัสว่า “ตกลง” เพราะไม่โปรดจะทำ
 อะไรยิ่งกว่ารบ ครั้นทรงเห็นเห็นบผาทรงมั่นคงแล้ว ก็ทรง
 เข้าต่อสู้กับอสุร อสุรนั้นกำหมัดเท้าผลแดงโม ลำแขน
 แข็งราวตะบองเหล็ก ฟาดลงมาแต่ละครั้งดังต้นไม้ใหญ่

ซึ่งพายุพัดลมพัดลงมา ส่วนพระราชนัน สูงเพียง
 สี่ศอกยักษ์ ยักษ์ก็มลงฟาดกำหมัดคราวไรก็ตวาดด้วย
 เสียงอันดัง คนที่ไม่กล้าหาญมันคง อาจแพ้เพราะ
 เสียงนั้นอย่างเดียว

ต่อสู้กันอยู่ครู่หนึ่งยักษ์เหยียบพลาดล้มลง พระ
 ราชบุตรเข้าช่วยนั่งทับอยู่บนท้องยักษ์ พระราชาชนช
 อยู่บนคอ สองพระหัตถ์จกลงไปในกระบอกลดา ตรัสว่า
 ถ้ายักษ์ไม่ยอมแพ้จะควักดวงตาออกเสีย

ยักษ์ร้องทูลว่า “พระองค์ได้ทีแล้ว นับว่าทำให้
 ข้าพเจ้าล้มได้ ข้าพเจ้ายอมถวายชีวิตของพระองค์แก่
 พระองค์

พระวิกรมมัททิตยทรงสำรวจแลตรัสว่า “เจ้าจะ
 เป็นบ้าดอกกระมัง เจ้าอยู่ในอำนาจของข้าแล้ว ข้าจะ
 ตัดลมหายใจของเจ้าเสียก็ได้ในบัดนี้ เจ้าจะกลับมาให้
 ชีวิตของข้าแก่ข้าอย่างไรเล่า เจ้าไม่ต้องให้ชีวิตข้า ๗ ก็
 มีชีวิตต่อไปได้”

ยักษตอบว่า “พระองค์อย่ากลัววเยอหยิ่งให้เกิน
 ไป พระองค์ตั้งอยู่ในความไม่รู้ พระองค์จะสิ้นชีวิต
 ในเร็ววันนเอง ถ้าข้าพเจ้าช่วยให้พระองค์พ้นภัยถึงแก่
 ชีวิต ก็คือข้าพเจ้าถวายชีวิตแก่พระองค์ พระองค์
 จงฟังเรื่องซึ่งข้าพเจ้าจะเล่าถวาย แล้วทรงตรึกตรอง
 ตูเถิด ถ้าเชื่อข้าพเจ้าแล้วทำตามคำข้าพเจ้า พระองค์
 จะทรงชนมายุยืนยาว ประกอบด้วยผาสุกสวัสดิ เป็น
 ทพของประชาราษฎร์ไปชั่วนานาน แลเมื่อถึงคราว
 ดับพระชนม์ ก็ดับด้วยความไม่กระสับกระส่าย”

พระราชาแลพระราชบุตรเสด็จลงจากตวยักษยืน
 อยู่ยังดิน ยักษลุกชนนงแล้วเล่าเรื่องดังต่อไปนี้

“ในกรุงอุชชยีนีมีคนเกิดในวันเดือนปีเดียวกันแล
 ถูกชเดียวกัน ๓ คน คนที่ ๑ คือพระองค์ผู้ทรงนามพระ
 วิกิรมาทิตย คนที่ ๒ เป็นบุตรคนคานามน คนที่ ๓
 เป็นโยคฆ่าคนที่ ๒ ตายเสียแล้ว โยคนฆ่าคนทั้งหลาย

พระนครกริบสงถึงโยคนั้นรำไป ยิ่งทรงนึกถึงแลรับส่ง
ถึงกึ่งไคร่ทรงทราบเรื่องแลทอดลงตบะแห่งโยคนั้น ใน
ที่สุดมีรับสั่งให้บ่าวท้วพระนครว่า ถ้าผู้ใดทำให้โยคี
เข้ามาในพระนครได้โดยล้าพังความชักชวน จะประทาน
รางวัลมีจำนวน ๑๐๐ เทริยญสุวรรณ

“ยังมีนางเวศยาคนหนึ่งชื่อนางวสันตเสนา มีชื่อ
เสียงขำนาฏการร้องรำทำเพลง ยิ่งกว่าสามารถสำรวจ
ฤดี นางนั้นเข้าไปเฝ้าพระราชบิดาของพระองค์ อาสาจะ
ไปนำโยคีเข้ามายังท้องพระโรง และจะให้แบกทารกมา
ด้วย พระราชาทรงฟังก็สงสัยคำที่นางกล่าวว่าจะทำได้
แต่ประทานใบปลูแก่นางใบหนึ่งเป็นสัญญา ตกกลงให้
ทำตามอาสา แล้วประทานอนุญาตให้ออกจากท้อง
พระโรงไป

“นางวสันตเสนาครั้นออกจากที่เฝ้าแล้วก็ไปยังป่า
เที่ยวหาโยคี พบนั่งหัวแลกระหายน้ำอยู่แทบใกล้ต้นไม้

โยคี ชักชวนให้อาบน้ำชำระกาย แล้วพาไปที่กระท่อมซึ่งได้จัดใหม่ผู้มาสร้างจนเตรียมไว้ในบ้านนี้ ครั้นถึงกระท่อมได้เห็นของดี ๆ ต่าง ๆ ซึ่งควรแก่ชาวนคร ล้วนเป็นสิ่งซึ่งโยคีไม่เคยพบเห็น โยคิกก็พิศวงยิ่งนัก นางวสันตเสนาอธิบายว่านางถือพรตชนิดที่ต้องใช้ของดีที่สุด ซึ่งจะหาได้ ต้องแต่งตัวให้สวย ต้องกินอาหารประกอบด้วยรสทั้ง ๖ ทั้งต้องบำรุงความรื่นเริงต่าง ๆ (ขรอยจะทำนองเดียวกันกับชนหมู่หนึ่ง ซึ่งนับถือคำสั่งสอนของवल्लभाจารย์ ยังมีอยู่ในอินเดียนทุกวันนี้)

ครั้นไปถึงกระท่อม นางวสันตเสนาก็เลียงดูโยคีเป็นอันดี ฝ่ายโยคีเมื่อได้รสทั้ง ๖ ก็ชอบใจ ละพรตอย่างเก่ามาถือพรตอย่างใหม่ ถือการกินแลดมแทนการอด มีชากได้อยู่กินกับนางวสันตเสนา ตามวิธีคนธรรมดาวิวาหะ ครั้น ๑๐ เดือนล่วงแล้วไปก็มีบุตรคนหนึ่ง ดั่งนโยคจึงมีบุตร

ว่า “ข้าพเจ้าได้กล่าวสัญญาแล้วว่า จะช่วยชีวิตพระ
องค์ พระองค์จึงฟังข้าพเจ้าเถิด ต่อไปนี้จงระวัง
พระองค์อย่าเชื่อคำผู้มั่วสันทักในหมู่คนตาย และทรงจำ
ใส่พระหฤทัยไว้ว่าผู้ใดมุ่งจะฆ่าชีวิตพระองค์ พระองค์
อาจตัดหัวผู้นั้นเสียก่อนได้โดยครองธรรม ต่อขึ้นไปจะ
ทรงครอบครองสกลโลกด้วยความสุข ปราบกฏพระนาม
ไปชัวกาลนาน”

บัดพิบาลทูลเท่านั้นแล้วก็อินทรธานไป พระวิกร-
มาทิตย์กับพระราชบุตรก็เสด็จเข้าไปในพระนคร

ฝ่ายชาวเมืองครั้นพระราชเสด็จคืนครองสมบัติ
ก็พากันยินดีรื่นเริง ต่างแต่งกายโอ้อ่าประกวดกัน บ้าง
ก็ร้องรำทำเพลง บ้างก็ประโคมดนตรีก็กก้องไป เนาว-
รัตน์ก็ตกแต่งกลอนยอพระเกียรติเชิดชูเป็นเครื่องจำเวญ
พระยศ พระราชาก็ทรงสำราญ แวดล้อมด้วยพระ
ราชวงศ์ อำมาตย์มนตรีและจตุรงค์เสนา เหมือนหนึ่ง

สุเทพนิกรแวดล้อมศักราชเทวราชครองราชย์ อยู่ในกรุง
อมราวดีจัดเป็นที่พยุคนครณะนั้น

ฝ่ายพระวิกรมมาทิตย์ ครั้นสงบความรื่นเริงในการ
เสด็จคืนนครแล้ว ก็ทรงปกครองพระราชราษฎ์โดย
เยี่ยงอย่างประเสริฐ คนทำผิดก็ลงราชทัณฑ์ตามโทษา
นุโทษ เป็นต้นว่าอำมาตย์คนหนึ่งชนชอวารับสินบน
ก็โปรดให้บริบทพัสสมบัติของอำมาตย์นั้นไปชนท้องพระ
คลังเสียสิ้น คนชาติต่ำคนหนึ่งมกเดินเหล้าออกจากปาก
ก็โปรดให้สักหน้าเป็นเครื่องหมายโทษ ช่างทองคนหนึ่ง
ประกอบกรณอโงง ก็โปรดให้เอาเม็ดโกนขีดเนื้อเป็น
รอยยาว ๆ เหมือนฉีกผ้า คนหนึ่งเป็นคนปากร้ายพูดจา
ให้โทษ ก็โปรดให้เจาะที่กะโหลกหลังศีรษะแล้วเอาคีม
จับดินลากย่น รอยไปออกทางช่องซึ่งเจาะนั้น คนฆ่าคน
ตายสองสามคน ก็โปรดให้เอาชนเผาทั้งเป็นบนตาราง
เหล็กแดงโปรดให้ อ่อนวอนพระผู้เป็นเจ้าในขณะเดียวกัน

ให้คนเหล่านั้นพ้นโทษซึ่งน่ากลัวจะได้รับในปรโลก

ส่วนการรบแย่งเมืองของผู้อื่น ก็ได้ทรงทำด้วย
ความสามารถ มีชาก็มีอาณาจักรไปในสากลโลก

วันหนึ่งพระวิกรมมาทิตย์เสด็จออกจากราชการเมือง
มีพ่อค้าคนหนึ่งเข้าไปเฝ้าในท้องพระโรง พ่อค้าคนนั้นมา
จากเมืองไกลขนขอความงมหนัก ครั้นได้เข้าเฝ้าก็นำผลไม้
ผลหนึ่งถวายแล้วก็ทูลลาไป เมื่อพ่อค้าไปแล้ว พระ
วิกรมมาทิตย์ทรงดำริว่า คนที่ยกขบออกให้เราระวังนั้น
อาจเป็นคนนั้นก็ได้อีก ไม่ควรเราจะกินผลไม้นี้ ทรงดำริ
ฉะนั้นแล้ว ก็ตรัสเรียก ชาวคลัง มารับ ผลไม้ไป รักษาไว้
รุ่งขึ้นพ่อค้าก็เข้าไปเฝ้าอีก แลถวายผลไม้อีกผลหนึ่ง
พระราชาก็ตรัสให้ชาวคลังรับผลไม้ไปเก็บไว้อีก เป็น
ดังทุกวันนี้ จนผลไม้มีอยู่ในคลังกองใหญ่

วันหนึ่งพระวิกรมมาทิตย์เสด็จลงไปทอดพระเนตร
ม้า ณ โรงม้าต้น ประสพเวลาที่พ่อค้าไปเฝ้า พ่อค้าก็

ถวายผลไม้ที่โรงม้า พระราชาทรงรับแล้วก็ทรงเตาะ
ผลไม้ที่นั้นเล่นแลทรงนั่งตรีกตรองอยู่ เสด็จผลไม้ตกจาก
พระหัตถ์ ก็ลงไปใกล้ซึ่งผูกไว้ในโรงม้าต้น สำหรับ
คอยรับอุบัตินั้นต่าง ๆ มิให้เกิดแก่ม้า ลิงเห็น
ผลไม้ก็ลงไปใกล้ก็ควยเอาไปฉีกกิน ทับทิมเม็ดใหญ่
งามช่วงโชติก็ตกจากผลไม้ที่นั้น พระราชาแลข้าราชการ
ที่ตามเสด็จต่างก็พิศวง เพราะไม่มีใครเคยเห็นทับทิม
งามเช่นนั้นเลย

พระวิกรมมัททีย์ ทอดพระเนตรทับทิมอยู่สักครู่
หนึ่ง ก็ระแวงพระหฤทัย ตรัสถามพ่อค้าว่า “เหตุไร
เจ้าจึงให้ทรัพย์แก่เราถึงเช่นทับทิมเมล็ดนี้”

พ่อค้าทูลว่า “คัมภีร์โบราณสอนว่า เมื่อจะไป
เฝ้าพระราชา ๑ ไปหาอุปัชฌาย์ ๑ ไปหาตุลาการ ๑
ไปหาหญิงสาว ๑ ไปหาหญิงแก่ผู้มีลูกสาวซึ่งเราใคร่
ได้ ๑ อย่าให้ไปมือเปล่า ข้าพเจ้าได้ถวายทับทิมเช่น

เดียวกันนแก่พระองค์มามากแล้ว เหตุไรจึงรับสั่งแต่
เมล็ดคนเมล็ดเดียวเล่า ผลไม้ที่ชาวพเจ้าถวายทุกๆ วันนั้น
มีทับทิมอย่างเดียวกับเมล็ดคนซ่อนอยู่ข้างในทุกลูก

พระราชโอรสได้ฟังดังนั้น ก็ตรัสเรียก นายคลังให้ไป
ขนผลไม้มาทงสน ครั้นขนมาแล้วก็ตรัสให้ผ่าออกดู
พบทับทิมผลจะเมล็ดขนาดใหญ่ แลนางามเสมอกันทุก
เมล็ด พระวิกรมมาทิตย์ทอดพระเนตรเห็นก็ทรงโสมนัส
จึงตรัสให้ตามพ่อค้าพลอยเข้ามา แล้วตรัสว่า “มนุษย์
เราเมื่อสิ้นชีวิตแล้ว จะพาสั่งใดจากโลกนี้ไปสู่โลกหน้า
ได้นั้นไม่มี ความทรงธรรมเป็นคุณวิเศษยิ่งสิ่งอื่นใน
โลกนี้ เพราะฉะนั้นเจ้าจงบอกแก่เราว่าทับทิมเหล่านี้
เมล็ดหนึ่งๆ มีค่าเท่าไร”

พ่อค้าพลอยทูลตอบว่า “พระราชโอรสรับสั่งถูก
ต้องทุกประการ ผู้ใดมีธรรมในใจ ผู้นั้นเป็นเจ้าของสิ่ง
ทั้งปวงในโลก ธรรมย่อมจะเป็นเพื่อนไปในที่ทั้งปวง

มีประโยชน์ทั้งในโลกนี้แลโลกหน้า อันที่ทิมเหล่านี้
ถ้าข้าพเจ้าพูดว่าแต่ละเมล็ด มีราคาถึงสิบล้านเหรียญ
สุวรรณ (๑๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐) พระองค์ก็ยังไม่
ทรงทราบราคาจริงของที่ทิมเมล็ดหนึ่ง อันที่จริงราคา
ที่ทิมเหล่านี้แต่ละเมล็ดอาจซื้อทวีปได้ทวีปหนึ่ง จาก
จำนวน ๗ ทวีป ซึ่งรวมกันเป็นโลกนี้”

พระราชาก็ฟังก็ทรงสำราญพระหฤทัย ประทาน
รางวัลแก่พ่อค้าพลอย แล้วตรัสให้พ่อค้าผู้ถวายที่ทิม
ตามเสด็จคนเข้าทูลพระโรง รับสั่งให้นั่งในที่อันควร
แล้วตรัสว่า “ราชย์ไอศวรรย์ของเราทั้งหมดไม่มีราคา
ครึ่งค่อนราคาแห่งที่ทิมเมล็ดหนึ่ง ๆ ท่านเป็นคนหา
ประโยชน์ในการค้าขาย เหตุไรท่านจึงให้ที่ทิมแก่เรา
ถึงเท่านี้”

พ่อค้าทูลตอบว่า “ข้าแต่พระราชามีผู้ประเสริฐ
คัมภีร์โบราณกล่าวว่าซื้อความบางอย่างไม่ควรกล่าวใน

ที่ชุมนุมคือ การขอพร ๑ การรำยมนต์ ๑ การวางยา ๑
 การกล่าวคุณความดี ๑ การในเรือน ๑ การกินอาหาร
 ทห้าม ๑ การกล่าวลบลูกผู้เพื่อนบ้าน ๑ ถ้าข้าพเจ้าได้
 ฝ่าเฉพาะพระองค์ ข้าพเจ้าจะทูลความประสงค์ของ
 ข้าพเจ้า การอันใดในโลกนถาไดยินถึง ๖ หู ก็สัน
 เป็นความลับ ถ้าไดยินเพียง ๔ หูบางที่จะไม่มีใครทราบ
 ต่อไป ถ้าไดยินแต่ ๒ หู แม้พระพรหมก็ไม่ทราบได้”
 (ตรงหน้าท่านในสมัยนั้นควรเห็นว่า ถ้า ๒ หูนั้นเป็นหู
 พระพรหม ๆ ก็อาจทราบได้บ้างกระมัง)

พระวิกรมมาติศยทรงฟังดังนั้นกรบสั่งให้พ่อค้าเข้า
 ไปเฝ้าในที่ลับ แล้วตรัสว่า “ท่านได้ให้ทับทิมแก่เรา
 มากมายฉะนี้ เรายังมิได้ทำอันใดตอบแทนท่านเลย แม้
 จะได้เพียงอาหารจนครึ่งหนึ่งก็ห้ามมิได้ ท่านจะประสงค์
 สิ่งใดก็จงบอกเราเถิด”

พ่อค้าทูลตอบว่า “ข้าพเจ้ามิใช่พ่อค้า ข้าพเจ้า

เป็นโยคีชอศานตศีล ข้าพเจ้ากำลังจะกระทำพิธีหนึ่ง
 ในป่าชาริมฝั่งแม่น้ำโคทาวรี เมื่อข้าพเจ้าทำสำเร็จแล้ว
 จะได้รับความเป็นใหญ่ในโลก ข้าพเจ้าขอเชิญพระองค์
 และ พระธรรมอวัช ผู้พระราชบุตร ช่วย ข้าพเจ้าใน การนี้
 เชิญเสด็จไปป่าชากคนหนึ่ง และกระทำการตามสั่ง
 ข้าพเจ้าทุกประการ ถ้าพระองค์โปรดข้าพเจ้าเช่นนี้
 การพิธีของข้าพเจ้าจะสำเร็จ”

พระวิกรมมัททีย์ได้ยินกล่าวถึงป่าชากสะตุงพระ-
 ทฤทัย ด้วยระลึกลงคาทฤษฎ์ทุก ๆ แต่พระองค์เป็น
 พระมหากษัตริย์ ทรงทราบวิธีชอบความรู้ลึก มิให้
 ปราภฏในกิริยาอาการ โยคีศานตศีลจะได้ทราบว่าทรง
 ระแวงนั้นหามิได้ พระวิกรมมัททีย์ทรงนั่งตรีกตรองอยู่
 ครู่หนึ่ง ทรงดำริว่าได้ล้นพระโอษฐ์แล้ว ถ้าไม่ทำตาม
 จะเสียคำไป จึงตรัสว่า “เราจะไปยังป่าช้าแล้วช่วยท่าน
 ในพิธีทกล่าวนั้น ท่านจงบอกกำหนดวันและเวลาเถิด”

โยคีทูลว่า “เชิญเสด็จไปที่ป่าช้าจำเพาะแต่พระ-
องค์กับพระราชบุตร มิให้มีคนตามเสด็จ แต่ให้ทรงถือ
อาวูชไปด้วย กำหนดวันจันทร์แรม ๑๕ ค่ำเดือนนี้”

พระราชาทรงรับแม่นมั่นแล้ว โยคีก็ทูลลาจากวัง
ไปเตรียมการสำหรับพ้อทกดาวนน

ฝ่ายพระวิกรมมัทตย์ ครั้นโยคีทูลลาไปแล้วก็เสด็จ
ขึ้นข้างใน ทรงดำริขอความซึ่งประทานค้ำประกันแก่โยคี
ไม่ให้ทำทางจะถอยได้ แต่การอนันเป็นเครื่องซึ่งอาจ
ให้ได้อายุ จึงมิได้รับส่งแพรงพรายแก่ใคร แม้อำมาตย์
ทสนทกมโศตรัสให้รูเรื่อง

ครั้นถึงกำหนดกลางคืนแรม ๑๕ ค่ำ พระราชากับ
พระราชบุตรก็เตรียมพระองค์ ทรงผ้าโพกผันไปได้คาง
ทรงถือดาบอันเป็นอาวูชคู่พระหัตถ์ สามารถสู้หรือท
เป็นมนุษย์แลอมมนุษย์ สององค์พากันเสด็จออกจากวัง
ดำเนินไปตามถนน บ่ายพระพักตร์สู่ป่าช้าซึ่งอยู่ริม
แม่น้ำโคทาวรี

คนนั้นมีตนัก พายุพัดฝนตกเยือกเย็น ผู้คนไม่มี
 เดินไปมาในถนน พระราชาแลพระราชบุตรตั้งพระพักตร์
 รีบดำเนินไปจนเห็นแสงไฟอยู่กลางป่าช้า ก็เสด็จตรง
 เข้าไปหาแสงไฟ เมื่อถึงขอบป่าช้า พระราชาหยุด
 ชะงัก เพราะรังเกียจเหยียบพื้นดินโสโครกด้วยชากศพ
 ทรงเหลียวดูพระราชบุตรเห็นมิได้ครั้นคร้ามเลย สอง
 องค์คกทรงดำเนินตรงเข้าไป

สักครู่นั้นถึงกลางป่าช้า พระราชาทอดพระเนตร
 เห็นสิ่งซึ่งน่าเป็นทรงเกียจต่าง ๆ อยู่ล้อมกองไฟซึ่งได้
 เผาศพใหม่ ๆ ภูตผีศาจปรากฏแก่ตารอบข้างเสียดำราม
 อยู่ก็มี ช้างฟาดงวงอยู่ก็มี หมาในซึ่งชนเรือ ๆ อยู่
 ในท่มดกกันชากศพ ซึ่งกระจัดกระจายเป็นชนเป็นท่อน
 หมาจิ้งจอกกัดต่อสู้กันแย่งอาหาร ค้อนเอนแลกระดูกมนุษย์
 หมกย่นเคียวกนตบแห่งทารก ในที่ใกล้กองไฟเห็นรูปผี

โยคีทูลว่า “เชิญเสด็จไปที่ป่าช้าจำเพาะแต่พระ-
องค์กับพระราชบุตร มิให้มีคนตามเสด็จ แต่ให้ทรงถือ
ธำมณีไปด้วย กำหนดวันจันทร์แรม ๑๕ ค่ำเดือนนี้”

พระราชาทรงรับแม่นมแล้ว โยคีก็ทูลลาจากวัง
ไปเตรียมการสำหรับพอทกลาวนั้น

ฝ่ายพระวิกรมมัททย์ ครั้นโยคีทูลลาไปแล้วก็เสด็จ
ขึ้นข้างใน ทรงดำริขอความซึ่งประธานค้ำยันแก่โยคี
ไม่มีท่าทางจะถอยได้ แต่การอันนี้เป็นเครื่องซึ่งอาจ
ให้ได้อายุ จึงมิได้รับส่งแพรงพรายแก่ใคร แม้อำมาตย์
ทสนทกมไตตรสให้ รุเรื่อง

ครั้นถึงกำหนดกลางคืนแรม ๑๕ ค่ำ พระราชากับ
พระราชบุตรก็เตรียมพระองค์ ทรงผ้าโพกผันไปได้คาง
ทรงถือธำมณีเป็นธำมณีคู่พระหัตถ์ สามารถสู้อริทั้งที่
เป็นมนุษย์แลอมมนุษย์ สององค์พากันเสด็จออกจากวัง
ดำเนินไปตามถนน บ่ายพระพักตร์สู่ป่าช้าซึ่งอยู่ริม
แม่น้ำโคทาวรี

คนนมนมตนัก พายุพัดฝนตกเยือกเย็น ผู้คนไม่ม
 เดินไปมาในถนน พระราชาแลพระราชบุตรตั้งพระพักตร์
 รีบดำเนินไปจนเห็นแสงไฟอยู่กลางป่าช้า ก็เสด็จตรง
 เข้าไปหาแสงไฟ เมื่อถึงขอบป่าช้า พระราชาหยุด
 ชะงัก เพราะรังเกียจเหยียบพื้นดินโสโครกด้วยชากศพ
 ทรงเหลียวดูพระราชบุตรเห็นมิได้ครั้นคร้ามเลย สอง
 องค์ก็ทรงดำเนินตรงเข้าไป

สักครู่หนึ่งถึงกลางป่าช้า พระราชาทอดพระเนตร
 เห็นสิ่งชงน่าเป็นทรงเกียจต่าง ๆ อยู่ล้อมกองไฟซึ่งได้
 เผาศพใหม่ ๆ ภูตผีศาจปรากฏแก่ตารอบข้างเสื่อคำราม
 อยู่ก็มี ช้างฟาดงวงอยู่ก็มี หมาในซึ่งชนเวียง ๆ อยู่
 ในหมัดกนกนชากศพ ซึ่งกระจัดกระจายเป็นชนเป็นท่อน
 หมาจิ้งจอกกตอสูกรินแย่งอาหาร คอเนอแลกระดูกมนุษย์
 หมกย่นเคียวกนตบแห่งทารก ในที่ใกล้กองไฟเห็นรูปผี

โอกาสในเวลาข้างหน้าต่อไป

พระราชาทรงพระดำริคะเนนแล้ว จึงเสด็จทรง
นำพระราชบุตรเข้าไป กระทำกิริยาเคารพโยคีเป็นอันดี
แล้วทรงนั่งลงบนพนักตามคำโยคีทูลเชิญ สักครู่หนึ่ง
พระราชตรัสว่า “เรามาทางนี้โดยสัญญาจะปฏิบัติคำ
สั่งแห่งท่าน ท่านจะให้เราทำอันใดจงว่าไปเถิด”

โยคีทูลตอบว่า “พระองค์เสด็จมาถึงแล้ว ก็จง
ปฏิบัติตามประสงค์ขอหนึ่งของข้าพเจ้าก่อน คือในทิศ
ใต้มีป่าเขาเช่นเดียวกันนอกแห่งหนึ่ง ในป่าเขานั้นมีต้น
อโศก บนต้นอโศกนั้นมีศพแขวนอยู่ศพหนึ่ง พระองค์
จงไปพาศพนั้นมาให้ข้าพเจ้าโดยเร็ว”

พระราชาทรงฟังดังนั้น ก็จับพระหัตถ์พระราชบุตร
พากันเดินไปในทิศใต้ ทรงทราบแน่ในพระทัยว่าคานติ-
ศีลนเอง คือโยคีซึ่งพระราชบิดาได้ทรงก่ออิริ ในเวลา
นั้นคานตศีลกาลดังตงพธจะทารายพระองค์ แลพระราช-
วงศ์ของพระองค์ จำเป็นพระราชาท้องคิดอุบายบ้องกัน

มิให้โยคีกระทำการเป็นภัยแก่พระองค์ได้ ทรงพระดำริ
 เช่นนั้นพลางดำเนินไป ได้ยินเสียงดนตรีของโยคีและเสียง
 ภูตผีปีศาจต่าง ๆ เต็มว่าทำเพลงอออออกไปในป่าช้า ทางที่
 เดินนั้นมืด ถึงแก่จะเดินให้ตรงมิได้ ทงมีภูตตามลือ
 หลอกให้ตกใจ บ้างก็แกล้งขวางจะให้สะดุดล้มบ้างก็
 เป็นงูมาพันพระขงฆ์ บ้างก็ทำแสงวูบวาบข้าง ๆ ทาง
 เดิน บ้างก็ทำเสียงตงตงไกล ๆ พระองค์ แม้คนทกล้ำ
 ก็น่าหวาดเสียวไม่อาจดำเนินต่อไปได้ แต่พระราชา กับ
 พระราชบุตรก็มีได้ถอย พวกนั้นทรงดำเนินไปจนถึงป่าช้า
 ซึ่งโยคีทูลนั้น สักครู่หนึ่งเห็นต้นอโศกต้นใหญ่ลุกเป็นไฟ
 แดงไปทงต้น พระราชาไม่ทรงย่อท้อก็เดินตรงเข้าไป
 ประเดี๋ยวได้ยินเสียงผีร้องบอกว่า “ข้าเสีย ข้าเสีย หง
 สองคน จับตัวให้ได้ ช่วยกันจับตัวเผาในไฟบนต้นไม้นี้
 ให้ไหม้เป็นจุลไป ทำให้รู้สึกพิษไฟแห่งบาดาล”

พระราชาไม่ทรงครันคร้าม ก็ตรงเข้าไปถึงต้นไม้นี้
 แต่เปลวไฟบนต้นอโศกนั้นมิได้ร้อน เพราะเป็นไฟที่

บิศาจดำแดงหลอกเท่านั้น เมื่อเข้าไปถึงโคนต้นไม้
พระราชาก็หยุดพิศดูศพซึ่งแขวนอยู่บนกิ่งอโศก

ศพนั้นล้มตาโพลง ลูกตาสีเขียวเรือง ๆ ผมนสี
น้ำตาล หนาสีน้ำตาล ตัวมอมเห็นโครงเป็นซี่ ๆ ห้อย
เขาหัวลงมาทำนองค่างคาว แต่เป็นค่างคาวตัวใหญ่ที่สุด
เมื่อจับถุกตอกเขนซดเหนียว ๆ เหมือนงู ปรางภูเหมือน
หนังว่าไม่มีชีวิต แต่หางซึ่งเหมือนหางแพะนั้นกระดิกได้

พระวิกรมมาทิตยทอดพระเนตรเห็นเช่นนั้น ก็ทรง
คิดในพระหฤทัยว่า ตัวที่ห้อยอยู่นั้นคือเวตาล แต่เดิม
ทรงคิดว่าศพนั้นคือศพลูกชายของพ่อคานามัน ซึ่งยกษ
ได้ทูลไว้ว่าโยคีเขาไปแขวนไว้ที่ต้นไม้ ครั้นเมื่อเห็นเป็น
เวตาลเช่นนั้นก็ทรงพิศวง แต่ทรงดำริว่าชะรอยโยคีจะ
แกล้งเปลี่ยนศพลูกชายพ่อคานามัน ให้มีรูปเป็นเวตาล
เพื่อจะลวงให้สนิทดอกกระมัง

ทรงคิดเช่นนั้นแล้ว พระราชาก็ทรงบินขึ้นไปบนต้นไม้
ตรัสให้พระราชบุตรยืนหลีกให้ห่างออกไป แล้วทรง

พระแสงดาบพันกิ่งไม้ซึ่งเวตาลห้อยอยู่นั้น ชาติตกลง
 ยังกิน ทั้งเวตาลด้วย ฝ่ายเวตาลเมื่อดกถึงพन्दนก็กดพัน
 ร้องเสียงเหมือนทารกซึ่งได้รับความเจ็บ พระราชาตรัส
 ว่า “อายตวนมชวต” แล้วเสด็จลงจากต้นไม้ตรัส
 ถามเวตาลว่า “เอนอะไร”

ตรัสแทบจะยังไม่ทันขาดคำ เวตาลหัวเราะด้วย
 เสียงอันดัง แล้วกลับขึ้นไปห้อยเกาะกิ่งไม้กิ่งอื่นอยู่บน
 ต้นไม้อย่างเก่าห้อยพลงหัวเราะจนตัวแกว่งไปแกว่งมา

ฝ่ายพระราชาทรงคิดว่า เวตาลนั้นคงจะเป็นบุตร
 ชายพ้อคานามันเป็นแน่ จำจะต้องขึ้นไปตัดกิ่งไม้ลง
 มาอีกครั้งหนึ่ง จึงตรัสแก่พระราชบุตรว่า คราวหน้าเมื่อ
 เวตาลตกลงมาถึงพन्दน ก็ให้จับไว้ให้จงได้ ตรัสสั่ง
 แล้วพระราชทรงขึ้นบนต้นไม้ ตัดกิ่งตกลงมาอีกกิ่ง
 หนึ่งพร้อมทั้งเวตาล พระราชบุตรคอยอยู่ข้างล่างก็ตรง
 เข้าจับเวตาลไว้แน่น พระราชาเสด็จรีบลงจากต้นไม้เข้า
 ช่วยพระราชบุตรยึดแล้วตรัสถามว่า “เอนนคอใคร”

ทันใดนั้น เวตาลก็หัวเราะด้วยเสียงอันดังแล้ว
 ลนหลดลอยขึ้นไปเกาะอยู่บนต้นไม้อย่างเก๋ ห้อยพลาง
 หัวเราะเยาะอยู่บนกิ่งไม้อันสูง

ฝ่ายพระราชามือเวตาล หลุดไปได้ถึงสองครั้งเช่น
 นี้ ก็ทรงพิโรธตรัสสั่งพระราชบุตรว่า เมื่อเวตาลตกมา
 ถึงพื้นดินให้พันหัวให้ขาดออกไป แล้วทรงบันชนต้นไม้
 จับผมเวตาลกระชากจนหลุดจากกิ่งไม้ที่เกาะ แล้วทรง
 ลงมาถึงพื้นดิน พระราชบุตรคอยอยู่ข้างล่างก็พันด้วย
 พระแสงดาบ ถูกหัวเวตาลดาบบิ้นไป ปราภฏเหมือน
 หนังกิ้งก่า พอปพระราชาสั่งจกลงจากต้นไม้มาถึงดิน
 ตรัสถามว่า “เอ็งคือใคร” แทบจะยังไม่ทันสุดสำเนียง
 เวตาลก็หัวเราะแล้วลอยไปเกาะอยู่บนต้นไม้อย่างเก๋

พระวิกรมมัทตย์เสด็จบันชนไป และลงหลายครั้งก็
 ไม่ย่อท้อ ปราภฏความเพียรเหมือนหนังกิ้งก่าจะยอมบัน
 ชนบันลงอยู่จนสิ้นยุค แต่ไม่จำเป็นต้องเพียรนานถึงเท่า
 นั้น เพราะเวตาลยอมให้จับในครั้งที่เจ็ด แลกล่าว่า

แม่เทวดาก็สนใจคนหัวตอไม่ได้ ฝ่ายพระราชามาเมื่อจับ
เวตาลได้แล้ว ก็ปลดผ้าผืนหนึ่งออกจากพระองค์ผูกเป็น
ข้อมจะใส่เวตาล เวตาลนั่งดูอยู่ครู่หนึ่งแล้วถามว่า
“ท่านนคอใคร ท่านจะทำอะไร”

พระราชตรัสตอบว่า “เฝ้าจงรู้ว่าข้าคือพระ-
วิกรมมัททัยพระราชกรงอุชชยนิ ข้าจะจับตัวเองไปให้
คน ๆ หนึ่ง ซึ่งเห็นสนุกในการเคาะกะโหลกหัวผีเป็น
เพลงให้ผีฟัง”

เวตาลทูลตอบว่า “พระองค์ผู้เป็นพระราชเจ้า
ภยิตโบราณไว้วางใจคนนตคอคคนเสียมากต่อมาก
แล้ว ข้าพเจ้าจะยอมตามพระหฤทัยพระองค์ แลตาม
เสด็จไปหาบุรุษที่ทาดนตรีด้วยกะโหลกหัวผี พระองค์
จะผูกข้าพเจ้าสะพายหลัง เหมือนข้อมคนขอทานก็ตาม
พระประสงค์ แต่พระองค์จงฟังคำข้าพเจ้าจำใส่พระ-
หฤทัยไปตลอดทาง คือข้าพเจ้าเป็นผู้ช่างพูด และทาง
เดินตงแต่ทนนไปถึงป่าช้า ซึ่งเพื่อนของพระองค์นั่งทำ

คนตรอยุ่บนถนนกินเวลาชั่วโมงเศษ ในเวลาเดินทางนั้น
 ข้าพเจ้าจะเล่นนิทานเล่น เพราะปราชญ์ผู้มีความรู้ย่อม
 ใช้เวลาของตนในเรื่องหนังสือ มิใช่ใช้เวลาในการนอน
 แลการชกเถียงอย่างคนโง่ ในเวลาเล่นนิทานนั้นข้าพเจ้า
 จะตั้งปัญหาถามพระองค์ และพระองค์ต้องสัญญาช้อน
 เสียก่อน ข้าพเจ้าจึงจะยอมไปด้วย คือเมื่อข้าพเจ้าตั้ง
 ปัญหา ถ้าพระองค์ตอบ จะเป็นด้วยกรรมในปางก่อน
 บันดาลให้ตอบ หรือด้วยแพ้ความฉลาดของข้าพเจ้า
 เพราะข้าพเจ้าล่อให้ทรงแสดงความเยอหยิ่งว่ามีความรู้
 ก็ตาม ถ้าตรัสตอบปัญหาข้าพเจ้าเมื่อใด ข้าพเจ้าจะ
 กลับไปที่อยู่ของข้าพเจ้า ต่อเมื่อพระองค์ไม่ตอบปัญหา
 เพราะได้สติ หรือด้วยความโง่เขลาของพระองค์ก็ตาม
 ข้าพเจ้าจึงจะยอมไปด้วย ข้าพเจ้าขอทูลแนะนำเสียแต่
 ในบัดนี้ว่า พระองค์จงสงบความหยิ่งในพระหฤทัยว่า
 เป็นผู้มีความรู้ เมื่อเกิดมาเป็นคนโง่แล้วก็จะยอมโง่เสีย

๔๒

เกิด มิฉะนั้นพระองค์จะไม่ได้ประโยชน์ซึ่งนอกจาก
ข้าพเจ้าแล้วไม่มีใครจะอำนวยได้”

พระวิกรมมัททัยได้ทรงฟังดังนั้น ก็คิดขัดเคืองใน
พระหฤทัย เพราะพระราชามีเคยฟังใครดูหมิ่นว่าโง่
แต่ครั้งจะไม่ยอมสัญญาตามคำเวตาล ก็จะได้ตัวไป
ดังประสงค์ ทรงดำริเช่นนั้นแล้วมิได้ตรัสตอบประการ
ใด ทรงจับเวตาลใส่ลงในยามยกขนสะพาย แล้วตรัส
ให้พระราชบุตรรีบตามให้ทัน พลงงเสด็จออกรีบทรง
ดำเนินไป

ฝ่ายเวตาลครั้นออกเดินได้สักครู่หนึ่ง ก็ทอดตาม
ปัญหาสั้น ๆ กล่าวด้วยลมแลฝนแลโคลนในถนน พระ
ราชามีได้ตรัสตอบประการใด เวตาลจึงทูลว่า “ข้าพเจ้า
จะเล่านิทานซึ่งเป็นเรื่องจริงถวายภายในบัดนี้ พระองค์
จงฟังเถิด”

นิทานเวตาล

เรื่องที่ ๑

ในกรุงพาราณสี มีพระราชาทรงศกดิ์ใหญ่
ครองราชสมบัติ ทรงนามพระประตูปมุกุฏ มี
ราชบุตร ทรงนามวัชรมุกุฏ มีเรื่องดังต่อไปนี้

เข้าวันหนึ่ง พระวัชรมุกุฏกับสหาย ชื่อ
พุทธิศรียะ พากันขี้ม้าออกเที่ยวล่าเนื้อในป่า
พุทธิศรียะเป็นบุตรของประธาน คือหัวหน้า
อำมาตย์ในพระนคร ชายหนุ่มทั้งสองขี้ม้าไป
ในป่า พบสระใหญ่สระหนึ่งมีกำแพงล้อมรอบ

ริมสระเป็น^๗ทรม^๗นตะหลบด้วยกลิ่นดอกไม้ ผุ่งนกคือ
หงส์แลนกจากพรากเป็นต้น ลงลอยอยู่ในสระ ในหมู่
ดอกบัวอันชุกกันชนมาพินนาเป็นทชวณชม แมลงภู^๘ทั้ง
หลายพากันมาร่อนอยู่เหนือ^๙น้ำ แลกินรสดอกบัวใน
สระนั้น

พระราชบุตรแลสหาย ไม่เคยไปพบสระนั้นในป่า
ต่างก็พิศวง จึงลงจากหลังม้า ผูกม้าไว้แทบใต้ต้นไม้
แล้วเดินเข้าไปริมสระชำระพักตร์แลหัตถ์ แล้วก็เข้าไป
ในศาลพระมหาเทพซึ่งอยู่ใกล้ฝั่งสระ ต่างคนกระทำ
การนอบน้อมแลสวคมนตรี

สักครู^{๑๐}หนึ่งมหญิงสาวเป็นอันมาก หอมล้อมด้วย
ทาสีพากันมาที่ริมสระพากโน้น ครั้นมาถึงกยณสนทนา
และสำรวจกันอยู่ที่ขอบสระบางนางก็ลงอาบน้ำแต่นาง
ผู้เป็นหัวหน้าคือพระราชบุตรนั้นมิได้ลงในสระ เสด็จเดิน
เที่ยวเล่นไต่ร่มไม้กับนางอีกหนึ่งคนห่างผุ่งนางออกไป

ฝ่ายพระราชบุตรปล่อยให้พุทธิศรระนั่งสวดมนต์
อยู่ในศาลพระมหาเทพคนเดียว พระองค์เสด็จออกจาก
ศาลเดินเที่ยวไปในหมู่ไม้ มีข้าพระราชบุตรแลพระราช
ธิดาก็สบพระเนตรกัน นางสะดุ้งเหมือนหนึ่งตกพระ-
หฤทัย พระราชบุตรทรงใฝ่ฝันในทันทีทอดพระเนตร
เห็นนาง แลตรัสออกมาว่า “กามเทพเอ๋ย เหตุไร
ท่านจึงมารบกวนเราเช่นนั้น”

พระราชธิดาได้ยิน ก็ทรงข่มหฤทัยนึกกิจวิญญู
พระราชบุตร เพราะเธอตกประหม่อมมีรูจะกล่าวแต่ทำประ-
การใดได้ นางนั่งดูอยู่ครู่หนึ่งก็ทำอาการเหมือนพิโรธ
ตรัสแก่หญิงสหายซึ่งแสวงหันหลังเก็บดอกมะลิว่า เหตุ
ไรจึงปล่อยให้ชายหนุ่มมาขืนใจดูนางอยู่เช่นนั้น ฝ่าย
หญิงสหายเมื่อได้ยินดังนั้น ก็หันมากล่าวคำเกรี้ยวกราด
ขับไล่ให้พระราชบุตรไปเสียจากที่นั้น แลให้พาความ
ละลาบละล้วงไปเสียด้วย มิฉะนั้นจะเรียกทหารมาจับ

ตัว^๕ตกลงในสระให้สมแก่โทษ ฝ่ายพระราชบุตรยืนตลิ่งดู
นาง มิได้ยินคำที่หญิงสหายกล่าว^๕ นาง^๕ทั้งสองเห็นดัง
นั้น^๕พากันเดินห่างออกไป ครัน^๕ถึงขอบสระฟากข้าง
โน้น พระราชธิดาก็เหลียวดู ว่าชายหนุ่มผู้ตกประหม่า
ยังนั่งอยู่กับที่หรือทำอย่างไรต่อไป ครัน^๕เห็นพระราช-
บุตรยังยืน^๕จงคอยู่ นางก็ทรง^๕ยมแล้วเสด็จ^๕ลงไป^๕ที่ขอบ
สระ เก็บดอกบัวดอกหนึ่งชูขึ้นไหว^๕ฟ้าแล้วเอาเสียบเกศา
แล้ว^๕ทอด^๕ทกรรณ แล้ว^๕กอด^๕ด้วย^๕ทนต์ แล้ว^๕ทรง^๕ลง^๕เหยียบ^๕ด้วย
บาท แล้ว^๕กลับ^๕หยิบ^๕ขน^๕นก^๕ที่^๕อยู่^๕ ครัน^๕ทำ^๕เช่น^๕นั้น^๕แล้ว
นางก็เสด็จ^๕ไป^๕ชาน^๕ยาน^๕กลับ^๕คืน^๕สู่^๕นิเวศ^๕น์^๕แห่ง^๕นาง

ฝ่ายพระราชบุตร ครันนางไป^๕แล้ว^๕ก็^๕เร่า^๕ร้อน^๕ใน
พระหฤทัย เสด็จ^๕กลับ^๕ไป^๕ยัง^๕ศาล^๕พระ^๕มหา^๕เทพ พบ^๕พู่^๕ธิ-
คี^๕ระ^๕เดิน^๕ออก^๕มา^๕จาก^๕ศาล พระราชบุตร^๕ก็^๕รับ^๕สั่ง^๕ว่า
“สหาย^๕เอ๋ย ข้า^๕ได้^๕เห็น^๕นาง^๕หนึ่ง^๕งาม^๕นัก จะเป็น^๕นาง^๕คน^๕ตรี
ของ^๕พระ^๕อิน^๕ทร์^๕ใน^๕สว^๕รค์ หรือ^๕จะเป็น^๕นาง^๕มา^๕จาก^๕ทะเล

หรือธิดาแห่งนาคราช หรือเป็นบุตรพระราชาในแผ่นดิน
ก็หาทราบไม่”

พุทธิศรวิระผู้จะเป็นอำมาตย์มีปัญญาในภายหน้า
ทูลว่า “พระองค์จงกล่าวโฉมหน้านางให้ข้าพเจ้าฟัง
เถิด”

พระราชบุตรตรัสว่า “พักตร์นางเหมือนพระ
จันทร์ยามเพ็ญ ผมเหมือนหมูผงอันเกาะห้อยอยู่บนช่อ
ดอกไม้ ปลายไชงยาวจดถึงกรรณ โยษฐ์มีรสเหมือน
จันทร์ยามฤต เหวเหมือนเหวสิงห์ ทรงดำเนินเหมือน
ราชหงส์ กล่าวเทียบเครื่องแต่งกายนางคือสีชาว กล่าว
เทียบฤดูนางคือสันตฤดู กล่าวเทียบดอกไม้นางคือ
พุทธรักษา กล่าวสำเนียงนางคือนกกระเหว่า กล่าวความ
หอมนางคือชะมดเขียง กล่าวความงามนางคือพระศรี
กล่าวความเป็นนางคือความรัก ถ้าข้ามไต้นางมา ข้าจะ
ไม่ทรงชีวิตไปเป็นอันขาด ข้าได้ตกลงในใจเช่นนั้นแล้ว”

พุทธิศรวิระได้ฟังพระราชบุตรตรัสดังนั้น ก็มิได้

ร้อนใจ เกรงจะปลงพระชนม์ลงในกลางป่า เพราะเคย
 ได้ยินพระราชบุตรตรัสอย่างเดียวกันทุกครั้งที่ได้เห็น
 นางงาม มิได้คิดว่าจะเป็นไปได้ถึงชงยิ่งกว่าคราวก่อน ๆ
 พุทธิศรีระ จึงทูลว่า ถ้าไม่ชนมาเดยวนคงจะค้างอยู่
 กลางป่าไม่กลับถึงนครได้ในเวลาอันควร พุทธิศรีระ
 กล่าวตงนนแล้ว เจ้าแฉกชากชวนกันชนมาทันกลับเข้า
 เมือง ในเวลาที่เดินทางอยู่ประมาณ ๓ ชั่วโมงนั้น ชาย
 หนุ่มทั้งสองเกือบจะมีได้สนทนากันเลย พระวัชรมุกุฏ
 นั้นถึงนางมิได้รับสั่งประการใด เมื่อพุทธิศรีระทูล
 อะไรรู้ก็ตงตง ๆ ถึงสามครั้งสี่ครั้ง จึงจะตรัสตอบคำ
 เดียวหรือสองคำเป็นอย่างมาก

ฝ่ายพุทธิศรีระเมื่อเห็นพระราชบุตรนั่งอยู่ตงนน ก็
 มิได้ทูลอันใดต่อไป คิดในใจว่าถ้าพระราชบุตรอยากได้
 ความเห็นแลความแนะนำก็ให้หาเรือมาเถิด พุทธิศรีระ
 คิดตงน เพราะดำเนินความคิดตามวิธีของบิดาผู้เป็น

อำมาตย์มีบัญชา ซึ่งมีได้ให้บัญชาแก่ผู้ใดที่มีได้อ่อน
 เป็นอันขาด ถึงแม้ผู้ทชอบบัญชาบางทกใดเห็นสิ่งตรงกัน
 ข้าม อันผู้ฉลาดไม่เรียกว่าบัญชาเป็นอันขาด ฝ่ายพุทธิ
 ศิริระ เมอชมามานิ่ง ๆ เวลานนกรกตรองข้อความ
 ลกกลับอนหนง ซึ่งชนต้นไว้แต่เวลาเช้า เพราะชายหนุ่ม
 คนนมวอผกผันบัญชาให้คมกล้า คอเมอตนชนเขากคด
 ตงปัญหาถามตัวเองขอหนงซึ่งมีใจความลกกลับ แล
 ตรกตรองตอบปัญหานนทุกขณะที่มีเวลาว่าง ข้อความ
 ทลกกลับแลละเอียด ถ้าเกยวกับปัญหานนก็นำเอามา
 ตรกตรองจนสิ้นเชิง แลเมอได้ทำเช่นนมาสองสามบีก
 ควรเป็นที่เชื่อได้ว่า ชายหนุ่มคนนมบัญชารุ่งโรจน์มาก
 ครนกลับถึงวังในตอนค่ำ พระราชบุตรกับบรรทม
 กระสับกระส่ายอยู่ตลอดคืน แลเป็นเช่นนตลอดวันรุ่ง
 ครนวันทสองถึงแก่ประชวรมีอาการเป็นไข้ การเขียน

การอ่านการกินการนอนกึ่งหมด ราชการซึ่งพระราช
 บิดามอบเฉพาะพระองค์กึ่งด การอื่น ๆ กึ่งด เพราะ
 รับสั่งว่าจะสิ้นพระชนม์อยู่แล้ว ครั้นพระชนม์ยังไม่สิ้น
 ก็ทรงเขียนรูปนางงามผู้เก็บดอกบัวมาทำแปลก ๆ จนฝัง
 อยู่ในพระหฤทัย กล่าวกันว่าเขียนเหมือนอย่างที่สุด
 ครั้นเขียนแล้วก็บรรทมพิศดูรูป ด้วยพระเนตรอันฉาดด้วย
 นา อกครุหนงลูกทลงชนนกรูปนนเสย แล้วชกพระเศียร
 ประหนึ่งว่าพระเศียรได้กระทำความผิดเป็นช้อใหญ่ แล้ว
 ก็เขียนรูปนางอีกรูปหนึ่งงามยิ่งกว่ารูปก่อน

อีกวันสองวัน พระราชบุตรตรัสให้เรียกพุทธิศรวิระ
 เข้าไปเฝ้า พุทธิศรวิระทราบอยู่หลายวันแล้วว่าคงจะ
 เรียก ครั้นเข้าไปเฝ้าถึงทบรรม เห็นพระราชบุตร
 พระพักตร์เผือดแดงทรงบ่นว่าปวดพระเศียร พุทธิศรวิระ
 ทราบอยู่แล้วว่าจะรับสั่งเรื่องอะไร แต่ยังไม่กล้ารับสั่ง
 เพราะพระราชบุตรแลศหายคนนั้น ได้สนทนาเรื่องผู้หญิง

หลายครั้งแล้ว พระราชบุตรตรัสครั้งไร พุทธิศรียะก
 ยมเยยแลกล่าวลบหลู่หญิงอย่างเร็วแรง แลยังกล่าว
 ตีเตียนชายที่หลงรักหญิงเร็วแรง ยิ่งไปกว่าตีเตียนหญิง
 เสียอีก เหตุคงนพระราชบุตรจึงอาอองยังไม่กล่าวเรื่องที่
 อยู่ในพระหฤทัย พุทธิศรียะรู้ทีแลอยากจะให้ตรัสออกมา
 จึงทูลว่า “โรคชนิดนี้ต้องเสวยยาอย่างขมแฉอดของ
 แสลงให้จริง มิฉะนั้นโรคไม่บรรเทาได้

พระราชบุตร ได้ฟังพุทธิศรียะส่าแดงความร้อนใจ
 คงนนักสนความอาออง พระหัตถ์จับมือพุทธิศรียะนา
 พระเนตรตกตรัสว่า “ชายใดเข้าเดินในทางแห่งความ
 รักชายนันจะรอดชีวิตไปมิได้ หรือถ้ายังไม่สิ้นชีวิต ชีวิต
 ก็มีใช้อื่น คือความทุกข์ทวยตยาวออกไปนั่นเอง”

พุทธิศรียะทูลว่า “พระองค์รับสั่งถูกเป็นแน่แล้ว
 กวีโบราณย่อมกล่าวว่ วิถีแห่งความรักนั้นไม่มีต้นแเด
 ไม่มีปลาย บุรุษพึงตรึกตรองให้ถ่องแท้แล้วจึงวางเท้า

ลงในวิถีนั่น ผู้มีปัญญา^{๒๗๕}รูสิ่ง^{๒๗๖}ทั้งสามคือความใคร่หญิง^{๒๗๗}
 หนึ่ง กระตานสกาหนึ่ง การตม^{๒๗๘}นาเมาหนึ่ง อาจให้ผล^{๒๗๙}
 แก่คนในทางที่ไม่อาจทำนายได้ เหตุ^{๒๘๐}ตั้ง^{๒๘๑}นั้นวิธีที่จะปฏิบัติ^{๒๘๒}
 การทั้งสามสิ่ง^{๒๘๓}สุดท้ายก็^{๒๘๔}คือไม่ปฏิบัติเสียเลย กล่าวอีก^{๒๘๕}
 หนึ่ง^{๒๘๖}หนังกคือ^{๒๘๗}เวไนให้ขาด แต่^{๒๘๘}วิธีของ^{๒๘๙}โลกนี้ ถ้าไม่^{๒๙๐}มี^{๒๙๑}
 ตัว^{๒๙๒}เมยก^{๒๙๓}ตอง^{๒๙๔}รตน^{๒๙๕}มตัว^{๒๙๖}ผู้^{๒๙๗}แทน”

คำสอน^{๒๙๘}ของผู้มี^{๒๙๙}ปัญญา^{๓๐๐}กล่าว^{๓๐๑}เช่นนั้น จะ^{๓๐๒}แปล^{๓๐๓}ว่า
 กระไรก็ตาม พระราชบุตร^{๓๐๔}ย่อม^{๓๐๕}จะ^{๓๐๖}ทรง^{๓๐๗}เห็น^{๓๐๘}ว่าเป็น^{๓๐๙}คำ^{๓๑๐}สอน^{๓๑๑}
 ที่^{๓๑๒}กล่าว^{๓๑๓}เข้าไป^{๓๑๔}ไม่^{๓๑๕}ทัน^{๓๑๖}การ^{๓๑๗}เสีย^{๓๑๘}แล้ว เธอ^{๓๑๙}นั่ง^{๓๒๐}อยู่^{๓๒๑}ครู่^{๓๒๒}หนึ่ง^{๓๒๓}จึง^{๓๒๔}
 ตรัส^{๓๒๕}ว่า “เข้า^{๓๒๖}ได้^{๓๒๗}อย่าง^{๓๒๘}เท่า^{๓๒๙}เดินทาง^{๓๓๐}นั้น^{๓๓๑}เสีย^{๓๓๒}แล้ว ที่^{๓๓๓}สุด^{๓๓๔}แห่ง^{๓๓๕}
 ทาง^{๓๓๖}จะ^{๓๓๗}เป็น^{๓๓๘}ความ^{๓๓๙}ทุกข์^{๓๔๐}หรือ^{๓๔๑}ความ^{๓๔๒}สุข^{๓๔๓}ก็^{๓๔๔}ตาม^{๓๔๕}บุญ^{๓๔๖}ตาม^{๓๔๗}กรรม”
 ตรัส^{๓๔๘}ดังนั้น^{๓๔๙}แล้ว^{๓๕๐}ก็^{๓๕๑}ทรง^{๓๕๒}ถอน^{๓๕๓}ใจ^{๓๕๔}ใหญ่

ฝ่าย^{๓๕๕}พุทธิ^{๓๕๖}ศิริ^{๓๕๗}ระ^{๓๕๘}เห็น^{๓๕๙}พระราช^{๓๖๐}บุตร^{๓๖๑}มี^{๓๖๒}อาการ^{๓๖๓}ดังนั้น^{๓๖๔} ก็^{๓๖๕}
 คิด^{๓๖๖}ส่ง^{๓๖๗}สาร^{๓๖๘} จึง^{๓๖๙}ทูล^{๓๗๐}ถาม^{๓๗๑}ว่า “นาง^{๓๗๒}นั้น^{๓๗๓}คือ^{๓๗๔}นาง^{๓๗๕}ชง^{๓๗๖}พบ^{๓๗๗}ที่^{๓๗๘}สระ^{๓๗๙}
 ใน^{๓๘๐}บ้าน^{๓๘๑}นั้น^{๓๘๒}หรือ”

พระราชบุตรพยักพระพักตร์

พุทธิศรียะทูลถามว่า “เมื่อนางจะไปนั้นนางได้
กล่าวอะไรแก่พระองค์หรือเปล่า หรือพระองค์ได้กล่าว
อะไรแก่นางบ้าง”

พระราชบุตรตรัสว่า “ไม่ได้กล่าวอะไรแก่กันเลย”

พุทธิศรียะกล่าววว่า “ถ้าเช่นนั้นยากที่สุดที่จะได้
นางมา”

พระราชบุตรตรัสว่า “ถ้าเช่นนั้นข้าก็ใกล้เวลา
ตาย แล้วชีวิตเป็นความทุกข์ตั้งแต่บัดนี้ไปจนเวลาชาติ
ฉิบหายใจ”

พุทธิศรียะคิดขัดใจ ที่พระราชบุตรพูดนอกเรื่อง
เพราะการกล่าวถึงความตายไม่ใช่ทางที่จะได้นางมาเป็น
อันชาติ พุทธิศรียะนั่งอยู่ครู่หนึ่งจึงทูลถามว่า “นาง
ไม่ได้ให้สัญญาอะไรบ้างหรือ พระองค์จึงเล่าให้ข้าพ-
เจ้าฟังให้ละเอียด คนไข้ที่บอกอาการโรคครั้ง ๆ กลาง ๆ
ไม่มีประโยชน์เลย”

พระราชบุตรได้ทรงฟังกยมออกมาได้ แลยมครง
แรกในเวลาหลายวัน

พุทธิศิริระทูลต่อไปว่า “เมื่อนางยกดอกบัวชนก
หูนัน เป็นที่หมายให้ทราบว่านางเป็นชาวเมืองกรรนาฏ
กะแลเมื่อนางกัดดอกบัวด้วยทนต์นั้น นางทำสัญญาให้
ทรงทราบว่านางเป็นราชธิดาท้าวทนต์วัต พระองค์
ย่อมทราบว่าท้าวทนต์วัตนี้ เป็นศรีใหญ่ของพระราชบิดา
แห่งพระองค์ไม่มีท่าทางว่าจะปองตองกันเป็นอันขาด”

พระราชบุตรได้ยินดังนั้น ก็ครางด้วยความเศร้า
พระหฤทัย

พุทธิศิริระกล่าวต่อไปว่า “เมื่อนางเหยียบดอก
บัวนั้น นางให้เครื่องหมายว่านางชอบทมาวด แลเมือ
นางเอาดอกบัวปักทอระนนเป็นที่หมายว่า พระองค์คง
อยู่ในหฤทัยแห่งนาง”

พระวิฆณุภักได้ทรงฟังดังนั้นก็ผลลุกชันด้วยความ

ยินดี อากาโรไชก็เปลืองปลดไปทันที ทรงกำลังกระปร
 กระเปร่าเหมือนแต่ก่อน ตรัสชมความรอบรู้ของพุทธิ
 ศิริระ พลงารับสั่งอันวอนให้ช่วยทูลขออนุญาตพระ
 ราชบิดาพากันไปยังนครอันเป็นที่อยู่แห่งนางนั้น ฝ่าย
 พุทธิศิริระด้วยความภักดีต่อพระราชบุตร ก็เข้าไปทูลพระ
 ราชบิดาว่า พระราชบุตรไม่ใคร่ทรงสบาย ควรเสด็จ
 เทียวในประเทศต่าง ๆ เพราะพระกายต้องการเปลี่ยนน้ำ
 พระฤทัยต้องการเปลี่ยนที่อยู่ ครั้นพระราชบิดาประ
 ทานอนุญาตแล้ว พระวัชรมุกุฏกับพุทธิศิริระก็แต่งตัว
 เป็นคนเดินทางขึ้นมาไปหลายวัน ถึงนครภรรณาภูกะก็
 หยุดพักอยู่ริมทาง แล้วพุทธิศิริระก็นำพระราชบุตรออก
 เทียวตามหาหญิงผู้มีปัญญา โดยอธิบายว่าต้องการจะ
 ให้ดูเคราะห์ในอนาคต และข้แจ้งต่อพระราชบุตรอีกชั้น
 หนึ่งว่าหญิงเอาใจใส่ต่อกิจการในอนาคตนั้น ย่อมจะ
 เื่อเพื่อต่อกิจการปัจจุบัน ด้วยเหตุดังนั้นควรสืบหา

หญิงหมอดูเป็นผู้ช่วยให้สำเร็จกิจอันประสงค์

พุทธิศรวิระเทยวถามอยู่ครู่หนึ่ง มีผู้ชหญิงแก่ผู้
หนึ่งซึ่งนั่งบนฝ้ายอยู่หน้ากระท่อม พุทธิศรวิระจึงเข้าไป
หาหญิงแก่นั้น กระทำการเคารพเป็นอันดีแล้วพูดว่า
“ข้าพเจ้าเป็นพ่อค้า มาจากเมืองไกลสองคนด้วยกัน
สินค้าของเราตามมาข้างหลัง เราลวงหน้ามาก่อนเพื่อ
จะหาที่พัก ถ้ามารดายอมให้เราพักในเรือนนี้เราคงจะ
อยู่เป็นสุข แลให้เงินแก่มารดาโดยอัตราอันสูง”

ฝ่ายหญิงแก่นนั้นนอกจากเป็นหมอดู ยังเป็นผู้รู
ลักษณะคนอีกด้วย ครั้นเห็นเคาหน้าชายหนุ่มทั้งสองก็
ชอบ เพราะควกว้างปากมีลักษณะว่าไม่ตระหนี่ จึง
ตอบพุทธิศรวิระว่า “กระท่อมนี้เหมือนห้องเรือนของท่าน
เชิญมาพักอยู่ให้สบายเถิด” พูดเท่านั้นแล้วก็พาชายหนุ่ม
ทั้งสองเข้าไปในเรือน กล่าวแต่เพียงความรุ่งรังของตน
เอง แล้วเชิญให้ชายทั้งสองพักผ่อนกายอยู่ในเรือนนั้น

สักครู่นั้นหญิงแก่กลับมายังห้อง ซึ่งชายหนุ่มทั้งสองพัก พุทธิศรีจึงถามว่า “มารดาอยู่ที่ไหนมีความสุขอยู่หรือ ญาติวงศ์สหายอยู่พร้อมกันหรืออย่างไร แลมารดาหากินทางไหน”

หญิงแก่ตอบว่า “ลูกชายของข้าเป็นคนใช้สนิทของท้าวทันตวัตถุผู้เป็นพระราชาของเรา ข้าเป็นนางนมของนางบ้ทมาวดีพระราชธิดาองค์ใหญ่ ครั้นข้าแก่ชรา ก็มาอยู่เรือนนี้ ไม่ต้องกังวลการหากิน เพราะพระราชาประทานทุกอย่าง ข้าไปในวังเฝ้าพระราชบุตรวันละครั้ง นางเป็นหญิงงามอย่างประหลาด เป็นคนดีมีปัญญาหาเสมอมิได้”

พระวชิรมุกุฏพักอยู่ที่เรือนหญิงแก่ อันเป็นนางนมของพระราชธิดาหลายวัน แลกระทำให้นางนมเฝ้าเพื่อรักใคร่ด้วยความไม่ตระหนี่ ด้วยวาจาอ่อนหวาน แลด้วยรปสมบัติของพระองค์ ครั้นคืนเคยแลรู้ใจกัน

มากชั้น พระวัชรมุกุฏก็ตรัสถึงพระราชธิดา แดกล่าว
แก่นางนมว่า “เมื่อไปเฝ้านางบัทมาวดีคราวหน้าขอให้
ช่วยถือหนังสือไปถวายฉบับหนึ่งจะได้หรือไม่”

นางนมมีความยินดี เพราะเป็นธุระของนางนม
ที่จะต้องยินดีตามแบบนิทานชนิดนี้ จึงกล่าวแก่พระ-
วัชรมุกุฏว่า “ลูกเอ๋ย ไม่จำเป็นจะต้องคอยถึงพรุ่งนี้ เจ้า
จงเขียนหนังสือเถิด มารดาจะถือไปเดี๋ยวนี้”

พระวัชรมุกุฏพระองค์สนับด้วยความยินดี รีบเสด็จ
ไปหาพุทธศิระ ซึ่งนั่งอ่านหนังสืออยู่นอกเรือน แล้ว
รีบสั่งบอกว่า “นางนมรีบแล้วที่จะถือหนังสือไปถวาย
พระราชธิดา” บัญหาก็มีแต่เพียงว่าจะเขียนหนังสือ
อย่างไรจึงจะดี จะผูกประโยคแลใช้ศัพท์ชั้นไหนจึงจะถูก
พระหฤทัยนาง จะใช้ศัพท์เรียกนางว่า “แก้วตาแห่งตู”
จะเบาไป แลศัพท์ “โลหิตในตับแห่งข้า” จะหนักไป
ดอกกระมัง อนึ่งการแต่งหนังสือสำคัญเช่นนั้นจะทำให้

แล้วเรวทันใดวณนนักยาก เป็นเรื่องทหนักพระฤทัยอยู่
 ฝ่ายพุทธิศรระเมอโดยนตงนนักทูลว่า "อย่าให้ทรงเดือด
 ร้อนเลย จะทำถวายให้เสร็จ" แล้วพุทธิศรระก็ไปหยิบ
 เครื่องเขียนมานั่งเขียนอยู่ครู่หนึ่ง ครั้นสำเร็จแล้วก็พบ
 หนึ่งสอนนปดผนิก เขียนรูปดอกบัวลงบนหลังผนิกดอก
 หนึ่งแล้วส่งถวายพระราชบุตร พระราชบุตรก็นำหนังสือ
 ไปส่งให้หญิงแก่นางนมถือไปถวายพระราชธิดา นาง
 นมได้รับหนังสือแล้วกรบเซาวิ่งไปทตาทหนักพระราชบุตร
 ตามเคย

ฝ่ายนางบัทมาวตครนเห็นนางนมเข้าไปเฝ้า ก็
 ตรัสเรียกให้หนึ่งแลทรวงสนทนาด้วย นางนมพูดถึงเรื่อง
 อื่น ๆ อยู่สักครู่หนึ่งจึงทูลว่า "เมื่อนางยังอยู่ในความ
 เป็นเด็กอ่อน ข้าได้เลี้ยงดูนางมาด้วยความรักดี บดิน
 เทพดาให้รางวัลแก่ข้าด้วยประทานความงาม ความไม่
 มีโรค แลความดีแก่นางในเวลาทีทรงจำเริญเพียงนี้หัว
 ใจของข้าจะใคร่เห็นความสุขของนางยิ่ง ๆ ขึ้นไปตราบ

ชีวิตข้าหาไม่ นางจงทรงอ่านหนังสือมาจกชาย
หนุ่มงามที่สุดแลตที่สุดซึ่งข้าได้เคยเห็นเป็นชวัญตา”

พระราชธิดาทรงรับหนังสือไปทอดพระเนตร ดอก
บัวบนหลังฉนิก แล้วทรงเปิดออกอ่านพบอินทรวีเชียร
ฉนิกตงน

๐	ได้เห็นพระเพ็ญโฉม	ดุจโสมสว่างน
รวดเร้ากำเดาดล		จิตเดือดบ่เหือดลง
๐	ศรทรงอนงค์แดง	พิษแสรังจะเสียบองค
ปักในทฤทัยตรง		อูระเค้นเพราะแสนคม
๐	วันพบประสพพักตร์	ศุภลักษณมโนรมย์
อิมใจจะใคร่ชม		บ่มีพริบกระหียบตา
๐	เพ็ญโสมบ่เพ็ญศรี	ดุจนั้ณ เวหา
แสงส่องบ่ผองปรา		กฏอย่างพระนางนวล

อนงค์ แปลว่าไม่มีตัว เป็นช่อกามเทพ เมื่อหญิงพบกับชาย
รักกัน กล่าวว่เพราะกามเทพแผลงศรถูกหัวใจ

- ๑ งอนงามอร่ามโรจน์ ฅวิโชติประชันชวน
 แข่งขันพระจันทร์บวรณ ศศิเน่าจะแพ้นาง
- ๑ ยามยลพิมลโฉม อูระโหมพระเพลิงพลาง
 ร้อนรักตระหนกกลาง จิตข้าศิษยาตฺ
- ๑ นางกลับและลับเนตร ก็เทวศทวิคุณ
 เว้าร้อนบ่ผ่นภูด พิชรักประจักษ์แด
- ๑ คิดไปก็ใจหาย เพราะกระต่ายจะหมายแซ
 เวียนหวังระวังแล ศศิไซรับไยดี
- ๑ อำนางสอวางรัตน วรชตยนาวิ
 ไปรดด้วยอำนวยชี่ ระเบิดตตสลัดตู ๆ

พระราชธิดาทรงอ่านหนังสือตลอดแล้ว ก็สำแดง
 อาการพิโรธ ตรัสแก่นางนมด้วยสำเนียงอันขุ่นแค้นว่า
 “นี่แกเป็นอะไรไปจึงบังอาจนำหนังสือนี้มาให้ คนโง่ที่
 เขียนหนังสือแต่งฉันทน์ไม่เป็น ก็แค้นจะแต่งกับเขาด้วย
 คนแต่งฉันทน์เลวๆ เช่นนี้ยังอาจมาแต่งถวายพระราชธิดา

อยากรู้ว่าเรียนหนังสือมาแต่สำนักไหน จึงเลวถึงเท่านั้น”
นางตรัสปลางทรงฉีกหนังสือตอนที่ว่า “ศศิไชยบายัด”
ส่งให้นางนมแล้วตรัสว่า “แกจงนำเอาคำตอบนั้นไปให้
ชายที่แต่งฉันทน์ไม่เป็น แลตัวแกเองจงอย่าทำเอื่อมอาย
ถือหนังสือเข้ามาเช่นนอกเป็นอันขาด”

หญิงแก่นางนมได้ฟังพระราชธิดากริ้วถึงเพียงนั้น
ก็เสียใจรีบกลับไปบ้าน - พบพระราชบุตรตามทางก็เล่า
ให้ฟังทุกประการ พระราชบุตรได้ทรงฟังและอ่านคำ
ตอบแล้วก็เสียพระหฤทัยยิ่งนัก เมื่อทรงดำเนินกลับนั้น
ทรงคิดถึงวิธีทำลายชีวิตตนเองหลายอย่าง เช่นกระโดด
นำผูกคอตนเองแขวน แทะอกตนเองเป็นต้น ยังไม่ทัน
ตกลงว่าอย่างไรจะตักพอลถึงที่พัก พบพุทธิศริระนั่งอยู่
หน้าเรือน ก็ตรัสเล่าให้ฟังแลทรงสำแดงความเสียใจ
ยิ่งนัก

พุทธิศริระนั่งฟังตลอดแล้วทูลว่า “พระองค์อย่า
เพื่อตัดตนเองก่อนไซ้ จงทรงตรึกตรองใจความที่นางตรัส

นนให้ทองแท่งก่อน ต่อไปข้างหน้าเมื่อพระองค์ได้สมาคม
กับหญิงมาก ๆ แล้ว จะทรงทราบว่าเมื่อหญิงกล่าววว่า
ไม่ไยดีนั้นแปลว่าไยดี เพราะฉะนั้นตามที่เรามาทำมาเพียง
นั้นนับว่าสำเร็จดังหมาย อนึ่งเมื่อนางทรงถามว่าพระองค์
ทรงเรียนหนังสือจากสำนักไหนนั้น ถ้าจะแปลเป็นภาษา
ผู้ชายแปลว่าท่านคือใคร”

พระวัชรมุกฏได้ทรงฟังนนักยนต์ ครั้นวันรุ่งขึ้นก็
ทรงบอกนางนมว่า พระองค์เป็นยุพราชกรุงพาราณสี
ให้นางนมเข้าไปทูลพระราชธิดาเถิด ฝ่ายนางนมได้ทราบ
ดังนั้นก็ดีใจ แต่กล่าวว่าทราบมาแต่แรกแล้ว เช้าวัน
นั้นเข้าไปในวังเฝ้าพระราชธิดาทูลว่า “พระยุพราชซึ่ง
นางได้ทำให้มีใจใฝ่ฝันตั้งแต่วันที่ได้เห็นกนิริมสระ เมื่อ
วันชน ๕ คาเดอนก่อนนั้นเสด็จมาที่เรือนข้าพเจ้าแต่ให้
ข้าพเจ้ามาทูลว่าพระองค์เสด็จมาแล้ว นางทำกิริยาเป็น

สัญญา^{๖๔} ธรรม^{๖๕} ะอย่าง^{๖๖} ไร ก็^{๖๗} ัง^{๖๘} ทำ^{๖๙} ตาม^{๗๐} สัญญา^{๗๑} นั้น^{๗๒} เกิด^{๗๓}
 พระ^{๗๔} รา^{๗๕} ช^{๗๖} บุ^{๗๗} ตร^{๗๘} อง^{๗๙} คน^{๘๐} ท^{๘๑} ร^{๘๒} ง^{๘๓} ค^{๘๔} ก^{๘๕} ด^{๘๖} ส^{๘๗} ม^{๘๘} ค^{๘๙} ว^{๙๐} ร^{๙๑} แ^{๙๒} ก^{๙๓} น^{๙๔} าง^{๙๕} แท^{๙๖}
 พ^{๙๗} ัง^{๙๘} ค^{๙๙} า^{๑๐๐} ข^{๑๐๑} า^{๑๐๒} พ^{๑๐๓} เจ^{๑๐๔} า^{๑๐๕} เกิด^{๑๐๖}”

นาง^{๑๐๗} บ^{๑๐๘} ั^{๑๐๙} ท^{๑๑๐} มา^{๑๑๑} ว^{๑๑๒} ด^{๑๑๓} ไ^{๑๑๔} ต^{๑๑๕} ไ^{๑๑๖} ท^{๑๑๗} ร^{๑๑๘} พ^{๑๑๙} ัง^{๑๒๐} ด^{๑๒๑} ง^{๑๒๒} น^{๑๒๓} น^{๑๒๔} ก็^{๑๒๕} ส^{๑๒๖} ำ^{๑๒๗} แ^{๑๒๘} ด^{๑๒๙} ะ^{๑๓๐} ความ^{๑๓๑} โ^{๑๓๒} กร^{๑๓๓} ือ^{๑๓๔}
 ย^{๑๓๕} ิง^{๑๓๖} ก^{๑๓๗} ว^{๑๓๘} ำ^{๑๓๙} คร^{๑๔๐} ึ่ง^{๑๔๑} ก^{๑๔๒} ่อน^{๑๔๓} นาง^{๑๔๔} เ^{๑๔๕} ส^{๑๔๖} ต^{๑๔๗} จ^{๑๔๘} ล^{๑๔๙} ก^{๑๕๐} ไป^{๑๕๑} เ^{๑๕๒} อ^{๑๕๓} า^{๑๕๔} ก^{๑๕๕} ะ^{๑๕๖} แ^{๑๕๗} เจ^{๑๕๘} ะ^{๑๕๙} จ^{๑๖๐} ัน^{๑๖๑} ท^{๑๖๒} ะ^{๑๖๓} เ^{๑๖๔} เล^{๑๖๕} ง^{๑๖๖}
 บ^{๑๖๗} น^{๑๖๘} พ^{๑๖๙} ระ^{๑๗๐} ห^{๑๗๑} ต^{๑๗๒} ถ^{๑๗๓} ท^{๑๗๔} ง^{๑๗๕} ส^{๑๗๖} อง^{๑๗๗} พ^{๑๗๘} ระ^{๑๗๙} ห^{๑๘๐} ต^{๑๘๑} ถ^{๑๘๒} แ^{๑๘๓} ล^{๑๘๔} ะ^{๑๘๕} ต^{๑๘๖} บ^{๑๘๗} เ^{๑๘๘} ข^{๑๘๙} ำ^{๑๙๐} ท^{๑๙๑} แ^{๑๙๒} ก^{๑๙๓} ั^{๑๙๔} น^{๑๙๕} าง^{๑๙๖} น^{๑๙๗} ม^{๑๙๘}
 ท^{๑๙๙} ง^{๒๐๐} ส^{๒๐๑} อง^{๒๐๒} แ^{๒๐๓} ก^{๒๐๔} ั^{๒๐๕} ม^{๒๐๖} ต^{๒๐๗} ร^{๒๐๘} ส^{๒๐๙} ว่า^{๒๑๐} “แ^{๒๑๑} ก^{๒๑๒} ะ^{๒๑๓} ร^{๒๑๔} ี^{๒๑๕} บ^{๒๑๖} ั^{๒๑๗} ไป^{๒๑๘} จ^{๒๑๙} าก^{๒๒๐} ว^{๒๒๑} ง^{๒๒๒} น^{๒๒๓} โ^{๒๒๔} ด^{๒๒๕} ย^{๒๒๖} เร^{๒๒๗} ็^{๒๒๘} มี^{๒๒๙}
 ฉ^{๒๓๐} ะ^{๒๓๑} น^{๒๓๒} น^{๒๓๓} จะ^{๒๓๔} ต^{๒๓๕} ้อง^{๒๓๖} ร^{๒๓๗} ับ^{๒๓๘} โ^{๒๓๙} ษ^{๒๔๐} ย^{๒๔๑} ิง^{๒๔๒} ก^{๒๔๓} ว^{๒๔๔} ำ^{๒๔๕} แ^{๒๔๖} ก^{๒๔๗} ำ^{๒๔๘} ไ^{๒๔๙} ม^{๒๕๐} ไ^{๒๕๑} ต^{๒๕๒} ไ^{๒๕๓} ห^{๒๕๔} ร^{๒๕๕} ือ^{๒๕๖} ว่า^{๒๕๗} ข^{๒๕๘} ำ^{๒๕๙} ห^{๒๖๐} ำ^{๒๖๑}
 ไ^{๒๖๒} ม^{๒๖๓} ไ^{๒๖๔} เ^{๒๖๕} อ^{๒๖๖} า^{๒๖๗} เ^{๒๖๘} ร^{๒๖๙} ็^{๒๗๐} น^{๒๗๑} มา^{๒๗๒} พ^{๒๗๓} ู^{๒๗๔} ต^{๒๗๕} ่อ^{๒๗๖} ไป^{๒๗๗} เ^{๒๗๘} เป็น^{๒๗๙} อ^{๒๘๐} น^{๒๘๑} ข^{๒๘๒} ำ^{๒๘๓} ด^{๒๘๔}” นาง^{๒๘๕} น^{๒๘๖} ม^{๒๘๗} อ^{๒๘๘} อ^{๒๘๙} ก^{๒๙๐}
 จ^{๒๙๑} าก^{๒๙๒} ว^{๒๙๓} ัง^{๒๙๔} ก^{๒๙๕} ล^{๒๙๖} ับ^{๒๙๗} ไป^{๒๙๘} ท^{๒๙๙} ูล^{๓๐๐} พ^{๓๐๑} ระ^{๓๐๒} วั^{๓๐๓} ฑ^{๓๐๔} ร^{๓๐๕} ม^{๓๐๖} ก^{๓๐๗} ก^{๓๐๘} ุ^{๓๐๙} ุ^{๓๑๐} ต^{๓๑๑} ำ^{๓๑๒} ก^{๓๑๓} เ^{๓๑๔} ย^{๓๑๕} ใจ^{๓๑๖} ที่^{๓๑๗} ไป^{๓๑๘} ห^{๓๑๙} ล^{๓๒๐} ง^{๓๒๑}
 เ^{๓๒๒} ื่อ^{๓๒๓} พ^{๓๒๔} ุ^{๓๒๕} ท^{๓๒๖} ิ^{๓๒๗} ศ^{๓๒๘} ริ^{๓๒๙} ะ^{๓๓๐} คร^{๓๓๑} น^{๓๓๒} เ^{๓๓๓} ำ^{๓๓๔} ค^{๓๓๕} ว^{๓๓๖} ำ^{๓๓๗} ไ^{๓๓๘} ้^{๓๓๙} พ^{๓๔๐} ุ^{๓๔๑} ท^{๓๔๒} ิ^{๓๔๓} ศ^{๓๔๔} ริ^{๓๔๕} ะ^{๓๔๖} พ^{๓๔๗} ัง^{๓๔๘} พ^{๓๔๙} ุ^{๓๕๐} ท^{๓๕๑} ิ^{๓๕๒} ศ^{๓๕๓} ริ^{๓๕๔} ะ^{๓๕๕}
 ก^{๓๕๖} ุ^{๓๕๗} ฑ^{๓๕๘} พ^{๓๕๙} ระ^{๓๖๐} รา^{๓๖๑} ช^{๓๖๒} บุ^{๓๖๓} ตร^{๓๖๔} ว่า^{๓๖๕} “พ^{๓๖๖} ระ^{๓๖๗} อ^{๓๖๘} ัน^{๓๖๙} ค^{๓๗๐} ็^{๓๗๑} ย^{๓๗๒} ำ^{๓๗๓} ท^{๓๗๔} ร^{๓๗๕} ง^{๓๗๖} ต^{๓๗๗} ก^{๓๗๘} ใจ^{๓๗๙} ก^{๓๘๐} ำ^{๓๘๑} ร^{๓๘๒} ท^{๓๘๓}
 พ^{๓๘๔} ระ^{๓๘๕} รา^{๓๘๖} ช^{๓๘๗} ิ^{๓๘๘} ต^{๓๘๙} ำ^{๓๙๐} เ^{๓๙๑} อ^{๓๙๒} ำ^{๓๙๓} ก^{๓๙๔} ะ^{๓๙๕} แ^{๓๙๖} เจ^{๓๙๗} ะ^{๓๙๘} จ^{๓๙๙} ัน^{๔๐๐} ท^{๔๐๑} ำ^{๔๐๒} แ^{๔๐๓} ก^{๔๐๔} ั^{๔๐๕} น^{๔๐๖} าง^{๔๐๗} น^{๔๐๘} ม^{๔๐๙} ด^{๔๑๐} วย^{๔๑๑} น^{๔๑๒} ๑๐
 น^{๔๑๓} ๑๐ คน^{๔๑๔} น^{๔๑๕} น^{๔๑๖} น^{๔๑๗} น^{๔๑๘} น^{๔๑๙} น^{๔๒๐} น^{๔๒๑} น^{๔๒๒} น^{๔๒๓} น^{๔๒๔} น^{๔๒๕} น^{๔๒๖} น^{๔๒๗} น^{๔๒๘} น^{๔๒๙} น^{๔๓๐} น^{๔๓๑} น^{๔๓๒} น^{๔๓๓} น^{๔๓๔} น^{๔๓๕} น^{๔๓๖} น^{๔๓๗} น^{๔๓๘} น^{๔๓๙} น^{๔๔๐} น^{๔๔๑} น^{๔๔๒} น^{๔๔๓} น^{๔๔๔} น^{๔๔๕} น^{๔๔๖} น^{๔๔๗} น^{๔๔๘} น^{๔๔๙} น^{๔๕๐} น^{๔๕๑} น^{๔๕๒} น^{๔๕๓} น^{๔๕๔} น^{๔๕๕} น^{๔๕๖} น^{๔๕๗} น^{๔๕๘} น^{๔๕๙} น^{๔๖๐} น^{๔๖๑} น^{๔๖๒} น^{๔๖๓} น^{๔๖๔} น^{๔๖๕} น^{๔๖๖} น^{๔๖๗} น^{๔๖๘} น^{๔๖๙} น^{๔๗๐} น^{๔๗๑} น^{๔๗๒} น^{๔๗๓} น^{๔๗๔} น^{๔๗๕} น^{๔๗๖} น^{๔๗๗} น^{๔๗๘} น^{๔๗๙} น^{๔๘๐} น^{๔๘๑} น^{๔๘๒} น^{๔๘๓} น^{๔๘๔} น^{๔๘๕} น^{๔๘๖} น^{๔๘๗} น^{๔๘๘} น^{๔๘๙} น^{๔๙๐} น^{๔๙๑} น^{๔๙๒} น^{๔๙๓} น^{๔๙๔} น^{๔๙๕} น^{๔๙๖} น^{๔๙๗} น^{๔๙๘} น^{๔๙๙} น^{๕๐๐} น^{๕๐๑} น^{๕๐๒} น^{๕๐๓} น^{๕๐๔} น^{๕๐๕} น^{๕๐๖} น^{๕๐๗} น^{๕๐๘} น^{๕๐๙} น^{๕๑๐} น^{๕๑๑} น^{๕๑๒} น^{๕๑๓} น^{๕๑๔} น^{๕๑๕} น^{๕๑๖} น^{๕๑๗} น^{๕๑๘} น^{๕๑๙} น^{๕๒๐} น^{๕๒๑} น^{๕๒๒} น^{๕๒๓} น^{๕๒๔} น^{๕๒๕} น^{๕๒๖} น^{๕๒๗} น^{๕๒๘} น^{๕๒๙} น^{๕๓๐} น^{๕๓๑} น^{๕๓๒} น^{๕๓๓} น^{๕๓๔} น^{๕๓๕} น^{๕๓๖} น^{๕๓๗} น^{๕๓๘} น^{๕๓๙} น^{๕๔๐} น^{๕๔๑} น^{๕๔๒} น^{๕๔๓} น^{๕๔๔} น^{๕๔๕} น^{๕๔๖} น^{๕๔๗} น^{๕๔๘} น^{๕๔๙} น^{๕๕๐} น^{๕๕๑} น^{๕๕๒} น^{๕๕๓} น^{๕๕๔} น^{๕๕๕} น^{๕๕๖} น^{๕๕๗} น^{๕๕๘} น^{๕๕๙} น^{๕๖๐} น^{๕๖๑} น^{๕๖๒} น^{๕๖๓} น^{๕๖๔} น^{๕๖๕} น^{๕๖๖} น^{๕๖๗} น^{๕๖๘} น^{๕๖๙} น^{๕๗๐} น^{๕๗๑} น^{๕๗๒} น^{๕๗๓} น^{๕๗๔} น^{๕๗๕} น^{๕๗๖} น^{๕๗๗} น^{๕๗๘} น^{๕๗๙} น^{๕๘๐} น^{๕๘๑} น^{๕๘๒} น^{๕๘๓} น^{๕๘๔} น^{๕๘๕} น^{๕๘๖} น^{๕๘๗} น^{๕๘๘} น^{๕๘๙} น^{๕๙๐} น^{๕๙๑} น^{๕๙๒} น^{๕๙๓} น^{๕๙๔} น^{๕๙๕} น^{๕๙๖} น^{๕๙๗} น^{๕๙๘} น^{๕๙๙} น^{๖๐๐} น^{๖๐๑} น^{๖๐๒} น^{๖๐๓} น^{๖๐๔} น^{๖๐๕} น^{๖๐๖} น^{๖๐๗} น^{๖๐๘} น^{๖๐๙} น^{๖๑๐} น^{๖๑๑} น^{๖๑๒} น^{๖๑๓} น^{๖๑๔} น^{๖๑๕} น^{๖๑๖} น^{๖๑๗} น^{๖๑๘} น^{๖๑๙} น^{๖๒๐} น^{๖๒๑} น^{๖๒๒} น^{๖๒๓} น^{๖๒๔} น^{๖๒๕} น^{๖๒๖} น^{๖๒๗} น^{๖๒๘} น^{๖๒๙} น^{๖๓๐} น^{๖๓๑} น^{๖๓๒} น^{๖๓๓} น^{๖๓๔} น^{๖๓๕} น^{๖๓๖} น^{๖๓๗} น^{๖๓๘} น^{๖๓๙} น^{๖๔๐} น^{๖๔๑} น^{๖๔๒} น^{๖๔๓} น^{๖๔๔} น^{๖๔๕} น^{๖๔๖} น^{๖๔๗} น^{๖๔๘} น^{๖๔๙} น^{๖๕๐} น^{๖๕๑} น^{๖๕๒} น^{๖๕๓} น^{๖๕๔} น^{๖๕๕} น^{๖๕๖} น^{๖๕๗} น^{๖๕๘} น^{๖๕๙} น^{๖๖๐} น^{๖๖๑} น^{๖๖๒} น^{๖๖๓} น^{๖๖๔} น^{๖๖๕} น^{๖๖๖} น^{๖๖๗} น^{๖๖๘} น^{๖๖๙} น^{๖๗๐} น^{๖๗๑} น^{๖๗๒} น^{๖๗๓} น^{๖๗๔} น^{๖๗๕} น^{๖๗๖} น^{๖๗๗} น^{๖๗๘} น^{๖๗๙} น^{๖๘๐} น^{๖๘๑} น^{๖๘๒} น^{๖๘๓} น^{๖๘๔} น^{๖๘๕} น^{๖๘๖} น^{๖๘๗} น^{๖๘๘} น^{๖๘๙} น^{๖๙๐} น^{๖๙๑} น^{๖๙๒} น^{๖๙๓} น^{๖๙๔} น^{๖๙๕} น^{๖๙๖} น^{๖๙๗} น^{๖๙๘} น^{๖๙๙} น^{๗๐๐} น^{๗๐๑} น^{๗๐๒} น^{๗๐๓} น^{๗๐๔} น^{๗๐๕} น^{๗๐๖} น^{๗๐๗} น^{๗๐๘} น^{๗๐๙} น^{๗๑๐} น^{๗๑๑} น^{๗๑๒} น^{๗๑๓} น^{๗๑๔} น^{๗๑๕} น^{๗๑๖} น^{๗๑๗} น^{๗๑๘} น^{๗๑๙} น^{๗๒๐} น^{๗๒๑} น^{๗๒๒} น^{๗๒๓} น^{๗๒๔} น^{๗๒๕} น^{๗๒๖} น^{๗๒๗} น^{๗๒๘} น^{๗๒๙} น^{๗๓๐} น^{๗๓๑} น^{๗๓๒} น^{๗๓๓} น^{๗๓๔} น^{๗๓๕} น^{๗๓๖} น^{๗๓๗} น^{๗๓๘} น^{๗๓๙} น^{๗๔๐} น^{๗๔๑} น^{๗๔๒} น^{๗๔๓} น^{๗๔๔} น^{๗๔๕} น^{๗๔๖} น^{๗๔๗} น^{๗๔๘} น^{๗๔๙} น^{๗๕๐} น^{๗๕๑} น^{๗๕๒} น^{๗๕๓} น^{๗๕๔} น^{๗๕๕} น^{๗๕๖} น^{๗๕๗} น^{๗๕๘} น^{๗๕๙} น^{๗๖๐} น^{๗๖๑} น^{๗๖๒} น^{๗๖๓} น^{๗๖๔} น^{๗๖๕} น^{๗๖๖} น^{๗๖๗} น^{๗๖๘} น^{๗๖๙} น^{๗๗๐} น^{๗๗๑} น^{๗๗๒} น^{๗๗๓} น^{๗๗๔} น^{๗๗๕} น^{๗๗๖} น^{๗๗๗} น^{๗๗๘} น^{๗๗๙} น^{๗๘๐} น^{๗๘๑} น^{๗๘๒} น^{๗๘๓} น^{๗๘๔} น^{๗๘๕} น^{๗๘๖} น^{๗๘๗} น^{๗๘๘} น^{๗๘๙} น^{๗๙๐} น^{๗๙๑} น^{๗๙๒} น^{๗๙๓} น^{๗๙๔} น^{๗๙๕} น^{๗๙๖} น^{๗๙๗} น^{๗๙๘} น^{๗๙๙} น^{๘๐๐} น^{๘๐๑} น^{๘๐๒} น^{๘๐๓} น^{๘๐๔} น^{๘๐๕} น^{๘๐๖} น^{๘๐๗} น^{๘๐๘} น^{๘๐๙} น^{๘๑๐} น^{๘๑๑} น^{๘๑๒} น^{๘๑๓} น^{๘๑๔} น^{๘๑๕} น^{๘๑๖} น^{๘๑๗} น^{๘๑๘} น^{๘๑๙} น^{๘๒๐} น^{๘๒๑} น^{๘๒๒} น^{๘๒๓} น^{๘๒๔} น^{๘๒๕} น^{๘๒๖} น^{๘๒๗} น^{๘๒๘} น^{๘๒๙} น^{๘๓๐} น^{๘๓๑} น^{๘๓๒} น^{๘๓๓} น^{๘๓๔} น^{๘๓๕} น^{๘๓๖} น^{๘๓๗} น^{๘๓๘} น^{๘๓๙} น^{๘๔๐} น^{๘๔๑} น^{๘๔๒} น^{๘๔๓} น^{๘๔๔} น^{๘๔๕} น^{๘๔๖} น^{๘๔๗} น^{๘๔๘} น^{๘๔๙} น^{๘๕๐} น^{๘๕๑} น^{๘๕๒} น^{๘๕๓} น^{๘๕๔} น^{๘๕๕} น^{๘๕๖} น^{๘๕๗} น^{๘๕๘} น^{๘๕๙} น^{๘๖๐} น^{๘๖๑} น^{๘๖๒} น^{๘๖๓} น^{๘๖๔} น^{๘๖๕} น^{๘๖๖} น^{๘๖๗} น^{๘๖๘} น^{๘๖๙} น^{๘๗๐} น^{๘๗๑} น^{๘๗๒} น^{๘๗๓} น^{๘๗๔} น^{๘๗๕} น^{๘๗๖} น^{๘๗๗} น^{๘๗๘} น^{๘๗๙} น^{๘๘๐} น^{๘๘๑} น^{๘๘๒} น^{๘๘๓} น^{๘๘๔} น^{๘๘๕} น^{๘๘๖} น^{๘๘๗} น^{๘๘๘} น^{๘๘๙} น^{๘๙๐} น^{๘๙๑} น^{๘๙๒} น^{๘๙๓} น^{๘๙๔} น^{๘๙๕} น^{๘๙๖} น^{๘๙๗} น^{๘๙๘} น^{๘๙๙} น^{๙๐๐} น^{๙๐๑} น^{๙๐๒} น^{๙๐๓} น^{๙๐๔} น^{๙๐๕} น^{๙๐๖} น^{๙๐๗} น^{๙๐๘} น^{๙๐๙} น^{๙๑๐} น^{๙๑๑} น^{๙๑๒} น^{๙๑๓} น^{๙๑๔} น^{๙๑๕} น^{๙๑๖} น^{๙๑๗} น^{๙๑๘} น^{๙๑๙} น^{๙๒๐} น^{๙๒๑} น^{๙๒๒} น^{๙๒๓} น^{๙๒๔} น^{๙๒๕} น^{๙๒๖} น^{๙๒๗} น^{๙๒๘} น^{๙๒๙} น^{๙๓๐} น^{๙๓๑} น^{๙๓๒} น^{๙๓๓} น^{๙๓๔} น^{๙๓๕} น^{๙๓๖} น^{๙๓๗} น^{๙๓๘} น^{๙๓๙} น^{๙๔๐} น^{๙๔๑} น^{๙๔๒} น^{๙๔๓} น^{๙๔๔} น^{๙๔๕} น^{๙๔๖} น^{๙๔๗} น^{๙๔๘} น^{๙๔๙} น^{๙๕๐} น^{๙๕๑} น^{๙๕๒} น^{๙๕๓} น^{๙๕๔} น^{๙๕๕} น^{๙๕๖} น^{๙๕๗} น^{๙๕๘} น^{๙๕๙} น^{๙๖๐} น^{๙๖๑} น^{๙๖๒} น^{๙๖๓} น^{๙๖๔} น^{๙๖๕} น^{๙๖๖} น^{๙๖๗} น^{๙๖๘} น^{๙๖๙} น^{๙๗๐} น^{๙๗๑} น^{๙๗๒} น^{๙๗๓} น^{๙๗๔} น^{๙๗๕} น^{๙๗๖} น^{๙๗๗} น^{๙๗๘} น^{๙๗๙} น^{๙๘๐} น^{๙๘๑} น^{๙๘๒} น^{๙๘๓} น^{๙๘๔} น^{๙๘๕} น^{๙๘๖} น^{๙๘๗} น^{๙๘๘} น^{๙๘๙} น^{๙๙๐} น^{๙๙๑} น^{๙๙๒} น^{๙๙๓} น^{๙๙๔} น^{๙๙๕} น^{๙๙๖} น^{๙๙๗} น^{๙๙๘}

ในที่สุด พระองค์จึงหักความกระวนกระวายในพระ
หฤทัย คอยไปอีก ๑๐ วันเถิด”

พุทธิศรียะทุลแปลกิริยาแห่งพระราชธิดาแล้ว ก็
พูดต่อไปว่านางองค์นั้นจะฉลาดเกินที่จะเป็นความสุข
แก่สามี เพราะฉะนั้นพระราชบุตรควรหยุดยั้งพระ
หฤทัยดู แต่ในขณะที่ยังมีเวลาจะถอนพระองค์ได้ คำ
ตักเตือนอันนี้ พระวัชรมุกฏไม่ทรงฟังเลย

ครั้นพนักกำหนด ๑๐ วันไปแล้ว ชายหนุ่มทั้งสอง
ก็ให้นางนมเข้าไปเฝ้าพระราชธิดา คราวนั้นนางเอาหญ้า
ฝันทานวพระหัตถ์ ๓ นิ้วแล้วประไว้บนแก้มนางนม
ครั้นนางนมกลับมาเล่า พุทธิศรียะทุลอธิบายว่า นางขอ
ผลัดอีก ๓ วัน เพราะยังประชวรพระโรคลำดับเดือน
วันทสเป็นวันนัดให้เสด็จ ครั้นวันทสนางนมเข้าไปเฝ้า
อีกครั้งหนึ่ง คราวนั้นพระราชธิดากรวมาก ทรงจุด
ตวงนางนมไปทประตูด่านตะวันตก ทรงผลักให้ออก
ประตุนั้น แลตรัสว่าถ้ากลับเข้าไปอีกจะตด้วยเส้

ครั้นนางนมกลับไปเล่าให้พุทธิศรียะฟัง พุทธิศรียะอธิบายว่าพระราชธิดาเชิญพระราชบุตรให้เสด็จไปพำนักเวลากลางคืน แลให้เข้าทางประตูด้านตะวันตก

ครั้นเวลากลางคืนวันรุ่งขึ้น พุทธิศรียะทูลเตือนพระวชิรมุกุฎให้เตรียมพระองค์ พระวชิรมุกุฎไม่ต้องให้มีใครเตือน กำลังแต่งพระองค์อยู่แล้ว แท้จริงแต่งพระองค์อยู่หลายชั่วโมงจึงเสร็จ ครั้นแล้วก็เสด็จออกมาถามพุทธิศรียะว่าใช้ได้หรือยัง พุทธิศรียะทูลตอบว่างามมากแล้วทูลตักเตือนในเรื่องผู้หญิงตามบัญญัติของตน แลทูลเตือนอีกครั้งหนึ่งว่า สังเกตเห็นนางฉลาดเกินไป ถ้าจะได้เป็นเมียเห็นจะไม่มีสุขอย่างเมียโง่ ๆ

ครั้นเวลาเที่ยงคน ชายหนุ่มทั้งสองก็พากันออกเดินไปยังประตูด้านตะวันตกแห่งพระราชวัง ครั้นถึงประตูเห็นเปิดแง พุทธิศรียะก็ย่องเข้าไปดูเห็นนายประตูนั่งหลับอยู่ แลเห็นหญิงคนหนึ่งมผ้าคลุมหัวยืนคอยอยู่ข้างใน พุทธิศรียะก็ย่องกลับไปทูลพระราชบุตร พระ-

ราชบุตรก็เสด็จย่องเข้าประตูไป พุทธิศรเฝ้าคอยอยู่สัก
ครู่หนึ่งก็กลับไปพัก

ฝ่ายพระราชบุตรครั้นเข้าไปในประตูแล้ว หลบงัก
ยืนคอยอยู่ใกล้พระหัตถ์แล้วทำสัญญาให้เดินเบา ๆ แล้ว
นำไปตามทางมืด บางแห่งจุดไฟบริหรี สักครู่หนึ่งไป
ถึงบันไดศิลาที่ปากถนนไปบนตำหนักพระราชธิดา

พระวชิรมุกุฏเสด็จออกจากทมมต เข้าไปที่สว่างก็
มีพระเนตรอยู่ครู่หนึ่ง ประเดี๋ยวทอดพระเนตรดูรอบ
ห้อง เห็นเป็นทางดงาม แต่งด้วยเครื่องบำรุงความสำราญ
ต่าง ๆ กลิ่นควันเผาเครื่องหอมแลกลิ่นดอกไม้หอมตระ
หลบไปทางห้อง ตะเกียงเงินซึ่งจุดด้วยน้ำมันหอมก็ส่ง
กลิ่นอันพึงสุดดม ช่างหนึ่งมีดอกไม้กองรอบเตียงลาด
ผ้าขาวก็ด้วยเส้นทอง ไรยด้วยดอกพุทธรักษาซึ่งเก็บ
ใหม่ ๆ อีกช่างหนึ่งมีภาชนะรองหีบหมากแลชวดน้ำ
ดอกไม้เทศ มีถาดรองเครื่องหอมต่าง ๆ แลภาชนะรอง
เครื่องหวานหลายอย่าง มีนางกำนัลคอยรับใช้ประจำที่

บางกมหนาททานกาพยกกลอน   บางกมหนาทพจนรา
แลบรรเลงดนตรี รวมความว่า เครื่องสำราญตาสำราญ
ใจมากอย่างมีอยู่ในห้องนั้น

สักครู่หนึ่ง พระราชธิดาเสด็จเข้ามา เปิดองค์คลุม
พระพักตร์ออกสำแดงพระองค์ให้เห็น พระวัชรมุกฏสะตั้ง
ด้วยความยินดี นางเชิญพระราชกุมารให้นั่ง ทรงชโลม
พระองค์พระราชกุมารด้วยกระแจะจันทน์ แลโปรยน้ำ
กุหลาบถวาย แล้วทรงโบกพัดอันทำด้วยขนนกยูงม
ตามทอง

พระวัชรมุกฏตรัสแก่นางว่า “พระหัตถ์อันอ่อน
ของนางนี้ไม่สมควรจะโบกพัด นางจงหยุดเสียเถิด ข้า
ได้เห็นนางก็มีความเอิบอิ่มในใจ แม้ไม่ต้องพัดก็เย็นพอ
อยู่แล้ว นางจงประทานพัดให้ข้าเถิด”

นางบ้ทมาวดยมพลาางทูลว่า “พระองค์ทรงอุตสาห
เข้ามาถึงทนมเป็นพระเดชพระคุณนักหนา สมควรข้าพเจ้า
จะปฏิบัติพระองค์ด้วยความกตัญญู”

ขณะนั้นนางกำนัลคนโปรดเข้ามารับพัด ไปถวาย
 อยู่งานทูลว่า “หน้าที่ปฏิบัติของข้าพเจ้า สองพระองค์
 จงทรงสำราญเถิด”

เวตาลเล่ามาถึงเพียงนกหยุดพักครู่หนึ่ง แล้วเล่า
 ต่อไปว่า

“ครั้นเวลารุ่งเช้า นางบัทมาวดีก็ชวนพระราช
 กุมารไว้ในที่ลับ ครั้นกลางคืนก็ทรงสำราญอย่างคึกคัก
 พระราชกุมารมีความสุขจะหาเสมอมิได้ โลกใหญ่กว้าง
 ก็ทรงดื่มหมด คงเหลืออยู่แต่โลกในตำหนักนางเท่านั้น
 ฝ่ายนางบัทมาวดีเป็นหญิงเฉลียวฉลาด เมื่อได้สามที่
 บัญญาอ่อนก็ยิ่งผูกแน่นขึ้น ดังคำโบราณกล่าวว่าคุณ
 ตรงกันข้ามในเชิงปัญญาอ่อนล่อใจกัน ในชั้นต้นนางตั้ง
 แต่งให้พระสามีเป็นปราชญ์เปรี๊ยะ โดยอธิบายว่านาง
 ไหลลึก เมื่อพระราชกุมารไม่ใคร่ตรัส ก็นึกว่าคงจะมี
 ความคิดรุ่งโรจน์นั่งไว้ในพระหฤทัย คนมีควกว้างแถม
 ไถ้งงามเช่นนั้นจะไม่ฉลาดอย่างไรได้ คนมีหนวดน่าดูเช่น

นนคงจะต้องเป็นผู้มีใจโอบเอื้ออยู่เอง คนมีตาเช่นพระ
 ราชกุมารจะไม่เป็นคนกล้านั้นไม่ได้ นางบัทมาวดีหลง
 คิดตั้งนในชนต้น ครนต่อมากเห็นพระสามฉลาดเฉลียว
 น้อยลง แต่ความเส่นหาของนางมิได้ลดหย่อน กลับจะ
 มากขึ้น เป็นต้นว่าเมื่อสอนให้ทรงท่องกาพย์กลอน เธอ
 จำไม่ใคร่ได้ นางก็ทรงพระสรวลเห็นน่าเอ็นดู เมื่อเธอ
 พุคสังสกฤตผิดไวยากรณิกเห็นน่ารัก เมื่อเธอสบถก็เห็น
 ไพเราะ

ต่อ ๆ มา นางทรงสงสัยว่าจะมีใครอีกคนหนึ่ง ซึ่ง
 ล่วงรู้กับพระสามในเรื่องลอบรักกับนางนี้ แต่นางก็มีได้
 ทูลถามตรง ๆ เป็นแต่สังเกตวาจาที่ตรัสแลดูดูไล่เสียง
 อ้อมค้อม จนในที่สุดพระวัชรมุกุฏทรงเล่าให้นางฟังถึง
 พุทธิศรระผู้มีปัญญา เริ่มแต่ความเห็นที่บถมหญิงทั้ง
 หลาย ตลอดจนแปลกกิริยาต่าง ๆ ที่นางได้ทำเป็นเครื่อง
 สัญญา ในที่สุดความเห็นของพุทธิศรระว่า นางฉลาด
 เกินที่จะเป็นเมีย ซึ่งเป็นความสุขแก่ผัวนั้น ก็ตรัสเล่าด้วย

นางบัทมาวดีทรงคิดในใจว่า “ถ้าเราไม่แก้แค้น
ชายคนนั้นได้ ขอให้เราเกิดเป็นลาของคนทำสวนในชาติ
หน้าเกิด” ทรงคิดตงนแล้วนางก็ตรัสชมความฉลาดของ
พุทธิศวีระยอชนไปถึงฟ้า ตรัสว่าทรงรู้สติบุญคุณของ
ชายนั้นที่ได้ช่วยให้นางถึงความสุข แลสำแดงประสงค์
จะใคร่พบพุทธิศวีระสักครั้งหนึ่ง

ฝ่ายพระวชิรมุกุฏเสด็จซ่อนอยู่ในนิเวศน์นาง
ประมาณเดือนหนึ่ง ก็รำลึกถึงโลกภายนอก เธอเสวย
มากไป ผอมมากไป ไม่ได้ออกขมาลาเนอบ่อยๆ เหมือน
แต่ก่อนก็เกิดไม่สบาย พระพักตร์แลพระเนตรเหลือง
มีอาการหวาดงซึ่งคนตบพักการมักจะเป็น บางเวลาก็
ปวดพระเศียรและเสวยอาหารไม่ได้ จะซ่อนอยู่ก็ไม่เป็น
สุข วันหนึ่งอยู่พระองค์เดียวทรงนึกตั้งๆ ว่า “เราได้
ทงเมืองมานานแล้ว แลสหายซึ่งได้ช่วยให้เราได้รับ
ความสุขเช่นนี้ไม่ได้พบกันมาตั้งเดือน สหายของเรา

จะบ่นอย่างไรบ้าง และจะอยู่เป็นสุขหรือไรวาก็ไม่ทราบ
ได้เลย”

ขณะนั้นนางบัทมาวดีเข้าไปถึง ได้ยินทางเสียง
ที่ตรัสก็เข้าใจตลอด นางเห็นเป็นช่องอนตที่จะดำเิน
ความคิด จึงตรัสหาความพระสามีว่า พระหฤทัยไม่
ยังย่นอยากจะทำนบอัย ๆ ครั้นพระสามีตรัสปฏิเสธ
นางกกล่าวขานเธอจนจะกรวอยู่แล้ว เธอจึงตรัส
อ้างคัมภีร์โบราณว่าภริยาที่ไม่มีลูก สามีควรทิ้งไปหา
ใหม่ในปีที่แปด ภริยาที่มีลูกเกิดมาตายหมดในปีที่ ๑๐
ภริยาที่มีแต่ลูกหญิงในปีที่ ๑๑ แลภริยาซึ่งกล่าวดุดัน
สามีนน สามีควรทิ้งไปหาใหม่ทันที นางได้ยินพระสามี
ตรัสดังนั้นก็อธิบายว่าคำที่นางกล่าวนั้น มิใช่กล่าวถึง
ความรักระหว่างสององค์ นางกล่าวถึงข้อที่พระสามี
ลิมพุทธิศรีระผู้สหายนन्दอก นางตรัสว่า “พระองค์
เสด็จอยู่ที่นั่น พระหฤทัยออกไปอยู่กับสหายเช่นนั้นจะมีสุข
อย่างไรได้ พระองค์ทรงซ่อนความในพระหฤทัยไว้ด้วย

เหตุใด เกรงว่าถ้าข้าพเจ้าทราบข้าพเจ้าจะเดือดร้อน
 ฉะนั้นหรือ พระองค์จงเชื่อชื่อยาของพระองค์ว่า คงจะ
 ไม่มีประสงค์ให้พระองค์เวรร้างจากสหายซึ่งมีคุณแก่เรา
 ทั้งสองคนเป็นอันขาด”

นางบัทมาวดูแลเช่นนั้นแล้วก็นำให้เสด็จออก
 ไปหาพุทธิศรีระในคืนวันนั้น เพื่อจะได้สนท้วงถึงสหาย
 อนึ่งนางจะฝากของออกไปแทนคุณพุทธิศรีระบ้าง

พระวชิรมุกุฏทรงยินดีตรงเข้าสวมกอดนาง กลับ
 ทำให้นางโกรธในใจ เพราะเห็นถนัดว่าทรงยินดีที่จะส่ง
 นางไปหาสหาย นางเกรงจะช้อนความโกรธไว้ไม่ได้
 ก็รีบหนีไปจัดของที่จักฝากไปประทานพุทธิศรีระ สักครู่
 หนึ่ง นางเสด็จกลับมาในห้องถือนั่งบรรจุกินมาส่ง
 ถวายทูตว่า ขอให้ประทานแก่พุทธิศรีระว่าเป็นของซึ่ง
 นางทำด้วยพระหัตถ์ ถึงแม้นมีบุญญาก็คงจะชมรสซึ่ง
 มีในขนมนั้น

พระยพราหมณ์ได้อาณาจักร สวมองค์แล้วสอดกร
 เล่า คำลาคำท้ายกลับเป็นคำตั้นหลายครั้ง แล้วก็เสด็จ
 เล็ดลอดออกจากวัง ครั้นผ่านพ้นประตูซึ่งนายประตูนั่ง
 หลับตามเคย ถึงถนนใหญ่ก็รีบทรงดำเนินตรงไปบ้าน
 หลุยงนางนม เวลานั้นเป็นเวลาเที่ยงคน แม่นะนนพุทธิ-
 ศิริระยังนั่งอยู่หน้าเรือน ครั้นพระยพราหมณ์เสด็จไปถึงต่าง
 ก็แสดงความยินดี พระวชิรมุกุฏตรัสแสดงความร้อน
 พระหฤทัยที่เห็นพุทธิศิริระมีอาการชุกชืด พุทธิศิริระ
 ทูลว่าไม่ได้ยินข่าวเจ้าชานาน ก็ร้อนใจกินไม่ได้นอนไม่
 หลับจึงมีอาการเช่นนี้ พระวชิรมุกุฏได้ทรงฟังก็อธิบาย
 ถึงความสำราญในวัง ซึ่งทรงคิดว่าคงไม่หย่อนกว่า
 ความสุขในสวรรคต ทั้งยกนางบัทมาวดีเชิดชูขึ้นไปถึงฟ้า
 เทียบกับนางเทพธิดา ซึ่งเป็นหมู่ชนที่ไม่เคยทรงพบเห็น
 ก็จริงอยู่ แต่คงจะไม่เล็ดล้าเกินนางบัทมาวดีไปได้ ทั้ง
 ในความงามแลความเฉลียวฉลาดทุกประการ

พุทธิศรียะได้ยื่นรับสั่งขอพระเกียรตินางยศยาว
 เช่นนั้น ก็โคลงศรียะยมมิได้กล่าวประการใด พระยพ-
 ราชทรงเห็นดงนกกตรัสว่า “อย่างเก่าอีกแล้ว ความ
 ดำราญของท่านอยู่ในความลบลู่บุญญาของผู้อื่น ไม่
 เปลี่ยนแปลงบ้างเลย ท่านคงจะพิจารณางเสียแล้ว
 พิจารณามันบุญญา และพิจารณานางรักษา ท่านจงเชอ
 ษาวานางองค์นคทาที่เปรียบมิได้ ถึงแม่ท่านผู้เกลียด
 ผู้หญิง เมื่อใดทราบคำสรรเสริญที่นางกล่าวถึงท่าน
 ทราบคำที่นางส่งมาถึง และทราบรสแห่งของกินที่นาง
 ฝากมาประทาน ท่านจะเว้นชมนางไม่ได้เป็นแน่ นี่แน่ะ
 ท่านจงกินขนมนี้ ซึ่งนางฝากมาให้ท่านโดยเฉพาะ เป็น
 ขนมซึ่งนางทำด้วยพระหัตถ์นางเอง”

พุทธิศรียะทูลว่า “นางส่งมาถึงข้าพเจ้าอย่างไรได้
 อย่างไรนางจึงฝากของมาประทาน นางไม่ทรงทราบว่า
 มีข้าพเจ้าอยู่ในโลกนี้ พระองค์ไปรับสั่งถึงข้าพเจ้าชน
 แล้วกระมัง”

พระวชิรมุกุฏตรัสตอบว่า “คนหนึ่งชานั่งอยู่คนเดียวกำลังคิดถึงท่านก็มีอาการซึมเซาไป นางเข้ามาพบก็ถามว่าเหตุไรจึงเป็นเช่นนั้น ข้ากตอบนางตามจริงแลเล่าให้ฟังถึงท่านแลความฉลาดของท่าน นางได้ทราบก็อนุญาตให้ข้าออกมาหาท่าน แลส่งขนมนี้มาให้ท่านกิน ท่านจงกินให้สมครัทธาของนางผู้ทำแลข้าผู้ถือมาเถิด”

พุทธิศรวิระทูลว่า “พระองค์จงประทานอภัยแก่ข้าพเจ้าแลทรงฟังคำที่ข้าพเจ้าทูลนถิต การทรมองบอกขอข้าพเจ้าแก่นางนั้นไม่ดีเลย ผู้ชายไม่ควรทำให้ผู้หญิงรู้ว่าความลับซึ่งนางบอก แก่มอช้ายแห่งชายนั้นทราบไปถึงมือชวา ถ้ายิ่งทราบไปถึงคนอื่นด้วยยิ่งร้ายใหญ่ อีกอย่างหนึ่งการที่ทรงลำแดงให้นางทราบว่าทรงพระเมตตาข้าพเจ้านั้นไม่เป็นทางดี เพราะผู้หญิงย่อมจะเกลียดเพื่อนของชายที่รัก”

พระยุพราชตรัสว่า “ข้าจะทำอย่างไรได้ เมื่อข้า

รักนางชากไม่ยากปกปิดข้อความอะไร เมื่อนางถามก็
บอกตรง ๆ ทงนน

พุทธิศรียะทูลว่า “พระฤทัยเขนนเมือพระองค์
จำเวญพระชนมยงชนกคงจะเปลี่ยน เพราะจะทรงทราบ
ได้ว่าความรักระหว่างหญิงกับชายนั้น คือการเล่นซึ่ง
ต้องใช้บัญญัติระหว่างคนสองคนที่มีเพศต่างกันฝ่ายหนึ่ง
เพียงจะเอาเปรียบมากที่สุด อีกฝ่ายหนึ่งเพียงจะเสีย
เปรียบน้อยที่สุดที่จะเป็นได้ คนทั้งสองที่ต่อสู้กันบน
กระดานสกาเขนน ฝ่ายที่บัญญัติแหลมกว่าแลชำนาญ
กว่าย่อมชนะเสมอ ความไม่พุดนั้นเป็นสิ่งหัดทำได้
ถ้าพระองค์ทรงช้อมอยู่สักบึ่งหนึ่งจะทรงเห็นว่า การเปิด
ความลับนั้นยากกว่าปิดไปเสียอีก ถ้าจะกล่าวถึงชนมที่
นางประทานมาน ข้าพเจ้ายอมเอาชีวิตข้าพเจ้าเป็นสิน
พันกับชีวิตหมา ว่าชนมนนผลสมด้วยยาพิษ”

พระวัชรมุกุตรัสว่า “เป็นไปไม่ได้เป็นอันขาด

“ไม่มีใครในโลกนี้จะทำอย่างที่ท่านว่า ถ้าคนไม่กลัวคนด้วยกัน ก็ต้องกลัวพระผู้เป็นเจ้าบ้าง”

พุทธิศรียะกล่าวว่่า “ข้าพเจ้าเกิดมายังไม่เคยรู้เลยว่า ผู้หญิงที่กาลังรักกลัวพระผู้เป็นเจ้าหรือกลัวอะไรบ้าง แต่ขอทข้าพเจ้ากล่าวนนทตลองได้ง่ายๆ (พูดพลางเรียกหมาที่นอนอยู่ข้างนั้น แล้วโยนขนมให้หน่อยหนึ่ง กล่าวว่่า) เฮ้ เองไปหาญาติตามหัวของเองซึ่งเป็นผู้รับใช้มัจจุราชนั้นเถิด” หมาได้ยินก็ลุกขึ้นกินขนมที่พุทธิศรียะโยนให้ ประเด็ยก็ล้มลงขาดใจตาย

พระยพราชเห็นดงนนกทรงเส็ยใจเป็นกำล้ง ตรัสว่่า “นางข้างเป็นเชนนใด ไม่คิดเลยว่่าจะชวช่าถึงปานน ข้าหลงรักนางนั้หนา ไม่รู้เลยว่่าใจคอหยาบคายนมาก ข้าจะกลัวอยู่กับนางไปอย่างไรได้”

พุทธิศรียะทูลว่่า “สิ่งใดเกิดแล้วสิ่งนั้นยอมเกิดแล้ว จะแก้ให้กลับไม่เกิดนั้นไม่ได้ ข้าพเจ้าคิดเกรงมาแต่แรกแล้วว่่า พระราชกุมารี ทรงบัญญัติหลักแหลมนั้ก

คงจะทำอะไรชนิดนี้เป็นแน่ เพราะคนเราไม่มีใครจะทำ
อะไรผิด จะทำอะไรโง่ จะทำอะไรนอกคอกเหมือนหญิง
สาวมีปัญญา แม้จะทำการทมิโทษ ก็ทำให้สนิทสนม
ไม่ได้ ข้าพเจ้าขออยู่ห่างไกลปัญญาหญิง ขออยู่กับ
ความโง่เขลาจึงจะเป็นสุข”

ในตอนนั้นพระราชบุตรมิได้ทรงยกย่องความฉลาด
เลย พุทธิศรระจึงพูดต่อไปว่า “ข้าพเจ้าก็ได้ทูลกำชับ
แล้วเพราะเกรงจะเป็นเข่น แต่บัดนี้เมื่อได้เห็นฤทธินาง
แล้วก็เบาใจ นางคิดไม่สำเร็จครั้นนับว่าสนโอกาสที่จะ
ทำการเช่นเดียวกันอีก หรือถ้าทำก็ไม่ใช่ทำในเร็ววัน
ข้าพเจ้าขอทูลถามปัญหาข้อหนึ่ง คือถ้าไม่ได้อยู่กับนาง
พระองค์จะมีความสุขได้หรือ”

พระยุพราชทรงถอนใจใหญ่ตรัสว่า “ไม่ได้เป็นแน่”

พุทธิศรระทูลว่า “ถ้าไม่ได้ก็ต้องใช้ปัญญาด้วยม
ความรู้ว่าไม่ได้นั้นเป็นบรรทัด เราจะต้องประชันหน้ากับ
นางในสนามรบแลเอาชนะในเชิงอาวุธที่นางใช้เอง อาวุธ
นั้นคือความล่อหลอก ตามธรรมดาข้าพเจ้าไม่ได้มี

ใจจะทำกลกกับหญิง แต่นางองคนเห็นจะเป็นชายาดีของ
 พระองค์ แท้จริงการวางยาพิษนางเพียรจะเอาชีวิต
 ข้าพเจ้า มิใช่ชีวิตพระองค์ จะว่านางประทุษร้ายต่อ
 พระองค์ไม่ได้ พระองค์เสด็จออกมาครรงนางกำหนด
 ให้เสด็จกลับเมื่อไร”

พระยุพราชตรัสว่า “เมื่อขาดนหวงท่านแล้วให้
 กลับเข้าไป”

พุทธิศรียะกล่าวว่่า “ถ้าอย่างนั้นนางคอยทำเสด็จ
 กลับพรงนกลางคืน เพราะจะเสด็จเข้าวังก่อนนั้นไม่ได้
 ข้าพเจ้าจะขอทูลลาไปเขาทนอน เพื่อจะได้ตรกตรอง
 หาทางที่จะทำการให้สำเร็จประสงค์” พุทธิศรียะทูลตั้ง
 นนแล้วพระราชบุตรกเขาทบรรม พุทธิศรียะก็ไปนอน

กลางคืนวันรุ่งขึ้น ครนถึงเวลาพระวัชรมุกุฏก
 เสด็จเข้าวัง พุทธิศรียะไปส่งเสด็จตามทาง ทูลว่า

เด็ดลอดเข้าไปในวัง ในเวลาซึ่งนายประตุนั่งหลับตาม
 เคย ครั้นถึงตาคอนักพบนางนงค้อยทำอยู่ สององค์ก็
 สำแดงยินดีต่อกันตามเยี่ยงอย่างหญิงชาย ฝ่ายนาง
 บัทมาวดี แลดูพระเนตรแลตั้งเกตุกิริยาพระสามี เห็น
 ยิ้มแย้มแจ่มใสดี นางก็หลอกผู้ซึ่งหญิงฉลาดชอบหลอก
 (คือตัวเอง) ว่าอุบายที่คิดไปนั้นสำเร็จประสงค์ พระ
 สามีไม่รู้กล แลตั้งแต่บัดนั้นนับว่าไม่มีใครอื่น ซึ่งพระ
 สามีจะหวังถึงต่อไป นางทรงนักรรรมย์ในฤทัยเช่นนี้
 จนบรรทมหลับไป

ฝ่ายพระวัชรมุกฏ ครั้นนางหลับแล้วเกรงจะหลับ
 ยังไม่สนิทก็เอายาให้ดม แล้วถอดเครื่องเพชรพลอย
 ซึ่งประดับองค์นางจนหมด เอาตุ้มคูลแทงที่ขงซ้าย
 แล้วรีบพาเครื่องประดับหนีออกจากวัง ไปหาพุทธิศรีระ
 พุทธิศรีระตรวจดูของเหล่านั้นแล้ว ก็ฉวยยามห้อยบา
 เชิญให้ราชบุตรทรงดำเนินตามไป จนถึงป่าช้าแห่งหนึ่ง
 พุทธิศรีระกับพระราชบุตรก็เปลี่ยนเครื่องแต่งกาย พุทธิ-

ศักระเองแต่งเป็นโยคี พระราชบุตรแต่งเป็นศิษย์ แล้ว
 ขอนเสอผางผลตอกถนนดำเร็วแล้ว พุทธิศักระผู้เป็น
 ครูจึงกล่าวแก่พระราชกุมารผู้เป็นศิษย์ว่า “ท่านจงไปใน
 ตลาดแลเที่ยวบอกขายเครื่องเพชรพลอยเหล่านี้ สำแดง
 ของให้คนเห็นมาก ๆ ด้วยกัน แลถ้าใครจับกุมท่าน
 จงพาตัวมาหาข้าพเจ้า”

ครั้นรุ่งเช้าพระวัชรมุกฏก็พาเครื่องประดับ อันมี
 ราคาเป็นอันมากนั้นไปเที่ยวบอกขายในตลาด ครั้นไป
 ถึงร้านข้างทองร้านหนึ่ง ยื่นของให้ดูแลบอกขายทั้ง
 ถามราคาของเหล่านั้นด้วย ข้างทองนั้นเป็นคนค้าขาย
 โดยสุจริตต่อเมื่อจำเป็นจะสุจริต ครั้นเห็นคนหนุ่มไม่
 รู้จักราคาของ นำเอาของราคามากไปบอกขายเช่นนั้น
 ก็กล่าวว่า เป็นของเลว และจะรับขอเป็นราคาเพียงหนึ่ง
 ในพันแห่งราคาจริง ราคาที่ข้างทองจะรับขอนพระ-
 วัชรมุกฏไม่ยอมขาย เพราะต้องการจะเที่ยวขอตัวของ

เหล่านนั้นต่อไปอีก ครั้นจะเสด็จออกจากบ้าน ช่างทอง
 ก็เข้ากนประตูปูไว้แล้วกล่าวว่า ถ้าไม่ยอมขายจะเรียก
 ตำรวจมาจับ เพราะของเหล่านนั้นช่างทองถูกขโมยไป
 เมื่อ ๒-๓ วันนั้นเอง ฝ่ายพระราชกุมารเมื่อช่างทอง
 กล่าวขู่ดังนั้นก็ไม่ทรงหวาดหวั่น กลับทรงพระศรวล
 ช่างทองลงเลในใจไม่กล้าเรียกตำรวจมาจริง ๆ เพราะ
 ทราบว่าถ้าเรียกตำรวจมา สิ่งของเหล่านนั้นจะเป็นลาภ
 แก่ตำรวจ ยิ่งกว่าเป็นลาภแก่ช่างทองหลายร้อยเท่า
 ช่างทองกำลังตรึกตรองยังไม่แน่ในใจว่า ทำอย่างไรจะดี
 พอมมีคนอีกคนหนึ่งเข้ามาในบ้าน คนที่มาก็ใหม่นั้นเป็น
 ช่างทองหลวง ครั้นเห็นเครื่องประดับเข้ากจำได้แล
 กล่าวว่ “เครื่องประดับเพชรพลอยเหล่านนี้เป็นของ
 พระราชธิดา ข้าพเจ้าจำได้ถนัด เพราะได้เป็นผู้ทำ
 เมื่อ ๒-๓ เดือนนั้นเอง (พูดเท่านั้น แล้วช่างทองหลวง
 หันไปถามพระราชกุมารว่า) “เจ้าจงบอกแต่ตามจริง
 ว่าเจ้าได้ของเหล่านนั้นมาแต่ไหน”

ในเวลาที่ได้ถามกันอยู่เช่นนั้น มีคนมายืนมุงดู
เป็นอันมาก จนชาวทราวไปถึงผู้บังคับการตำรวจ ผู้
บังคับการตำรวจจึงให้ตามตัวพระราชกุมาร แลช่างทอง
ทั้งสองคนไปได้สวน ครั้นไปถึงพร้อมกันแลตรวจของ
กลางแล้ว ผู้บังคับการตำรวจก็ถามพระราชกุมารว่า
“เจ้าได้ของเหล่านี้มาแต่ไหน จึงให้การไปแต่ตามจริง”

พระวชิรมุกุฏแสร้งทำเป็นกลัว ตรัสตอบว่า “ครู
ของข้าพเจ้ามอบของเหล่านี้ให้ข้าพเจ้าไปเที่ยวขาย ใน
เวลานี้ ครูของข้าพเจ้ากระทำการบูชาอยู่ที่บ้านนอก
เมือง จะได้ของเหล่านี้มาจากไหนข้าพเจ้าหาทราบไม่
ข้าพเจ้าเป็นผู้ ไม่มีความผิด ท่านจงปล่อยตัวข้าพเจ้า
ไปเถิด”

ผู้บังคับการตำรวจได้ยินดังนั้น ก็ให้ไปตามพุทธิ-
ศรีระมาจากบ้าน แล้วพาคนทั้งสองแลของกลางไป
เผ้าท้าวทันตวัต ทูลความให้ทรงทราบทุกประการ
ท้าวทันตวัตทรงฟังเรื่องตลอดแล้ว ก็ตรัสถามพุทธิ-

ศิริระว่า ได้ของเหล่านั้นมาแต่ไหน พุทธิศิริระไต่ถาม
 รับสั่งถาม ก็คิดหนึ่งใคร่ออกบูเป็นอาสนะ แลვნั่งลง
 ชักประจำห้องมนต์อยู่เกือบชั่วโมงหนึ่ง จึงทูลตอบว่า
 “ข้าพเจ้ากล่าวคำสวด ด้วยมพระมหาเทพเป็นพยานว่า
 ของเหล่านี้เป็นสมบัติของข้าพเจ้า คือเมื่อนั้นแรมสิบสี่
 ค่ำกลางคืน ข้าพเจ้าไปทบ้ำซาเผาศพเพื่อจะสวดมนต์
 เรียกแม่มด ข้าพเจ้าสวดเรียกอยู่ช้านานจึงเรียกมาได้
 ครั้นแม่มดมาแล้ววกทำกริยากำเวิบออกอาจ ข้าพเจ้าจึง
 ต้องลงโทษแทงด้วยตรีศูลอนัน ถูกตรงขาซ้าย ถึง
 กระนั้นแลวยังดอดงอยู่อก ข้าพเจ้าจึงปลดเอาของ
 เหล่านี้ออกไว้เสีย แล้วไล่ให้ไปตามใจ แต่เช่นนั้น
 แลวยังทำกริยากำเวิบอยู่อกช้านาน ข้าพเจ้าไม่เคยเห็น
 แม่มดทดอดงเช่นนั้นเลย ของเหล่านี้ข้าพเจ้าได้มาจาก
 แม่มดนั้น โดยประการที่ทูลมาเช่นนั้น ท้าวทันตวัต
 ได้ทรงฟังดังนั้นก็ทรงเคลียดใจขึ้นมา จึงตรัสให้โยคี

คอยอยู่ที่ห้องพระโรง แล้วเสด็จขึ้นข้างใน พบพระ-
 ราชมารจากที่ลว่า “พระแม่จึงเสด็จไปยังที่อยู่ที่นาง
 บัทมาวดีพระราชธิดาของข้าพเจ้า แลตรวจดูของซึ่งชาย
 แห่งนางว่ามีรอยอันใดบ้าง แลเป็นรอยชนิดไหน ข้าพ-
 เจ้าจะคอยฟังอยู่ที่นั่น”

พระราชมารดาเสด็จไปสักครู่หนึ่ง ก็เสด็จกลับ
 มาตรัสแก่ท้าวทนต์ว่าผู้พระราชบุตรว่า “แม่ได้ไปถึง
 ห้องนางบัทมาวดีแล้ว นางนอนอยู่ในที่บรรทมมีแผล
 สามีรอยอยู่ที่ขงชาย มีอาการเหมือนหนึ่งเจ็บปวด
 มาก แม่ถามว่าได้แผลนั้นมาอย่างไร นางตอบว่าตะปู
 ต้า แต่แม่ไม่เคยเห็นตะปูสามแหลดเช่นนั้น นางคงจะ
 ได้ทุกข์มากเพราะแผลนั้น แม่จะรีบกลับไปดูแลรักษา
 มิฉะนั้นอาจเป็นเหตุให้เกิดความเศร้าโศกในวงศ์ญาติ”
 พระราชมารดาตรัสดังนั้นแล้ว ก็เสด็จกลับไปอยู่ที่
 แห่งพระราชธิดา

ฝ่ายท้าวทนต์ได้ทรงฟังดังนั้น ก็อาอ้งในพระ-

ทฤทัย ทรงคิดว่า “การในเรื่องหนึ่ง ความคิดในใจ
หนึ่ง ความเสียหายหนึ่ง ไม่ควรจะบอกให้ใครทราบ
เมื่อนางบ่ท่มาวัดเป็นแม่มดเช่นนี้ นางก็มีใช้บุตรของเรา
จำเราจะไปหาหรือโยคีดู” ตรัสเท่านั้นแล้วก็เสด็จออก
ไปที่ห้องพระโรง ตรัสให้ศิษย์ของโยคีถอยออกไป แล้ว
ตรัสถามโยคีว่า “ท่านผู้ทรงความรู้จงบอกแก่ข้าว่า
หญิงที่เป็นแม่มดนั้น อรรณศาสตร์บัญญัติให้ลงโทษ
อย่างไร”

พุทธศิษย์ผู้เป็นโยคีทูลว่า “ข้าแต่พระมหากษัตริย์
อรรณศาสตร์กล่าวไว้ ถ้าพรามณ์หรืออสูรหรือหญิง
หรือเด็ก หรือผู้ที่อยู่ในปกครองของเรากระทำความผิด
อันนั้นท่านให้ลงโทษได้เสียจากบ้านเมือง ถึงแม้จะควร
อย่างยิ่งที่จะลงโทษประหารชีวิต ก็ลงโทษถึงปานนั้นไม่
ได้ เพราะพระลักษมีไม่โปรด

พระราชชาติทรงฟังดังนั้นก็ประทานรางวัลแก่โยคี
เป็นอันมาก แล้วเสด็จจากห้องพระโรง ครั้นเวลา

เที่ยงคืนก็ตรัสให้ราชบุรุษ ซึ่งเป็นที่ไว้พระหฤทัยจับนาง
บัทมาวดคุมตัวออกไปนอกเมือง แลปล่อยทิ้งไว้กลาง
ป่าซึ่งมากด้วยภูตผีศาจแลสิ่งท้เสอร้ายทั้งปวง

ฝ่ายพทิสรีระกับพระราชกุมารออกจากที่เฝ้ากริบ
กลับไปป่าช้า ผลัดเครื่องแต่งกายตามเดิมแล้วก็กลับ
ไปเรือนหญิงนางนม ให้รางวัลแก่หญิงนั้นมากมายจน
แก่งรองให้ด้วยความยินดี แล้วชายทั้งสองก็ขึ้นมา
ออกตามพวกราชบุรุษที่พานางไปปล่อย ครั้นพบนาง
กลางป่าก็ชวนไปกรุงพาราณสี เราท่านไม่ต้องสงสัยว่า
เมอการเป็นเช่นนั้น นางจะยอมเที่ยวเตร่อยู่องค์
เดียวในป่า หรือจะยอมไปกับพระราชกุมาร

เวตาลเล่ามาถึงเพียงนี้ ก็ทูลพระวิกรมมาทิตย์ว่า
“พระองค์ทรงนั่งฟังมาช้านานยังมีได้ตรัสอะไรเลย ที่
ทรงนั่งฟังเช่นนั้น ก็คงจะเป็นด้วยเพลินเรื่องที่ข้าพเจ้าเล่า
แต่เมอข้าพเจ้าเล่ามาจบเช่นนั้นแล้ว ถ้าพระองค์ไม่
อธิบายปัญหาที่ข้าพเจ้าจะถามเดยวัน พระองค์คงจะ

ตกนรกเป็นแน่ ปัญหาของข้าพเจ้านั่นคือว่า ชายหนุ่ม
หนึ่ง สหายของชายหนุ่มหนึ่ง หญิงสาวหนึ่ง บิดา
ของหญิงสาวหนึ่ง ทั้งสี่คนควรจะตีโทษใครมากที่สุด”

พระvikramatithy ทรงนั่งตรึกตรอง ยังมีได้ตรัสประ
การใด เวตาลก็ทูลเตือนว่า “พระองค์จนปัญญา
แล้วหรือ”

พระvikramatithy ตรัสว่า “ท้าวทนต์วัตเป็นผู้ที่
ควรได้รับความติเตียนมากกว่าคนอื่น”

เวตาลทูลถามว่าเพราะเหตุไร

พระvikramatithy ตรัสว่า “พระวัชรมุกุณนีอยู่ใน
เวลาที่ลุ่มหลงหญิง เหตุฉะนั้นเสมอกับคนบ้า จะให้รับ
ผิดชอบความประพฤติของตนเองนั้นไม่ได้ พุทธิศริระ
เป็นซำรับใช้เจ้า เมื่อทำการให้สำเร็จประสงค์เจ้าแล้ว
ก็นับว่ากระทำการดีโดยหน้าที่ ส่วนนางบัทมาวัตนั้น
นางเป็นหญิงสาว เพราะฉะนั้นอาจฆ่าคนได้อยู่เสมอ
ไม่นับว่าทำอะไรแปลกประหลาด แต่ท้าวทนต์วัตนั้น

เป็นเจ้าของแผ่นดินชนมายุไม่น้อย ควรจะรอบรู้การ
งานทั้งปวง ไม่ควรจะหลงเชื่ออุบายตน ๆ ยังมีทันได้
ตรึกตรองให้ละเอียด ก็ให้นำพระราชธิดาไปปล่อยกลาง
ป่าเช่นนี้ ควรเตือนเป็นอันมาก”

เวตาลได้ยินรับสั่งก็หวาดระแวงด้วยเสียงอันดัง กล่าว
ว่า “ข้าพเจ้าจะกลับไปต้อนโศกเดี๋ยวนี้ ข้าพเจ้า
เกิดมายังไม่เคยได้ยินพระราชธิดาเตือนพระราชธิดาตาย
ถึงเพียงนี้” เวตาลพูดเท่านั้นแล้วก็ออกจากยาม หัว
เราะก้องฟ้า ลอยกลับไปเกาะห้อยหัวอยู่ยังต้อนโศก
ตามเดิม

จบนิทานเวตาล เรื่องที่ ๑

นิทานเวตาล

เรื่องที่ ๒

ฝ่ายพระวิกรมมัททย์ ครั้นเวตาลหลุดลอยไป
แล้วก็นอนตะลึ่งนั่งอยู่ครู่หนึ่ง จึงหันพระพักตร์
พาพระราชบุตรดำเนินไปยังต้นอโศก ครั้นถึงก็
บินขึ้นไป...เวตาลลงมาบรรจุลงยาม แแบกตำ
เนินกลับมา เวตาลก็เล่าเรื่อง ซึ่งกล่าวว่าเป็น
เรื่องจริงอีกเรื่องหนึ่งดังนี้

ในเมืองโกคควดี มีพระราชกุมารองค์หนึ่ง
ซึ่งข้าพเจ้าจะกล่าวได้ว่าทรงเกียรติคุณ แลทรง
ศักดิ์ประดุจดั่งพระราชบุตรแห่งพระองค์ ซึ่ง
ตามเสด็จอยู่ ณ บัดนี้

เวตาลทุลตังนั้น ประสงค์จะทูลพระราชาทองอ้อม
แต่พระราชามีได้รับสั่งประการใด เพราะไม่โปรดการ
ยอ แต่ถ้าจำเป็นใครจะต้องยอใครแล้ว พระวิกรมมาทิตย์
โปรดให้ยอพระองค์เอง ไม่ต้องให้ยอผ่านคนอื่น พระ-
ทฤทัยในข้อเนาวรัตนกวียอมทราบ แลใช้เป็นหลักใน
การยอพระเกียรติ แลใช้การยอพระเกียรติเป็นหลัก
แห่งความมั่งคั่งของเจ้าบทเจ้ากลอนทองเกษานน

เวตาลเล่าต่อไปว่า พระราชกุมารองค์นั้นทรง
นามพระรามเสน เป็นพระราชบุตรของพระราชาธิบดี
ซึ่งข้าพเจ้าจำต้องกล่าวว่ามีศกกับพระองค์มาก เพราะ
พระราชองค์นั้นโปรดเข้าป่าล่าเนื้อ โปรดเล่นสกา
โปรดดมมกลางวัน เสวยน้ำจันทกลางคืน โปรด
ความสำราญซึ่งเป็นไปในทางกาม ประกอบด้วยคนชิว
หลายอย่าง คุณดีหายาก แต่เป็นทรกทนบถของ
พระราชบุตรแลธิดา เพราะเธอทรงเอาใจใส่ที่จะให้เป็น
เช่นนั้น เธอไม่วางลงเป็นบัญญัติมาแต่สวรรค์ว่าจะมี
เหตุอันควรกต มิมกต ลูกจำเป็นต้องรักพ่อให้เต็ม

ความรักซึ่งมีในใจ มิฉะนั้นก็ตองตกรก ไม่เหมือน
พ่อแม่ว่าบางคนซึ่งถือตัวว่าทรงคุณธรรมอันดี แต่ใช้ลูก
วิ่งตามหลังประหนึ่ง....”

เวตาลพูดไม่ทันขาดคำ พระวิกรมมาทิตย์ทรงพิโรธ
เป็นกำลังก็เอบมพระหัตถ์ไปข้างหลัง จับแขนเวตาลเต็ม
กำกระชากด้วยกำลังแรง เวตาลร้องโอย ๆ เหมือนหนึ่ง
เจ็บปวดมาก แต่ถ้าจะสังเกตก็เหมือนแกล้งร้องเป็นเชิง
เยาะเย้ย ไม่ใช่ร้องด้วยเจ็บ เพราะเมื่อพระราชหฤ
ษีกระชาก เวตาลก็กล่าวต่อไปด้วยสำเนียงแจ่มใสว่

พ่อทั้งหลายแบ่งเป็นสามประเภท แลถ้าจะกล่าว
การจำแนกประเภทแห่งแม่ก็ฉันเดียวกัน พ่อประเภท
หนึ่ง เป็นคนชนิดที่จะกล่าวได้โดยอุปมาว่ามีอกกว้าง
สามศอก มีใจกว้างตามขนาดแห่งอก พ่อชนิดนี้เป็น
คนใจดี ชอบสนุก เอาใจลูก มักจะจนแต่ลูกรัก
เหมือนเทวดา พ่อประเภทที่สองอกกว้างเพียงศอกคืบ
มีใจแคบเข้ามาตามส่วนแห่งอก พ่อชนิดนี้ถ้าได้ยิน

ข้าพเจ้าพูดดังที่พระองค์ได้ยินอยู่เดี๋ยวนี้ ก็คงจะคิดในใจ
 ว่า อ้ายตัวนั้นมันพูดถูก กูจะจำคำของมันเป็นคติ ลอง
 ดูว่าจะเป็นผลอย่างไรบ้าง คิดดังนั้นแล้วก็กลับไปบ้าน
 ปฏิบัติการเอาใจลูกเป็นขนานใหญ่ แต่ไม่ช้าก็กลับเป็น
 ไปอย่างเก่า เพราะความเที่ยงในใจไม่มี พอประเภท
 ที่สามเป็นคนออกกว้างคอกเดียวไม่มีเศษ สมมุติเป็นที่
 สุดแห่งความแคบ แลใจก็ได้ขนาดกันกับอก พระองค์ผู้
 เป็นพระราชาธิบดีอันสูงสุด เป็นตัวอย่างพอออกคอกเดียว
 คือประเภทที่สามนี้ เมื่อยังทรงพระเยาว์พระองค์ทรง
 เรียนวิชาซึ่งมีผู้สอนถวาย เช่นความรู้ที่ว่าไม่เรียว
 เป็นต้นไม่ทรงคนอาจบันชนไปได้ถึงสวรรค์ เป็นต้น ครั้น
 พระองค์ทรงชนมาจนถึงมัธยมวัย ก็ทรงใช้ความรู้ที่
 เรียนมาในเบื้องต้น ทรงปลูกไม้เรียวสำหรับให้พระ
 ราชมบุตรขึ้นขึ้นไปสู่ทิพย์โลก พระองค์จะสอนอะไรตน
 เองก็สอนไม่ได้ ก่อนที่หนวดแห่งพระองค์งอกงามเป็นข้อ
 ครนเมืองออกงามแล้ว ใครจะสอนอะไรพระองค์ก็ไม่ได้

เหมือนกัน ถ้าใครเพียรจะทำให้พระองค์เปลี่ยนความ
เห็น พระองค์ก็กล่าวคำที่ทักวใจ ๆ กล่าวไว้ว่า

๑ อะไรใหม่มิใช่ความจริงแท้ ความจริงแท้เกิดใหม่
เกิดได้หรือ

อะไรใหม่ไม่จริงทุกสิ่งคือ   อะไรจริงใช้ชื่อว่าใหม่

เออ ๆ

แต่พระองค์ก็เป็นประโยชน์แก่โลกเหมือนสิ่งอื่น ๆ
ในแผ่นดิน เมื่อทรงชนมายุก็อยู่เหมือนอุฐูซึ่งรับใช้การ
เมื่อสนชนมายุแล้ว เถาแลถ่านอุฐูแห่งพระองค์ก็ประ-
สมธาตุอย่างเดียวกับเถาแลถ่านอุฐูแห่งผู้มับัญญา

พระราชาทรงจับยามกระชาก เวตาลร้องเหมือน
เจ็บ ครนพระราชาทรงหยดกระชาก มันก็หัวเราะแล้ว
พูดต่อไปว่า

ข้าพเจ้ากล่าวตรงไปตรงมามีได้อ้อมค้อม เพราะ

ถ้าไม่พูดตรง ๆ จะต้องพูดยืดยาวจึงจะได้ความเท่าที่พูด
 น บัดนี้จะพูดเล่าเรื่องต่อไปว่า ครั้นพระราชากรุงโกศวิ
 เป็นอากาศปนกับอากาศไปแล้ว พระรามเสนกได้รับ
 ราชสมบัติเป็นมรดกสืบไป

พระรามเสนมกแก้วดวงหนึ่ง ซึ่งได้รับเป็นมรดก
 จากพระราชบิดา นกแก้วนั้นเป็นมรดกซึ่งมคทายงทรพย
 สิ้นเงินทองทั้งหลาย มีชื่อว่าจรัมมัน พูดสัสถุถดถอง
 ราวกับบัณฑิต รู้ศาสตร์ทั้งหลาย แลมีความคิดราว
 กับเทวดา เว้นแต่ถ้าเทวดาจะไม่มีความคิดแล้วก็จันใจ
 อยู่ นกจรัมมันนเป็นทปรีกษาของพระราชากรุงใหม่ใน
 กิจส่วนพระองค์แลราชการบ้านเมืองทั่วไป

วันหนึ่งพระราชารัสแก่นกจรัมมันว่า “เจ้ามี
 ความรู้ทุกอย่าง เจ้าจงบอกแก่ข้าว่าข้าจะหาได้นางที่
 ไหนผู้จะเป็นคู่สมควรแก่ข้าทุกประการ คัมภีร์ศาสตร์
 กล่าวไว้ว่า ชายจะมีเมียไม่ควรเลือกหญิงในสกุลซึ่งกล่าว

ต่อไปนี้ แม่สกุลจะมั่งคั่งด้วยโค ด้วยแพะ ด้วยแกะ
 ด้วยทองแดงด้วยธัญญาหารกต่องห้าม ถ้าเป็นสกุลซึ่ง
 ไม่กระทำการบูชาตามบัญญัติในคัมภีร์ศาสตร์ หรือเป็น
 สกุลซึ่งไม่มีลูกชาย หรือเป็นสกุลซึ่งไม่มีใครเคยเรียน
 พระเวท หรือเป็นสกุลซึ่งคนมีขนขนมากตามกายหรือ
 เป็นสกุลซึ่งมีโรคติดต่ออันมาแต่ปู่แลบิดา ชายจะเลือก
 ภริยาควรเลือกนางซึ่งมีกายไม่ดำทมิฬ ซึ่งมีนามไพ-
 เราะซึ่งเดินงามเหมือนช้างอ่อนอายุ ซึ่งมีพนมแลนมพอด
 หงขนาคแลปริมาณ ซึ่งมีกายอ่อนอ่อนนุ่ม คัมภีร์ศาสตร์
 กล่าวเช่นนั้น เจ้าจะเห็นนางที่ไหนสมควรแก่ชายบ้าง”

นวกุรามันท์ทูลตอบว่า “ข้าแต่พระราชา ในเมือง
 มคธมีพระราชาทรงนามท้าวผดเชศวร มีพระราชธิดา
 ทรงนามจันทร์ราวดี นางนี้จะได้กับพระองค์เป็นแน่ นาง
 ประกอบด้วยความรู้แสงดงามนัก มีผิวเหลือง แลนาสิก
 เหมือนดอกงา ซึ่งเขียวเหมือนต้นกล้วย เนตรใหญ่
 เหมือนใบบัว คิวจตุรกรรณทั้งสองข้าง ริมพระโอษฐ์

เหมือนใบมะม่วงอ่อน พักตร์เหมือนจันทร์เพ็ญ สำเนียง
เหมือนนกกระเหว่า กรยาวถึงเข่า ศอเหมือนคอนกเขา
เอวเหมือนเอวสิงห์ เกศาห้อยยาวถึงเอว ทนต์เหมือน
เมล็ดแห่งผลทับทิม ดำเนินเหมือนช้างเมามัน”

พระรามเดินได้ทรงฟังนกกจรัมมันชมโฉมนางดังนั้น
ก็เป็นทพอพระราชหฤทัย เราท่านทั้งหลายจะต้องคิดว่า
พระรามเดินเป็นแขก อาจเห็นงามในทางซึ่งเราท่านเห็น
น่าเกลียดเป็นที่สุด อนึ่งนกกจรัมมันเป็นนกแขกแล้วมี
หน้าชาพูดสัสถกฤตคล้องด้วย เหตุตั้งนั้นความเปรียบ
ของนกกจะผิดกับความเปรียบของท่านแลข้าพเจ้า ซึ่ง
ไม่ใช่แขก แลพูดสัสถกฤตไม่เป็น จะอย่างไรก็ตามคำชม
โฉมของนกกนั้น กระทำให้พระรามเดินคิดใคร่จะได้นาง
เป็นชายน่าแต่ยังไม่แนในพระหฤทัยทีเดียว จึงตรัสเรียก
พระราชครูไทยจะจินตกะเข้าไปเฝ้าตรัสถามว่า “ข้าจะได้
ใครเป็นเมีย”

พระราชครูตรวจตำราแม่นยำแล้วทูลว่า “นางที่
จะเป็นพระราชชายาทรงนามนางจันทราวดี ไม่ช้าคงจะ
ได้มีการวิวาหะพระองค์กับนางองค์นั้น”

พระราชชาติทรงฟังกยन्द แม่ไม่เคยทรงเห็นนาง
ก็เกิดรักแลใคร่เป็นกำลัง จึงทรงจัดให้พราหมณ์คน
หนึ่งเป็นทูตไปเฝ้าท้าวมคเชศวรรขอพระราชธิดา ทรง
สัญญาแก่พราหมณ์นั้นว่า ถ้าจัดการสำเร็จจะประทาน
รางวัลให้สมกับความชอบ คำที่ทรงสัญญานั้นเสมอกับ
ทำให้ปีกงอกบนหลังพราหมณ์ มีคำกล่าวที่ไม่เคยมี
ใครเดินทางเร็วเท่าพราหมณ์คนนั้น

ฝ่ายพระราชธิดาท้าวมคเชศวรร มีนกขุนทองตัว
หนึ่งพูดสัสกฤตคดล่องไม่หย่อนกว่านกแก้ว ของพระราม-
เสน นกขุนทองนั้นเป็นนางนกชื่อไสมิกา มีความรู้ช้อยู่
ในใจหลายร้อยเล่มสมุด จะหานกไหนทรงความรู้เช่น
นั้นไม่มี ถ้าจะเว้นกมเตนกกแก้วของพระรามเสนกระมัง

ทรงทราบได้ในวันนี้ อันที่จริงความมืดมื่นในใจแห่ง
เราผู้เป็นหญิง...”

นกทูลยังไม่ทันขาดคำ นางจันทราวดีซึ่งตรัสว่า
“เจ้าจงหยุดแสดงธรรมในทันที มิฉะนั้นเจ้าจะต้องกิน
ข้าวกับเกลือแทนข้าวกับไข่”

เวตาลกล่าวต่อไปว่า พระองค์ยอมทราบว่าคุณ
ชนทองชอบกินข้าวกับไข่ไม่ชอบข้าวกับเกลือ เมื่อนาง
จันทราวดีตรัสขู่ดังนั้นนักกิงดการสำแดงปัญญา ซึ่ง
อาจเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ที่ได้สดับต่อ ๆ กันมา นก
ทูลว่า “ข้าพเจ้าเห็นการกายหน้าได้ถนัด พระรามเสน
พระราชาธิบดีครองกรุงโกกวดี้ จะเป็นพระราชสามี
แห่งนาง นางจะเป็นความสุขแก่พระรามเสน ดังซึ่ง
พระรามเสนจะเป็นความสุขแก่นาง เธอเป็นชายหนุ่ม
งดงาม มั่งคั่งด้วยทรัพย์สมบัติ มีฤทธิ์เผอแผ่แก่คนอน
ตุนุก่าย ไม่ฉลาดเกินไป แลไม่มีโอกาสจะเป็นคนเจ็บ
ได้เลย”

พระราชธิดาได้ฟังดังนั้น แม้ไม่เคยได้เห็นพระ-
 รามเสนาก็บังเกิดความรักใคร่ กล่าวนสน ๆ พระราชาหนุ่ม
 และพระนางสาวต่างก็ปฏิพัทธ์กันอยู่ไกล ๆ แต่เพราะ
 เหตุที่พระแดนางอยู่ในตำแหน่งสูงสมควรกัน ความรัก
 อยู่ห่าง ๆ จึงสำเร็จได้ดังประสงค์ เมื่อพราหมณ์ซึ่ง
 พระรามเสนให้เป็นผู้ตไปกล่าวขอนางนั้น ไปถึงกรุงมคธ
 ท้าวมคธเขศวรก็ทรงรับรองเป็นอันดี แลตรัสอวยพระ-
 ราชธิดากับพระรามเสน ทรงแต่งตั้งให้พราหมณ์ในกรุง
 มคธไปกรุงโกคควดีเป็นทางจำเริญมิตร แล้วตรัสให้
 เตรียมการมงคล

ฝ่ายพระรามเสนเมื่อทรงทราบข่าวดี ก็เข้ามา
 ในพระหฤทัย ประทานรางวัลแก่พราหมณ์กรุงมคธ
 เป็นอันมาก ครั้นถึงวันฤกษ์ดีก็ออกจากกรุงโกคควดี
 แวดล้อมด้วยพลแสนยาก รอนแรมไปในบ้านจนถึง
 กรุงมคธ ก็เข้าเฝ้าท้าวมคธเขศวร กระทำการเคารพ
 แลแสดงไมตรีอันดี

ครนถึงฤกษ์งามยามบุญ ทำวมคเชศวรก็จัดการ
 วิชาพระราชาตามการเลี้ยงดูอย่างใหญ่ มีการตก
 แต่งด้วยโคมไฟแลจุดดอกไม้เพลิง มีการสวดร้องตาม
 ซึ่งบัญญัติไว้ในพระเวท มีการแห่แลการดนตรี มีเสียง
 ดังเอ็ดไปทงพระนคร ครนพอวิชาสำเร็จแล้ว นาง
 จันทราวดีลงขมนจากพระหัตถ์ แทบจะยังไม่ทันหาย
 เหลือง พระรามเสนก็ทูลลาทำวมคเชศวรพานางกลับ
 กรุงโกกวด นางจันทราวดีจะจากพระราชาบิดาเลบ้าน
 เมืองไปก็มีความสร้อยเศร้า จึงต้องพาโสมิกาคือนาง
 นกขุนทองไปด้วย ไปตามทางนางเล่าถึงนกละความ
 ฉลาดของนกลถวายพระสามี แลทงทูลว่านกลเป็นผู้
 กล่าวพระนามพระราชาให้นางทราบ ก่อนที่ไต่ยนทางอื่น
 ฝ่ายพระรามเสนได้ทรงฟัง ก็เล่าถึงจรัมมนนกแก้วของ
 พระองค์ ทรงขแรงความฉลาดแลความรู้อของนกนั้น
 รวมทงขอทพดส์ตฤคคล้องนนด้วย

พระราชินีได้ฟังดังนั้นก็ทูลพระราชอาว่า “เมื่อนก
สองตัวของเราก็คือเศษถึงปานนี้ ก็ควรจะเลี้ยงในกรง
เดียวกันแต่ให้วิวาหะกันโดยคนอรรพลักษณ์นะ นกทั้ง
สองจะได้เป็นสุข” พระราชินีได้วิวาหะใหม่ ๆ ก็ใคร่จะ
จัดการวิวาหะให้คู่อื่นบ้าง ตามซึ่งมักจะจะเป็นไปโดยมาก
ในหมู่หญิงสาวซึ่งได้ผัวใหม่ ๆ

พระราชอาตรัสว่า นางตรัสถูกแล้ว ถ้านกทั้ง
สองไม่มีคู่จะมีสุขอย่างไรได้ การที่ตรัสอย่างนั้นเพราะ
พระองค์กำลังเพลินในการมีคู่ ย่อมจะนึกตามอารมณ์
ของผู้มีเมียใหม่ว่านอกจากคนมีเมียแล้ว ไม่มีใครมี
ความสุขเป็นอันขาด ความทุกข์จะเกิดแก่ผู้มีเมียนั้น
ไม่อาจมีได้ในโลก

ครั้นสององค์เสด็จถึงกรุงโกคควดีแล้ว ก็ตรัสให้
เจ้าพนักงานยกกรงใหญ่มาตั้งจำเพาะพระพักตร์ ทรง
จับนกปล่อยเข้าในกรงทั้งสองตัว ฝ่ายนกจุมพินเกาะ

อยู่บนคอนเคียงคอดูนกขุนทอง นางโสมกานกขุนทอง
จับอยู่อีกคอนหนึ่ง ยกหน้าชูปากขึ้นไปบนฟ้าโดยกิริยา
ดูหมิ่น แล้วกระโดดไปเกาะคอนอื่นที่ห่างออกไป

นกแก้วนั่งดูอยู่ครู่หนึ่ง ก็พูดภาษาดังสกฤตว่า
“นางนกขุนทองเจ้าคงจะกล่าวดอกกระมังว่า เจ้าไม่
อยากได้คู่”

นางนกขุนทองตอบในภาษาเดียวกันว่า “ท่าน
เดาเห็นจะไม่ผิด”

นกแก้ว “เพราะเหตุไรเจ้าจึงไม่อยากมีคู่”

นกขุนทอง “เพราะใจของข้าเป็นอย่างนั้น”

นกแก้ว “นี่พูดอย่างผู้หญิงทีเดียว ข้าจะขอยืม

คำพระราชของข้ามากล่าวว่า ทอธบายเช่นนี้เป็น

บัญญัติหญิง คือไม่ใช่บัญญัติแต่ไม่ใช่ธบายเลย เจ้า

จะพูดให้แจ่มแจ้งกว่านี้สักหน่อยจะได้หรือไม่ หรือ

รังเกียจที่จะพูดให้ผู้อื่นเข้าใจ”

นกขุนทองโกรธ จนแทบจะลืมไวยากรณ์ดังสกฤต

ตอบว่า “ข้าไม่รังเกียจเลย ข้าจะบอกให้แจ่มแจ้งที่สุด
บางที่จะแจ่มแจ้งเกินความพอใจของเจ้า พวกเจ้าซึ่ง
เป็นเพศชายย่อมประกอบชนด้วยความบาป ความโกง
ความล่อหลอก ความเห็นแก่ตัว ความปราศจาก
ธรรมในใจ คล่องในการทำลายพวกเราซึ่งมีเพศเป็น
หญิง เพื่อความสำราญของพวกเจ้า”

พระราชารัตนแก่พระราชินีว่า “นางนกตวันเกล้า
หาญ พุดจาไม่เกรงใจใครเลย”

นกแก้วทูลพระราชารัตนว่า “พระองค์จงถือว่าคำที่
นางนกกกล่าววนนเหมือนหงส์ลม ซึ่งเข้ากรรณนไปออก
กรรณนั้นเกิด (แล้วเหลียวไปพูดกับนกขุนทองว่า)
นางนกขุนทอง พวกเจ้านนถ้าไม่ได้ประกอบชนด้วย
ความล่อหลอก แลความคดในใจแลความไม่รู้ก็ประ-
กอบชนด้วยอันใดเล่า พวกเจ้ามีปรารถนาอยู่อย่าง
เดียวแต่จะไม่ให้ชีวิตเป็นเครื่องสำราญได้ ในโลกนี้เป็น
อันชาติ”

พระราชินทุลพระราชาวา “นกกของพระองค์ควน
พูดจากรำร่าวไม่ยำเกรงใครเลย”

นกขุนทองทุลพระราชินวา “คำทข้าพเจ้าเกล้า
นี้ อาจนำพยานมาสำแดงได้”

นกแก้วทุลพระราชาวา “ข้าพเจ้าอาจนำนิทาน
มาเล่าให้ผู้หญิงเห็นจริงได้”

พระราชากับพระราชินได้ทรงฟังดังนั้น ก็ตกลง
กันให้นกทั้งสองนำหลักฐานมาสำแดง เป็นพยานคำที่
กล่าว พระราชินให้นกขุนทองแสดงก่อน พระราชา
ยอมตกลง นางนกขุนทองกล่าวดังนี้

นิทานของนกขุนทอง

เมื่อก่อนข้าพเจ้ามาเป็นข้าพระองค์นั้น ข้าพเจ้า
เคยอยู่กับนางรัตนาวดี ธิดาพ่อคามงคงด้วยทรัพย์
สมบัติ นางรัตนาวดีเป็นหญิงน่ารักน่าชมทุกประการ
(นกขุนทองกล่าวเท่านั้นแล้วก็ร้องไห้ พระราชินทรง

สงสารกรบสังปลอบโยนเป็นอันดี นกก็เล่าต่อไปว่า)
 ในเมืองอิลาบรัมพอคามงมคนหนึ่ง ได้ความเดือดร้อน
 เพราะไม่มีบุตร พอค้างทำโยคะคืออดข้าวเป็นต้น
 แลทงเที่ยวไปในบุญสถานต่าง ๆ เพื่อจะขอลูก เมื่อ
 อยู่บ้านก็อ่านปุราณะแลให้ทานแก่พราหมณ์ ด้วยประ-
 สงคือนั่น ต่อมาพระผู้เป็นเจ้าของไปรดประทานให้บุตร
 ชายมาเกิดคนหนึ่ง พอคายนตกมงานสมโภชลูกชาย
 ใหญ่โต ให้ทานแก่พราหมณ์ผู้สวดกลอนยอ แล
 พราหมณ์อื่น ๆ เป็นอันมาก ผู้ที่จนก็ได้รับเงินแจก
 เสือผ่าผู้ที่หิวก็ได้รับแจกอาหารแลของอื่น ๆ เป็นอันมาก
 พอค้างทำบารุงเลี้ยงบุตรชายมาจนอายุได้ห้าขวบ ก็หา
 ผู้มาสอนให้อ่านหนังสือ ครั้นโตขึ้นก็ส่งให้ไปอยู่กับ
 ครูผู้มชอความรู้แลส่งสอนดี บุตรชายโตขึ้นมีรูป
 สมบัติดูไม่ได้ เค้าหน้าเหมือนลิง ขาเหมือนขานก
 กระเวียน หลังโกงเหมือนหลังอุฐู พระองค์คงจะทราบ
 ภาษิตโบราณว่า ถ้าพบคนขาเขยงให้เชื่อใจว่าได้พบ

ความคต ๓๒ ข้อ ถ้าพบคนตาบอดข้างหนึ่งพบความคต
 ๘๐ ข้อ ถ้าพบคนหลังกึ่งให้สวดมนต์อ้อนวอนพระ-
 มเหศวรให้คุ้มครองตน

บุตรชายพ่อกำนัน เมื่อไปเรียนหนังสือกับครูก็มี
 ได้ไปถึงครู ไปเที่ยวแวะเล่นเบียดกับเพื่อนที่เป็นพาด
 ด้วยกัน ต่างคนมีใจชั่วและประพฤติกุศลต่าง ๆ เมื่อ
 พบผู้หญิงก็เข้าเกี้ยวชกชวนในเชิงกาม และกระทำ
 การลามกจนบิดาเสียใจเป็นโรคหนักอยู่หน่อยหนึ่ง ถึง
 แก่ความตาย

ครั้นบิดาสิ้นชีวิตแล้ว บุตรชายได้รับมรดกก็จ่าย
 ทรัพย์เปลืองไปในการพนันแลบำรุงความชั่ว ไม่ช้า
 ทรัพย์มรดกซึ่งได้รับเป็นอันมากนั้นก็สิ้นไป จนไม่มีอะไร
 เหลือ ครั้นทรัพย์ของตนหมดก็ทำลายทรัพย์เพื่อนบ้าน
 จนในที่สุดเขาจับได้ว่าเป็นขโมย เมื่อถูกลงโทษก็ไม่ได้
 ถูกประหารชีวิตตามอาญาเมือง จนในที่สุดก็ล่าวลอบหลู่
 เทวดาให้แต่โชคร้าย แล้วหนีออกจากเมืองไปเดินป่า
 อยู่พักหนึ่ง ถึงเมืองซึ่งเป็นที่อยู่แห่งเหมคุปต์เศรษฐี

ผู้บิดานางรัตนาวดี ได้ยินชื่อเหม่คูปตกนกชนได้ว่าเมื่อ
 บิดาของตนยังมีชีวิตอยู่นั้น ได้ทำการค้าขายติดต่อกับ
 เหม่คูปต กจึงเข้าไปหาเหม่คูปตแจ้งความว่าตนเป็นบุตร
 แห่งพ่อค้าที่ใดเคยค้าขายติดต่อกัน บัดนี้บิดาสิ้นชีวิต
 เสียแล้ว พุดเท่านั้นกรองให้รำไรไปเป็นอันมาก

ฝ่ายเหม่คูปต ครั้นได้ยินแลเห็นชายหนุ่มแต่งกาย
 ทรวดโทรมดั่งนั้น ก็ประหลาดใจแลคิดสงสัย จึงปลอบ
 โยนซักถามว่าเหตุไฉนจึงเป็นเช่นนั้น ชายหนุ่มหลังโกง
 เหมือนอุฐูตอบว่า ข้าพเจ้าจัดสินค้าบรรทุกเรือไปค้า
 ขายในเมืองอื่น ครั้นขายของหมดแล้ว ข้าพเจ้าขอ
 สินค้าเมืองนั้น บรรทุกเรือจะกลับไปขายในเมืองของ
 ข้าพเจ้า แล่นไปไปกลางทะเล ถูกพายุใหญ่เป็น
 อันตรายในทะเลทั้งเรือแลสินค้า ข้าพเจ้าเกาะกระดาน
 ลอยไปคนเดียว เผลอญยังไม่ถึงเวลาสิ้นชีวิต จึงรอด

ชนฝั่งใต้แลเดินทางมาจนถึงเมืองนี้ ข้าพเจ้าไม่มหนำ
จะกลับไปเมืองของตนได้ เพราะลันทรพยุแลงก็ไม่มี
ใครนับถือ ผู้ที่เป็นศัตรูก็มแต่จะด่าว่าหมิ่นต่าง ๆ บิดา
มารดาของข้าพเจ้าก็สิ้นชีวิตเสียนานแล้ว ข้าพเจ้าไม่รู้
จะหันหน้าไปหาใคร ทงนกเป็นผลแห่งกรรมซึ่งกระทำ
ไว้แต่ปางก่อน พุดเท่านั้นแลวกก็ร้องไห้รำไป

ฝ่ายเหมคูปต์เศรษฐี ได้ยินชายหลังอุสุร้องไห้
เล่าเรื่องให้ฟังดั่งนั้น ก็เกิดสงสารเป็นกำลัง จึงต้อนรับ
เลี้ยงดูให้ชายหลังอุสุอาศัยอยู่ในบ้านของตน ชายชว
เห็นทางจะได้ตัดด้วยทำตักขใจปฏิบัติเป็นคนดี จนเหม
คูปต์ได้ใจให้มีส่วนในการค้าขาย ชายหนุ่มก็ยิ่งแฉ่ง
ทำดีจนเหมคูปต์ได้ใจแลเอ็นดูยิ่งช่น วันหนึ่งเหมคูปต์
ตรึกตรองในใจว่า เรานมความรอนใจมาหลายปีแล้ว
เพราะบกพร่องในครอบครัว เพื่อนบ้านของเราก็ดูขบขัน
กัน นินทาเรามาช้านาน บ้างก็พูดอ้อมค้อม บ้างก็

พูดตรง ๆ ว่า ธรรมดาคนมีลูกสาว เมื่อลูกอายุถึง ๗
 ขวบ ๘ ขวบ พ่อก็ต้องจัดการให้หมั้น เพราะธรรมเนียม
 ศาสตร์บัญญัติอย่างนั้น แต่บุตรสาวหมั้นแล้ว ครั้น
 พ่ออายุสมควรแต่งงานมาหลายปี จนบัดนี้อายุถึง ๑๓
 หรือ ๑๔ ปี นางเป็นคนร่างใหญ่รูปอวบ ดูเหมือน
 หญิงอายุ ๓๐ ปีเต็มแล้ว แต่บิดาก็ยังหาจัดการให้
 หมั้นไม่ บิดาจะกินแดนนอนเป็นๆ อย่างไร การที่ปล่อย
 ให้เป็นเช่นนี้ย่อมเป็นทุกข์ เป็นโทษ โดยคดีโลกแลคดี
 ธรรม แม้นญาติวงศ์กันชีวิตไปแล้ว ก็ยอมได้ทุกข์
 เพราะเหตุที่ญาติในมนุษย์โลก ปล่อยลูกสาวไว้หมั้น
 จนบ้านนี้ ชอตเตียนชอนกทำให้เราเดือดร้อนมาช้านาน
 แล้ว แต่เรามีฐานะแก้ไขอย่างไรได้ บัดนี้พระผู้เป็นเจ้า
 โปรดให้เราจนทุกข จึงบันดาลให้ชายหนุ่มนี้มาถึง
 บ้านเรา เขาก็เป็นคนดีปฏิบัติอยู่ในคลองธรรม บินที่
 ชอบใจเรา จำเราจะยกลูกสาวให้แก่ชายหนุ่มนี้ ตาม
 โอกาสที่พระผู้เป็นเจ้าประทานแก่เรา เราจะชักชวนต่อไป

ไม่ควร เพราะสิ่งใดที่จะทำได้ในวันนี้ สิ่งนั้นเป็นดั่ง
 สด พุ้งนั้นจะเป็นอย่างไรเราทราบไม่ได้

หม่อมบุตตีกรตรองตกลงในใจดังนั้นแล้ว ก็ไปพูด

กับภริยาว่า ความเกิด ๑ การวิวาห์ ๑ ความตาย ๑
 ๒ ๓ อย่างนั้นยอมเป็นไปแล้วแต่เทวดาจะบัญญัติ เรา
 ต้องการให้ลูกหญิงของเราได้ผัวที่เกิดในสกุลดี เป็นผู้
 มั่งมี เป็นผู้มั่งรูปงาม เป็นคนฉลาด แลเป็นผู้มีความ
 สัตย์ แต่เราจะหาชายหนุ่มเช่นนั้นไม่ได้ เจ้ากล่าว
 ถ้าเจ้าบ่าวขาดคุณดีเหล่านี้ การวิวาห์ก็จะเป็นผล
 ดั่งประสงค์ แต่ถ้าจะไม่ให้ลูกมีผัวไซ้ เราจะเอาเชือก
 ผูกคอลูกเราถ่วงลงในคุนก็ไม่ได้ เหตุดังนั้น ถ้าเจ้าเห็น
 ว่า บุตรพ่อค้าซึ่งหาได้รับเข้าไว้เป็นสหายในการค้าขาย
 ของชาน เป็นคนดีควรจะให้ลูกสาวเราได้ เราจะรีบ
 จัดการวิวาห์โดยเร็ว

ภริยาหม่อมบุตตีได้ยินสามี่พูดดังนั้นก็ใจ เพราะ

ชายหนุ่มหลังคู้ดูได้ล่อลวงให้ลุ่มหลงอยู่แล้ว นางจึง
 ตอบสามว่า เมื่อพระผู้เป็นเจ้าชทางให้เห็นชัดอยู่เช่นน
 ถ้าเราไม่ทำตามก็ค้อชนค้ำเทพยดา เรามิได้ไปเที่ยว
 แสวงหาที่ไหนเจ้าบ่าวก็มีมาเอง เหตุตั้งนั้นเราไม่ควร
 จะชักเข้าไปเลย ท่านจงรีบจัดการเถิด สามภรรยาปรึกษา
 กันเช่นนแล้วก็เรียกบุตรสาวเข้าไปหา นางนงาม
 สมควรเป็นทริกของคนอรรพ์ นางมีเกศยาว อันเป็นสี
 ม่วงอ่อน เพราะแสงแห่งความเป็นสาว เป็นมันเหมือน
 ปีกแมลงภู่ ขนงบริสุทธิ์แลใสเหมือนโมรา แก้วประ
 พาพอันเกิดแต่ทะเลนั้น เมื่อเทียบกับริมฝีปากแห่งนาง
 แก้วประพาพก็มีสีเผือดไป ทนต์ของนางเสมอกับไข่มุก
 ภาคต่าง ๆ ในกายนางล้วนประกอบชนสำหรับเป็นทริก
 ทงนนั้น เมื่อใครได้เห็นเนตรแห่งนาง ก็ใคร่จะเห็นอีก
 แลเห็นอยู่เสมอไป ใครได้ยินเสียงนางก็ใคร่จะได้ยิน
 ดนตรีนั้นอยู่เสมอ ความดีของนางเสมอกับความงาม

เป็นทรกของบิดามารดาแลญาติพี่น้องทั่วไป เพื่อนฝูง
 ของนางจะหาที่นางกมได้ ถ้าข้าพเจ้าจะเล่าคุณความ
 ดีของนางก็คงไม่มีเวลาในสุด ต นกขุนทองเล่ามา
 เพียงนี้ ก็ร้องไห้รำไรอยู่ครู่หนึ่งจึงเล่าต่อไป

เมื่อบิดามารดาเรียกนางรัตนาวดี มาบอกความ
 ประสงค์ให้ทราบ นางก็ตอบว่า แลแต่บิดามารดา
 เพราะนางไม่ใช่หญิงชนิดที่เกลียดอะไรไม่เกลียดเท่า ชาย
 ที่พ่อแม่บุญชาติรัก อันที่จริงข้าพเจ้าทราบว่านางจะดู
 ชายหนุ่มที่จะเป็นเจ้าบ่าวก็ดูไม่ได้เต็มตา เพราะความ
 ชรวของชายนั้น แต่ไม่ช้าความช่างพูดของเจ้าบ่าวก็
 ทำให้นางเกิดความนิยมขนทนละน้อย แลทั้งนางรู้สึกคุณ
 ชายหนุ่มที่อุตง่าห์เอาใจใส่เออ. พอต่อบิดามารดา นับ
 ถึงความประพฤติของชายหนุ่มซึ่งแสวงทำดี สงสาร
 ด้วยตกยาก จนในที่สุดกลมความชรวของชายนั้น
 เมื่อก่อนการวิวาหะ นางได้สัญญาในใจไว้ว่า

เมื่อแต่งงานแล้ว แม่หน้าทแห่งภริยาจะไม่เป็นที่ชอบใจ
 เพียงไร นางก็จะอุทิศสำหรับปฏิบัติให้ถูกต้องตามหน้าที่
 ครั้นแต่งงานแล้วความไม่พอใจในหน้าที่นั้นหาไม่ นาง
 กลับรักสามีเสียอีก ล้วนความชรรวของสามีนั้นไม่เป็น
 เหตุให้นางเกลียดชัง อันที่จริงกลับจะรักยิ่งขึ้นเพราะ
 ความชรรวน ความรักนเป็นของน่าพิศวงมาก เป็น
 แฉงจากฟ้าฉายความ สุขลงมายังแผ่นดินอันมืด แลเติม
 ไปด้วยความชื่นซา เป็นมนต์ซึ่งทำให้ร่าเริงถึง
 ความมีชีวิตที่สูงกว่า เป็นความสุขในขณะนั้นแลเป็น
 ทางพาให้คิดถึงสุขในเบื้องหน้า ทำให้ความชรรวกลับ
 เป็นความงาม ทำให้ความโง่กลายเป็นความฉลาด
 ทำให้ความแก่เป็นความหนุ่ม ทำให้บาปเป็นบุญ ทำ
 ให้ความชื่นซาเป็นความเข้มขัน ทำให้ใจแคบเป็นใจ
 กว้าง ความรักนเป็นไอระเหยอย่างเอก ชักให้ความตรง
 กันเข้ามาเดินลงรอยเดียวกัน นกขุนทองกล่าวดังนี้

พลางแลดูนกแก้ว นกแก้วกล่าวว่ ถ้าเฝ้าคำโบราณ
มาพูดน้อยกว่าน จะเป็นการลำแดงความคิดตนเองมาก
ชน การที่จำเฝ้าคำเก่า ๆ มากกล่าวเช่นนั้น ไม่เป็นไป
ตามทำนองผู้มีปัญญาเลย

นกขุนทองกล่าวตักไปว่า คำโบราณกล่าวว่
เสื่อจะกลายเป็นลูกแกะนั้นยังไม่เคยมี เหตุตั้งนั้น
ถึงชายหนุ่มหลังอุฐจะไต่ไต่ประพฤติเป็นคนดีอยู่คราว
หนึ่งก็หาดีไต่จริงไม่ อยู่มาวันหนึ่งชายหนุ่มรำลึกในใจ
ว่ ผู้มีปัญญาเฝ้าเฝ้าตัวออกห่างจากความเหนียวรัง
แห่งครอบครัว แลปลดตัวจากความรักลูกรักเมียแลรัก
บ้าน คิดตั้งนชายหนุ่มจึงกล่าวกับภริยาว่า ข้าไต่จาก
เมืองมาอยู่ในเมืองเจ้านก็หลายปีแล้ว ไม่ได้ข่าวคราว
ญาติพี่น้องในเมืองข้าเลย ใจข้าจึงเฝ้า เจ้าจึงกล่าว
แก่แม่ของเจ้า ขออนุญาตให้ข้ากลับไปบ้านเมือง แล
ถ้าเจ้าจะใคร่ไปไต่ด้วยก็ได้

นางรัตนาวดีไต่ยินสามเฝ้าว่าดังนั้น ก็รีบไปบอก

มารดาตามคำซึ่งสามีกล่าว มารดาได้ทราบก็ไปแจ้ง
แก่หม่อมкупต์ หม่อมкупต์ตอบอนุญาตให้บุตรเขยกลับบ้าน
เมืองได้ตามใจ แลถ้าบุตรจะยอมไปกับสามีก็อนุญาต

ครั้นตกลงกันถ้วนแล้ว หม่อมкупต์เศรษฐีก็ให้
ทรัพย์สินแก่บุตรเขยเป็นอันมาก ทงให้แก่บุตรสาวอีก
ส่วนหนึ่ง แลจัดทาสให้ไปด้วยคนหนึ่ง บุตรเขยแล
บุตรสาวก็ลาออกเดินทางเข้าป่าไป

ฝ่ายชายหนุ่มหลังอุฐู พากฎิยาเดินทางไปหลาย
วัน นิ่งตรึกตรองไม่ใคร่จะตกลงในใจว่า จะทำวิธีใด
จึงจะทงฎิยาเสียได้ การที่จะพาไปยังเมืองของตนนั้น
ไม่ได้เป็นอันขาด เพราะเมื่อไปถึงเมืองเข้านางก็จะจับ
เท็จทงปวงได้ อนึ่งชายหลังอุฐูอยากได้นางเป็นฎิยา
ก็เพราะอยากได้ทรัพย์สมบัติ ไม่อยากได้ตัวนางเอง
ครั้นเมื่อพจนตาพ่อแม่มาเช่นนั้น ก็คิดหาทางจะทงนางเสีย
แต่ตรึกตรองอยู่หลายวัน จนไปถึงป่าเปลี่ยวก็หยุดพัก

แล้วบอกแก่นางว่าตำบลดนนใจผู้ร้ายชุกชุม นางจึง
 ปลดเครื่องประดับกายทิ้งปวงซงมค่า เป็นอันมากออกให้
 สามีซ่อนไว้ในใต้ ครั้นนางทำตามแล้ว ชายสามีล่อ
 ทาสไปทางทชงภரியาน คอยอยู่ แล้วเอามัดเชือดคอ
 ทาสทิ้งศพไว้เป็นอาหารสัตว์ในป่า แล้วกลับไปหา
 ภริยา ล่อให้เดินไปใกล้เหว แล้วผลักตกลงไปในเหว
 เผอิญก้นเหวนนมหิงไม้แลใบไม้รองอยู่มาก นางจึงไม่
 สิ้นชีวิต ฝ่ายชายหลังอยู่ครั้นผลักภริยาลงเหวแล้วก็รวบรวม
 ทรัพย์สมบัติทิ้งปวงออกเดินทางไปสู่เมืองของตน

ไม่ช้าชายอีกคนหนึ่งเดินมาในป่าเปลี่ยว ได้ยิน
 เสียงคนร้องไห้ ก็หยุดยืนฟังแลนึกในใจว่า ป่าเปลี่ยว
 นักหนาเหตุใดมีคนมาร้องไห้อยู่ในคงชฎ ครั้นยืนฟังอยู่
 คุ่วหนึ่งแล้วก็เดินไปในทางซึ่งได้ยินเสียงร้องไห้ ครั้น
 ไปถึงเหวกก็หยุดชะงักดู เห็นผู้หญิงร้องไห้อยู่ก้นเหว
 ชายนั้นก็ปลดผ้าโพก และสายรัดตัวออกต่อกันเป็นสาย

ยาว หย่อนลงไป ในแหว ร้องไห้ นางเอาปลายผ้าผูกตัว
 เข้า แล้วจุดธูปมาได้ แลถามนางว่า เกิดเหตุอย่างไร
 จึงเป็นเช่นนี้

นางรัตนาวดีตอบว่า ข้าพเจ้าเป็นบุตรเหมคุปต์
 พ่อค้าเศรษฐีใหญ่ในกรุงจันทปุระ ข้าพเจ้าเดินทางมา
 กับสามี พบโจรมีกำลังช่วยกันฆ่าทางสี่ของข้าพเจ้าเสีย
 แล้วมัดสามีข้าพเจ้าพาตัวไป แลเมื่อได้ปลดเครื่อง
 ประดับกายของข้าพเจ้าออกหมดแล้ว ก็ผลักข้าพเจ้า
 ตกอยู่ในเหวน ข้าพเจ้าไม่ทราบว่า สามีจะเป็นตาย
 ประการใด แลสามีข้าพเจาก็ไม่ทราบว่า ข้าพเจ้ายัง
 อยู่หรือสิ้นชีวิตเสียแล้ว

ชายเดินป่าได้ฟังนางเล่าดังนั้น ก็เชื่อ แลพานาง
 ไปเมืองจันทปุระส่งยังบ้านบิดา เมื่อนางไปถึงบ้าน
 บิดา ก็เล่าเรื่องอย่างเดียวกับที่เล่าให้ชายเดินทางฟัง
 เหมคุปต์เศรษฐีได้ยินเรื่องก็สงสารบุตร จึงกล่าวปลอบ

โยนว่า “ลูกเขย เจ้าอย่าร้อนใจไปเลยผัวของเจ้ายังคงมีชีวิตอยู่เป็นแน่ ธรรมชาติใจย่อมจะแย่งชิงทรัพย์สมบัติของผู้อื่น ไม่แย่งชิงชีวิตซึ่งไม่มีทรัพย์เหลือ เหตุใดจึงเมื่อไรพระผู้เป็นเจ้าโปรด ผัวของเจ้าก็จะกลับมาเมื่อนั้น จงตั้งใจคอยไปเถิด” เหมบุตรกล่าวพลอบบุตรณะ พลังจิตเครื่องประดับกายอันหาค่ามิได้ ให้แก่บุตรเป็นอันมาก ทั้งบอกกล่าวญาติพี่น้องแลมิตรทั้งปวงให้มาเยี่ยม แลปลอบโยนชี้แจงแก่นางรัตนาดี โดยนัยเดียวกัน แต่นางก็มิได้วายเศร้า เพราะเรื่องในใจผิดกับเรื่องที่เล่าบอกแก่บิดาแลญาติมิตรทั้งนั้น

จะกล่าวถึงชายหลังอุฐู เมื่อนัดภรรยาตกแหงแล้ว ก็รวบรวมของมีราคาทั้งหลายรีบไปยังเมืองของตน เพื่อนฝูงทั้งปวงก็ช่วยกันต้อนรับเป็นอันดี เพราะเหตุที่มทรัพย์เป็นอันมาก เพื่อนักเลงก็พากันมากลุ่มรวม ชวนเล่นชวนกินอย่างแต่ก่อน การพนันแลการ

เสพย์เครื่องมันเม่าต่าง ๆ ก็กลับทำตามเดิม โทษทั้ง
 หลายก็กลับเกิด ทรมณ์สิ่งทั้งหลายก็เปลืองไป ๆ ในที่
 สุดก็หมดลงอีกครึ่งหนึ่ง ชนทั้งหลายที่เป็นสหายในการ
 ทำชวแลเป็นมิตรในการช่วยกันกินกันเล่น ต่างก็ชัก
 ห่างออกไป ในที่สุดเมื่อชายหลังอุฐุสนทรมณ์แน่แล้ว
 ก็ไม่มีใครคบค้าสมาคม เมื่อไปถึงบ้านผู้ที่เคยเป็นมิตร
 เขาก็บิดประตูเสีย หรือมีฉะนนั้นขับไล่มิให้เข้าเรือน
 ชายหลังอุฐุสนบัญญัติก็กระทำโจรกรรม จนเขาจับได้
 ก็ถูกเขียนตลงโทษเป็นสาหัส ครั้นจะอยู่ในเมืองของ
 ตนต่อไปไม่ได้ ก็หนีออกจากเมืองอีกครั้งหนึ่ง เดินไป
 ในป่า พลังคิดในใจว่า เราจะต้องกลับไปหาพ่อตาเล่า
 นิทานให้ฟังว่า บัดนี้นางรัตนาวดีคลอดบุตรเป็นชาย
 คนหนึ่งแล้ว เราจึงไปหาพ่อตาเพื่อจะบอกข่าวอันคว
 ยินตนให้พ่อตาทราบ เราอาจจะได้ทรมณ์สมบัติอีก
 เพราะการไปบอกข่าวนี้

ชายหลังอุฐุสคิดดังนั้นแล้ว ก็ตั้งหน้าเดินไปเมือง

จันทประ ตรงไปบ้านเหมคุปต์. ครษสู ครนถึงประตู
บ้านก็ตกใจเป็นกำลัง เพราะเห็นนางรัตนาวดีกริยาลง
จากเรือนวิ่งออกมาจับ ในชั้นต้นคิดว่าผี เพราะนึกว่า
นางคงจะตายอยู่ในเหวนั่นเอง เมื่อคิดตงนกกกลวจ
หันหลังจะวิ่งหนี ต่อนางตะโกนเรียก จึงหยุดยืนลงเด
ด้วยเข้าใจว่า นางคงจะกลับไปเล่าเรื่องให้บิดาฟังตลอด
เมื่อเหมคุปต์มาพบเข้าก็คงจะจับตัวลงโทษเป็นแน่

ฝ่ายนางรัตนาวดีเห็นสามเณลงเด มีดหน้าอัน
ขีดด้วยความกลัวเข่นนน ก็กล่าวแก่สามเณว่า “ท่านอย่า
สะดุ้งตกใจไปเลย ข้าพเจ้ามิได้เล่าความจริงแก่บิดา
ดอก ข้าพเจ้าเล่าว่าเราเดินทางไปกลางป่า พบโจร
หมู่หนึ่งมีกำลังมาก โจรฆ่าทาของข้าพเจ้าเสีย แย่ง
เครื่องประดับจากกายข้าพเจ้าหมด แล้วผลักข้าพเจ้า
ตกลงในเหวแลตั้งมัดท่านพาตัวไป เมื่อท่านพบกับบิดา
ข้าพเจ้า ท่านจงเล่าเรื่องให้ตรงกัน เราทั้งสองก็จะ
กลับได้รับความสุขตามเดิม ท่านจงระวังความร้อนใจ

เลียเถิด ข้าพเจ้าดูอาการแห่งท่านเห็นว่าท่านคงจะได้
 ทุกขมาหนักหนา เลือดผาแลร่างกายจึงชมกชมอม
 เหมือนเชนนทเห็นอยู่น ท่านจึงตามข้าพเจ้าเขนมมาบน
 เรือนแลผลัดเสื้อผ้าไสมมน สวมเสื้อผ้าทดแลกนอาหาร
 ซึ่งประกอบด้วยรสทั้งหก ท่านจึงถือว่าเหยาเรือนแล
 สมบัติเหล่านั้นเป็นของท่าน แลต่อข้าพเจ้าคอกทาสิผู้จะ
 ปฏิบัติท่านให้ได้ความสุขทุกประการ”

ชายหลังอุฐได้ฟังภริยากล่าวดังนั้น แมต้วจะ
 เป็นผู้มีใจกับนิกบึงเกิดใจอ่อนแทบจะร้องไห้ จึงตาม
 ภริยาขึ้นไปบนเรือน ครนถึงห้องนางกลางเท่าให้ แล
 จัดให้อาบน้ำชำระกาย แต่งเครื่องนุ่งห่มอย่างดีมีค่า
 แล้วนำเอาอาหารมาให้กิน ครนหมกปุ้ต ครษสูและ
 ภริยากลับมาถึงบ้าน นางรัตนาวดีก็พาสามีไปหา แล
 เล่านิทานให้ฟังว่า ผูงโจรได้ปลอญชายสามีกลับมา
 แล้ว หมกปุ้ตแลภริยาได้ฟังกดีใจ จัดการให้บุตรเขย
 อยู่กินมีตำแหน่งในครอบครัวอย่างแต่ก่อน

ชายหนุ่มหลังอุสูได้กินอยู่มีความสุข ก็พักอยู่กับพ่อค้า ๒-๓ เดือน ระหว่างนั้นประพฤติดัวเป็นคนดี มีใจโอบอ้อมอารีต่อภริยา ผู้ที่ไม่รู้เรื่องไม่มีใครสงสัยว่าจะเป็นคนชวร้าย แต่การกระทำตนนั้นเป็นการชนินดีย จะทำได้อย่างมากก็พักหนึ่งเท่านั้น ไม่ช้าก็คบกับโจรในเมืองนั้น นัดหมายกันเข้าปล้นบ้านเหมคปต์เศรษฐี ครนถงวนนตเวลาเที่ยงคน นางรัตนาวตกำลังหลับสนิท ชายหลังอุสูก็เอามืดแทงนางตาย แล้วเปิดประตูรับพวกโจรเข้าไปในเรือน ช่วยกันฆ่าเหมคปต์แลภริยาตาย แล้วช่วยกันขนทรัพย์สมบัติลงนแต่ทรมราคาออกจากเรือนไป

นางนกชนทองเล่ามาเพียงนี้ ก็ร้องไห้สะอึกสะอื้น อยู่ครู่หนึ่งจึงกล่าวต่อไปว่า เมื่อชายหลังอุสูเดินผ่านกรงข้าพเจ้าในเวลาจะออกจากบ้านหนีไปนั้น มันแลดูข้าพเจ้า แลหยุดยืนจับประตกรง จะเปิดจับข้าพเจ้าออกมาทักคอ เมื่อญหมาเห่าชนมันตกใจก็รีบหนีไป ข้าพเจ้าจึงรอดชีวิตอยู่ได้

นางนกขุนทองร้องไห้สะอึกสะอื้นอยู่ครู่หนึ่ง
 จึงทูลพระมเหสีว่า เรื่อง นขาพ เจายนด้วยเหตุด้วยตา
 มาเอง แลเป็นเรื่องที่ทำให้ข้าพเจ้าได้ความทุกข์ ใน
 เวยายังอ่อนอายุ จึงเป็นเหตุให้ข้าพเจ้ารังเกียจชายทั้ง
 หลาย จะขออยู่ไม่คู่ไปจนสิ้นชีวิต พระองค์ทรง
 ดำริหว่า นางรัตนาวดีไม่ได้ทำความผิดอะไรเลย ยัง
 เป็นได้ถึงเพียงนั้น เพราะผู้ชายยอมมีนาใจเป็นโจรทั้ง
 หมด แลผู้หญิงซึ่งยอมเป็นมิตรกับชายนั้นเสมอกับเขา
 ทุเท่ามาเลยงไว้นอก

นางนกขุนทองทูลพระมเหสีเช่นนั้น แลวก็นั้นไป
 พุดกับนกแก้วว่า นินแะเจ้านกแก้ว ข้าได้เล่าเรื่องเป็น
 พยานคำของข้าแล้ว ข้าไม่มีอะไรจะพุดอีก นอกจาก
 จะกล่าววว่า ผู้ชายทั้งปวงเป็นจำพวกคดโกงล่อลวงผู้อื่น
 เห็นแก่ตัวเองแลมีใจบาปหยาบร้ายหาที่สุดมิได้

นกแก้วทูลพระราชาว่า พระองค์จงฟังเถิด เมื่อ
 หญิงกล่าวว่า ไม่มีอะไรจะพุดที่เป็นข้อสำคัญจะอยู่ใน

คำแถมทงนน แลคำแถมย่อมจะยาวกว่าคำที่พูดมาแล้ว
หลายสิบเท่า นางนกตวนกได้พูดมาจนน่าจะเบื่อเต็มที
อยู่แล้ว แต่อย่างนั้นยังนับว่าฟังจะช่นตันทานน

พระราชารัสว่า เจ้ามเรื่องอะไรจะนำมากล่าว
เป็นพยานคำดีเตียนหญิง เจ้าก็จึงเล่าไปเกิด นกแก้ว
กล่าวว่า ข้าพเจ้าจะเล่าเรื่องซึ่งเกิดแต่เมื่อข้าพเจ้ายัง
อ่อนอายุ แลทำให้ข้าพเจ้าทำความตกลงในใจว่าจะ
อยู่ไม่มีคู่ไปตราบจนวันตาย

นิทานของนกแก้ว

เมื่อข้าพเจ้าเป็นลูกนก ยังไม่ทันได้รำเรียนอันใด
ก็ตดกรงหับ แลควมผู้นำไปขายพ่อค้าเศรษฐีขอสาคร
ทัต ซึ่งเป็นพ่อหม้ายมีลูกสาวคนหนึ่งชื่อนางชยศิริ
สาครทัตกระทำการค้าขายกว้างขวาง มีฐานะอยู่บ้าน
ตลอดวันแต่ครั้งคน ใช้เวลาในการก้มมองคูตัวเลขใน

บัญญัติ แลดูท่าเสมียนรับใช้ ไม่มีเวลาดูแลบุตรสาว
นางชยศิริประพฤตินตามอำเภอใจ แลอำเภอใจของ
นางนั้นไม่เป็นอำเภอใจเลย

ชายทั้งปวงที่มีลูกสาว อาจกระทำผิดเป็นข้อใหญ่
ได้สองทางคือ ระวังระวังน้อยไปทางหนึ่ง ระวังระวัง
มากไปทางหนึ่ง พ่อแม่บางจำพวกคอยจ้องดูลูกสาว
มิให้คลาดตาไปเลย คอยสงสัยว่าลูกสาวมีความคิด
ชั่วร้ายในใจอยู่เป็นนิตย์ พ่อแม่ชนิดนี้มักจะเซลา แล
เพราะเซลาจึงแสดงความสงสัยให้ลูกเห็น เมื่อลูกเห็น
ว่าสงสัยว่าคิดชั่วก็เสมอกับยุ เพราะหญิงสาวย่อมมี
มานะโดยความคิดตน ๆ ว่า เราจะทำชั่วโดยเร็วให้สม
กับโทษที่เราได้รับอยู่แล้ว ในเวลานั้นเรายังไม่ได้ทำชั่ว
อะไรเลย แต่ก็ได้รับโทษเสมอกับว่าได้ทำชั่วมาช้านาน
ความสำราญแห่งการทำชื่อนั้นเรายังไม่ได้รับ ได้รับแต่
ทุกข์แห่งความทำชั่ว ไหน ๆ ก็ได้รับทุกข์แล้ว เราจะ

๕
 ทงความสำราญเสียทำไมเล่า   เราต้องรบทำชวทนต์
 เพราะเราได้ทุกข์มานานแล้ว   เมื่อคิดตงนแล้วกประ-
 พฤตการเป็นโทษต่าง ๆ ที่พ่อแม่ไม่อาจรูเห็น   เพราะ
 พ่อแม่นั้นถึงจะระมัดระวังอย่างไร ลูกสาวก็คงหลบหลีก
 ได้เสมอ   พ่อแม่จะนั่งจ้องอยู่วันยังค่ำคืนยังรุ่งไม่ได้
 ต้องมีเวลาหลับตาลงบ้าง

พ่อแม่อีกประเภทหนึ่ง ทำผิดในทางที่ระมัดระวัง
 ลูกสาวน้อยไป คือไม่ระมัดระวังเสียเลย ปล่อยให้ลูก
 นิ่งเล่นอยู่เปล่า ๆ ไม่มีอะไรทำ   เสมอกับฝึกหัดให้
 ขเกยจ และเพาะพืชความชั่ว ปล่อยให้คบกับคนซึ่งมี
 ความคิดบาป คือให้โอกาสให้ปฏิบัติเป็นโทษ หญิงสาว
 ซึ่งบิดามารดาปล่อยตามอำเภอใจเช่นนั้น มักจะเดินเข้า
 สู่วังซึ่งผู้มีเจตนาชั่ววางดักไว้   แลประพฤตตัวเป็น
 โทษด้วยประการต่าง ๆ เพราะความไม่ระมัดระวัง
 แลเพราะความล่อลวงของผู้มีเจตนาชั่ว   อันเป็นช
 พวกซึ่งมีความเพียรยิ่งกว่าผู้มีเจตนาดี

ก็บิดามารดาซึ่งมีบุญญานันควรทำอะไรเล่า
 จึงจะหลีกทางทั้งสองนี้ได้ ธรรมดาบิดามารดาผู้มี
 บุญญาเย่อมเอาใจใส่สังเกตนิสัยบุตรของตน แลดำเนิน
 การระมัดระวังตามนิสัยซึ่งมีในตัวบุตร ถ้าลูกสาวมี
 นิสัยดีอยู่ในตัว บิดามารดาที่ฉลาดก็คงจะวางใจปล่อย
 ให้ดำเนินความประพฤติตามใจในเขตอันควร ถ้าบุตร
 สาวมีนิสัยกล้าแข็ง บิดามารดาที่คงจะแสดงกิริยาประ
 หนึ่งว่าไว้วางใจในบุตร แต่คงจะลอบระมัดระวังอยู่
 เสมอ

นกแก้วแสดงวิเสยงลูกสาวถวายพระราชา
 รามเสนเช่นนี้ต่อไปอีกครู่หนึ่ง จึงเล่าถึงนางชยศิริว่า
 นางนี้เป็นคนสูง ค่อนข้างจะอ้วน รูปทรงดี
 ครอบงำน้ำใจตนเองไม่มีใครได้ นางมีเนตรใหญ่แลหลังตา
 กว้าง มีรูปอันดีแต่ไม่เล็ก ผ่ามีอิมโอร้อนแลเป็น
 เหลืออยู่เสมอ ๆ เสยงค่อนข้างแหลมแลบางที่พึงเหมือน
 เสยงผู้ชาย ผมดำเป็นมันเหมือนขนนกกระเหว่า ผิว

เหมือนดอกพุทธรักษา ลักษณะเหล่านี้เป็นลักษณะซึ่งคน
 โดยมากมักจะแลดู แต่นางจะเป็นคนงามก็ไม่เชิง ไม่
 งามก็ไม่เชิง กล่าวได้ว่าอยู่ในระหว่างคนสวยแลคน
 ขรวนั้นเป็นความดีแก่ตัวหญิง เพราะความอยู่กลาง ๆ
 ที่สำคัญอยู่ หญิงทั้งามนักร้อยว่าแต่ใคร แม้นาง
 สีดาก็ยังถูกทศกัณฐ์ลักพาไป

นกแก้วกล่าวต่อไปว่า แต่ถึงกระนั้นข้าพเจ้าก็
 จำต้องกล่าวว่า หญิงงามมักจะมีธรรมในใจมากกว่า
 หญิงขรวน หญิงงามได้รับชักชวนใจไปในทางชั่ว
 แต่มีความหยิ่งเป็นเครื่องต่อสู้ป้องกันตัวได้ เพราะ
 ความหยิ่งนั้นทำให้หญิงงามสัญญาในใจตัวเองว่า จะ
 ได้รับชักโยงไปในทางเดียวกันบ่อย ๆ เพราะฉะนั้นถึง
 จะไม่ยอมไปในคราวนั้นก็มิสิ้นโอกาสที่จะได้รับเชลยเชิญ
 ต่อไป กล่าวอีกนัยหนึ่งหญิงงามไม่เดินทางชั่ว เพราะ
 มีความหยิ่งในใจว่าจะเดินเมื่อไรก็เดินได้ ส่วนหญิง

ชวกรวนนจาเป็นตองชักโยงคนอื่น ไม่ใช่มีคนอื่นมาชักโยง
 เมื่อนโยงแล้วตนก็ต้องตาม และเมื่อความโยงสำเร็จ
 ด้วยความตามฉะนั้น ความหยิ่งแลความมุ่งหมายของ
 หญิงชวกร ก็ยอมสมหวังด้วยความตาม ไม่ใช่ด้วยต่อ
 สู้ความชักโยง

เราท่านอ่านถ้อยคำของนกจรัมมันมาเพียงนี้ ก็
 ต้องพิศวง ว่านกแก้วพูดตั้งนั้นหมายความว่าอย่างไร
 ถ้าตรกตรองดูสัก ๕ นาที ก็คงจะเห็นพร้อมกันหมดว่า
 นกแก้วหมายความว่าอย่างไรเหลือที่จะรู้ได้ ที่เบียดงน
 เห็นจะเป็นเพราะเวลาผิดกันประมาณ ๒๐๐๐ ปีอย่างหนึ่ง
 เพราะจรัมมันเป็นนก ท่านแลข้าพเจ้าเป็นคนอย่างหนึ่ง
 อีกอย่างหนึ่งเพราะนกจรัมมันเป็นนกพูดสี่สกฤต จึง
 เหลือที่ท่านแลข้าพเจ้าจะเข้าใจได้

นกจรัมมันกล่าวต่อไปว่า ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้ว
 ว่าหญิงชวกรก็มีใจเหี้ยมโหดกว่าหญิงงาม เหตุตั้งนั้น
 เมื่อหมายอย่างไรก็ยอมจะสมหมายบ่อยกว่ากัน ผู้มี

ปัญญาในโลกธรรมกล่าวภาษิตที่เป็นความจริงไว้ว่า
 “ชายรักหญิงงาม บุชายหญิงชรว” แลเมื่อมีคำถามว่า
 เหตุใดชายจึงบุชายหญิงชรว ก็มีคำตอบว่าเพราะหญิง
 ชรวไม่แสดงท่าทางว่าคิดถึงตัวเองยิ่งกว่าคิดถึงเรา

ส่วนนางชยศรินน ก็ใช้ความงามซึ่งมีส่วนน้อย
 นนเป็นเครื่องล่อให้ชายตามตอมได้มาก แต่ใช้ความ
 ไม่สงบเสงี่ยมเป็นเครื่องล่อได้มากกว่า แลใช้ความมี
 ทรัพย์สินของบิดาเป็นเครื่องล่อได้มากที่สุด นางชยศิริ
 ไม่มีความเห็นชอบเลยเลย ไม่ยอมให้มีชายตามตอม
 น้อยกว่าคราวละครึ่งโหลเป็นอันขาด นางรินรมย์ใน
 การรับแขกชายหนุ่ม ๆ เหล่านี้ติดต่อกันไปตามเวลานัด
 บางคราวกำหนดเวลาให้สั้น สำหรับจะได้ไล่คนเก่าให้
 มีที่ว่างสำหรับคนใหม่ ถ้าชายคนไหนบังอาจแสดง
 ภิริยาจากหวังหรือตายนวธิของนางก็ตาม ชายนน
 จะถูกเชิญให้ทราบประตูทางออกโดยเร็ว

ครนนางชยศิริมีอายุ ๑๓ ปี มีชายหนุ่มคนหนึ่ง
 กลับจากเมืองไกล ชายหนุ่มคนนี้เป็นลูกพ่อค้าซึ่งมี
 เศรษฐฐานะอยู่ในที่ไกล แลบิดาเป็นเพื่อนกับสาครที่บิดา
 นางชยศิริ ชายหนุ่มนั้นชอศรทัต ไปค้าขายเมืองไกล
 หลายปี แลได้เคยรักนางชยศิริมาแต่นางยังเป็นเด็ก
 ครนกลับมาถึงเมืองของตน ก็เห็นสิ่งทงปวงเป็นทแถม
 ชนไปหมด ตงแต่ลุงชเหนียวโทโสร้ายไปจนหมาแก่ท
 เหล่าอยู่ในลานบ้านก็เห็นน่ารัก คนที่จากบ้านเมืองไป
 ช้านานเมื่อแรกกลับมาถึง ใจค่อมักเป็นเช่นนั้น ส่วน
 นางชยศิรินั้น ศรทัตแลไม่เห็นว่าได้เปลี่ยนแปลงไปเป็น
 อันมาก แลมิได้เปลี่ยนในทางที่ดีชนเลย จมูกนางโต
 ออกไปก็ไม่เห็น หลังตากว่างออกไปแลหน้าชนก็ไม่เห็น
 กิริยากระด้างชนก็ไม่เห็น เสียงแข่งชนกว่าแต่ก่อนก็
 ไม่ได้ยิน ไม่ได้สังเกตว่านางชานาญการดีแลชมเครื่อง
 แต่งตัวชาย ไม่ได้สังเกตว่านางชอบคนชานาญเพลงดาบ

แลชอบคนรบเก่งบนหลังม้าแลหลังช้าง ข้อความเหล่านี้
 นครทัตไม่เห็น จึงไปกล่าวแก่บิดาของตน ในเรื่องที่จะ
 จะใคร่ได้นางชัชศิรเป็นภรรยา ครั้นบิดาอนุญาตแล้ว
 ไม่ทันได้กล่าวแก่สาครทัต ก็ตรงไปกล่าวแก่ตัวนาง
 ที่เดียว นางชัชศิรเป็นหญิงชนิดใหม่ ที่ไม่ต้องการ
 ความเห็นบิดาในเรื่องที่จะเลือกผัว ครั้นครีทัตไปกล่าว
 ดงนนางก็ทำที่เหมือนหนึ่งตกลง ทำให้ชายหนุ่มคน
 นนยนิค โลดโผนอยู่หน่อยหนึ่งแล้วก็บอกให้รู้ว่านาง
 ชอบใจครีทัตในทางเป็นเพื่อน แต่ถ้าเป็นผัวจะเกลียด
 ๑
 ทศ

นกรามันกล่าวต่อไปว่า ความรู้สึกซึ่งหญิงมี
 ต่อชายนั้นมีสามอย่าง อย่างที่ ๑ คือความรักอย่าง
 ๒ คือความเกลียด อย่างที่ ๓ คือความเฉยๆ ไม่รักไม่
 เกลียด ความรู้สึกประเภทที่ ๑ คือความรักนั้นอ่อนที่สุด
 แลเคลื่อนไหวง่ายที่สุด หญิงอาจจะตกลูกความรักง่ายเท่า
 ตกจากความรัก อธิบายว่าประเดี๋ยวอย่างนั้นประเดี๋ยว

อย่าง^๕จะเอา^๕แน่^๕ไม่ได้ ส่วน^๕ความ^๕เกลียด^๕นั้น^๕เป็น^๕ของ^๕คู่
 กัน^๕กับ^๕ความ^๕รัก^๕ ชาย^๕มี^๕ปัญญา^๕อาจ^๕เปลี่ยน^๕ความ^๕เกลียด
 ให้^๕เป็น^๕ความ^๕รัก^๕ได้^๕เสมอ^๕ แล^๕ความ^๕รัก^๕ซึ่ง^๕เกิด^๕แต่^๕ความ
 เกลียด^๕นั้น^๕มัก^๕จะ^๕อยู่^๕ทน^๕กว่า^๕ความ^๕รัก^๕ล้วน^๕ ส่วน^๕ความ
 เฉย^๕ๆ^๕ คือ^๕ความ^๕ไม่^๕เกลียด^๕ไม่^๕รัก^๕กัน^๕นี้^๕ ชาย^๕ผู้^๕ชำนาญ^๕ใน
 วิชา^๕ศาสตร์^๕ย่อม^๕เปลี่ยน^๕ความ^๕เฉย^๕ๆ^๕ ให้^๕เป็น^๕ความ^๕เกลียด
 ได้^๕เสมอ^๕ แล^๕เมื่อ^๕เปลี่ยน^๕เป็น^๕ความ^๕เกลียด^๕แล้ว^๕ ก็^๕อาจ
 เปลี่ยน^๕เป็น^๕ความ^๕รัก^๕ได้^๕อีก^๕ชน^๕หนึ่ง^๕ ดั่ง^๕น^๕ประเภท^๕ความ
 รู้สึก^๕ทั้ง^๕ ๓^๕ ก็^๕ลง^๕รอย^๕เด^๕ย^๕ว^๕กัน^๕

เวตาล^๕เล่า^๕มา^๕เพียง^๕นี้^๕ ก็^๕ทูล^๕ถาม^๕พระ^๕วิกรม^๕มา^๕ทิต^๕ย์
 ว่า^๕ ตาม^๕ที่^๕ข้าพ^๕เจ้า^๕เล่า^๕ถึง^๕นก^๕ชน^๕ทอง^๕ แล^๕นก^๕แก้ว^๕มา^๕เช่น^๕นี้^๕
 พระ^๕องค์^๕ทรง^๕เห็น^๕ว่า^๕นก^๕ตัว^๕ไหน^๕กล่าว^๕ความ^๕จริง^๕ใน^๕สัน^๕ดาน
 มนุ^๕ษ^๕ย^๕ล^๕ก^๕ช^๕ง^๕กว่า^๕กัน^๕

แต่^๕อ^๕บาย^๕ของ^๕เว^๕ตาล^๕ ที่^๕จะ^๕ทำ^๕ให้^๕พระ^๕ราชา^๕ตร^๕ัส^๕ต^๕อบ
 บัญ^๕ห^๕าน^๕นี้^๕ไม่^๕สำเร็จ^๕ พระ^๕วิกรม^๕มา^๕ทิต^๕ย์^๕ทรง^๕รู้^๕ที่^๕ก^๕น^๕ึง^๕ร^๕ิบ^๕ท^๕ร^๕ง

ดำเนินไป เวตาลเห็นไม่สมประสงค์ก็เล่านิทานต่อไปว่า
 ฝ่ายศรีทตเมื่อได้ทราบว่า นางชัชศิริไม่ยอมเป็น
 ภริยาก็ดื้อดร้อนในใจเป็นกำลัง กำหนดใจจะกระโดด
 ฆ่าตาย จะกระโดดจากยอดเขาแลทำอะไรต่าง ๆ ที่
 แปลกแปลก วมทั้งการออกป่าเป็นโยคีด้วย ครั้นตริภ
 ตรองอยู่ช้านานว่าจะทำอย่างไรจึงจะดีที่สุด ก็เห็นว่า
 จะทำสิ่งใด ๆ เหล่านี้กลัวจนแต่ไม่ตงหนน เพราะการ
 กระโดดฆ่าตายก็ดี การกระโดดจากยอดเขาก็คดี การ
 ออกป่าเป็นฤๅษีก็ดี ไม่เป็นวิธีที่จะได้นางชัชศิริมาเป็น
 ภริยาหนน ครั้นมีเวลาตริภตรองมาก ๆ เขาก็ได้
 ความคิด ซึ่งใคร ๆ เขารู้กันมาช้านานแล้วว่า ชั้นดี
 เป็นธรรมะประเสริฐ จึงบังคับตัวเองให้ตั้งอยู่ในชั้นดี
 ไม่ช้านานก็สำเร็จประสงค์ แต่ความสำเร็จประสงค์นั้น
 เป็นโทษแก่ศรีทตเป็นอันมาก ดังจะเห็นได้ภายหลัง
 ฝ่ายนางชัชศิริเมื่อตกลงในใจแน่นอนแล้วว่า จะ

ไม่รับศรัทธาเป็นสามี ก็ยังย่นในใจอยู่พักหนึ่ง ไม่สู้ซำก
 เปลี่ยนใจใหม่ตามเคย ศรัทธาได้ทราบว่านางยินยอมก็
 ดีใจโลดโผน เรียกตัวเองว่าบุรุษมีความสุขที่สุดในโลก
 แล่งกระทำบูชาแก่สินบน เทวดาที่โปรดบันดาลให้นาง
 เปลี่ยนใจมายอมเป็นภริยาตน แล่งทำอะไรที่แปลก
 อีกหลายอย่าง ซึ่งคนที่ไม่บ้าหรือไม่ดีใจเหลือเกินคง
 ไม่ทำเป็นอันขาด ต่อมาไม่ช้าศรัทธาแล่งนางชยศิริก็
 แต่งงานกันตามธรรมเนียม

ฝ่ายนางชยศิริเมื่อได้ทำงานมงคลกับศรัทธาแล้วไม่
 ซำกเบื่อจนเกลียดสามี เพราะเป็นนิสัยของนางที่จะ
 เป็นเช่นนั้น ครั้นเกลียดสามีเช่นนั้นแล่งก็หันไปใคร่ควรวญ
 หาชายหนุ่มเสเพลคนหนึ่งซึ่งไม่เคยรักนางเลย ศรัทธาผู้
 สามียังสำแดงเสน่หาต่อนาง ๆ ก็ยังสำแดงความซำกโกรธ
 เมื่อสามีหยอกเย้ากทำให้เกิดหมั่นไส้ เมื่อพูดลอกเห็น
 ไม่ซำก ครั้นหญิงสหายช่วยกันว่ากล่าวทัดทาน มิให้

นางจำแดงกิริยาเป็นอริต่อสามี นางก็กลับแสดงกิริยา
 ชุนเคือง เมื่อสามีนำเครื่องประดับกายมาให้เป็นของ
 กำล้นนางก็ขัดเสียด ทัศนพิลาทงกล่าวว้าบ้า นางออก
 จากเรือนไปเที่ยวอยู่ทอนวันยังค่ำ ๆ แล้วพูดแก่เพื่อน
 หญิงซึ่งอายุรุ่นราวคราวกันว่า ความเป็นสาวของข้า
 ผ่านพ้นไปทุก ๆ วัน ข้าไม่ได้รับความสำราญอันควรจะ
 ได้รับตามวัยของข้าเลย ความสนุกในโลกนี้มีอย่างไร
 ข้าก็หาไม่รู้สึไม่ ครนกลับไปถึงบ้าน นางก็ขึ้นไปแอบ
 มองอยู่บนช่องหน้าต่าง เมื่อเห็นชายเสเพลซึ่งเป็นทีไม่
 ผันเดินมาตามถนน นางก็เรียกหญิงสหายให้ไปเชิญขึ้น
 มาบนเรือน ครนหญิงสหายไม่ทำตามด้วยความกลัว
 ภัยจากศรีทนต์ผู้มี นางก็โกรธแค้นมีอาการกระสับ-
 กระส่าย บอกตัวเองว่าไม่รู้จะพูดว่าอะไร ไม่รู้จะทำ
 อะไร ไม่รู้จะไปไหนจึงจะถูกใจตัว จะกินก็ไม่ได้ จะ
 นอนก็ไม่หลับ จะร้อนก็ไม่สบาย จะหนาวก็ไม่สบาย
 อะไร ๆ ก็ไม่ถูกใจทั้งนั้น นางชยศิริกระสับกระส่ายอยู่

เช่นนี้หลายวัน จึงตกลงในใจว่าถ้าฉันอยู่ห่างชายเสเพล
ซึ่งเป็นทรก ก็ไม่มีความสุขได้เป็นอันขาด คืนหนึ่ง
ครั้นสามห้าสิบคืน นางก็ลุกจากที่นอนย่องออกจาก
เรือนเดินไปตามถนน มุ่งหน้าไปยังเรือนชายเสเพล
ขณะนั้นมีโจรคนหนึ่งเดินมาตามทาง เห็นนางชยศิริ
เดินไปคนเดียวก็นึกในใจว่า หญิงคนนี้ประดับกายด้วย
เครื่องทองคำแลเพชรพลอย จะเดินไปไหนในเวลา
เที่ยงคืนจำเราจะสกัดรอยไป เมื่อได้ทีจะได้แย่งเอาของ
เหล่านั้น คิดดังนั้นโจรก็เดินตามไปมิให้นางรู้ตัว

ฝ่ายนางชยศิริครั้นไปถึงเรือนชายเสเพลก็ชนบันได
ไปพบชายเจ้าของเรือนนอนอยู่หน้าประตู นางคิดว่า
ชายคนนี้นอนหลับด้วยความเมา แต่อันที่จริงชายนั้น
สิ้นชีวิตเสียแล้ว เพราะได้ถูกขโมยแทงก่อนที่นางไปถึง
ไม่สู้ชานัก ฝ่ายนางชยศิริเมื่อเห็นชายหนุ่มนอนอยู่
ดังนั้น นางก็นั่งลงข้างตัว จับสันจะให้ตบก็ไม่ตบ นาง

เชื่อนั่นว่าเป็นโดยพิษความเมา นางก็เอามือช้อนศีรษะ
ชนกอดรัดลำแดงเส่น้ำหาต่าง ๆ

ขณะนั้น บิศาจตนหนึ่งนั่งอยู่บนต้นไม้หน้าบันได
เรือนชายหนุ่ม ครั้นเห็นนางไปนั่งกอดรัดลำแดงเส่น้ำหา
ตอศพดงนั้น บิศาจก็เห็นสนุก จึงโดดลงจากต้นไม้ตรง
เข้าสิงในศพชายหนุ่ม ศพนั้นก็ฟื้นขึ้นจากความตาย
เหมือนคนตื่นจากความหลับ แล้วกระหวัดรัดกายนาง
เหมือนหนึ่งเส่น้ำหา นางชยศิริยินดีในความเล้าโลม
ของบิศาจ ก็ก้มหน้าเข้าไปหาหน้าศพ บิศาจได้ทีก็กัด
จมูกนางแหวกไปทงชน แล้วออกจากศพกลับขึ้นไปนั่ง
หัวเราะอยู่บนต้นไม้ตามเดิม

ฝ่ายนางชยศิริเมื่อจมูกแหวกไปเช่นนั้น ก็ตกใจ
เป็นกำลัง แต่ไม่สิ้นสติ นางจึงนั่งตรึกตรองอยู่กับทศรู
ทนต์ แล้วกริบออกเดินกลับไปบ้าน ครั้นถึงบ้านก็ตรง
เข้าไปในห้องซึ่งสามีนอนอยู่ ปิดประตูห้องแล้วก็เอามือ
กุมจมูกร่องครวญคราง ไต่ยีนไปตลอดจนถึงเพื่อนบ้าน

ญาติพี่น้องแลเพื่อนบ้านได้ยินเสียงโวยวาย คิดว่าเกิดเหตุใหญ่โตก็พากันมาช่วยเป็นอันมาก ครั้นไปถึงเรือนศรียัตแลภริยาก็เข้าไปถึงประตูห้อง เสียงนางร้องอยู่ในห้อง แต่ประตูห้องนั้นปิด คนทั้งหลายก็ฟังประตูเข้าไปเห็นนางชยศิริเอามือกุมจุมุกเลือดไหล ศรียัตทำกิจวิญญูม่งามไม่ปรากฏว่าเพียรจะทำอะไรแน่

ครั้นญาติแลเพื่อนบ้านไปถึงพร้อมกัน แลเห็นนางชยศิริจุมุกแหงงดงนน ก็กล่าวแก่ศรียัตว่า เจ้านเป็นคนชวรายนักหนา ไม่มียางอายไม่มีกรุณาแลไม่มียำเกรงกฎหมายบ้านเมืองเลย เจ้าตดจุมุกนางเสียเช่นนี้ ด้วยเหตุไร

ฝ่ายศรียัตเมื่อได้ยินดังนั้น ก็รู้สึกวาทูกกมลภริยา จึงกล่าวแก่ตนเองว่า บุรุษไม่ควรวางความเชื่อในคนซึ่งเปลี่ยนใจหนึ่ง งูดำหนึ่ง คีตรุซึ่งถืออาวุธหนึ่ง แล

ควรระวังภัยอันเกิดแต่ความประพฤติแห่งหญิง ในโลก
 นี้ไม่มีอะไรซึ่งกลัววิยาบไม่ได้ ไม่มีอะไรซึ่งโยคีไม่รู้
 ไม่มีคำพาลำคำใดซึ่งคนเมาไม่พูด ไม่มีเขตตรงไหน
 ซึ่งเป็นที่สุดแห่งมารยาหญิง เทวดานี้มีความรู้มากก็
 จริงอยู่ แต่ไม่รู้ลักษณะชั่วแห่งมัน ไม่รู้ลักษณะ
 แห่งอัคนีในหมู่เมฆ ไม่รู้ความประพฤติแห่งหญิง ไม่
 รู้โรคของชายในภายหน้า ก็เมื่อเทวดายังไม่รู้เช่นนั้น เรา
 ผู้เป็นคนจะรู้ได้อย่างไรเล่า ศรที่ตกแล้วเช่นนี้แล้วก็
 ร้องไห้ แลสาบานต่อหน้าต้นแมงลัก (ตุลสี) แลสิ่ง
 ซึ่งเป็นที่นับถือของพวก ว่ามิได้ทำผิดเช่นที่ถูกกล่าวหาอัน
 เลย ถ้าพูดไม่จริงขอให้เสียโค แลข้าวสาละแถมของง
 สิ้นไปเถิด คำที่ศรที่ตกแล้วเช่นนี้หามีใครเชื่อไม่

ฝ่ายพ่อค้าผู้เป็นบิดานางชยศิริ ครั้นเห็นเหตุเกิด
 แก่ลูกสาวดังนั้น ก็รีบไปฟ้องต่อผู้บังคับการตำรวจ ผู้
 บังคับการตำรวจก็ใช้คนไปจับศรที่ตก ส่งไปให้ตุลาการ
 ชำระ ตุลาการก็ชำระไต่สวนเสร็จแล้วก็พาตัวโจทก์

จำเลยไปยังที่เฝ้าพระราชา เฝื่อนเป็นเวลาที่พระราชา
มีพระราชประสงค์จะลงโทษแก่ใครสักคนหนึ่ง ให้เป็น
ตัวอย่างแก่คนทำผิดซึ่งเฝื่อนมีมากในเวลานั้น

พระราชาทรงทราบเรื่อง จึงตรัสให้นางชยศิริ
ทูลให้การตามที่เกิดโดยสัตย์จริง นางกชทจุมกแหวง
แล้วทูลว่า ข้าแต่พระมหाराชา เรื่องสัตย์จริงปรากฏ
อยู่ในที่ซึ่งควรมีจุมกติดอยู่นั้น พระราชาได้ฟังคำให้การ
ซึ่งทรงเห็นแจ่มแจ้งดังนั้น ก็ตรัสให้จำเลยให้การ จำเลย
ทูลว่า จุมกนางจะขาดไปด้วยเหตุใดข้าพเจ้าไม่ทราบ
เลย ข้าพเจ้านอนหลับอยู่ ตื่นขึ้นในเวลาเที่ยงคืนก็
เห็นนางเป็นอยู่เช่นนั้น พระราชาได้ทรงฟังก็ตรัสว่า ถ้า
จำเลยไม่รับเป็นสัตย์จะตดแขนขวาเสีย ครั้นยังไม่รับ
ก็ตรัสว่าจะตดแขนซ้ายด้วย ครั้นครีทตไม่รับแลทั้งไม่ขอ
ประทานโทษ ก็ทรงพิโรธเป็นกำลัง ตรัสถามครีทตว่า
คนใจเหี้ยมโหดอย่างเจ้านจะทำอย่างไรจึงจะสมแก่โทษ

ศรีทตทุลว่า พระองค์ทรงดำริห์อย่างไร ก็
โปรดอย่างนั้นเถิด

พระราชายังทรงกริ้ว ก็ตรัสให้พาศรีทตไปเสียบ
ไว้ทั้งเป็น ราชบุรุษได้ฟังก็เข้าจับตัวศรีทตจะพาไปลง
โทษตามรับสั่ง

ฝ่ายชโมยซึ่งทราบเหตุแต่ต้นจนปลายนั้น ตาม
เข้าไปฟังข่าวอยู่ด้วย ครั้นได้ยินคำตัดสินให้ลงโทษคน
ไม่มีความผิด ก็เกิดยุติธรรมขึ้นในใจ จึงวิ่งแหวกคน
เข้าไปร้องทูลพระราชาว่า พระมหาษัตริย์จงทรงฟัง
ข้าพเจ้าก่อน พระองค์เป็นพระราชอาบิดมีหน้าที่ยกย่อง
คนดีแลลงโทษคนชั่ว อย่าเพื่อประหารชีวิตชายคนนั้น

พระราชาก็ทรงฟังดังนั้น ก็ตรัสให้ชโมยเล่า
เรื่องถวายแต่ตามสัจจริง ชโมยทูลว่า ข้าพเจ้าเป็น
ชโมย แลชายคนนั้นไม่มีความผิด พระองค์จะลงโทษคน
ผิดตัวอยู่แล้ว ชโมยก็เล่าเรื่องถวายแต่ต้นจนปลายถ้วน
แต่ขอทอนไปแทงชายเสเพลตายนั้นหาได้ทูลไม่

พระราชชาติทรงฟังตลอด ก็ตรัสสั่งราชบุรุษว่า
เจ้าจงไปตรวจศพชายซึ่งเป็นทรกของหญิงนั้น ถ้าพบ
จุมุกหญิงในปากคนตาย คำของขโมยผู้มาเป็นพยาน
ก็เป็นความจริง แลชายผู้ฉวนก็เป็นคนไม่มีโทษ

ราชบุรุษได้ฟังรับสั่งดังนั้น ก็ไปตรวจศพชายหนุ่ม
ตามรับสั่ง ไม่ช้าได้จุมุกนางกลับมาทูลว่า ได้ค้นจุมุก
พบในปากแห่งศพสมดังคำซึ่งขโมยทูล พระราชาทรง
ทราบดังนั้นก็ตรัสให้ศรีทตพันโทษ แลรับสั่งให้เอาดิน
หม้อประสมน้ำมันทาหน้านางชยศิริ ทั้งโกนผมและคว
จนเกลี้ยงแล้วให้เอาตัวชนชพาทันหน้าไปข้างทาง ให้
จุงพาเที่ยวประจานรอบพระนคร แล้วให้ชับนางไปสู่ป่า
เมื่อทรงตัดสิ้นลงโทษดังนี้แล้ว ก็ประทานหมากพลูแล
สิ่งอื่น ๆ แก่ศรีทตแลขโมย รวมทั้งพระราโชวาทที่ยืด
ยาว ซึ่งคนทั้งสองไม่ต้องการนั้นด้วย

นกรามันกล่าวต่อไปว่า หญิงประกอบชั้นด้วย
คุณชนิดที่ข้าพเจ้าเล่านี้ท่านเป็นตัวอย่างมานี้ คำโบราณ

กล่าวว่ามีเขี้ยวอมจะดับไฟ อาหารขี้ยวอมจะทำลาย
กำลัง ลูกชายขี้ยวอมจะทำลายสกุล แลเพื่อนที่โกรธ
ขี้ยวอมจะทำลายชีวิต แต่หญิงนั้นขี้ยวอมจะทำทุกสิ่งให้แก่ผู้
อื่นทั้งในคราวรักและคราวเกลียด จะทำอะไร ๆ ก็คงจะ
เป็นไปในทางที่ทำความเดือดร้อนให้แก่เราทั้งนั้น อนึ่ง
ความงามของนกปรอทอยู่ในสำเนียง ความงามของ
ชายชรวอยู่ในวิชา ความงามของโยคีอยู่ในความไม่
โกรธ ความงามของหญิงอยู่ในสัตย์ แต่หญิงมีความ
งามจะหาที่ไหนจึงจะพบได้เล่า อนึ่ง พระนารทเป็นผู้
ฉลาดโดยมาหาในหมู่ฤๅษี หมายจึงจอกในหมู่สัตว์ กา
ในหมู่นก ช่างตัดผมในหมู่คน หญิงในโลก

นกแก้วกล่าวต่อไปว่า เรื่องที่ข้าพเจ้าทูลมานี้
เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้ายนด้วยหูด้วยตามาเอง ในเวลานั้น
ข้าพเจ้ายังเป็นนกอ่อน แม้นั้นยังทำให้ข้าพเจ้ากำหนด
ในใจมาจนบัดนี้ว่า หญิงทั้งหลายเกิดมาสำหรับทำลาย
ความสุขแห่งเราเท่านั้น

เวตาลเล่าต่อไปว่า เมื่อนกขุนทองแลนกแก้ว
 เล่านิทานมาแล้วเช่นนี้ ก็เกิดหุ่่มเถียงกันเป็นชานานใหญ่
 นกขุนทองก็กล่าวติเตียนชายแลยกยอหญิง นกแก้วก็
 กล่าวยกยอชายแลติเตียนหญิงอย่างร้ายแรง จนนาง
 จันทราวดีพระมเหสีทรงพิโรธนกแก้วตรัสว่า ผู้ที่ดูหมิ่น
 หญิงมีแต่พวกที่สมาคมกับพวกต่ำช้า หากความเที่ยง
 ธรรมในใจมิได้ อนึ่งนกจุกรามันควรละอายคำตนเองที่
 กล่าวติเตียนหญิง เพราะแม่ของนกจุกรามันก็เป็นนก
 ตัวเมียเหมือนกัน

ฝ่ายพระราชารามเสน เมื่อได้ยินนกขุนทองก็
 กริ้ว แลตรัสสั่งแดงพิโรธจนนกขุนทองเกาะคอนร้องไห้
 ประกาศว่าชีวิตไม่พึงสงวนเสียแล้ว เวตาลกล่าวต่อไป
 ว่า พุตสน ๆ เจ้าสององค์แลนกสองตัวก็หุ่่มเถียงคัดค้าน
 ชัดคอกัน หญิงจะชวกว่าชายหรือชายจะชวกว่าหญิง
 ก็ไม่ตกลงกันได้ ถ้าหากพระองค์เสด็จอยู่ในที่นั้นด้วย
 ปัญหาก็คงจะได้รับคำตัดสินที่ถูกต้อง เพราะพระองค์

ทรงบัญชาอาบรู้อาจขแข็งข้อความชนิดนี้ให้แจ่มแจ้ง
ได้ อันที่จริงตามเรื่องที่ข้าพเจ้าเล่าถวายเป็นปัญหา
เช่นนั้น พระองค์คงได้ทรงดำริห์แน่นอน ในพระหฤทัย
แล้วว่า ใครจะชวกว่าใคร ข้าพเจ้าเองตรึกตรองในใจ
มาช้านาน ก็ยังไม่ทราบได้แน่นอนจนบัดนี้

พระวิกรมมัทยัตว์ตรัสตอบว่า หญิงย่อมจะชวกว่า
ชายอยู่เอง ชายนั้นถึงจะชวปานใดก็ยังไม่รู้ฤกษ์ฤกษ์ผิดอยู่บ้าง
หญิงนั้นไม่รู้เสียเลยทีเดียว

เวตาลหัวเราะด้วยเสียงอันดังแล้วตอบว่า พระ
องค์ทรงเห็นเช่นนั้นเพราะเป็นชายดอกกระมัง ข้าพเจ้า
มีความยินดีที่ได้ฟังดำริห์แห่งพระองค์ เพราะพระดำริห์
นั้น เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าจะได้กลับไปอยู่ต้นอโคกเดยวัน
เวตาลพูดเท่านั้น แล้วกลอยออกจากยามหัวเราะก็องฟ้า
กลับไปห้อยหัวอยู่ยังต้นอโคกตามเดิม

จบนิทานเวตาล เรื่องที่ ๒

นิทานเวตาล

เรื่องที่ ๓

พระvikramaditya ครั้นเวตาลหลุดลอยไป
แล้ว ได้สติก็เสด็จหันกลับไปหาพระราชบุตรทรง
ดำเนินกลับไปยังต้นอโศก ครั้นถึงก็เสด็จขึ้น
ไปปลดเวตาลลงมาใส่ลงในยามอย่างเก่า เสด็จ
ออกทรงดำเนินไปได้หน่อยหนึ่ง เวตาลก็เล่า
เรื่องซึ่งกล่าวว่าเป็นเรื่องจริงอีกเรื่องหนึ่งดังนี้

ในกาลก่อนมีเมืองงามชื่อโศภาวดี พระ
ราชาทรงนามรูปเสน มีขี้ใจชื้นชื่อสุรเสน เป็น
ผู้กำลังแลบปัญญาว่องไว ชำนาญการรบยิ่งนัก
สุรเสนคนนั้นแต่เดิมก็เป็นทหารธรรมดา แต่ด้วย

ความกล้าแผลความฉลาด ปฏิบัติการในหน้าที่หาผู้เสมอ
มิได้ จึงได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นไปโดยลำดับ ในที่สุดเป็น
แม่ทัพในกรุงโคกาวดี บ้านใกล้เมืองเคียงพากันกล่าว
เลื่องชอตลอดทุกไปทั่ว

ฝ่ายสุรเสนเมื่อได้รับตำแหน่งแม่ทัพแล้ว ก็มีได้
เว้นว่างการงานในหน้าที่ เหมือนอย่างข้าราชการบาง
จำพวก ซึ่งเมื่อพระราชาทรงแต่งตั้งให้เป็นใหญ่แล้ว
ก็ละเว้นราชการ เพื่อจะได้มีเวลาทำพละกรรมสนองคุณ
เทพดาที่บรรดาลให้ตนได้เป็นใหญ่ สุรเสนเห็นว่าการ
บรรดาลให้ตนเป็นใหญ่นั้น ถ้าจะจำแนกออกเป็นชั้น
พระราชาดงจะถือชั้นมากกว่าผู้อื่น แลการทำพละกรรม
ถวายพระราชา ก็คือปฏิบัติราชการที่ทรงมอบหมาย
ให้เป็นไปดังพระราชประสงค์ ส่วนเทพดานั้นหากจะมี
ชั้นอยู่บ้างก็เปรียบเหมือนชั้นที่ไม่ได้จดทะเบียน แต่
การบวงสรวงอาจมีได้บ้างในเวลาว่างราชการ

กล่าวการปฏิบัติหน้าที่ สุรเสนเป็นผู้กล้าใช้ความ
 เห็นของตน แลแบบฉบับการสงครามซึ่งบัณฑิตแล
 พรหมณ์ ผู้มิได้เป็นนักรบบังอาจตั้งชนไว้เป็นตำรา
 ใช้สืบกันมาแต่โบราณนั้น สุรเสนแม่ทัพนำมาใช้เป็น
 หลักแต่เห็นใช้ได้ แลใช้ความคิดแลความชำนาญของ
 ตนเป็นบันทึทางเดิน รู้จักเลือกที่รบ รู้จักใช้ทหาร
 รู้จักรักษาลำเลียงของตน ในขณะที่ตดล่าเลี้ยงช้างก็
 เมื่อเห็นอนุททหารใช้ยุ่นนใช้ได้ไม่ว่องไว ก็คิดเปลี่ยน
 เสียใหม่ก่อนที่จะต้องเปลี่ยนเพราะแพ้ เมื่อเห็นตามตาบ
 จับไม่ถนัด แม้ตามนั้นจะได้เคยใช้กันมาแล้วตั้งพันปี
 แลคนทั้งหลายคิดว่าเป็นตามตที่สุดเพราะอายุ สุรเสน
 แม่ทัพกล้าเปลี่ยนเสีย ไม่เกรงพวกไม่ไชนักรบคือ
 บัณฑิต แลพรหมณ์ตเถยน์ ว่าไม่ถูกต้องตามคัม
 ภีร์ศาสตร์ อนึ่งสุรเสนได้จัดทหารถือศรไฟชนหมู่หนึ่ง
 ซึ่งเมื่อใช้ต่อสู้ที่พรางของชาศกกมชยรอบข้าง แม้
 พระองค์การกผู้เป็นเจ้าของแห่งการรบก็ตองชมว่าดี

วันหนึ่ง สุรเสนแม่ทัพนั่งวาราชการอยู่หน้าจวน มีทนายเข้าไปบอกว่า มีชายถืออาวุธคนหนึ่ง มาจะขอเข้ารับราชการ แม่ทัพได้ทราบจึงให้พาตัวเข้าไปซักถามตามธรรมเนียม ชายผู้นั้นแสดงตัวว่า ชื่อวีรพล เป็นคนชำนาญอาวุธมีชื่อเสียงว่ากล้า และชื่อสัตย์ปรากฏทั่วไปในภารตวรรค (คืออินเดีย)

สุรเสนแม่ทัพเคยได้ยินคนชมตัวเองดั่งนี้ นับครั้งไม่ถ้วน มิได้เชื่อคำที่กล่าว แต่อยากจะแสดงให้ชายถืออาวุธนั้นรู้ตัวละอายแก่ใจว่า ตนไม่รู้จักใช้อาวุธเลย จึงบอกให้ชักดาบออก สำแดงความสามารถให้ปรากฏเถิด

ฝ่ายวีรพลได้ยินดั่งนั้นก็รู้ในใจแม่ทัพ แต่มิได้หวาดหวั่น เขามือขวาชักดาบออกแกว่งเหนือศีรษะเหมือนจักรยนต์ขงหมุ่น ๑,๒๐๐ รอบต่อนาที มีชายยืนเหยียดออกไป มือขวาหวดด้วยดาบเต็มกำลัง ตัด

เล็บนิ้วก้อยแห่งมอช้ายขาดตกอยู่กับพณ การตัดเล็บ
 ให้ขาดไปด้วยดาบซึ่งฟาดเต็มแรงนน ถ่านวพลอยติด
 ไปด้วยก็นับว่าง่ายแลนับว่าตัดเล็บสำเร็จเหมือนกัน ถ้า
 ตัดไปทางมอช้อย่างหนักเข้า แลการตัดเล็บก็เป็นอันได้
 ตัด แต่วพลตัดเล็บครงนน มิได้ถูกนิ้วแลเนื้อเป็นเหตุ
 ให้เลือดตกแม่แต่หยดหนึ่งเลย

สุเรนแม่ทัพเห็นดังนั้นก็ชอบใจ จึงสนทนากับ
 วิจารณ์ถึงวิษุภท วิรพลซึ่งแจ้งแสดงความเห็นมีหลักฐาน
 มั่นคง ปรากฏว่ามีไชแต่รอบรูตำรา ซึ่งบัณฑิตแล
 พรหมณผู้ไม่เคยรบแต่งไว้เป็นแบบฉบับการรบ ถึง
 แม่ชอบกพร่องในตำราโบราณเหล่านั้นก็รูด้วย เมื่อ
 เป็นดังนั้น สุเรนแม่ทัพก็เห็นได้ว่า วิรพลนั้นมีไชคน
 สามัญเลย จึงพากันเข้าเฝ้าทำวรูปเสนทูลให้ทราบทุก
 ประการ

ทำวรูปเสนเป็นพระราชาทศตมาศตรัสสนอ ควัน

ได้ยื่นแม่ทัพทุกตลอดแล้ว ก็ตรัสถามวีรพลว่า “ข้า
ควรให้เบียดเบียนแก่เจ้าวันละเท่าไร”

วีรพลทูลว่า “ถ้าประธานเบียดเบียนแก่ข้าพเจ้า
เป็นทองคำวันละ ๑,๐๐๐ ทินาละ จึงจะพอเป็นค่าใช้จ่าย
ของข้าพเจ้า”

ท้าวรูปเสนตรัสถามว่า “เจ้ามีทหารมาด้วยกี่
กองทัพ จึงต้องใช้ทองคำมากถึงวันละเท่านั้น”

วีรพลทูลว่า “ข้าพเจ้าไม่มีกองทัพมาด้วย มี
แต่ครอบครัวของข้าพเจ้า ซึ่งมีจำนวนคือ ที่หนึ่งตัว
ข้าพเจ้า ที่สองภริยาข้าพเจ้าคนหนึ่ง ที่สามบุตรชาย
คนหนึ่ง ที่สี่บุตรหญิงคนหนึ่ง ที่ห้าไม่มี”

คนทั้งหลายที่อยู่ในที่เฝ้าได้ยินดังนั้น ต่างคนก็ยก
แตรหัวเราะ พระราชาทรงนั่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วตรัสให้
วีรพลออกไปจากที่เฝ้า

เวตาลกล่าวแก่พระวิกรมมาติศย์ต่อไปว่า พระองค์

คงได้ทรงสังเกตแล้วว่า ในหมู่มนุษย์พวกพระองค์นั้น
 คนมากมักจะเชื่อบราคาคน ๆ เดียว ตามประมาณที่คนนั้น
 กำหนด ถ้าใครตั้งราคาตนเองสูง คนอื่น ๆ คงจะ
 พูตกันว่า 'คนนั้นคงจะมีคุณวิเศษอะไรสักอย่างหนึ่ง ซึ่ง
 ยังไม่ปรากฏแก่เรา เพราะเราเป็นผู้ไม่มีความรู้' ดังนั้น
 ถ้าพระองค์ทรงบอกแก่คนทั้งหลายว่า พระองค์มีความ
 กล้า มีความฉลาด พระหฤทัยดี แลแม้จะตรัสว่า
 พระองค์รูปงาม ไม่ช้าก็จะมีผู้เชื่อว่าจริง แลเมื่อมี
 คนเชื่อเสียแล้ว พระองค์จะกลับทำอย่างไรให้พวงชน
 ทราบได้ว่า พระองค์ไม่กล้า ไม่ฉลาด ไม่มีพระหฤทัย
 ดี แลไม่ทรงรูปงามนั้น จะทรงทำได้ด้วยยากที่สุด
 หนึ่ง....

พระราชาเหลียวไปตรัสแก่พระราชบุตรว่า "อย่า
 พังมัน อย่าพังมัน (แล้วตรัสแก่เวตาล) นี่แน่ะ เจ้า
 ตัวข้างพูด ถ้าคนพากันนับถือธรรมเลอะเทอะอย่างนี้

เจ้าวานไปด้วยกันหมด ความสงบเสงี่ยม ความปราศ-
จากโอ้อวด ปราศจากความเห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว แล
คุณความดีอื่น ๆ อีกมากมาย จะมีสูญสิ้นไปหรือ”

เวตาลตอบว่า “ข้าพเจ้าไม่ทราบ และไม่ใส่ใจ
ที่จะให้คุณเหล่านั้นคงมีไปในโลก แต่ข้าพเจ้าอาจกล่าว
ได้ว่า ข้าพเจ้าได้เคยสังทราศพมมนุษย์มาช้านาน ได้
เปลี่ยนจากศพไปอยู่ศพโน้นบ่อย ๆ จนได้ความรู้
สำคัญข้อหนึ่ง คือผู้มีบุญญาข้อมจะรู้จักตนเอง ไม่
ซุ่มซ่องในใจเกินไปเวลาที่ตกอับ หรือรันทมนเกินไป
ในเวลาที่ชตาชน เพราะรู้ว่าตัวไม่ได้ประติษฐตัวชน
เองยิ่งกว่าได้ประติษฐเสอฆาที่ไปจ้างเขาทำมาให้ ส่วน
คนโง่นั้น เมื่อเอาตัวไปเทียบกับคนโง่กว่าก็ยินดีเบิก-
บานจนเกินเหตุ หรือเมื่อเทียบตัวเอง กับคนที่โง่
หย่อนกว่า ก็กระดากเดือตร้อนในใจเพราะรู้ว่าเขาโง่
น้อยกว่าตัว ความกระดากนี้ เรียกว่าความปราศ

จากโอเอวด ความสงบเสงี่ยม หรือจะเรียกว่าอะไรอีก
ก็ยิ่งจะได้ ส่วนตัวข้าพเจ้านั้น เมื่อได้เข้าสังฆาคศพ
ไม่ว่าจะเป็นศพชาย ศพหญิงหรือศพเด็ก ข้าพเจ้าคง
จะรู้สึกว้าข้าพเจ้าควรถ่อมตัวเป็นอันยิ่ง เพราะรู้ว่า
เหย้าทออาศัย ของข้าพเจ้านั้น เป็นที่สำนัก ของสัตว์ชาติ ที่
จงห้องที่สุด แลเจ้าของเดิมเพิ่งทงเหยาไปยังไม่ทัน
ข้าเลย อนึ่ง.....”

พระราชพิโรธทรงรับสั่งว่า “เองอยากจะให้เอา
ตัวเองฟาดลงกับแผ่นดินหรือ” เวตาลบ้นอุบอิบ เป็น
ทำนองว่า การแสดง บัญญัติให้ คนโง่ ฟังไม่มี ประโยชน์
แล้วเล่านิทานต่อไปว่า

ทำรูปเสนาได้ทรงฟังคำวิรพลทูลดั่งนั้น ก็ทรงนั่ง
ตรึกตรองตั้งปัญหาถามพระองค์เองว่า เหตุใดชายคน
จึงตราคาความรับใช้ของตนแพงเช่นทกล่าว แล้วทรง
พระดำริว่า การที่ตราคาสูงเช่นนคงจะเป็นด้วยมีคุณ

ความต้อยอย่างเอก ซึ่งอาจจะเห็นได้ภายหลัง เมื่อทรง
 นึกดงนนแล้วก็นกต่อไปว่า ถ้าประทานค่าจ้างมากมาย
 ตามทวิรพลทูลไว้ ความมีใจใหญ่ของพระองค์คงจะ
 ให้ผลประโยชน์แก่พระองค์ในวันหน้า เมื่อทรงตรึก-
 ตรองเห็นเช่นนั้น จึงรับสั่งเรียกทวิรพลกลับเข้าไปหน้า
 ทนง แล้วรับสั่งเรียกชาวคดลงมาดั่งว่า จงจ่ายทองคำ
 ให้แก่ทวิรพลวันละ ๑,๐๐๐ ทินาระ แล้วตรัสให้ทวิรพลอยู่
 รับราชการต่อไป

ฝ่ายทวิรพลนมนมคาเลากันว่า เมื่อได้รับพระราช-
 ทานเงินจ้างมากถึงเพียงนั้น ก็ได้ใช้ทรัพย์ของตนใน
 ทางทศทิศ ในเวลาเช้าทุกวันได้เอาทรัพย์ที่ได้ในวัน
 ก่อนมาแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งแจกจ่ายให้แก่
 พรหมณ์แลปุโรหิต ส่วนที่เหลือนั้นแบ่งออกอีกเป็น
 สองภาค ภาคหนึ่งแจกแก่ไวราคี คือคนขอลานซึ่ง
 ประกาศตัวว่านับถือพระวิษณุเป็นเจ้า แลสันยาตี

(ผู้บงกชพระศิวะเป็นเจ้า) ซึ่งเป็นผู้มีกายอันชโลมด้วย
 เท้าถ่าน แลปกปิดกายด้วยท่อนผ้าซึ่งจะมีตชดกไม่มิด
 ได้ แลพากันย่นศรชะ ซึ่งมุ่นเหมือนเชือกแน่นกันเข้า
 ไปรบแจกที่ประตู ส่วนทรพยที่ยงเหลืออยู่จากที่แจก
 แลฉนวน วิรพลใหม่ผู้จัดประกอบอาหารอันมรด แล
 เมื่อได้เลี้ยงคนขัดสนอาหารทั้งหลายจนอิ่มหน้าสำราญ
 ทวกันแล้ว วิรพลแลบุตรภรรยาจึงกินแล้วแต่จะมีเหลือ
 การจำหน่ายทรัพย์ทุก ๆ วันเช่นนมคากลาวสับกันมาว่า
 เป็นวิธตนก แต่พวกทกลาววาดนน พราหมณ์แล
 บุโรहितคงจะเป็นผู้กล้าว่าหน้า ไวราคีแลสันยาตีเป็น
 พวกที่รองลงมา แลพวกยากที่ไต่รับเลี้ยงทุก ๆ วัน
 ก็คงจะกล้าวชมวิธจำหน่ายทรัพย์ชนิดนั้นด้วย ชนพวก
 อื่น ๆ ที่พลอยชมว่าดีไปตวยกคงจะมีบ้างตอกกระมัง แต่
 ที่จะเป็นวิธตจริงหรือไม่นนเป็นขอทนาพิศวง

ในเวลาค้ำคนวิรพลถืออาวุธเข้าไปยืนอยู่ใกล้แท่น

ที่บรรทมทุกคืน เมื่อใดพระราชทานบรรทมชน ตรัสถามว่าใครอยู่ที่นั่น วิรพลก็ทูลตอบทันทีว่า "ข้าพเจ้าวิรพลอยู่นี้ ถ้ามโองการตรัสส่งประการใด ข้าพเจ้าพร้อมแล้วที่จะปฏิบัติตามพระราชประสงค์"

ทำรูปเสนาต้นบรรทมชนแลตรัสถามครั้งใด ก็ได้ทรงยินวิรพลทูลตอบเช่นนั้นเสมอจนแทบจะเบื่อ บางคราวถึงทรงอยากให้มีเหตุอันใด ที่จะได้ทรงใช้วิรพลให้เห็นความสามารถ บางคืนทำรูปเสนามีรับสั่งให้ทำอะไรที่แปลกที่สุดเพื่อทดลองใจ เพราะคำโบราณย่อมกล่าวว่าจะลองใจข้าให้ใช้ทั้งในทางที่ควรแก่เวลา และไม่ควรแก่เวลา ถ้าทำตามโดยเต็มใจ จงทราบว่า เป็นข้าที่ดี ถ้าโต้ตอบ จงได้เสียโดยเร็ว การทดลองใจข้าด้วยประการที่กล่าวนี้ คงจะได้รู้อจริงเสมอกับการทดลองใจเมียมด้วยความยากจนของผัว หรือทดลองญาติเพื่อนด้วยขอให้ช่วยธุระ

โดยประการที่กล่าวมานี้ วิรพลอยู่ยามรักษา
 พระราชาคนยังรุ่ง ๆ แลททาเช่นนกกเพอสนจางทได
 พระราชทาน แลนอกจากเวลาอยู่ยามนั้น จะตมแล
 กนกต นังนอนเดินยนกต จะได้ลมหนาทเป็นผู้เฝ้า
 รักษาพระราชนันหามิได้ การททาเช่นนกกชอบด้วย
 ธรรมเนียม เพราะถ้าชายคนหนึ่งชายชายอีกคนหนึ่ง
 ชายคนที่สองเป็นผู้ถูกขาย แต่ถ้าเข้าไรรับใช้นาย
 ก็คือขายชายตัวเอง แลเมื่อชายใดเป็นข้าตองอาศัยผู้อื่น
 แล้ว ความสุขจะมีกระไรได้ ธรรมตาคนจะมีปัญญา
 ฉลาดเฉลียวแลมีความรู้ปานใดก็ตาม ถ้ามีนายแลอยู่
 ต่อหน้า นาย ก็ยอมจะนั่งเหมือนคนไ้ แลมีความ
 สะทกสะท้านอยู่เป็นปกติ ต่อเมื่ออยู่พบนหน้า นายไปจึงจะ
 ค่อยผ่อนกายได้บ้าง เหตุตั้งนั้นปราชญ์ผู้มีปัญญายอม
 กล่าวว่ การรับใช้ให้ถูกตองทุกประการนั้น ยากยิ่ง
 กว่าฝึกฝนความรู้ ในทางธรรม

คืนหนึ่งพระราชทานบรรทมขึ้น ไฉนเสียดยหญิง
โหยให้คร่ำครวญอยู่ในป่าช้าที่ใกล้พระราชวัง พระ
ราชตรัสถามว่าใครอยู่ยาม วีรพลทูลตอบตามเคย
จึงรับสั่งว่า “เจ้าจงไปดูว่ามีหญิงมาร้องให้คร่ำครวญ
อยู่ทำไม เมื่อได้ความแล้วจงรีบกลับมาโดยเร็ว”

วีรพลได้ฟังรับสั่งดังนั้นรีบไปทำตาม ฝ่าย
พระราชทาน ครั้นวีรพลไปแล้ว ก็ทรงเครื่องตำคูลม
พระองค์ลอบตามวีรพลไป เพื่อจะทอดพระเนตรความ
กล้าของชายผู้นั้น

อีกคืนหนึ่งวีรพลไปถึงป่าช้าได้เห็นหญิงงามผู้หนึ่ง
ฉวเหลืองอ่อน ประดับกายด้วยเพชรพลอย ตั้งแต่ศีรษะ
ถึงเท้า มือหนึ่งถือเขา มือหนึ่งถือสร้อยคอ ประเดี๋ยว
ก็ย่างเท้าเดินไปมา ประเดี๋ยวก็โดด ประเดี๋ยวก็วิ่งไป
รอบ ๆ ประเดี๋ยวก็ทอดตัวลงฟาดบนดิน เขามือที่ศีรษะ
ตนเองร้องให้คร่ำครวญ แต่จะหาน้ำตามิได้ วีรพล

เห็นดังนั้นไม่ทราบว่าเป็นนางคือนางฟ้า ผู้เกิดจากเกษียร-
สมุทร แลเป็นที่รักของชาวฟ้าทั่วไป จึงถามว่า “นาง
คือใคร มาตตัวร้องไห้คร่ำครวญเช่นนี้เพราะทุกข์อันใด”

นางตอบว่า “ข้าคือ ราชลักษมี”*

จึงรพลถามว่าเหตุใดนางจึงโศกเช่นนี้เล่า นางจึง
กล่าวขแจ้งให้รพลฟังว่า ในพระราชวังแห่งพระราช
นั้น มีผู้กระทำการลามกอย่างทกระทำกันเป็นปกติใน
หมู่ชนซึ่งเป็นศูทรมวรรณา เหตุฉะนั้นความเสื่อมจะมี
มาสู่พระราชฐาน อันเป็นที่ซึ่งนางเคยอยู่มา แลจะต้อง
ละทิ้งไปในบัดนี้ อีกประมาณเดือนหนึ่งพระราช
ประจวรหนักถึงสิ้นพระชนม์ นางมีความเสียใจจึง
ร้องไห้ นางอยู่มาในราชสำนัก ได้นำความสุขมาให้
มาก เหตุดังนั้นจึงเสียใจหนัก ที่ทราบว่าคำทำนาย
ของนางจะไม่เป็นไปจริงมิได้เลย

* นิทานเวตาลฉบับสำสฤต กล่าวว่ นางนี้คือ ปฤถิวแม่พระ
ชรณี ฉบับอื่นชื่อว่า ราชลักษมี แปลเป็นภษาอังกฤษว่า Royal
Luck

วีรพลถามว่า “ภยทนางกล่าวนี้ จะหาทาง
ป้องกันเพื่อรักษาชีวิตพระราชโอรสให้ยืนยงรื้อยบไม่ได้
หรือ”

นางตอบว่า “ทางป้องกันมอยู่ท้อจทำได้ คือ
ทางตั้งแต่นไปทางตะวันออก โกลประมาณ ๕ โกรศ
มีศาลพระเทวศาลหนึ่ง ถ้าท่านตัดศีรษะบุตรของท่าน
ด้วยมือตนเอง นำถวายเป็นเครื่องบูชาพระเทวี พระ
ราชาจะทรงพระชนมายุยืนยาวไปชั่วกาลนาน จะมีภย
อันใดมาฟ้องพานนั้นหาไม่” นางราชลักษมีกล่าว
เช่นนั้นแล้วก็อนตรธานหายไป

ฝ่ายวีรพลเมื่อได้รับความรู้เช่นนั้นแล้ว ก็มิได้
กล่าวประการใด หันกลับรีบเดินไปสู่บ้านแห่งตน พระ
ราชาที่ทรงพระดำเนินลอบตามไปมิให้วีรพลรู้ตัว ได้
ทอดพระเนตรกิริยาแลทรงฟังคำพูด ทราบแจ้งใน
พระหฤทัยทุกประการ

ฝ่ายวีรพลเมื่อออกจากป่าช้าแล้วก็รีบเดินไปบ้าน

ปลุกภริยาจนเล่าความให้ฟังทุกประการ

กล่าวความประพฤติระหว่างสามีกับภริยาปราชญ์
ผู้เป็นกวีโบราณแสดงไว้ว่า

๑ นางใดฟังสามี   เช็ดถอดดียววาจา
ออกทงภริยา   โอนอ่อนรับเพราะนับถือ

๑ นางนั้นได้ชื่อว่า   ภริยาทศคช
เกียรตเพลงเลื่องบรรลือ   ได้ชื่อว่าชายจริง ๆ

ดงนเมื่อนางใดฟังถอยคำสามีแล้วกรบปลุกลูก
ชายชน   ฝ่ายลูกหญิงเมื่อได้ยินปลุกพี่ชายก็พลอยตน
ชนด้วย   วิรพลกพาเมียแลลูกเดินไปสู่ศาลพระเทวี
เมื่อเดินไปตามทางวิรพลกล่าวแก่เมียว่า   “ถ้าเจ้า
ยินยอมให้ลูกชายของเจ้าโดยเต็มใจ   ข้าผู้เป็นสามีจะ
ทำลายชีวิตเด็กนั้นถวายเป็นเครื่องบูชาพระเทวี   เพื่อ
ความยินดีพระชนม์แห่งพระราชามีผู้เป็นเจ้าของเรา”

นางตอบว่า “พ่อแลแม่ บุตระแลธิดา   พี่น้องแล

วงญาติทั้งปวง ในเวลานั้นว่าข้าพเจ้าไม่มีเสียแล้ว
 ข้าพเจ้ามีท่านผู้เดียวเป็นผู้แทนพ่อแม่ลูกแลพี่น้อง คัม-
 ภรศาสตร์ยอมกล่าวว่ ภาริยานั้นจะบริสุทธิด้วยทำ
 ทานแก่นักบวช หรือด้วยกระทำการบูชาญิกก็ทำไม่
 นางโตปฏิบัติสามด้วยดี นางนั้นได้ชื่อว่าเป็นผู้ครอง
 ธรรม แม่สามีจะเป็นผู้ง้อเปลี่ยเสียชา เป็นผู้เสียมือ
 หรือไม้ หูหนวก ตาบอดตาเดียว เป็นกุดถึงหรือ
 หลังค่อม ภาริยาก็จำต้องปฏิบัติด้วยดีทั้งนั้น คำโบราณ
 กล่าวความจริงไว้ว่า

๐ ใครมีบุตรว่าง่ายกายปราศใช้ มีหทัยเสาะหา-
 วิชาขลัง

ทั้งมเพื่อนฉลาดเฉลียวช่วยเหนี่ยววง มีเมยพงถอย-
 คำประจำใจ

ผู้นนตมบุญอาจุนคำ โลกให้จำเวญ-
 สุขปลตทุกข์ได้

ชนทั้งหลายคลายร้อนหย่อนเียงภัย เพราะเขาให้ความ—
สุขปราศทุกข์เจียว ๆ

๑ อนึ่งข่าวเกียจคร้านการรับใช้ พระราชาเป็นใหญ่—
ใจขเหนียว

อีกเพื่อนไม่จริงฟังข้างเดียว เมียดัดเดียวไม่ฟัง—
คำบังคับ

๒๖๕ ทงสนปลดสุขพาทุกข์สู่ เหมือนศัตรูเข้ามา—
เวลาหลับ

จักบ้องกันฉันใดไม่ระงับ เหลือจกัรบจักรบ—
จักหลบลิ ๆ”

นางกล่าวแก่สามตงนแล้ว ก็หันไปกล่าวแก่บุตร
ว่า “ลูกเอ๋ย ถ้าเรายอมสละหัวของเจ้าเป็นเครื่องบูชา
พระเทวี ชีวิตแห่งพระราชาจะรอดได้ แลบ้านเมืองจะ
ดำรงสุขสืบไป”

ลูกชายได้ฟังแม่กล่าวดังนั้น แม้อย่ถอนอายุ ยัง

กล่าวตอบตงซึ่งเราท่านไม่น่าจะเชื่อว่าเด็กพูดได้ แต่
 พงระลึกว่าในสมัยโน้น แมแต่เด็กแก้วนุกขุนทองยังพูด
 สดกฤตได้คล่อง ตกว่าท่าน แลข้าพเจ้า เหลือจะพรรณนา
 เด็กนั้น เป็นคน แลว มีหน้าชา กล่าวกันว่า เป็นเด็กฉลาด
 นึกด้วย เหตุตั้งนการทพูดเพียงเท่านั้นไม่ประหลาด
 อะไร ถ้าประหลาดก็ประหลาดด้วยพูดน้อยไปเสียอีก

ลูกชายกล่าวว่า “ข้าแต่นางผู้เป็นมารดา ข้าพ-
 เจ้าเห็นว่าเราจะรีบเร่งให้การอนันเป็นไปโดยเร็ว เพราะ
 เหตุว่า ประการที่ ๑ ข้าพเจ้าผู้บุตรจำต้องเชื่อฟังคำสั่ง
 ของมารดา ประการที่ ๒ ข้าพเจ้าจำต้องยังความเจริญ
 ให้แก่พระราชผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้า ประการที่ ๓
 ถ้าชีวิตแลร่างกายของข้าพเจ้า เป็นประโยชน์แก่พระเทวี
 ก็ไม่มทางใดที่ข้าพเจ้าจะใช้ชีวิตแลร่างกายของข้าพเจ้า
 ให้ตยิ่งไปได้”

เวตาลเล่ามาถึงเพียงนี้ จึงกล่าวแก่พระราช
 วิกิรมาทิตยว่า พระองค์จงประทานอภัยแก่ข้าพเจ้า ที่

ได้นำเอาคำพูดของคนเหล่านั้นมากล่าวยืดยาว เด็ก
เล็ก ๆ ซึ่งกำลังจะถูกเชือดคอ นั้น พูดจาวงกับอาจารย์
ธรรมศาสตร์ ฟังอยู่ข้างจะแปลกสักหน่อย

เวตาลเล่าเรื่องต่อไปอีกว่า เมื่อเด็กได้กล่าวแก่
มารดาแล้วก็เหลียวไปกล่าวแก่บิดาว่า “ข้าแต่ท่านผู้
บิดา ผู้ใดได้กระทำการเป็นคุณประโยชน์แก่นายของตน
ชีวิตของผู้นั้นนับว่าไม่เปลืองไปเปล่า แลเพราะเหตุที่
ได้ใช้ชีวิตในทางที่เกิดประโยชน์ ผู้นั้นก็คงจะได้รับ
รางวัลในโลกหน้า ๆ ต่อไป”

ฝ่ายลูกหญิง เมื่อได้ยินบิดามารดาแลพี่ชายพูด
กันมาเพียงนั้นก็กล่าวสอดขึ้นบ้างว่า “ถ้ามารดาวางยา
พิษให้ลูกหญิงกิน ถ้าบิดาขายลูกชายของตน ถ้า
พระราชายึดถือ เอา หลักทรัพย์สมบัติ ทงปวง ของประ
ชาราษฎร์ไปเป็นประโยชน์แก่พระองค์เอง ดังนี้ใครจะ
ได้อะไรเป็นทองพานักเล่า” ลูกหญิงพูดดังนี้ไม่มีใคร
ฟัง คนทงสีกพากันเดินไปจนถึงศาลพระเทวี พระราชา
ก็เสด็จด้อมตามไปจนตลอดทาง

อีกครู่หนึ่งไปถึงศาลพระเทว เป็นเรือนทองเดชะ
มีขลารอบ ข้างหน้ามีเรือนหลังใหญ่ซึ่งคนอาจเข้าไป
นั่งได้หลายร้อยคน หน้าเทวรูปนองไปด้วยเลือดอัน
ไหลจากสัตว์มฆวัต ซึ่งมีผู้ได้มาฆ่าเพื่อบูชาในศาล
นี้ เทวรูปนาคาใหญ่มีกร ๑๐ กร หัตถ์ขวาหัตถ์หนึ่งถือ
หอกแทงอสูรชอมพิษ หัตถ์ซ้ายหัตถ์หนึ่งถือหางงูแ
ดมแทงมพิษ แลงุนนกดหน้าอกอสูร กรอื่น ๆ ถืออาวุธ
ต่าง ๆ เอง่าอยู่เหนือพระเศียร แลทข้างบาทนนมสังห
ยนิพงอยู่ตวหนง

ฝ่ายวีรพลเมื่อไปถึงศาล ก็พนมมือนมัสการแ
กล่าวคำวิงวอนพระเทวว่า “ข้าแต่พระเทวเป็นเจ้า
ข้าพเจ้าจะประหารชีวิตลูกชาย ถวาย เป็นเครื่อง บูชา
พระองค์ ขอพระองค์จงอำนาจให้พระราชาทรงชนมาย
ยนิยาวไปจวบพันปีเถิด โอ้พระมารดา พระองค์จง
ทำลายศัตรูของพระราชาเสียเถิด จงทรงฆ่าแลฆ่าให้
ศัตรูเหล่านั้นเป็นเถาถ่านไปให้สิ้น หรือโล่มันไปเสียให้
สิ้น พระองค์จงตม้นทงหลายให้เป็นท่อนแลเสวยเลือด

มัน พระองค์จึงล้างแผลทำลายมันเสียด้วยวชิร ด้วย
 โทมร ด้วยขรรค์ ด้วยจักร ด้วยบาศอันเป็นอาวุธ
 ของพระองค์”

วีรพลกล่าวดังนั้นแล้ว ก็บอกให้ลูกชายคุกเข่า
 ลงตรงหน้าเทวรูปแล้วพันด้วยตาบถูกคอขาด หัวกระ
 เด็นไปกลงอยู่บนพนชลา แล้วโยนตาบขว้างไปไกลตัว
 ฝ่ายลูกหญิงเมื่อเห็นพชายคอขาดกระเด็นไปดังนั้น ก็วิ่ง
 เข้าไปฉวยเอาตาบเชือดคอตนเอง สิ้นชีวิตลงไปอีกคน
 หนึ่ง นางผู้เป็นมารดาเห็นลูกชายแลหญิง สิ้นชีวิตลง
 ไปดังนั้นเหลือทจะสะกดใจได้ ก็วิ่งไปหยิบตาบพันคอ
 ตนเองตายลงไปเป็น ๓ ศพด้วยกัน ฝ่ายวีรพลเมื่อเห็น
 ดงนั้น จึงกล่าวแก่ตนว่า “ลูกเราก็ตายหมดแล้ว กู
 จะอยู่รับใช้พระราชาก็ไม่แล้ว เมื่อได้ทองคำเป็น
 รางวัลจากพระราชาก็ไม่มีลูก จะรับช่วงต่อไปอีกแล้ว”
 คิดดังนั้น วีรพลก็เอาตาบพันคอตนเองล้มลงขาดใจตาย

ฝ่ายทำวรูปเสนพระราชาทรงแอบดู ทอดพระ
 เนตรเห็นหัว & หัว ขาดจากตัว & ตัวกลงอยู่หน้าศาล

ดงนน ก็ทรงสดตพระฤทัยทรงคำนึงว่า “พ่อแม่ลูกทั้ง
 นี้ได้สละชีวิตไปแล้วเพื่อประโยชน์แก่เรา โลกนี้กว้าง
 ใหญ่ก็จริง แต่จะหาคนที่ซอสัตย์กล้าหาญถึงเพียงนั้น
 ได้ไม่ ใครบ้างจะสละชีวิตเช่นนี้เพื่อสนองคุณพระราชา
 แต่มิได้บอกกล่าว ให้อวดให้ใครทราบเลย อำนาจแล
 ความเป็นพระราชาของเรา ถ้าจะยังยืนอยู่ได้ด้วย
 ต้องทำลายชีวิตคนถึงปานนี้ ก็สันความสำราญแลเป็น
 บาบ มิได้ผิดอะไรกับถูกแข่ง เราคงจะครองราชย์ไป
 ก็หายติธรรมมิได้”

พระราชาทรงพระดำริเช่นนั้นแล้ว ก็ทรงหยิบบา
 ษณจะประหารชีวิตพระองค์เอง แต่เทวรูปพระเทวีทรง
 ยึดพระหัตถ์ไว้ รับสั่งห้ามมิให้พระราชาประหารพระ
 องค์เอง แลให้ทรงขอพระพรแล้วแต่ประสงค์

ฝ่ายท้าวรูปเสนเมื่อพระเทวีตรัสให้ขอพรดั่งนั้น ก็
 ทูลขอให้ประทานคืนชีวิตวิรพลแลลูกเมีย ในพริบตา
 เดียวพระเทวีทรงได้นามฤตจากบาดาล ทรงพรหมศพ
 หงสคนนน หวกบตว ก็กลับมา ตตกัน คนชีวิต ขนมาทงส

คน ทำรูปเสนาบดีให้คนทงสเดินตามเสด็จกลับพระ-
ราชวัง อยู่มาไม่ช้า ทำรูปเสนาบดีแบ่งราชสมบัติประ-
ทานให้วิมลครอบครัวองตามสมควร

เวตาลเล่ามาเพียงนักหยุดอยู่ครู่หนึ่ง แล้วทูล
พระวิกรมมาทิตย์ว่า

“ข้าซึ่งไม่เสียดายชีวิตตนเอง ในการรักษาชีวิต
เจ้านนเป็นชาติมีความสุข แลเจ้าซึ่งอาจตรกรากแห่ง
ความใคร่เป็นใครอยู่ แลความจำเริญในราชสมบัติได้นั้น
เป็นเจ้าซึ่งมีความสุข ๓ เท่า ตูกรพระราช ข้าพเจ้า
ขอทูลถามพระองค์สักขอหนึ่งว่า บรรดาคนทงทานน
คนไหนจะโง่ที่สุด”

พระวิกรมมาทิตย์ได้ทรงฟัง ก็แสดงอาการพิโรธ
เพราะความถูกพระหฤทัยในเรื่องความซื่อต่อหน้าที่ ใน
เรื่องความรักกัน ในเหล่าบุตรแลสามีภรรยา ในเรื่องผู้
น้อยฟังคำผู้ใหญ่ ในเรื่องคนมีใจใหญ่แลใจนั้นคงเหล่า

นั้นกลับกระจัดกระจายไปหมด เพราะเวตาลกลับกล่าว
 ว่าเป็นความโง่เสียแล้ว แลเพราะเหตุที่ทวิตถวงนั้นจึงรบ
 ติงด้วยคำเนียงไกรธว่า "อ้ายผี ถ้าคำที่เองกล่าวว่
 คนโหนโง่ที่สุดนั้นหมายความว่า คนโหนมีน้ำใจควร
 เป็นทนต์บถที่สุด กูจะตอบได้ทันทีว่าคือท้าวรูปเสนผู้
 เป็นพระราช"

เวตาลถามว่า "เหตุไฉนจึงทรงเห็นอย่างนั้น"

พระวิกรมมัทยัตริย์ว่า "เองเป็นผีปัญญาตัน
 ไม่อาจเข้าใจได้ วิรพลนั้นมหนาทจะละชีวิตของตน
 ให้แก่เจ้า ซึ่งมีกรุณาให้ลาภถึงเพียงนั้น บุตรชายของ
 วิรพลจะขึ้นคำบิดานันไม่ได้เป็นอันขาด แลส่วนหญิง
 เมื่อใครฆ่ากันที่โหนให้เห็นเป็นตัวอย่าง ก็ต้องฆ่าตัว
 เองเป็นธรรมดาตามนิสัยหญิง แต่ท้าวรูปเสนนั้นทรง
 อดราชย์ของพระองค์ เพื่อประโยชน์แก่วิรพลผู้เป็นข้า
 แลไม่ตีราคาชีวิตของพระองค์ แลราชสมบัติซึ่งเป็นของ
 ชวนให้อยากมีชีวิต ยิ่งกว่าราคาทองฟางทองหนึ่งเลย

เหตุตั้งนงนุจเห็นว่าการทพระราชาทรงกระทำนั้น เป็น
บุญแลควรสรรเสริญยิ่งกว่าผู้อื่น

เวตาลหัวเราะตอบว่า “ตกรพระราช แม่พระ
องค์มแสนแลหาอย่างหลนมาน พระองค์ก็จะตองเบอ
บนต้นไมสูงโน้นบ้างตอกกระมัง”

พูดเท่านั้นแล้ว เวตาลก็ออกจายามลดย
หัวเราะก้องฟ้า คือไปห้อยอยู่ยังต้นอโคกตามเดิม

พระวิกรมมาทิตย์กับพระราชบุตร ก็หันพระพักตร์
ทรงดำเนินกลับไปต้นอโคกอีกคร้งหนึ่ง

จบนิทานเวตาล เรื่องที่ ๓

นิทานเวตาล

เรื่องที่ ๔

พระวิกรมมัททย์เสด็จไปถึงคั่นอโศก ทรง
บินขึ้นไปปลดเวตาลลงมาบรรจยาม แล้วทรง
ดำเนินพาพระราชบุตรไปได้หน่อยหนึ่ง เวตาลก็
เล่านิทานซึ่งกล่าวว่าเป็นเรื่องจริงเรื่องที่ ๔ ดังนี้

มีพ่อค้าไม่สำคัญคนหนึ่งชื่อหิรัณยทัตต์ มี
บุตรงามชื่อนางมัทนเสนา มีหน้าเหมือน พระ
จันทร์เพ็ญ ผมเหมือนเมฆ ตาเหมือนตาชะมด
คิ้วเหมือนธนูทขนสายแล้ว จมูกเหมือนปากนก
แก้ว คอเหมือนคอนกเขา ฟันเหมือนเมล็ด

แห่งผลทับทิม ริมปากสีแดงเหมือนผลนาเต้า เขวออ่อน
 เหมือนเขวเสื่อ มือแดงเท่าเหมือนดอกไม้วีว
 เหมือนมะลิ มีลักษณะเป็นนางงามตามเคย มิให้ขาด
 ได้โดยประเพณี ใช้แต่เพียงนั้น ยังงามขึ้นทุกวัน ๆ จน
 พระจันทร์แดงเมฆ แลตาชะมด แลหนูทชนสายแล้ว ฯลฯ
 จะแพ่หมด ครนนางมีอายุสมควรจะมีเรือน บิดา
 มารดาหักหารอกันแลตรีกตรองถึงการวิวาห์บุตร ชนทั้ง
 หลายในแคว้นแคว้นแห่งพระราชาทรงนามฉวีวรร กษัตริย์
 ครองกรุงมัทนบุรี ต่างเลื่องลือกันไปว่าหิรัญยทตตม
 ลูกสาวงามจับใจเทวดา บุรุษ แลมุนี ingsปวง ชายทั้ง
 หลายที่ใครได้ภริยางาม ต่างก็ไปหาช่างเขียนมาวาด
 รูปตน แล้วส่งรูปนั้นไปยังบ้านหิรัญยทตต ๆ ก็ส่งรูปทง
 หมดให้บุตรีตรวดดูว่าจะชอบเจ้าของรูปคนไหน แต่
 นางมัทนเสนาเป็นคนเลือกโน้นเลือกนั้นแลเปลี่ยนใจง่าย ๆ
 เหมือนกันกับนางงามอื่น ๆ มากด้วยกัน ครนบิดาบอก

ให้ลืกลืมในหมู่คนที่ส่งรูปมานั้น นางก็ตอบว่าไม่
 ชอบใจใครเลย แลขอให้บิดาเลือกหาคนอนทมรูปคม
 คุณดี แลวมหน้าชาใหม่ความคิดตอกด้วย

เวตาลกล่าวว่า พระองค์ทรงพระบัญชา
 สามารถยอมจะทรงทราบว่า ชายรูปงามนั้นกหายาก
 อยู่ แต่กพอหาได้ ชายทรงคุณดีกหาไม่ง่ายแต่กคง
 จะพอหาได้ ส่วนชายรูปงามที่ทรงคุณดีนั้น ถ้าจะมี
 ในโลกก็คงจะนับให้กวนไต่ด้วยนมอสีบนว แต่ทจะ
 เขาความคิดดีเข้ามาประสมอีกอย่างหนึ่งนั้น ถ้าจะหา
 เข็มในพระมหาสมุทร ก็เห็นจะยากง่ายปานกัน

วันหนึ่งเมื่อเวลาล่วงไปแล้วช้านาน มีชายผู้คน
 มาจากสเมองไปทเวอนทริณยทตต เพื่อจะขอบุตรเป็น
 ภริยา ทริณยทตตกล่าวว่า ถ้าคนทั้งสมคุณดีอย่างไร
 ก็จงแสดงให้ปรากฏเถิด ในส่วนรูปนั้นกเห็นได้อยู่แล้ว
 ว่าไม่เลวทราม แต่จะตองการรู้ว่ามิวชาอะไรบ้าง

ชายคนที่ ๑ ตอบว่า “ข้าพเจ้ามีความรู้ในพระ—
ศาสด์หาผู้เสมอมิได้ ล้วนรูปกายของข้าพเจ้านั้น ท่าน
เห็นอยู่แล้วว่ายอมเป็นทพงใจสตร”

ชายคนที่ ๒ กล่าววว่า “ข้าพเจ้ามีความรู้ในการ
ยิงธนูไม่มที่เปรียบ ข้าพเจ้าอาจแผลงศรไปฆ่าสัตว์ท
ข้าพเจ้าไม่เห็น แลหมายยิงได้ดวยเสียงที่ไต่ยนเท่านั้น
ความมรูปร่างของข้าพเจ้าท่านเห็นอยู่แล้ว”

ชายคนที่ ๓ กล่าววว่า “ข้าพเจ้ารู้ภาษาสัตว์นา
แลสัตว์บก ภาษานกแลภาษามฤค จะหากนมีกำลัง
เสมอข้าพเจ้าหามิได้ ความงามของข้าพเจ้า ย่อมประ
จักษ์แก่ตาท่านอยู่แล้ว”

ชายที่ ๔ กล่าววว่า “ข้าพเจ้ามีวิธทอผ้าชนิดหนึ่ง
ซึ่งจะแลททบัทมิได้ ๕ เมล็ด แลเมื่อได้ชายผาณหนึ่ง
ได้ทบัทมิมาแล้ว ข้าพเจ้าแบ่งทบัทมิเมล็ดหนึ่งให้แก่
พราหมณเป็นทาน เมล็ดที่ ๒ ถวายเป็นเครื่องบูชา

เวตาล เมล็ดที่ ๓ ข้าพเจ้าเก็บไว้ประดับตัวเอง เมล็ด
ที่ ๔ ให้ภริยาประดับกาย เมล็ดที่ ๕ ข้าพเจ้าขายได้เงิน
ตรามาแล้วจำหน่ายในการเลี้ยงแขก ความรู้ของ
ข้าพเจ้ามเช่นกลาวน แลไม่มีผู้นิยมวิชาเช่นข้าพเจ้าน
เลย ความมรูปร่างของข้าพเจ้าย่อมแจ่มแก่ตาท่าน
อยู่แล้ว”

ฝ่ายหิรัญยทัตต์ เมื่อได้ฟังคำชายทงสคนตงนถ
นั่งตรกตรองว่า “ปราชญ์ย่อมกล่าวว่สิ่งใด ๆ ก็
ถ้ามามากเกินไปก็ไม่ได้เลย นางสีดามีความงามมากจน
ราวณลักพาหนี ทำวมหาวปลีให้ท่านมากเกินไป จน
กลับเป็นท้าวแทตยทจน ปราศจากความมั่งคั่ง ลูกสาว
ของเรางามเกินไป จะปล่อยให้ไม่มีสามีอยู่นนไม่ได้
คนสคนนจะยกนางให้แก่คนไหนดี”

หิรัญยทัตต์คิดยังไม่ตกลงในใจ จึงไปหาลูกสาว
เล่าความให้ฟังแล้วถามว่า นางจะเห็นควรให้บิดายก
นางให้แก่ชายคนไหน นางมีรูปร่างจะกล่าวประการใด ก็

กมหนานั่งอยู่ หิรัญยทตตจิงตรีกตรองต่อไปว่า “ชาย
 ทรุคาสตรนนเป็นพราหมณ์ ชายที่แผลงศรไปถูกสัตว์
 ทโดยนแต่เสยงนนเป็นกษัตริย์ แลชายที่รูวชาทอผานน
 เป็นศูทร แต่ชายที่เข้าใจภาษาสทวนนเป็นคนวรรณ
 เดียวกับเรา ผู้นั้นเราจะยกลูกสาวให้” หิรัญยทตต
 ติตรองตกลงในใจตั้งนแล้ว ก็จัดการเตรียมวิวาหบุตรี

ระหว่างนั้นเป็นฤดูวสันต์ นางมัทนเสนาออกไป
 เดินชมดอกไม้อยู่ในสวน เผอิญเมื่อนางออกไปนั้น
 ชายคนหนึ่งชื่อ โสमतตต เป็นบุตรพ่อชอธรรมทตต
 ไปเที่ยวเดินเล่นในป่าจะกลับบ้าน ก็ผ่านสวนทนาง
 มัทนเสนาลงไปเดินเที่ยวอยู่ โสमतตตเห็นนางก้งวยง
 หลงไหลในรูปนางจิงกล่าวแก่เพื่อนว่า “เพื่อนเอ๋ย ถ้า
 ข้าได้นางคนนี้ ข้าจะมีความจำเริญในชีวิตน ถ้าไม่ได้
 ความเกิดมาแลอยู่ในโลกก็จะเปลืองเวลาเปล่า” เมื่อ
 พุดตงนแล้ว โสमतตตเกรงนางจะพันไปเสีย จึงเดิน

เข้าไปใกล้นางโดยมิได้ตั้งใจจะละลวยละล้ง แต่เมื่อ
เข้าไปใกล้ตัวนางแล้วไซ้ โสมทัตต์กุมสติไว้ไม่มัน
เหลือที่จะอดกลั้นได้ ก็ตรงเข้าไปจับมือนางแล้วกล่าวว่า

“ข้ามีความรักนางเหลือที่จะทรงสติไว้ได้ ถ้า
นางไม่รักข้า ข้าจะต้องทอดทิ้งชีวิตเสียในบัดนี้”

นางมีทนต์เสนาตอบว่า “ขอท่านอย่าสละชีวิตเสีย
เลย เพราะการฆ่าตัวตายเป็นอกุศล ข้าพเจ้าจะพลอย
ได้บาปถูกลงโทษเพราะช่วยทำให้เลือดตก จะได้ความ
เดือดร้อนทั้งโลกนแลโลกหน้า”

โสมทัตต์ตอบว่า “คำกล่าวอ่อนหวานของนาง
แทงหัวใจข้าทะลุเสียแล้ว แลความรู้สึกว่าจะต้องพ้นไป
จากนางเผากายข้าให้ไหม้เป็นจุนไป ความทรงจำแล
ปัญญาเครื่องรู้ก็สลายไปด้วยทุกชั้นนั้น แลความรัก
เกินประมาณทำให้ข้าไม่รู้สึกผิดแลชอบ แต่ถ้านางจะให้
สัญญาแก่ข้าสักข้อหนึ่ง ข้าคงจะมีชีวิตต่อไปได้”

นางตอบว่า “กัลยุมมาถึงเป็นแน่เสียแล้ว แลตง
 แต่ชนตนกัลยุมมา ความเท็จเกิดในโลกมากขึ้น แล
 ความจริงลดน้อยลงไป คนใช้ลนกล่ ววาจากที่เกลยง
 เกลา แต่ใช้ใจเป็นที่เลยงมายา ศาสนาสลายไป
 ความชั่วชาทารุณเกิดมากขึ้น แลแผ่นดินก็ให้พชผล
 น้อย พระราชาทรงเรียกค่าปรับจากราษฎร พรหมณ์
 ประพฤติไปในทางละโมบ บุตรไม่ฟังคำแห่งบิดา พันธ
 ไม่ไว้ใจกันเอง ไมตรีสิ้นไปในหมู่มิตร ความจริงไม่มี
 ในใจผู้เป็นนาย บ่าวเล็กการรับใช้ ชายทงเสียชงคุณ
 แห่งชายแลหญิงกตสนความอาย อีก ๕ วันตงแต่ไป
 จะถึงวันวิวาทของข้าพเจ้า ถ้าท่านไม่ฆ่าตัวตาย
 ข้าพเจ้าสัญญาว่า ในวันนั้นข้าพเจ้าจะไปหาท่านก่อน
 แลวจจะกดขี่ไปอยู่กับสาม”

เราท่านในสมัยนี้ เมื่อไดยนค่านางมัทนเสนา
 กล่าวยัดยาวถึงเหตุการณ์ที่เป็นไปในกัลยุม ก็น่าจะพิศ
 วงว่าเหตุใดจึงต้องจาระไนมากมายถึงเพียงนั้น อนทจริง
 นางต้องการจะกล่าวชนิดเดียวว่า นางต้องสละความ

อายด้วยกลัวจะพลอยได้บาป เพราะเป็นเหตุให้โสม-
ทตตฆ่าตัวตาย

ส่วนนางมัทนาเสนา เมื่อได้กล่าวคำนั้นดังนั้น
แลได้สบถเชิญพระคงคาเป็นพยานแล้วก็กลับบ้าน โสม-
ทตตก็แยกทางไป

ครั้นถึงกำหนดการวิวาห์ ทรัพย์สินที่ตตพอกาก็
จ่ายเงินตราเป็นอันมากในการเลี้ยงแลหาของให้เจ้าสาว
หนุ่มสาวทั้งคฤหาสน์มนต์ทั่วตัว แลในคืนก่อนวันวิวาห์
นั้นถูกพงดนตรีทไซเสียงมาก ทั้งถูกขโมยด้วยน้ำมัน
ทั้งตัว ยังเจ้าสาวจะถูกโกนผมอีกเล่า แหะซึ่งพาเจ้า
สาวไปส่งบ้านเจ้าสาวนนครกครนมากมาย ถนนสว่าง
ไปด้วยคบเพลิงซึ่งคนถือชูไป แลดอกไม้เพลิงก็จุด
ตลอดทาง ช่าง อูสู แลมาซึ่งแต่งเครื่องอย่างงามก็เดิน
ไปตามระยะ กว่าจะแห่ไปถึงบ้านเจ้าสาว ก็มืดทึบ
แลชายหนุ่มชวตายเป็น เพราะถูกดอกไม้เพลิงหรือถูกช่าง
เหยียบ หรือเพราะเหตุอื่น ๆ ตง ๕ คน ๖ คน เพราะ
การแห่กลางคืนเช่นนั้นยอมจะมีเหตุเสมอ

ครนเจ้าบ่าวไปถึงบ้านเจ้าสาว ก็กระทำการวิวาห์
 ตามที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์ แล้วก็มีการเลี้ยงอย่างฟุ่ม-
 เฟื่อย จนแขกที่นั่งลงกินเลี้ยงนั้นไม่มีใครบ่นว่าอะไร
 สักคนเดียว

ครนเสร็จพิธีวิวาห์แล้ว สามกษานางมัทนเสนา
 ผู้ภริยาไปสู่เรือนแห่งตน เมื่อวันล่วงไปหลายวันแล้ว
 ภริยาแห่งน้องสุดท้อง แลภริยาแห่งพี่หวบของเจ้าบ่าว
 ก็ช่วยกันคิดว่าพาเจ้าสาวไปส่งตัว แลให้นั่งอยู่บนที่
 นอนของเจ้าบ่าวซึ่งแต่งด้วยดอกไม้สด

ครนผู้ส่งออกจากห้องไปแล้ว สามกษาก็เข้าเฝ้าโสม
 ภริยา นางใช้มือทั้งสองผลัดตัวสามกษานางให้ห่าง แลแล้วเล่า
 เรื่องที่ได้สัญญาแก่โสมที่ตัดไว้ตามจริงทุกประการ

เจ้าบ่าวได้ฟังดังนั้นก็ตอบว่า “สิ่งทั้งหลาย
 คนอาจรูได้ด้วยคำพูด คำพูดนั้นเป็นฐานที่ตั้งแห่งสิ่ง
 ทั้งหลาย แลสิ่งทั้งหลายย่อมออกจากคำพูด เหตุดังนั้น
 ผู้ทำคำพูดให้เป็นเท็จ ก็ทำให้สิ่งทั้งหลายเป็นเท็จไป
 หมด ถ้าเจ้าอยากจะไปหาเขาก่อน ก็จงไปเถิด”

เราท่านอ่านคำพูดแห่งเจ้าบ่าววัน ก็น่าจะเห็น
แปลก แต่ไม่จำเป็นจะต้องเพียรเข้าใจคำของเขาเลย

ฝ่ายนางมัทนเสนา เมื่อได้รับอนุญาตจากสามี
แล้วก็ลุกขึ้นรีบเดินไปสู่วีรณโสมทตต์ ทงทงแต่งกาย
เต็มยศอยู่ ครั้นเดินไปตามถนนกลางทางพบโจรคนหนึ่ง
โจรเห็นนางแต่งกายด้วยเครื่องประดับอันมีค่า เดินมาคน
เดียวดังนกยन्द จึงตรงเข้าไปถามว่า “นางเดิน
ถนนมืดเช่นนี้ในเวลาเที่ยงคน แลแต่งกายด้วยผ้า
งดงาม แลเครื่องเพชรพลอยมีค่าเช่นนี้เพื่อจะไปไหน”

นางตอบว่า “ข้าจะไปเรือนแห่งชายที่รัก”

โจรถามว่า “ตามทางที่เดินมานี้ใครเป็นผู้คุ้ม
ครองรักษานาง”

นางตอบว่า “ผู้ปกครองของข้าคือ กามเทพ
คือ เด็กหนุ่มงามซึ่งแผลงศรเพลิง ทำให้เกิดแผลคือ
ความรักชุนใจแห่งชนทั้งหลายในสามโลก คือระดับดี
ผู้มดกกระเหว่าแลแมลงภู์แลลมโซยไปเป็นเพื่อน “นาง

กล่าวเช่นนั้นแล้วก็เล่าเรื่องตามจริงตลอด แล้วกล่าว
สัญญาแก่โจรว่า “ท่านอย่าทำลายเพชรพลอยเครื่อง
ประดับของข้าเลย ข้าให้สัญญาแก่ท่านว่า เมื่อข้า
กลับมาข้าจะให้สิ่งของเหล่านี้แก่ท่านหมด”

โจรได้ฟังนั้นก็ในใจว่า การที่จะทำลายเครื่อง
ประดับของนางเสียในทันทีนั้นหาประโยชน์มิได้ เพราะ
นางได้สัญญาแล้วว่าจะให้ด้วยความเต็มใจ เหตุดังนั้น
โจรจึงยอมให้นางไปตามอชฌาสัย แล้วนั่งลงคอยและ
คำนึงในใจตามความคิดซึ่งตรวกับฉลาด แต่เข้าใจ
ยากว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องอย่างไร แต่คนผู้นั้นเป็นโจร
เราเท่าที่เป็นสาธุชน จะเห็นแนวความคิดของเขาอย่างไร
ได้

โจรนั่งคำนึงว่า “ก็เห็นประหลาดนักที่ท่านผู้
เลี้ยงกุมมาแต่เมื่อกำลังอยู่ในครรภ์มารดานั้น เมื่อกุม
กำเนิดแล้วแต่ได้รับความสำราญเพราะของดีทั้งปวง อัน
มีอยู่ในโลกในบัดนี้ ท่านผู้นั้นก็หาตามมาดูแลรักษาไม่
ก็ไม่ว่าผู้นั้นจะยังหลับอยู่หรือตายเสียแล้ว แลก็จะ

ก็ตกใจโจนจากที่นอนมีอาการสั่นกลัว แลถามว่า “นาง
เป็นเทพธิดา เป็นนางสีทา หรือเป็นนางนาค ขอ
นางจงแจ้งแก่ข้าโดยตรงว่านางเป็นอะไร แลมาโดย
ประสงค์อันใด ข้าจะปฏิบัติตามใจนางทุกประการ”

นางมัทนเสนาตอบว่า “ข้าพเจ้าเป็นมนุษย์ ขอ
มัทนเสนา ธิดาหรือธิดาผู้เป็นพ่อค้า ท่านจำไม่ได้
หรือว่าเมื่อวานชนเมื่อพบกันในสวน ท่านได้ถ่มมือ
ข้าพเจ้าไว้ แลว่ากล่าววาทาข้าพเจ้าไม่ให้คำนับแก่ท่าน
ว่า จะมาหาท่านก่อนจึงกลับไปอยู่กับสามีของข้าพเจ้า
ท่านก็ต้องทำตัวท่านเองให้ตายไป”

โสมทัตต์ถามว่า “นางได้บอกให้สามีทราบเรื่อง
หรือเปล่า”

นางตอบว่า “ข้าพเจ้าได้เล่าให้ฟังจนตลอด สามี
ของข้าพเจ้ารับรู้เหตุการณ์เป็นอันดียอมให้ข้าพเจ้ามา”

โสมทตต์ได้ย่นตงนน ก็กล่าวด้วยเสียงขงสนนา
 ใจอันเหี่ยวแห้งว่า "การเรองนี้จะเปรียบกเหมือนมุกดา
 ขงไม่มีเรอนอ้นงาม เหมือนอาหารชาติ* เหมือนขบ
 กลอนไม่มีเพลง ล้วนแต่แปลกกรรมดาทงนน อนงเสอ
 ฝ้าที่ไม่สะอาด ย่อมทำให้ความงามขงผู้แต่งเสื่อมไป
 อาหารขงทำให้หย่อนกำลัง เมียทุกคิลเป็นเครื่องกวนผัว
 ให้ตายจาก ลูกชายทมนสยตาชาเป็นเครื่องทำควม
 ฉิบหายให้เกิดแก่สกุล อสุรทโกทรยอมจะฆ่าชีวิตผู้อื่น
 แลหญิงไม่ว่าเพราะรักหรือเพราะเกลียด ย่อมจะเป็น
 เหตุแห่งควมทุกข์เสมอ เพราะหญิงไม่พาคควมคิตที่
 อยู่ในใจมาสู่ตน แม้ตั้งอยู่ทลนแลวกก็ไม่พูดออกมา แล
 เมื่อทำอะไรคงจะไม่บอกใครเป็นอันชาต พระผู้เป็นเจ้า
 ทรงสร้างหญิงมาเป็นสัตว์ประหลาดในโลก"

โสมทตต์กล่าวตงนนแล้ว ก็กล่าวแก่นางต่อไปว่า

* หมก, หมกต, เป็ขง คือเนยที่คั้งไฟละลายแล้ว

“นางจงกลับไปบ้านเสียเถิด   นางเป็นภริยาชายอื่น
ข้าไม่มีจิตผูกพันกับนาง”

ฝ่ายนางมัทนเสนาเมื่อโสมทตตกล่าวดังนั้น ก็รีบ
ออกจากเรือนโสมทตต์เดินทางคืนไปสู่เรือนสามี เมื่อ
พบโจรตามทางนางก็เล่าเรื่องให้ฟัง   แลยอมจะให้
เครื่องแต่งกายแก่โจรตามสัญญา แต่โจรไม่รับ กลับ
ชมใหญ่ แล้วเชิญให้นางกลับบ้าน

ครั้นไปถึงบ้านนางก็เล่าให้สามีฟังทุกประการ แต่
เขาตบรักนางเสียแล้ว แลกล่าวว่า “พระราชาคิด ผู้
เป็นนายกิต ผู้เป็นภริยากิต ผมของคนกิต เลบกิต
เมื่ออยู่ผิดทีไปแล้วก็ไม่น่าดูเลย อนึ่ง นกกระเหว่างาม
เพราะเสียง คนชรวงามเพราะความรู้ โยคิงามเพราะ
ไม่ถือโทษผู้อื่น แลหญิงงามเพราะความบริสุทธิ์”

เวตาลเล่ามาเพียงนี้ ก็เปลี่ยนเสียงกลับทูลถาม
พระราชาในขณะทรงฟังเพลินอยู่ว่า “แลชายทั้ง ๓ คน
นั้น คนไหนมีธรรมดีกว่าคนอื่น”

พระราชาก็ทักขึงพระโอรส ตรัสตอบว่า "ใคร
ดีกว่าคนอื่น"

เวตาลถามว่า "เพราะเหตุไรจึงทรงเห็นอย่างนั้น"
พระราชาก็ตรัสว่า "เพราะเหตุว่า ชายผู้เป็นผัวนั้น
เมื่อเห็นเมียรักคนอื่นเสียแล้ว ถึงแม้ความรักนั้นไม่เป็น
เหตุให้เกิดความบริสุทธิ์ก็ยอมจะสั่นเส่นหาอยู่เอง โส-
ภิตตนนั้นไม่กล้าทำร้ายนาง เพราะกลัวพระราชาก็จะลง
โทษภายหลัง หาใช่เป็นด้วยเหตุอื่นไม่ ส่วนโจรนั้น
โจรกรรมเป็นเครื่องหากิน เป็นผู้ไม่กลัวกฎหมายอยู่
แล้ว การที่โจรยอมให้นางไปโดยดีนั้น หาใช่เป็นด้วย
กลัวภัยอันใดไม่ เหตุดังนั้นจึงจึงดีกว่าคนอื่น"

เวตาลหัวเราะแล้วกล่าวว่า "นิทานจบเพียงนี้"
แล้วก็ออกจากยามลอยหัวเราะไปในพ้ามืด พระราชา
แลพระราชบุตรก็ย่นตลิ่งจึงพระเนตรกันอยู่

พระราชาก็ตรัสแก่พระราชบุตรว่า "คราวหน้าถ้า
อ้ายต้วนมันตั้งปัญหาถามข้า ข้าอนุญาตให้เจ้าทำ

ละลาบละลวงต่อข้า คือจงจับแขนข้าบบให้รู้ตัวก่อนที่
 ข้ามีเวลาตอบมันได้ ถ้าไม่เช่นนั้นเราทั้ง ๒ จะไม่มีเวลา
 กระทำกิจอันนี้ให้สำเร็จได้”

พระราชบุตรรับคำพระราชบิดา แต่ไม่นึกว่าวิธี
 บ๊องก้นอย่างใหม่นั้นจะได้ผลดังหวัง ครั้นสององค์ทรง
 ดำเนินกลับไปถึงต้นอโศก ได้ยินเสียงเวตาลหัวเราะ
 ก้องอยู่บนต้นไม้ พระราชบิดาก็กทรงบินขึ้นไปปลดม้าน
 ลงมาตามเคย แลเมื่อกเล่านทานอกเรื่องหนึ่ง ซึ่งกล่าว
 ว่าเป็นเรื่องจริงตามเคยเหมือนกัน

จบนิทานเวตาล เรื่องที่ ๔

นิทานเวตาล

๕ ๔
เรื่องที่ ๕

เวตาลเริ่มด้วยสำเนียงโอนอ่อนว่า ข้าแต่
พระราชารู้ประเสริฐ พระองค์ทรงบัญชาสั่ง
หาผู้เสมอมิได้ในสามภพก็จริง แต่หมาซึ่งเป็น
สัตว์สเท้ายังรู้พลาดแลล้มในเวลาเหยียบที่ลื่นฉนั้นใคร
ผู้เป็นปราชญ์ แม้บัญชาจะทียบเพียงไร.....

พระราชาทรงจับยามกระชาก เวตาลแก่ง
ร้องครวญครางเหมือนหนึ่งได้ความเจ็บปวด ครั้น
หยุดร้องก็เล่าต่อไปด้วยสำเนียงแจ่มใสว่า

ในเมืองชอมมาลยะ ตั้งอยู่แถบฝั่งเหนือแห่ง
 ภารตะวรรษ (คืออินเดีย) มีกรุงชอจันทรอุทัย พระราชา
 ทรงนามรัตนธระ เป็นกษัตริย์คล้ายกับกษัตริย์นอก
 หลายองค์ซึ่งเป็นคนครึ่งเทวดา เมื่อยังหนุ่มพระองค์
 เป็นชายชนิดที่เรียกสรรพรดี เป็นผู้ยินดีในรสทั้งปวง
 โปรดเสวยของมีโอชะแปลก ๆ ทั้งชนิดที่ตองเคี้ยวแล
 ไม่ตองเคี้ยว ทั้งที่เป็นอาหารแลที่ไม่เป็นอาหาร ทั้งที่
 มีเยื่อแลไม่มีเยื่อ ส่วนของเสวยประเภทที่ไม่ตองเคี้ยว
 นั้น โปรดเสวยคราวหนึ่งมีปริมาณมาก ๆ แลชาติด้วย
 หนึ่งเธอโปรดฟังดนตรีแลทอดพระเนตรนางระบำ ทรง
 ห่มกไหม้ไผ่ผ่นในกามคุณยิ่งกว่าทรงแสวงความรู้ หรือ
 ทำบุญต่อเทวดา หรือสนทนากับคนฉลาด

ครั้นพระชนมายุพ้น ๓๐ ปีไปแล้ว ก็กลับพระองค์
 เป็นคนละคน ทรงละเว้นการคะนองยินดีในรูปรสกลิ่น
 เสียง ทรงประกอบราชกิจเป็นอย่างดี ไม่ช้านักก็ได้

พระนามว่าเป็นพระราชผู้เลิศ จะหาพระมหากษัตริย์ดี
 เสมอ ننยา การทเป็นตงนคเป็นทหน้าสรรเสริญ เพราะ
 พระราชาซึ่งเป็นผู้แทนพระพรหมอยู่ในโลกนี้ โดยมาก
 มักจะทรงยินดีในการกินแลดื่ม ทั้งทรงรื่นเริงในการ
 ระบายเรอ บุษากามเทพตลอดชีวิต

ในหมู่ข้าราชการของพระวันธีระมีบุรุษคนหนึ่งชื่อ
 คุณคังกร รับราชการในตำแหน่งธรรมาธิการของ
 พระนคร คุณคังกรเป็นคนแปลกเหล่า เพราะเป็นคน
 ฉลาดด้วย ชื่อแลมีดีธรรมด้วย การตัดสินใจยอมทำ
 โดยระมัดระวัง ในเวลาที่กินข้าวเย็นแล้วเสมอกับเมื่อ
 ยังไม่ได้กิน ถ้ามีผู้มาตัดสินใจบน แม้สินบนนั้นจะทำให้
 ความเจริญเกิดในครอบครัวก็ยังไม่รับ ถ้าคนจนมาต้อง
 คดี ก็มักจะได้รับสิ่งซึ่งคนจนไม่ใคร่ได้รับ คือความ
 กรุณา ถ้าคนมั่งมีมาเป็นความก็ไม่จำเป็นจะถูกลงโทษ
 เพราะมั่งมี เพื่อให้ปรากฏว่า ธรรมาธิการแลธรร
 ศาสตร์มิได้นับถือบุคคลผู้ใดเลย เมื่อนั่งบนบัลลังก์ว่า

ความ ก็มิได้ใช้วาจาทารุณดูต่ำลुकความที่กล่าวตอบไม่
ได้ แล่ไม่ถือว่าผู้ใดถูกอาจล่วงเกินในเวลาที่มีใคร
ทำเช่นนั้นไม่

ชนทั้งหลายในกรุงจันทรอุทัย พากันรักและนับถือ
คุณคังกร แต่ความรักแลความนับถือ นั้น . จะได้เป็น
เครื่องป้องกันมิให้โจรกรรมเกิดแทบทุกวันก็หาไม่ได้ จน
ประชาชนในกรุงจันทรอุทัย ไม่รู้จะป้องกันรักษาทรัพย์
ของตนอย่างไร ในที่สุดพวกพ่อค้าซึ่งถูกโจรภัยยิ่งกว่า
คนพวกอื่น พากันไปร้องทุกข์ต่อคุณคังกร กล่าวว่

“ข้าแต่ท่านผู้เป็นเสนาแห่งกฎหมาย พวกเราถูก
พวกโจรกระทำการข่มเหง จนสินทรัพย์ไปเป็นอันมาก
เราจะอยู่ในกรุงนี้ต่อไป ก็ไม่อาจอยู่ได้เสียแล้ว”

คุณคังกรตอบว่า “สิ่งใดเกิดแล้ว สิ่งนั้นย่อม
เกิดแล้ว เราจะแก้สิ่งที่เกิดแล้วให้กลับไม่เกิดนั้นแก้ไข
ไม่ได้ แต่ในภายหน้าเราจะมิให้ท่านต้องรับความเดือดร้อน
อันนี้ จะจัดการแก้ไขมิให้พวกโจรเป็นภัยแก่ท่านอีกได้”

เมื่อใดกล่าวเช่นนั้นแล้ว คุณคังกรก็เรียกเจ้าหน้าที่
ที่อยู่โต้งคืบมาสั่งให้เพิ่มจำนวนกันชน แลให้ช่วยกัน
ระวางรักษาการ ช้างวิธีการให้แยกกันเผ่ารักษายาม
กลางคืน ให้เปิดทะเลเบียนจตขอแลตำแหน่งที่พำนักของ
คนเข้าออกในกรุงนอกกรุงให้จัดหาผู้ชำนาญในการสะกด
รอยเท้าจัดเป็นหมู่เป็นกอง แม้โจรจะสวมเกือกโจร
(ซึ่งมักจะทำด้วยท่อนผ้าแลเศษหนัง มีนิ้วอยู่ข้างขึ้น
หรือม้วนลวดดงอย่างอื่น) ก็อาจสะกดรอยตามไปจน
จับตัวได้ อนึ่งคุณคังกรส่งอนุญาตต่อกองตระเวนว่า
ถ้าพบขโมยกำลังจะทำโจรกรรม ก็ให้ประหารชีวิต
ได้ด้วย ไม่ต้องตั้งปัญหาสักคำเดียว

ตั้งนั้นคนเป็นอันมาก ก็ช่วยกันตระเวนรักษาถนน
ในพระนคร เพื่อบ้องกันโจรผู้ร้ายมิให้กำเริบ แต่โจร
กรรมก็ได้สงบไปเลย ชาวกรุงจันทร์อุทัยยังเสียทรัพย์
เพราะขโมยอยู่เนื่อง ๆ แทบไม่เว้นคืน อยู่มาไม่ช้า
พวกพ่อค้าก็นัดกันไปประชุมเฉพาะหน้าคุณคังกร แล้ว
กล่าวว่า

“ข้าแต่ท่านผู้เป็นอวตารแห่งยุติธรรม ท่านได้
เปลี่ยนเจ้าพนักงานเป็นอันมากแล้ว ท่านได้จ้างคนยาม
เพิ่มชนมากแล้ว แลท่านได้จัดการตระเวนมากขึ้นแล้ว
แต่จำนวนโจรจะลดลงไปก็หาไม่ได้ โจรกรรมยังเกิดอยู่
อย่างเก่านั่นเอง”

คุณคังกรได้ฟังดังนั้น ก็พาพวกพ่อค้าเข้าไปเฝ้า
พระราชาในพระราชวัง แลบอกให้ถวายเรื่องราวบังคม
ทูลแทบฝ่าพระบาทพระมหากษัตริย์ ฝ่ายพระราชาเมื่อ
ได้ทราบดังนั้น ก็ตรัสปลอบโยนพวกพ่อค้าเป็นอันดี
แล้วรับสั่งว่า “พวกเจ้าจงวางใจเถิด คำนวณเราจะ
จัดการอย่างใหม่ แลถ้าเทพเจ้าทรงกรุณาให้การเป็น
ไปดังหมาย พวกเจ้าก็คงจะสนเดอดรอนในครงนี้”
ตรัสดังนั้นแล้วกรับสั่งให้พ่อค้าทั้งหลายทูลลาจากที่เฝ้า

เวตาลกล่าวต่อไปแก่พระวิกรมมาติศย์ว่า พระ-
องค์คงจะได้เคยฟังคำกวีโบราณกล่าวไว้ว่า

๑ ธรรมดาคนเขลาเบาจิตคิดมิชอบ ย่อมเกิดกอบ
 ด้วยความมิรู้บังคับยับยั้งใจ ออกล่นไปตั้งแต่สุดทาง
 ช่างที่เป็นต้น วิ่งตบ้นไปจนสุดหนปลายข้างโน้น ครั้น
 ถึงที่สุดแห่งปลายโพ้นแล้วไซ้ จะแล่นต่อไปก็ไปมิรอด
 เพราะทางเป็นเพียงบอดอยู่ทางนั้น ทั้งใจก็ตื่นแฉะ
 กัดจนเพราะเหน็ดเหนื่อย บัญญา ก็เฉื่อยเพราะล่าช้า
 เพราะแล่นนั่นเอง ปราชญ์ในเพลงท่านจึงไม่สรรเสริญ
 ผู้ที่แล่นเร็วเพลินตั้งแต่ต้นจนปลาย ปราศความหมาย
 ว่าจะทำอันใดในเมื่อสุดทางแล้ว มิวายคลาดแคล้ว
 ความประสงค์มุ่งมาด จะเหาะเหินเดินอากาศก็เหาะ
 ไม่เป็น ดังฤาจะมียากลำบากเคียดเข็ญชร ประหนึ่งว่า
 ต้องพิษครแหลมเล่ม ๕ เข็มทุกขที่อดอนตนทุกข
 เยี่ยใดจะเสด็จหวังดังปรารถนาพอเฮย ฯ

พระวันธิระเป็นพระราชา ซึ่งประชาชนนับถือ
 เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ดำรงธรรมทุกประการแล้ว ยังไม่

พอพระหฤทัย ยิ่งอยากจะทำให้เลิกกว่านั้นไปอีก
ถึงทอดพระองค์ลงประกอบกิจ ซึ่งไม่พึงทรงกระทำเอง
เลย

ในคืนนั้น พระราชาทรงปลอมพระองค์โดยวิธี
ผูกพระพักตร์ด้วยผงสีทำให้พระตมมืดไป บนหนวด
เหนือพระโอษฐ์ตั้งขนไปเกือบถึงพระเนตร แลแสงหนวด
ที่คาง เขาปลายบัดไปทางพระกรรณทั้งสองข้าง ทรงเอา
ขนหางม้าผูกพระนาสิกวิ่งไปข้างหลัง ให้แน่นจนเปลี่ยน
รูปไปเหมือนจุมกคนอื่น เมื่อแต่งพระพักตร์ตั้งนแล้ว
คลุมพระองค์ด้วยเสอผ้าเนื้อหยาบ รัตสะเขวแลขัด
กระบี่ พระกรสอดโล่ห์พร้อมแล้ว ก็เสด็จออกจาก
พระราชวังพระองค์เดียว มิได้ตรัสให้ใครทราบ ทรง
ดำเนินไปตามถนนในพระนคร

คืนวันนั้นมदनิก พระวันธีระทรงเดินไปในพระนคร
อันเงียบจนเกือบชวโมงหนึ่งก็มิได้พบปะใคร ครั้นทรง
เดินเข้าไปในตรอกแห่งหนึ่ง หลังหม้อบ้านซึ่งเป็นที่อยู่
แห่งพ่อค้า ได้ทอดพระเนตรเห็นหมาตัวหนึ่งซึ่งปรากฏ

เหมือนหนึ่งหมาไม่มืตอาศัย   หนานนนอนอยู่ข้างฝา
 เรือนแห่งหนึ่ง พระราชาทรงเดินเข้าไป พอใกล้เข้าไป
 ๔๔   ๔๕   ๔๖   ๔๗   ๔๘   ๔๙
 กมชายคนหนึ่งลุกตกลงชนจากหมด   ชงโดนงเบนนที่
 กำบังอยู่ แล้วถามว่า "นั่นใคร"

พระวันธีระตรัสตอบว่า "ข้าเป็นขโมย เจ้าเป็น
 อะไร"

ชายผู้นั้นตอบว่า "ข้าก็เป็นขโมยเหมือนกัน มา
 เราจึงไปด้วยกันเถิด แต่เจ้าเป็นอะไร เป็นขโมยผู้ดี
 หรือขโมยไพร"

พระราชาตรัสตอบว่า "คนหากินอย่างเดียวกัน
 ต้องตงพิธเอาใจกันสักหน่อยจึงจะต้องตำราโจร เวลา
 พระจันทร์ก็จะขึ้นอยู่แล้ว ถ้าระวังไม่ดีตระลาการได้ตัว
 เราไปชำระ เวลาถูกจับกับเวลาแขวนคอของเราจะไม่
 ห่างกันสักมากนัก"

โจรกล่าวว่า "เจ้าจงสงบดินของเจ้าเสียบ้าง
 เถิด เราจะได้ลงมือทำการด้วยกัน"

ตั้งนั้นพระราชอาแลโจรก็พากันไปตามทาง พบพวก
โจรแอบซุ่มด้อมมองอยู่ตามถนนเป็นอันมาก แต่ด้วย
เหตุที่กำบังดี ผู้ที่ไม่รู้อะไรก็หาพบปะพวกเหล่านั้น
ไม่ โจรบางคนก็ซุ่มเรียงสุรกัน บางพวกก็ทำร้ายชีวิต
เจ้าของทรัพย์ บางพวกก็ทำตัวด้วยนามนแลหาชอบตา
ด้วยเขม่า แล้วท่องมนต์ที่จะทำให้ตาสว่างเห็นได้ไกล
ในเวลามืด บางพวกก็ฝึกวิชาซึ่งได้เรียนรู้นื่องมา
จากเทวดาผู้ถือหอทอง คือ พระกัณฑ์เกยะ (สกันทะ)
ผู้เป็นเจ้าแห่งโจรกรรม แลเป็นผู้ที่ไต่แสดงตำราข้อ
เจ้าวิทยวิทยา แก่ชายผู้หนึ่งชื่อยุคจารย์ เป็นแบบฉบับ
สำหรับสั่งสอนศิษย์สืบมา โจรบางพวกฝึกฝนวิชาซึ่ง
กล่าวในตำราทั้ง ๕ อย่าง สำหรับการหาทางเข้าไปใน
เรือน คือ (๑) เจาะผนังเอาอิฐดินสุกออกทีละแผ่น ๆ
(๒) เจาะผนังตักซึ่งกอดด้วยอิฐดินดิบ เมื่อกำแพงนั้น
อ่อนด้วยความชื้น หรือแห้งเกราะด้วยแสงแดด หรือ

ด้วยใช้น้ำเกลือ (๓) เทแสงสาดนารวมผนังดิน (๔) เจาะ
ฝาไม้ หนึ่ง ลูกแห่งพระสถิตทะเลด้านนั้นเจาะฝาเป็นรูป
ดอกบัว รูปพระอาทิตย์ รูปพระจันทร์ข้างขึ้น รูปทะเล
สาป และรูปหมอนา ตามวิธีที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์ แล
ทาน้ำมันว่านยาเป็นเครื่องกำบังตัวมิให้ใครเห็น แล
บ้องกันอาวุมมิให้ถูกกาย

ครั้นพระราชแลโจรผู้เป็นสหาย กระทำโจร-
กรรมได้ทรัพย์มีราคาเงินเต็มย่ำแล้ว โจรจึงกล่าวแก่
พระราชว่า “นี่แน่ สหาย เราได้ทรัพย์มากแล้ว บัดนี้
เราจะกลับไปพักผ่อนของเรา อันเป็นที่ซึ่งพวกเราคอย
การเลี้ยงเหล้าอยู่แล้ว”

พระราชทรงได้ยินก็ยินดีในพระหฤทัย ทรงตั้ง
จ้านงจะตามไปดูความลับของช่องโจรให้ได้ พระราชา
แลโจรก็พากันไปตามทางที่จะกลับไปช่อง ได้พบรูหนู
รูหนึ่งตามทาง พระราชทรงแสดงความยินดีทั้งในอาภา
อาการ (เพราะการพบรูหนูถือกันว่าเป็นเครื่องส่อโชคดี)

โจรเห็นดงนกกเป็นทีพอใจ แลเชื่อว่าพระราชเป็นโจร
 อีกคนหนึ่งจริง จึงสอนให้ฉิวพระโอรสรู้แลกล่าวคำ
 อาณัติสัญญาตามวิธี โจรในช่องของตน แลทั้งสัญญา
 ว่าจะยอมให้รับส่วนแบ่งแห่งทรัพย์ที่หาได้ในคืนนั้นด้วย

ครั้นไปถึงประตูกรุง โจรก็เคาะติด ๆ กันสองหน
 มีผู้เปิดประตูให้ทันที โจรก็พาสหยาใหม่เดินไปจนใกล้
 จะถึงเขาเตยแห่งหนึ่ง ห่างกำแพงเมืองประมาณ ๒
 โกรศ ครั้นไปถึงป่ามืดก่อนถึงเขา โจรก็ยืนนิ่งอยู่ครู่
 หนึ่ง แล้วเขาน้ำวใส่ปากฉิวติด ๆ กันสองครั้ง ดังก้อง
 ไปในป่าเงียบ คอยอยู่ครู่หนึ่งได้ยินเสียงตอบสัญญา
 เหมือนนกกเค้าแมวร้อง โจรก็ตอบสัญญาอีกครึ่งหนึ่ง
 ด้วยเสียงร้องเหมือนหมาใน ในทันใดนั้น คนถืออาว
 ประมาณ ๖ คนกทลงชนจากทกาบังแลหญาวก เพื่อ
 จะรับสัญญาอีกครึ่งหนึ่ง โจรก็ให้สัญญา แลพระราช

ก็ทำตามที่โจรสอนไว้แล้วพากันผ่านเลยไป คนถืออาวูด
ซึ่งเป็นกองรักษาของโจร ก็กลับหายไปในที่รกนั้นเอง
ฝ่ายพระราชนัน ทรงสังเกตจำสัญญาเหล่านี้ไว้หมด
ทั้งทรงสังเกตทางเดินแลจำที่หมายไว้ทุกประการ แล
เมื่อเข้าป่าแล้วยังได้ทรงถากต้นไม้ให้รูทางไว้อีกชั้นหนึ่ง

ครั้นเดินไปได้ครู่ใหญ่ ๆ ถึงเชิงหน้าผา โจรก็
เดินเข้าไปทำกิริยาเคารพต่อหน้าผานั้น แล้วเดินไปถึง
ที่ว่างแห่งหนึ่งในที่ใกล้ เลิกหญ้าชนแห้งหนึ่งกั้นเห็นผา
บีตปากหลุม โจรแลพระราชาก็ช่วยกันเปิดผานนชน
เห็นแสงสว่างข้างใน แลได้ยินเสียงคนเป็นอันมากพูด
กันอยู่ข้างล่าง

โจรกล่าวแก่พระราชาให้ตามลงไป ในหลุม แล
ก็ถอยามลงไปก่อนตามบันไดไม้ไผ่ พระราชาก็เสด็จ
ตามลงไป ครั้นถึงพนลางเห็นเป็นห้องใหญ่มีคบไฟจุด
ปักอยู่เป็นคันตระหลบไปทั้งนั้น เมื่อลงไปในที่สว่าง

ไต่ดินเข็นน ภายหลังที่เดินไปในบ้ำมคกทำให้พระราชา
 ทรงนึกถึงกรุงบาดาล ซึ่งทรงไต่ยนพระราชมารดา
 กล่าวถึงแต่พระองค์ยังเยาว์พระชนม์ ส่วนบนพนธา
 นนปุตด้วยพรหม ตงแต่อย่างตที่สุด จนอย่างเลวที่สุดปะปน
 กัน มีถูงยามอาวอุแลทรพยทกระทำโจรกรรมมาได้
 แลเครื่องตมเครื่องกนต่าง ๆ วางเรียงรายไป

โจรพาพระราชาเดินผ่านห้องนี้ไปเข้าอกห้องหนึ่ง
 พบโจรเป็นอันมากเตรียมตัวสำหรับความสำราญ แล
 การเลี้ยงในกลางคืน บางคนก็เปลี่ยนเสื้อชงเปอน
 เปราะ เพราะเทยวชอกชอน บางคนกลางเลอดจาก
 มือแลเท้าของตน บางคนก็ทวมชงมากไปด้วยฝุ่น
 บางคนก็ทาตัวด้วยน้ำมันมะพร้าว อันอบแล้วให้หอม
 ล้วนเป็นคนจำพวกหยาบชาทารุณแสนสาหัสทงนน บาง
 คนชำนาญการแทงคนด้วยอาวอุแหลม ซึ่งห้อยอยู่กับ
 เหว บางคนเป็นผู้วางยาพิษฆ่าคนด้วยยา ซึ่งใส่ถูง

เด็กแขวนอยู่ที่แขนซ้าย บางคนก็ชำนาญการอย่างอื่น
ซึ่งมทหมายให้เห็นได้บ้าง พระราชาเสด็จไปในที่ประ
ชุมคนเหล่านั้น ให้คิดยินดีที่ได้ปลอมพระองค์อย่างสนิท
ไม่มีใครในหมู่โจรที่จำพระองค์ได้ แม้ข้าราชการแล
พวกทรมบ้างเป็นผู้ตรวจการรักษามพระนคร ซึ่งที่จริง
เป็นโจรแลมาอยู่ในชุมนุมโจรคั้นนั้น ก็จำพระราชาไม่
ได้ พระราชาได้ทอดพระเนตรเห็นข้าราชการ ผู้เป็น
กองตระเวนบ้องกันโจรกลับเป็นโจรอยู่ในสำนักโจรคั้น
นั้น ถ้าไม่ทรงสงสัยอยู่ก่อนก็ทรงทราบได้ในเวลานั้น
ว่าเหตุใดโจรกรรมจึงไม่สงบไปเลยในพระนคร

ฝ่ายโจรซึ่งเป็นสหาย พาพระราชาเข้าไปในช่อง
โจรคั้นนั้น ปราบจากอาการที่หมู่โจรต้อนรับว่าเป็น
นายช่อง นายโจรบอกให้คนทั้งหลายค้ำบเพื่อนโจรที่
มาใหม่ แล้วไต่ถามแลตอบกันถึงความสำเร็จหรือไม่
สำเร็จของคนทั้งหลายซึ่งออกทำการในคั้นนั้น ไม่ช้าก็

พากันไปในห้องเลี้ยง ต่างคนนั่งลงตามทชของตน กิน
 อาหารต้มสุราแลบริโภคนสิ่งอื่น ๆ ตามสมัครแลสบาย
 ครนเมื่อใดเลี้ยงแลร่นเริ่งกันแล้วสองสามชั่วโมง
 คบไฟที่ตามอยู่นนก็หมดไป แลความม่งวงก็เกิดแก่คน
 พวกนั้น จนถึงคนท่งวงยากที่สุดก็วง ต่างคนก็ต่าง
 เอนตัวลงนอนเกะกะกันไป บ้างก็ห่มผ้าแลเอาผ้าคลุม
 ศรษะหลับ บางคนนั่งพิงโงกหรือเอนไปข้างหนึ่ง มี
 อาการแน่นิ่ง ด้วยพิษฝิ่นแลกัญชาเหมือนหนึ่งไม่รู้สึก
 อะไรเลย

อีกครู่หนึ่งมีหญิงคนหนึ่งเดินเข้ามาในห้อง เป็น
 บ่าวรับใช้ของพวกโจรเหล่านั้น แลพระราชหาได้ทอด
 พระเนตรเห็นหญิงนั้นก่อนเวลาทกล่าววนไม้ ครนเข้า
 มาเห็นพระราช หญิงนั้นจำได้ทกล่าววว่า “นี่เหตุไร
 พระองค์จึงเสด็จเข้ามาอยู่ในหมู่คนทำบาปเช่นนั้น พระ
 องค์จึงรบเสด็จหนีไปเสียโดยเร็วเถิด ถ้าไม่เช่นนั้นคน
 เหล่านี้ตนชนกคงจะประหารชีวิตพระองค์เสียเป็นแน่”

พระราชาก็ตอบว่า “เราไม่รู้จักทาง เจ้าจง
นำเราไปเถิด”

หญิงนั้นก็นำพระราชาก็เสด็จหนี พระองค์
ทรงก้าวหลีกไปในเหล่าคนท่อนกรนเกะกะกันไปรอบ
ข้าง ทรงย่องด้วยพระบาทอันเบาเหมือนดินเสื่อปลา
จนถึงบันไดก็ทรงขึ้นขึ้นไปเปิดฝาหลุม ด้วยกำลังทรงหมด
ทั้งในพระองค์ แล้วเสด็จขึ้นจากปากหลุม แลกระทำที่
สังเกตไว้ แล้วปิดฝาหลุมแลเอาแผ่นหญ้าคลุมเสียตาม
เดิม

ครั้นพระราชาก็เสด็จกลับถึงวัง พอเปิดองค์
ปลอมพระองค์ทรงเครื่องราชาภรณ์ตามเคย เสด็จยังมี
ทันไร พวกพ่อค้าในพระนครก็ประชุมกันเข้าไปเฝ้าฮัก
ครึ่งหนึ่ง พวกพ่อค้าเหล่านั้นกราบทูลว่า ในกลางคืน
มีโจรกรรมใหญ่ ๆ มากร้ายไปกว่าที่เคย แลเล่าเรื่อง
ความเสียหายพิศวาย แล้วทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นมุกตาแห่งยุติธรรม เมื่อ
วานนี้เองพระองค์ทรงปลอม โยนพวกเรา โดยสัญญา

ว่าจะทรงใช้วิธีใหม่บ่งกนเรื่อน แลตเก็บสมบัติของเรา
มิให้โจรเข้ามารบกวนได้ แต่ทจริงเมอคนนเราเสีย
ทรัพย์ไปเพราะโจร ยิ่งกว่าที่ใดเป็นมาแล้วในคืนใด ๆ
เสียอีก”

พระราชารับสั่งว่า ให้พวกพ่อค้าออกจากที่เฝ้า
ไปเถิด ทรงสาบานว่าครน ถ้าทรงทำลายพวกโจรที่
กระทำบาปหยาบช้ำทารุณเหล่านั้นไม่ได้ ก็ละชีวิต
พระองค์เอง

พระราชารัตสัญญาแก่พวกพ่อค้า ดงนนแล้ว
ก็ทรงกำหนดการในพระฤทัย มิได้แพร่พรายให้
ใครรู้ แต่ตรัสสั่งทหารอนุพวกหญิงให้เตรียมตัวไว้สำหรับ
ราชการลับ ครนข้าราชการที่ใดทรงพบในช่องโจรเข้า
มาเฝ้า หรือได้ทอดพระเนตรเห็นในที่ใด ก็ตรัสให้ลอบ
จับเอาตัวไปประหารชีวิตเสียในที่ลับ เพราะเหตุว่าคน
ที่ตายแล้วนั้น ผิดกับเวตาลในชอหน้าเอาอะไรไปเที่ยว
เล่าไม่ได้ ครนเวลากลางคืนพระราชาทรงประมาณว่า

ครั้นเวลาค่ำ นายโจรก็ประชุมตรวจตราพลโจร
ตรวจอนุแลศรแลอาวุธอื่น ๆ แล้วพูดเอาใจแลนำออก
เดินไปจากถ้ำจัดให้พลเข้าล้อมอยู่ริมทาง ตนเองขึ้นชั้น
บนแผ่นผาที่สูงเพื่อจะได้เห็นศัตรูมาแต่ไกล คนอื่น ๆ ก็
ก้มหูลงฟังที่แผ่นดิน เพื่อจะได้รู้ตัวเมื่อมีอริเข้ามาใกล้

ครั้นพระจันทร์ขึ้น พวกโจรที่ล้อมคอยดูอยู่ ก็เห็น
พระราชาทรงนำหน้าทหาร รีบเดินไปโดยมิได้ ระวังระวัง
เพราะพระราชาทรงประมาณว่า พวกโจรกำลังหลับ
เพราะเสียงตุ๊กกันตามเคย แลคงจะทรงจับโจรได้ในถ้ำ
ใต้ดิน เพราะความประมาทของคนพาลพวกนั้น ดังนั้น
พระราชาก็กลับเป็นผู้ประมาทเสียที่แก่โจร เพราะ
เมื่อพระองค์ทรงนำพลไปถึงที่โจรล้อม นายโจรก็ปล่อยให้
ให้เดินถลำเข้าไปจนพอดี จึงให้สัญญาณให้พวกที่ล้อม
อยู่โจนขึ้นจากที่ซ่อนพร้อมกัน เขาดพลพระราชาก็โดย
ทมทนรูกัน ทหารหลวงก็พากันแตกตนกระจัดกระจาย
พากันหนีไม่เป็นกระบวน ฝ่ายพระราชาก็เห็นเสียที่

ก็เสด็จหนีกับเขาด้วย แต่นายโจรวิ่งตามไปร้องว่า
 “โทเหา ท่านผู้มีชาติเป็นนกรบกกหนการรบด้วยหรือ”
 พระราชาทรงได้ยินดังนั้น ก็เสด็จหยุดยืนประจันหน้า
 นายโจร ทั้งสองก็ชกตาบออกต่อสู้กันเป็นสามารภ

พระราชาเป็นผู้ชำนาญเพลงดาบยิ่งนัก แต่นาย
 โจรก็ชำนาญเสมอด้วยพระองค์ ต่างคนเริ่มการต่อสู้
 ด้วยวิธีทคนชำนาญเพลงดาบย่อมกระทำ คือ ก้มตัว
 ลงจนเกือบจะเป็นก้อนกลม ๆ โจนไปเป็นวงรอบ ๆ
 ต่างคนก็จงใจต่อกัน คิวฆมวดแลริมฝีปากทำอาการ
 แสดงความดุหมั่นปฏิบัติ แลทั้งโจนไปโจนมาโดย
 ระยะที่คำนวณว่าจะได้เปรียบชาติก็ กระจัดเข้าไป
 รวกับกับกระจัด กระจัดกลับออกราวกับลิง แล
 เคาะโล้ด้วยดาบเป็นจังหวะเร็ว แลตั้งประหนึ่งเสียง
 กลอง

พระราชาเห็นได้ทรงโจนเข้าไป เอาดาบฟาดชา
 นายโจร พร้อมกับททรงตวาดด้วยสำเนียงอันดัง นาย

โจรโดดขึ้นสูงจากดิน พระแสงดาบก็หวดไปใต้ขาโจร
เปล่า ๆ ไม่เป็นอันตรายแก่โจรเลย

ในทันใดนั้นนายโจรแกว่งดาบเหนือศีรษะสามรอบ
แล้วฟาดลงมารวดเร็วตงหนั่งสายฟ้า หมายถึงว่า
พระราชา พระราชาทรงรับด้วยโล่ห์ อาวุธโจรไม่ถูก
ต้องพระองค์ แต่ถึงกระนั้นกษัตริย์เสวยไปด้วยกำลังโจร

พระราชาแลโจรต่อสู้ชกกันและกัน ต่างก็รุกแ
รับ ต่างก็โจมตีฟันและบดจนเห็นอ้อยอ่อนแก่แขนขา
ไปทั้งสองฝ่าย ฝีมืออาวุธแลกำลังกายแลความกล้าก็
เสมอกัน ไม่ได้เปรียบเสียเปรียบกันอยู่ช้านาน จน
นายโจรเหยียบหินซึ่งกลิ้งได้พลาดล้มลง พระราชาก็
ทรงโจนเข้าจับนายโจรมัดมือไขว้หลัง ทรงผลักไล่ให้
โจรเดินเข้าสู่พระนคร โดยที่ใช้ปลายพระแสงดาบเป็น
เครื่องบังคับ ส่วนพลโจรนั้น ครั้นนายล้มลงก็พากัน
วิ่งหนีไปสิ้น

ครั้นรุ่งเช้าพระราชาสั่งไปทอดพระเนตรนายโจร
ที่คุมขังไว้ รับสั่งให้คุมตัวออกมาอาบนำชำระกายหมด

แล้วให้แต่งเสื่อผ้าอย่างดี แล้วให้ชนนงบนหลังอุฐุมผู้
 จูงไปตระเวนรอบพระนคร มีผู้บ่าวร้องนำหน้าไปดังนี้

“ชนทั้งหลายจงฟังพระราชโองการซึ่งโปรดให้เรา
 มาบ่าวร้อง คน ๆ นี้อคือโจรซึ่งลอบลักปล้นสดมภ์ชาว
 กรุงจันทบุรีให้ชนทั้งหลายชวนกันมาประชุมเย็นวัน
 นี้ในทว้างหน้าประตูนครด้านทะเล เพื่อจะได้รู้โทษแห่ง
 การประกอบกรรมเป็นบาป แลดูตัวอย่างซึ่งจะทำให้คน
 ทั้งหลายระวังตัวกลัวผิด”

พระราชชาติตรัสสั่ง แล้วให้ประหารชีวิตโจรด้วย
 วิธเฆตด้วยขันทตะปุมือแลเท้าให้กางอยู่หงส์ แลตัวตรง
 สี่โตโจรอยากกนให้บ่อนให้กิน เพื่อชีวิตจะได้ยาวแล
 ทนทุกข์อยู่ได้นาน เมื่อใกล้จะตายให้หลอมทองคำเทลง
 ไปในคอ จนกว่าทองคำจะฉ่นแลแตกออกมาตามคอ
 แลภาคอื่น ๆ ในตัวโจร

ครั้นเวลาเย็น ผู้คุมก็พาตัวโจรจะไปประหาร
 ชีวิตโดยวิธที่กล่าวมานั้น เผอิญกระบวนแห่นักโทษผ่าน

ไปทางเรือนแห่งเศรษฐีผู้หนึ่ง ซึ่งมีทรัพย์มากล้นพัน
 ประมาณ เศรษฐีผู้นั้นมีลูกสาวเป็นทรภีชื่อนางโคกน
 นางเป็นผู้อยู่ในวัยเยาว์คอดอกไม้ ประกอบด้วยความ
 งามทุกประการ แลงามชนทุกเวลาทุกขณะ นางน
 บิดาได้สงวนไว้มิให้ชายเห็น จะออกนอกกำแพงสวน
 ก็ไม่ได้ เพราะนางนมซึ่งเป็นผู้ที่ชาวบ้านใกล้เคียงพา
 กันนับถือว่า เป็นผู้ฉลาดรู้การลวงหน้านั้น ได้ทำนาย
 ไว้ในขณะที่นางนมจะตายว่า นางโคกนนั้นจะเป็นนาง
 งามซึ่งคนชมทั่วพระนคร จะไม่ได้มีสามีโดยวิวาหะ
 แต่จะเป็นแม่หม้ายดี (คือแม่หม้ายซึ่งฆ่าตัวตายใน
 กองเพลิงเผาศพแล้ว) ตั้งแต่นั้นมาเศรษฐีผู้บิดากระวัง
 รักษาบุตรเหมือนหนึ่งเก็บมุกตาไว้ในหีบ แลกำหนด
 ทางแห่งชีวิตของลูกสาวไว้ โดยหวังว่าจะให้เป็นไป
 ตลอดอายุ คือไม่ให้เกี่ยวข้องกับชายเป็นอันขาด
 แต่การกำหนดทางแห่งชีวิต ลวงหน้าชานานเช่นนั้น
 ปราชญ์ผู้เป็นกวีโบราณ กล่าวกลอนไว้เป็นเครื่องจูง
 บัญญาว่า

๑ อันวัดชีวิตเดินผิดง่าย

แม่นัดหมายฮาจ-
ถลำน้าดูเกิน

ใครกำหนดล่องหน้าช้าเหลือเกิน

ถึงคราวเดินฮาจผิด
ที่คิดไว้

บัญญัติเราแคคืบสืบไม่ออก

เหลือจะบอก ลวง-
หน้าช้า ๆ ได้

อันวัดชีวิตคิดอย่างไร

จักแจ้งใจข้างหน้า-
อนาคต ฯ

คำกลอนทมิเป็นคติเช่นนี้ เศรษฐีผู้เป็นบิดานาง

โตนั้นก็จะไม่เคยรู้ มิฉะนั้นก็ผู้กล่าวกลอนนั้นกล่าวที่
หลัง หรือกล่าวเพื่อประโยชน์แก่ตัวก็เอง มิได้เกี่ยว

แก่ผู้อื่นนอกจากผู้ที่ได้ฟังกลอน โดยเฉพาะก็เป็นได้

ความจริงจะอย่างไรก็ตาม แต่เศรษฐีบิดาได้กำหนด

การไว้จะให้เป็นที่ไปตลอดชีวิตลูกสาว แลตัวเศรษฐีเอง

ก็กล่าวให้คนทั้งหลายทราบแน่นอนว่า ถ้าบุตรสนชีวิต

บิดาจะมีชีวิตอยู่ต่อไปไม่ได้เป็นอันขาด ความคิดอนัน
 มั่นในใจเศรษฐีจึงได้กำหนดตำแหน่ง แลวิธีฆ่าตัวตาย
 ไว้เสร็จ

แต่ครั้นคือผลแห่งกรรมปางก่อน อาจตามชนไปถูก
 แร้งซึ่งร่อนอยู่เหนือเมฆ อาจตามลงไปถูกตัวหนอนซึ่ง
 ชอนอยู่ในดิน แลอาจแทรกน้ำลงไปถูกปลาในท้อง
 มหาสมุทร ฉนั้นใดเล่ามนุษย์จะหนีพ้นได้ ในเย็นวันที่
 จะประหารชีวิตนักโทษนั้น เผอิญเกิดไฟไหม้ชนในบ้าน
 เศรษฐี ภาคที่เข้านั่งอยู่แห่งหนึ่ง หึ่งทั้งหลายรวมทั้ง
 นางโศภนิต้องหนีออกจากห้องที่อยู่ภาคในบ้าน มาพัก
 อยู่ที่ห้องริมถนน แลในถนนมีคนแน่นไปทั้งนั้น เสียง
 คนแจกรรพุดกันไปตามทางในพระนคร มีคำกล่าวบอก
 กันว่า โนนแน่โจร ซึ่งได้ลอบลักปล้นสดมภ์คนทั้งหลาย
 ในพระนคร โจรจงสะทกสะท้านลาญใจเกิด พระราชา
 มีรับสั่งจะให้ประหารชีวิตอยู่แล้ว

ในเชิงมีรูปงามก็ดี มีทรงโอ้อ่าก็ดี ในกำลังแล
 ความกล้าก็ดี จะหาใครในกรุงจันทร์อุทัยยิ่งนายโจรไป
 นั้นหาไม่ได้ เมื่อนายโจรได้แต่งกายด้วยเครื่องแต่งต-
 งามดังนั้น แม้กระบวนแห่เป็นเครื่องอุจาดก็จริง แต่
 นายโจรยังมีทรวงทรวงอาการ ประหนึ่งพระราชบุตรชุธู
 ไปด้วยท่าทางงดงาม ผิวหน้ามิได้เสีย แลด้วยความ
 ไว้ตัว จะได้ยินคำเยาะเย้ยของประชาราษฎร์ก็แทบไม่
 ได้ยิน แม้ชาวพระนครทั้งหมดจะพากันแตกตื่นกระสับ
 กระส่าย แลคลั่งเพราะจับโจรได้จะประหารชีวิต นาย
 โจรก็มีภริยาเพิกเฉย มิได้พลอยกระสับกระส่ายไปด้วย
 แต่ครั้นเมื่อได้ยินคนกล่าวให้สะทกสะท้าน ริมฝีปากโจร
 ก็ขยับ ตามีแสงเหมือนแสงไฟด้วยความโกรธ หว่างคิ้ว
 ก็มุ่น

ขณะนั้นนางโคกนีน้องกรวดชนทหน้าต่างที่แอบดูอยู่
 นายโจรผ่านหน้าต่างไปหน้าเสมอกับหน้านาง แลอยู่ห่าง

กับแกม่อนชืดไม่กคบ นางได้เห็นลักษณะงามของนาย
โจร แลในขณะที่นายโจรแสดงเค้าหน้าโกรธนั้น นาง
รู้สึกสะดุ้งเหมือนหนงรู้สึกถูกสายฟ้า ในทันใดนั้นนาง
โศกนิกวิ่งไปหาบิดา บอกว่า “บิดาจงรีบไปโดยเร็ว
แลขอโทษให้พระราชาปล่อยโจรนั้นเถิด”

เศรษฐีบิดาตกใจเพราะคำที่บุตรกล่าว ตอบว่า
“โจรคนนั้นได้เป็นหัวหน้าทำการชโมยทุกประเภททั่ว
พระนคร แลบัดนี้ทหารศรของพระราชาชำระจับตัวมา
ได้ก็โปรดให้ลงอาญาตามควรแก่โทษ พ่อเป็นอะไรจะ
เข้าไปทูลขอให้ทรงปล่อยโจรนี้ได้”

นางโศกนี่แสดงอาการทุกข์ ซึ่งดูประหนึ่งจะทำ
ให้คลั่งไคล้ ตอบบิดาว่า “ถ้าบิดาจะทูลขอโทษให้
พระราชาปล่อยโจรนั้นได้ด้วยยอมถวายสมบัติทั้งหลาย
ของเรา บิดาจงสละทรัพย์ทั้งหมดถวายเสียเถิด ถ้า

ข้าพเจ้าไม่ได้นายโจรนั้นมา ข้าพเจ้าจำต้องสละชีวิต
 นางกล่าวแก่บิดาฉะฉนั้นแล้ว ก็ชักผ้าคลุมศีรษะ
 ร้องให้ขึ้นไปทางตวราวกับหัวใจจะตกลงไปกับที่ ฝ่าย
 เศรษฐีผู้บิดาเมื่อได้เห็นลูกสาวมีอาการดังนั้น แล้วรู้ใจว่า
 ถ้าไม่สมประสงค์ นางก็จะสละชีวิตลงไปจริงดังกล่าว
 แลทรงทราบว่าตัวเศรษฐีเอง เมื่อสิ้นบุตรแล้วก็จะทน
 รักษาชีวิตต่อไปไม่ได้ เพราะเหตุความ โศกเดือดร้อน
 ด้วยประการฉะฉนั้น เศรษฐีจึงรีบเข้าไปเฝ้าพระราชาทูล
 ด้วยคำเนียงอันสั้นเพราะเกรงว่า

“ข้าแต่พระราชามุขประเสริฐ ข้าพเจ้าชอกช้ำ
 ทรพย์เป็นเงินตราสี่แสน แลขอประทานโทษนายโจรให้
 หลุดพ้นพระราชอาญาเสียเถิด”

พระราชาก็แปลกพระหฤทัยทรงคิดว่าคนบ้าหลุด
 เข้าไปในพระราชวัง ทรงตริตรองว่าจะลงพระราช
 อาญานายประตุ ด้วยวิธีตัดศีรษะเสียบ หรือผ่าอก

หรือจะทำอย่างไรหนะดี ยังไม่ทันตกลงในพระราช-
 ทฤษฎี แต่ครั้นทรงสังเกตเห็นอาการต่อไปก็ไม่ทรงเห็น
 ได้ว่า เศรษฐีเป็นบ้า ครั้นทูลวิงวอนอีก ก็รับสั่งตอบว่า

“โจรคนนั้น ได้ทำการปล้นสดมภ์ของเบ้าฉกชิง
 ชิงราวทุกประเภทโจรกรรม แลได้ทำท้าวพระนคร ผู้มี
 ทรัพย์ได้รับทุกข์เพราะโจรนี้ทว่าหน้า อนึ่งโจรนี้ได้ทำ
 ร้ายทหารของเราจนย่อยยับ การที่จะขอให้ปล่อยไปให้
 พันโทษนั้น ปล่อยมิได้เป็นอันขาด”

เศรษฐีได้ฟังรับสั่งดังนั้น ควรจะเห็นได้แล้วว่า
 จะทูลขอต่อไปก็ไม่เป็นประโยชน์ แต่ยังไม่หยศรำพรรณ
 วิงวอนด้วยนาคา ด้วยทรัพย์สินบล ด้วยเรื่องลูกสาว
 จะสละชีวิต แลด้วยขอทตัวเองจะต้องตายไปตามกัน
 แต่ก็ไม่มีประโยชน์ทั้งนั้น ครั้นเห็นได้แน่ว่าถึงจะอย่างไร
 ไรๆ พระราชาก็ไม่โปรด เศรษฐีจึงออกจากที่เฝ้า
 ำให้ไปสู่วีรอนของตน เล่าความให้บุตรฟังว่า

“ลูกเอ๋ย พ่อได้พยายามทุกลู่ทุกทางแล้ว พระ-
 ราชาก็ไม่โปรดตามที่เราประสงค์ มาเราจึงไปตายด้วย
 กันเถิด”

ฝ่ายเจ้าพนักงานผู้คุมเมื่อได้พานายโจรตระเวน
 รอบกรุงแล้ว ก็พาไปนอกประตูพระนคร แล้วจัดการ
 ลงโทษตามพระราชกำหนด นายโจรทนเจ็บปวดด้วย
 ความมั่นคงในใจปราศจากอาการแสดงทุกข์ แต่เมื่อมี
 ผู้เล่าให้ฟังถึงนางโคกนี้ นายโจรอดใจไว้ไม่ได้ก็ร้องให้
 ขนด้วยเสียงอันดัง แสดงความเศร้าสังสารปานประ-
 ทนงหัวใจจะแตกออกไป อีกครู่หนึ่งหยุดร้องให้กลับ
 หัวเราะด้วยสำเนียงอันดัง ประหนึ่งอยู่ในทรวงเวียงด้วย
 การเลียงคนทงหลายที่ประชุมการประหารชีวิตอยู่นั้น
 พากันแปลกใจที่นายโจรหัวเราะเหมือนหนึ่งเห็นอะไรสนุก
 แลเมื่อหัวเราะในเวลาทีเหล็กแหลมกำลังแทงเข้าไปใน
 เนื้อจนคนดูพากันเสียวไส้เช่นนั้น ใครเลยจะเห็นเหตุ
 ทศวรรนรมย์

ฝ่ายนางโคภนีผู้ ได้มีคู่แล้วโดยใจนึก ครั้นนาย
 โจรผู้สามมี โดยวิวาหะอันมิได้กระทำนั้น สิ้นชีวิตไปแล้ว
 นางก็กล่าวแก่ตัวเองตามคติโบราณ ซึ่งกวีแต่งไว้ดังนี้

- ๑๒ ผมนคนในกาย มีประมาณหมายประมวลเป็น
 สามสิบห้าล้านเส้น อาจจะนับถว้นจำนวนมี
- ๑๓ หญิงใดได้เผาตัว เมื่อ ณ เเผาผัวจะได้ดี
 สามสิบห้าล้านปี นับหน้าซึ่งจะส่งฟ้า
- ๑๔ ฉนั้นใดคนคลั่งงู ดึงประจากรุกขมา
 ฉนั้นนางเหนียวสา มีมิให้ตกนรกแรง
- ๑๕ แม้นเขาเนาชุมทุกซ์ เพลิงกร้อนรูกแลลูกแดง
 ถูกมัดรัดรั้งแทง พิษจะเปรียบแหลนกล้าแสนอัน
- ๑๖ เดือดร้อนเหลือมืออนพัก โทษะหนักนักสำนักทนต์
 เหตุหยาบบาบในบรพพ์ ทุกชะเหลือร้อนก้ออนเพลิง
- ๑๗ ผัวเป็นเช่นนี้ไซ้ อาจจะคืนได้เพราะคุณเมีย
 เผาตัวเพลิงผัวเสีย ตายจะเป็นบุญชะง่อนผัว

๑ หน้าที่แห่งหญิงหม้าย กาลละผิวตายก็เผาตัว
ในจิตไปคิดกลัว ธรรมะจารีบ่มเยง

๑ ตราบใดหญิงยังชลาด ใจบ่อาจคำนึงเกรง
กริ่งกลัวเผาตัวเอง พร้อมกะศพลัวเพราะมัวมันท์

๑ ตราบนั้นแม่น้เกิดใหม่ คงจะไม่ใช้มนุษย์ชน
จักมสตนตน ย่อมจะต่ำต้อยมีน้อยเลย ๆ

นางโคภินีกกล่าวแก่ตัวเองดังนี้แล้ว ก็กำหนดใจ
จะเผาตนในกองเพลิงเผาศพสามีผู้มีใช้ผิว เพื่อให้
นายโจรได้ความสุขในโลกหน้า นางกำหนดใจดังนั้น
แล้ว ก็แสดงความกล้าด้วยวิธีเผาจนวอดด้วยคบเพลิงจน
นั้นใหม่เป็นถ่านไปกับที่ แล้วนางก็ลงล้างกายชำระ
มลทินในแม่น้ำ

การเตรียมทำพิธีเผาตัวนั้น นางจัดใหม่ผู้ชด
หลุม ๆ หนึ่ง แล้วเขาก็ยังไม่สดเรียงเป็นตาราง บน
ตารางวางพื้นและเชือกเพลิง คือ ปอ ชัน แลชี เป็นต้น

เมื่อจัดตารางเผาศพแล้ว ก็เอาศพนายโจรมาชโลมนำ
 มันให้สะอาด แต่งเครื่องเสื้อผ้าใหม่เอาวางบนกองเชื้อ
 เพลิง นางโศกนีกกล่าวถึงวงอนเทพเจ้า ขอให้นางกับ
 สามีได้อยู่เป็นสุขด้วยกันในสวรรค์ มีนางระบำเป็นผู้
 ปฏิบัติด้วยดี โดยจำนวนปีเท่ากับรัชกาลแห่งพระอินทร์
 ๑๕ องค์ หรือเท่ากับจำนวนผมในเคียวแห่งนาง ครน
 เสร็จจึงวงอนแล้วนางก็ให้เครื่องประดับกาย แลข้าว
 ปลากระยาหารแจกจ่ายในหมู่มิตร แล้วเอาต๋ายพัน
 ขอมือทั้งสองข้างเอาหวีใหม่ปักในผม แลทาหน้าผาก
 ด้วยแป้งสี แล้วเอาข้าวสารแลเบญจกัทปลายผ้านั้น
 เป็นเครื่องปกคลุมกาย ครนเสร็จแล้วนางเดินประทักษิ
 ณศพเจ็ดรอบ แลยื่นข้าวสารแลเบญจกัทให้แก่ผู้ทายนอยู่
 ในที่ใกล้ในเวลาประทักษิณนั้น ครนเสร็จประทักษิณ
 แล้ว นางก็ขนนงบนกองพันทพร้อมด้วยเชื้อไฟ เอา
 ศีรษะแห่งนายโจรวางหนุนตักนางแล้วตั้งให้จุดไฟขน

คนที่อยู่ใกล้ ๆ ก็ช่วยกันจุดไฟขึ้นหลายแห่ง แลวกด
กลองแลเป่าสังข์เสียงสนั่นไป มีผู้เอาฟางโยนเติมเข้า
ไปในกองเพลิงทั้งเทศน์แลน้ำมันเนยลงไป ในกองไฟอีก
เป็นอันมาก แต่ความตายของนางโคภินั้นเป็นสท-
มรณะย่อมจะตายเป็นสุขเสมอ แลเมื่อได้จุดไฟขึ้นแล้ว
ผู้ใดจะได้เห็นกายนางเขยอนก็ไม่เห็น แท้จริงดูเหมือน
จะตายไปก่อนที่เปลวไฟจะถึงตัว

ฝ่ายเศรษฐีผู้เป็นบิดานั้น เมื่อบุตรถึงแก่ความ
ตายแล้ว ก็จัดให้ช่างเหล็กทำเหล็กคมขนอนหนึ่งรูป
เหมือนพระจันทร์ครึ่งซีก คมเหมือนมดโกนแลพอดกับ
คตของตน ปลายสองข้างมีโซ่ร้อยยาวพอเท้ายันได้
ตัวเศรษฐีนั่งลงหลับตา แล้วให้มูเฮาตินจากแม่น้ำ
ไวตรณีน มาถูตัวให้บริสุทธิ์แล้วร่ายมนต์อันควรแก่พิธีแล้ว
ก็เอาเท้ายันปลายโซ่ห้อยคอ กระแทกไปด้วยกำลังแรง
รศชะกษาดตกกลงอยู่กับพื้น

เวตาลเล่ามาจนถึงเพียงนี้ หยตนั่งอยู่ครู่หนึ่ง

มีอาการเหมือนดังตรึงตรองถึงความสุข ชึ่งใครจะ
ยอมจะไ้รับ เพราะการสละชีวิตตนโดยประการชึ่ง
เล้ามาน

ทรงนพระธรรมอวัชพระราชบุตร ทูลถามพระ-
ราชาว่า นายโจรหัวเราะด้วยเหตุใด

พระราชานำไม่ทันคิด ทรงตอบพระราชบุตรว่า
“หัวเราะหญิงสาวที่บาเหลือเกินนั้นแหละ”

เวตาลกล่าวว่่า ข้าพเจ้าขอบพระคุณพระองค์ที่
ทรงปล่อยข้าพเจ้าจากข่าม อันเป็นที่ไม่มีสุขนอกครัง-
หนึ่ง แต่ความเข้าใจของพระองค์ว่านายโจรหัวเราะ
เยาะนางโคภินั้นผิดเสียอีกแล้ว ถ้าข้าพเจ้าไม่ทูล
อธิบายเสียก่อนจึงกลับคืนไปยังต้นอโคก พระราชบุตร
ก็จะทรงเข้าใจผิดว่าเหตุใดนายโจรผู้กล้าจึงร้องไห้ แล
เหตุใดจึงหัวเราะ ในขณะที่บุคคลไม่ฟังหัวเราะเลยเป็น
อันขาด เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจะทูลขแจ้งเสียก่อนจึง
จะทูลลาไป

เหตุที่นายโจรร้องไห้นั้น เพราะไม่เห็นทางอันใดที่

จะสนองคุณนาง ในข้อนางเต็มใจสละสิ่งซึ่งพึงสงวน
 ทงหลายเพื่อจะช่วยชีวิตนายโจร แลการต้นความคิด
 เข่นนี้เป็นเหตุให้เศร้าโศก

แล้วนายโจรกลับคิดเห็นแปลกที่สุดที่นางมาเริ่ม
 รักในเวลาชีวิตของนายโจรจนจะสิ้นอยู่แล้ว อนึ่ง
 เทพดาอำนาจการบางอย่างในทางที่แปลกเหลือมนุษย์
 จะเข้าใจได้เป็นต้น อำนาจทรัพย์มากมายแก่คนตระหนี่
 ซึ่งไม่รู้จักใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ได้ หรืออำนาจ
 บัญญาแก่คนมีสันดานชั่ว ซึ่งเมื่อมีปัญญาแล้วก็ใช้ใน
 ทางที่ผิด หรืออำนาจเมียงามให้แก่คนโง่ซึ่งไม่รู้จัก
 ปกบักรักษาได้ หรืออำนาจฝนในที่ซึ่งแดดด้วยหิน คือ
 เขาเป็นต้น อันไม่เป็นทำเลซึ่งพืชพรรณจะงอกได้เลย
 นายโจรคิดถึงความแปลก ๆ เช่นนี้ จึงหัวเราะในเวลา
 ที่ไม่น่าจะหัวเราะ

พระองค์ได้ทรงตอบปัญหาเนื่องในเรื่องที่ข้าพเจ้า
 เล่าถวายไปแล้ว แม้ทรงตอบอย่างเขลา ๆ ก็เป็นเหตุให้

ข้าพเจ้าจะได้กลับไปยังต้นอโคกตามคำสั่งญาติผู้ใหญ่
 ตอกัน แต่ก่อนที่ข้าพเจ้าจะไปนั้น ข้าพเจ้าขอกล่าวว่
 มนุษย์อาจหัวเราะแสร้งให้ อาจร้องไห้แลหัวเราะ
 ได้ด้วยเหตุทุกอย่างในโลก ตั้งแต่ความตายแห่งเพื่อน
 บ้านซึ่งมักจะไม่ใช่เกี่ยวกับตัวเลย จนถึงความตาย
 ของตนเอง ซึ่งเกี่ยวกับตัวเป็นอันมาก ส่วนข้าพเจ้านั้น
 มีธรรมดาเป็นผู้หัวเราะเห็นขันทุกอย่างทุกเวลา เพราะ
 การหัวเราะย่อมช่วยให้มันสมองมีอาการฉับไว ช่วยให้
 ปอดมีกำลังขึ้น ช่วยให้เค้าน้ำดงามทวชน แล....
 ทูลลาท

ครั้งนพระราชาทรงรู้แล้วว่าเวตาลจะหนี จึงทรง
 ปลดข่ามจากพระองค์สาเอาลงไว้ใต้พระกร ทรงหนีไปได้
 แน่นแต่ก็ไม่มีประโยชน์อะไร เวตาลหลุดจากข่ามโดย
 ง่ายตามเคย แลลอยหัวเราะก้องฟ้ากลับไปยังต้นอโคก
 ตามเดิม

นิทานเวตาล

เรื่องที่ ๖

ครั้นพระวิกรมมัททัยเสด็จกลับถึงต้นอโศก
ทรงขึ้นขึ้นไปปลดเวตาลลงมามัดลงยามตามเคย
แลทรงพาพระราชบุตรออกเดินไปหน่อยหนึ่ง
เวตาลก็เล่าเรื่องทีกล่าวว่า เป็นเรื่องจริงอีกเรื่องหนึ่ง
ดังนี้

เหนือฝั่งอ้นงามแห่งแม่น้ำมุนา มีกรุงชื่อ
ธรรมสถล ในกรุงธรรมสถลมีพราหมณ์คนหนึ่ง
ชื่อเกศวะ พราหมณ์เกศวะเป็นคนมีบุญปกคิเป็น
ผู้ทำตบะแลบูชาขัยัญ ณ ฝั่งแม่น้ำ เทวรูปที่ใช้

บุชากบตนเองด้วยดินเหนียว หาเทียวขอจากผู้ทำชายไม่
 พรหมณผู้เป็นผู้มีความรู้เมืออายุมาก เมื่อยังเด็กเป็น
 ผู้ไม่มีเพียรในทางเล่าเรียน ใช้เวลาเมือยังเป็นหนุ่มใน
 การบุชากามเทพแดนางรตี มีใครต่างความมัวเมาใน
 กาม เป็นเหตุให้บิดามารดามีเรื่องร้อนใจบ่อย ๆ

วันหนึ่ง เกศวะกระทำผิดให้เป็นเครื่องชู้เคือง
 ใจบิดามารดาเป็นข้อใหญ่ บิดามารดาจึงตีเตือน
 กล่าวแสดงโทษแห่งความประพฤติของบุตรอย่างรุนแรง
 เกศวะแค้นใจก็หลบหนีออกจากหมู่บ้านของตน ไปจน
 เข้าละแวกอื่นพบต้นไม้ใหญ่กชนไปซ่อนตัวอยู่บนต้นไม้
 ใหญ่ แลได้ต้นไม้นี้มีเทวรูปปฏิญาณคือรูปพระอิศวร
 ๕ พกตร คนทั้งหลายในละแวกนั้นนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์
 ยิ่งนัก เทวรูปนั้นมผู้เฝ้าระวังรักษาเพื่อการหากินของ
 เขา แต่เวลานั้นเฝ้าอยู่ผู้เฝ้าไม่อยู่ เกศวะอยู่บนต้นไม้

หลังมีบุตรชื่อนมฤมาลดี เป็นหญิงงามนัก มีคำถามว่า
 เทวดาได้ส่งโตมาจากไหน จึงปั้นหน้าคนได้งามถึงเท่า
 นั้น ได้แบ่งเอาภาคอันงามที่สุดในพระจันทร์มาหรือ
 จึงทำให้มรอยแหวงซึ่งคนอาจเห็นได้ในดวงเดือน นาง
 มฤมาลดีมีตาเหมือนนโนโลตบลซึ่งบานเต็มที่ มีแขน
 เหมือนก้านบัว มีผมยาวห้อยเหมือนความมืดแห่งกลาง
 คืน

ครั้นนางงามผู้นั้นมีอายุสมควรวิวาหะ มารดาบิดา
 แลพี่ชายก็ช่วยกันเป็นทุกข์ด้วยการหาคู่ เพราะปราชญ์
 ย่อมกล่าวว่า

“ลูกหญิงซึ่งมีอายุควรจะมีคู่ไม่มีคู่ ย่อมเป็นเช่น
 ก้อนอุบาทว์หอยอยู่เหนือหลังคาเรือน”

แล “พระราชา ๑ หญิง ๑ ไม่เลอย ๑ ย่อมรัก
 ที่จะดูแลสิ่งที่อยู่ใกล้”

แล “ใครบ้างไม่เคยได้ทุกข์เพราะหญิง เหตุว่า
 หญิงนั้น ผู้ใดจะบังคับให้อยู่ในถ้อยคำ ก็บังคับไม่ได้
 แม้จะบังคับด้วยใจที่ชอบใจ หรือบังคับด้วยความ
 กรุณา หรือบังคับด้วยนิติธรรม หรือบังคับด้วยการ
 ลงโทษ ก็บังคับไม่ได้ทั้งนั้น เพราะหญิงไม่รู้จักผิด
 แลชอบ”

วันหนึ่งพราหมณ์เฑศวรไปจากบ้าน เพื่อช่วย
 การแต่งงาน บุตรของพราหมณ์ไปบ้านอุปัชฌาย์เพื่อ
 การศึกษา แลในระหว่างที่บิดาเฑศวรไม่อยู่บ้านนั้น
 มีชายคนหนึ่งมาที่บ้านของพราหมณ์ นางพราหมณ์
 ภริยาเฑศวรเข้าใจว่าชายคนนั้นจะเป็นคนมีคุณดี เพราะ
 เหตุมีรูปงาม จึงบอกยกลูกสาวให้ ฝ่ายพราหมณ์
 เฑศวรนั้นไปพบพราหมณ์หนุ่มคนหนึ่งเป็นที่ชอบใจ ก็
 บอกยกลูกสาวให้ แลส่วนบุตรชายนั้นไปพบชายเพื่อน-

เรียนคนหนึ่งที่บ้านอุบลชัย ก็ยกน้องสาวให้เหมือนกัน
 ตอนนั้นมาบิดาแลบุตรก็พาชายหนุ่มคนละคนมายัง
 บ้านตน ครั้นถึงบ้านพบชายหนุ่มอีกคนหนึ่ง ที่นาง
 พรหมณียกลูกสาวให้ ชายหนุ่มทั้ง ๓ คนนั้นเสมอกัน
 ในวิชา ในคุณดี ในรูป แลในอายุ จึงเกิดปัญหายุ่งยาก
 ขึ้นในทันที ชายทั้งสามต่างคนร้องทุกข์ คนหนึ่งว่า
 มาถึงเรือนก่อน คนหนึ่งว่าบิดานางเป็นผู้ยกให้แลบิดา
 ย่อมเป็นใหญ่ในครอบครัว อีกคนหนึ่งร้องทุกข์ว่า
 ภาระไรไม่มีใครทำได้ ปราภฏแต่ว่าตัวเป็นคนที่ดีควรได้
 นางเท่านั้น คนทั้งสามร้องขอความเป็นธรรม แลความ
 เป็นธรรมตามความเห็นของชายหนุ่มคนหนึ่ง ๆ ก็คือให้
 นางแก้ตัว จึงเป็นอันกล่าวไว้ว่าธรรมะในเวลานั้นแยก
 ได้เป็นสามแพ่ง เพราะชายหนุ่มสามคน

ฝ่ายพรหมณีเกิดจะผู้บิดาครั้นเกิดเหตุเช่นนั้น ก็
 ว่าฟังว่า "เจ้าสาวคนเดียวเจ้าหนุ่มสามคนเช่นนั้นจะทำ

อย่างไรหนอ จะยกให้คนไหน จะไม่ยกให้สองคน ๆ
 ไหนจึงจะถูกต้องตามธรรมเนียม เราผู้บิดามารดาแลพี่
 ชายก็ให้คำตกลงแก่เขาทั้งสามแล้วคนละคน เหตุประ-
 หลาดเผอิญเป็นไปเช่นนั้น จะทำอย่างไรดี”

พราหมณ์เกศวะธำรงอยู่ช้านาน ไม่ตกลงในใจ
 ว่ากระไร หารอกับภริยาแลบุตรก็ไม่ได้ประโยชน์
 เพราะคนทั้ง ๒ ก็ไม่รู้จะว่ากระไรเหมือนกัน ส่วนชาย
 หนุ่มทั้ง ๓ คนนั้น เมื่อบิดานางยังไม่ตัดสินใจว่ากระไรก็
 พากันนั่งดูเดือนเพ็ญ คือหน้าแห่งนางจนไม่กระพริบ
 ตา ดูประหนึ่งจะประพฤติตัวเป็นจโกระ คือนกซึ่งกล่าว
 กันว่ากินแสงจันทร์เป็นอาหาร

พราหมณ์เกศวะตรีกตรองอยู่ช้านาน นึกว่าเห็น
 ช่องที่พอจะแก้ปัญหาก็ จึงกล่าวแก่ชายทั้งสามว่า จะ
 ต้องตัดสินใจด้วยวิธีให้สาแดงความรู้ประชันกัน ใครยก
 เสาภษิตซึ่งกุมมเกียรติแต่ไว้แต่โบราณมากล่าวให้

กว่าคนอื่น คนนั้นจะได้รับรางวัลคือลูกสาวพราหมณ์
 ชายหนุ่มคนที่ ๑ ได้ยินดังนั้นก็กล่าวภษิตของ
 กวีโบราณ โดยที่ไม่ต้องตรึกตรองว่า

๑	ชายหาญเห็นได้เมื่อ	สงคราม	นั้นเมื่อ
	ความซื่อสัตย์ยาม	สงบ	สงบ
	เห็นมิตรคิดเห็นความ	จริงเมื่อ	ทุกข์แต่
	เมยสตัยชดชชช	เมื่อใช้โรสิน	๗

ชายหนุ่มคนที่ ๒ ยกภษิตชนกกล่าวว่—

๑ หญิงใด (๑) อยู่ในเหย้าแห่งพ่อก็จริงอยู่แต่
 แต่มิฟังบังคับ (๒) มิกำชับใจตัวมิวแต่เพียงวันเรียง
 สนุกทุกเบอง (๓) ปลดเปลื้องผ้าคลุมหน้าต่อหน้าชาย
 (๔) หลับราวตายแล้วมิวายง่วง (๕) ต้มเหล้าล่อง
 ล้าคอ (๖) พอใจอยู่หากจากสามี สตรีนั้นปราศ
 จากธรรมนำจิตชอบประกอบด้วยใจบาปหยาบยั้ง จึง
 แล ๗

ชายหนุ่มคนที่ ๓ กล่าวภาษิตซึ่งอ้างว่าเป็นของ
โบราณว่า

๑ ใครจะไว้ใจอะไรตามใจเกิด แต่อย่าเกิด—

ไว้ใจในสิ่งห้า

หนึ่งอย่าไว้ใจทะเลทุกเวลา สองสัตว์เขี้ยวเล็บ—

งาอย่าวางใจ

สามผู้ถืออาวุธสุดจกร้าย สี่ผู้หญิงทิ้งหลาย—

อย่ากรายใกล้

ห้ามหากษัตริย์ทรงฉัตรชัย ถ้าแม้ใครประ—

มาทอาจตายเฉย

พราหมณ์เกศวะ ได้ฟังชายหนุ่มสามคนท่องภาษิต
ซึ่งกล่าวว่าเป็นของโบราณก็จับใจแก่ทั้งหมด ไม่รู้ว่า
ชอบภาษิตไหนมากกว่าอีกสองภาษิต ก็ทำให้อาหงไป
อีก คราวนี้ไม่ใช่ตริกรตรงว่าควรยกลูกสาวให้ชายคน

โชน ตรีกตรองว่าควรยกให้ภานิตบพโชน เป็นเรื่องนึ่ง
ถึงคำพูด ไม่ใช่ถึงคน จึงลงเลไปอีกทางหนึ่ง

ขณะนั้นมุงพิชิตวโชนมาตคบัญญัติมีในใจพราหมณ์
เกศวะ พราหมณ์ยังตรีกตรองรวนเรในใจ พอง
เลอชเข้ามากตลุกสาวตาย คนทงหกก็ร้องไหตโพยต
พายเพราะทุกขสามัญ ครันไคสติกวงตามหมอแลแม่มค
รวมทงคนฉลาดทงปวง ที่ประกาศตัวว่าเรียกพิชิตออก
จากกายผู้ถูกกตได้ คนเหล่านันเมื่อได้มาพบศพนางมธ
มาลตี แลวต่างคนกสนศวะระ คนหนึ่งกล่าววาคนที่ถูก
งูกต ๕ คำ ๖ คำ ๗ คำ ๘ คำ แล ๑๔ คำนันไม่มีรอด
อีกคนหนึ่งกล่าววาคนที่ถูกงูกตวันเสาร์แลวันอังคาร
ตองตายเสมอ คนที่ ๓ กล่าววาคนที่ถูกงูกตจะตาย
หรือไม้กัแล้วแต่ว่าพระจันทรสถิตราษโชน ในเวลาที่ถูก
กต คนที่ ๔ กล่าววาคนที่ถูกงูกตทตา หู ลน จมูก ริม
ฝีปากล่าง แก้ม คอ แลทอง คนนตองตาย คนที่ ๕

กล่าวว่า แม่พระพรหมก็ไม่อาจแกนางนี้ให้คนชีวิตได้

ครั้นหมอลงหลายกลับไปหมดแล้ว พราหมณ์
 เกิดระกัจตการเผาศพลูกสาว แล้วกลับบ้าน ฝ่ายชาย
 หนุ่มสามคนนั้นกล่าวแก่กันว่า “เราทั้ง ๓ คนหัวอกอัน
 เดียวกัน ได้ทุกข์อย่างเดียวกัน ซึ่งเกิดเพราะเหตุเดียว
 กัน เราจะต้องเที่ยวไปหาความสุขที่อื่น แลในการหา
 ความสุขไม่มีทางใดดีกว่าทางที่พระอินทร์ ผู้เป็นเจ้าแห่ง
 สวรรค์กล่าวไว้ คือ;—

๑๖ ชายใดไม่เที่ยวเที่ยวไป ทุกแคว้นแดนไพโร
 มีอาจประสบพบสุข

๑ ชายใดอยู่เหย้าเนาทุกข์ ไม่ดั้นชนชุก
 กิขอวาชวมัวเมา ๗

๑๒ จงจรเที่ยว เที่ยวบ่ไป
 พงพนไพโร ไศละลำเนา

๕	๖
๐ คนบดเดิน	เพลินจิตเรา
แบ่งทุขเบา	เซาจนะใจ ฯ
๐ ขายหาญชาญเขี้ยวเทียวไพร	สองขาพาไป
บ่มัวบ่เมาเขลาฉลาด	
๐ ขาเขาคือกึ่งพฤษชาติ	ช่อชูดุคาษ
และตกด้วยตอกออกกระตะ	
๐ ไปช้าเป็นผลปนคละ	โต ๆ โธระ
รสาภิรศหมตมวล	
๐ โทษหลายกลายแก้แปรปรวน	เจือจุนคุณคว
เพราะเหตุที่เทียวเทียวเดิน	
๐ จงจรเทียว	เทียวบทไป
พงพนไพร	ไศลละคำเนิน
คุ่มบถด่วน	ชวนจิตเพลิน
โตบ่มีเกิน	เชิญบทจร ฯ

- ๐๖ เชิญคณิงซึ่งพระทินกร   ฤาหลับฤานอน
ธเดินและตั้นบนสวรรค
- ๐   เขอมีความสุขทุกวัน   หมั้นกับบีแสนกลับ
บ้ออนบ่เปลยเพลยองค์
- ๐๒ จงจรเที่ยว   เทียวบ่ไป
ตงจิตใน   ไพรพนพง
- ดูทินกร   จจรจรยง
- แสนสุขทรง   ทุกขะบ่มี ฯ

ชายหนุ่มทั้งสามตกลงใจว่าจะออกเที่ยวคั่นคั่นไป
ตามบุญตามกรรม ดั่งนแล้ว ชายคนที่ ๑ ก็เก็บกระดุก
แห่งนางรวมเข้าเป็นหอชนหอขบ่า แล้วประพฤติตัว
เป็นไวเคษิก ถือศีลเว้นบาปใหญ่ทั้ง ๘ อย่างคือ กิน
กลางคน ๑ ซ้ำชีวิต ๑ กินผลไม้เกิดบนต้นซึ่งมียาง
หรือกินผักทอง หรือหน่อไม้ไผ่ ๑ กินน้ำผึ้งหรือเนอสัตว์
๑ ลักทรัพย์ของผู้อื่น ๑ ช่มชืนหญิงมีสามี ๑ กินดอกไม

หรือเนยเหลวหรือเนยแข็ง ๑ บุษบาเทวดาในศาสนาอื่น
 ๑ ส่วนการปฏิบัติด้วยดี ชายผู้เป็นใจเศษิกย์อมตั้งใจ
 มั่นว่าการไม่ทำร้ายคนแลสัตว์อื่นเป็นทางเว้นทชอบ แม้
 ผู้ทำความผิดก็ไม่ควรเอาชีวิต อนึ่งศีลทั้ง ๕ คือไม่กล่าว
 เท็จไม่กินเนื้อสัตว์ ไม่ชโมย ไม่ดื่มน้ำเมา ไม่มีภริยา
 ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 นนตองถอมนเป็นนิตย์ ทรัพย์ทั้งหลายจะมีไม่ได้ เว้น
 แต่ผ้าพันกาย ผ้าเช็ดปาก ภาชนะสำหรับรับทานคือ
 อาหาร และเสื่อสำหรับกวาดดิน ด้วยเกรงจะเหยียบ
 สัตว์มีชีวิตเท่านั้น อนึ่งอาจารย์ใจเศษิกย์อมสอนให้
 ศิษย์ไม่ไว้ใจในทางที่นอกหลักทชอบของตน ให้กลัวความ
 ทุกข์ในภพหน้า ให้รับทานจากผู้อื่นไม่เกินที่จะพอเป็น
 อาหารช้วนเดียว ไม่ให้กินอาหารที่เกี่ยวกับชีวิตสัตว์
 แลให้ทำคุณต่อกันทั้งหลาย

ชายหนุ่มคนที่ ๑ เมื่อเป็นใจเศษิกแล้วฉะนงเพียร
 จะลุ่มความรักที่เคยมี เพียรจะลุ่มนางที่หนีตายไป

กล่าวแก่ตัวเองว่า “ที่เราได้นึกว่า หญิงอาจให้
 ความสุขได้นั้นไม่ใช่เหตุอื่น เป็นด้วยความหลงแล
 ความนึกถึงตัวเองฝ่ายเดียว เราได้เคยคิดว่าริมฝีปาก
 ของนางเหมือนผลไม้สุก ออกเหมือนบัวตูม พระจันทร์
 ย่อมจะชดเพราะเพ็ญระจจะเอาอย่างแสงหน้าแห่งนาง ฯลฯ
 เช่นนั้นก็เพราะหลง บัดนี้ใจเราออกหากจากโลกไปแล้ว
 ถ้าเราได้เห็นนางอีก เราก็คงจะกล่าวว่านหรือรูปที่ชาย
 หลงไหล สิ่งนั้นมิใช่อื่นไกลคือตะกร้าซึ่งมีหนังหุ้มภาย-
 นอกข้างในคือกระดูกเลือดเนื้อ แลสิ่งใดใครกทงหลาย
 เท่านั้น ธรรมดาคนหลงเมื่อเห็นสิ่งประกอบชนด้วย
 ของสกปรกก็เรียกว่าหน้า แลพิศชมดูตมราวกับคน
 ชเมาเกินเหล่า เราไม่ควรยินดียินร้าย ในร่างกายอัน
 เต็มไปด้วยเลือดแลเนื้อ หน้าทของเราคือเซาหาพระผู้
 เป็นเจ้า เป็นต้นเหตุแห่งสังขาร เลิกเอาใจใส่ในสิ่ง
 ทงหลาย ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสำราญหรือความ
 เราวร้อน”

ฝ่ายชายหนุ่มคนที่ ๒ นั้น กวาดเอาเถาถ่านที่เผา
คพนางรวมกันเป็นท่อนแล้วก็ออกพาเข้าป่า ทำตัว
เป็นวารีปรีดิ์ตามบัญญัติของพระมนู แม้อายุยังไม่
สมควรก็ทำจนได้

พระมนูบัญญัติไว้ในธรรมศาสตร์ว่า เมื่อชายผู้
เป็นพ่อบ้านรู้สึกวากلامเนื้อของตนอ่อนเทิบทาบ ผมงก
หงอก แลเห็นลูกแห่งลูกของตนถึงเวลาสมควร
ออกป่า ให้พาเอาไฟสำหรับบูชา (อันนี้โหด) ของ
ตนกับเครื่องใช้ในการบูชาไฟไปด้วยกับตน แลเมื่อถึง
ป่าที่สงัดแล้วก็ให้อยู่สำรวจอินทรีย์ในที่นั้น ให้กินของ
สะอาดซึ่งเป็นอาหารฤๅษี คือมูลผลอาหารต่าง ๆ แลให้
กระทำการบูชาทั้ง ๕ คือ (๑) สอนพระเวท(บูชาพระ
เวท) (๒) เชนด้วยขนมและน้ำ (บูชาบิตร)(๓)เผา
ของในไฟ (บูชาเทวดา) (๔)ให้อาหารเป็นทาน (บูชา
สัตว์ทั้งหลาย) (๕) ต้อนรับแขก (บูชาคน) แลให้

นุ่งหนังหรือเปลือกไม้ ให้อาบน้ำเข้าเย็น ให้ผมแดง
 หนวดเล็บอกไม้ไม่กำหนด ให้นอนเสือกกายไปมา
 บนแผ่นดิน หรือยืนเขย่งบนนิ้วหัวแม่เท้าตลอดวัน
 หน้าร้อนให้ผิงไฟ & กอง คือ ไฟล้อมตัว & กอง ไฟบน
 หัวคือพระอาทิตย์กองหนึ่ง หน้าฝนให้ตากฝน หน้าหนาว
 ให้ใช้ผ้าเปียก แลทรมานตัวอย่างอื่น ๆ อีกมาก

ฝ่ายชายหนุ่มคนที่ ๓ นั้นบวชเป็นโยคีเที่ยวเร่ร่อน
 ไปในที่ต่าง ๆ แลปฏิบัติตนตามควรแก่โยคีทุกประการ

วันหนึ่งโยคีไปถึงบ้านแห่งหนึ่ง ก็แวะเข้าไปเพื่อ
 จะขออาหาร ชายเจ้าของบ้านครั้นเห็นโยคีไปก็ต้อนรับ
 เป็นอันดี แลเชิญให้รับเลี้ยงอาหารในบ้าน ครั้นเตรียม
 อาหารพร้อมเสร็จ เจ้าของบ้านก็เชิญโยคีไปยังที่กิน
 อาหาร แลเมื่อได้ล้างมือแลเท้าแล้ว ก็กล่าวแก่โยคีว่า
 “ธรรมดาเจ้าของบ้าน จะขับให้แขกที่มาถึงในตอนเย็น
 ไปพ้นบ้านนั้นทำไม่ได้ แขกมาถึงเพราะพระอาทิตย์

กลับจากเดินทางนั้นเป็นผู้ให้มา และแม้จะมาตามควร
แก่ฤๅหรือมิควรก็ดี เจ้าของบ้านจะให้เข้าพักอยู่ในบ้าน
โดยที่มึนงงจนมิได้ ข้าพเจ้าไม่อาจกินอาหารอัน
อร่อยได้ก่อนที่ได้เชิญแขกให้กิน เพราะการเลี้ยงแขก
ให้มึนงงสำราญนั้นย่อมนำทรัพย์ นำเกียรติ นำความ
มีอายุยืนมาสู่เจ้าของบ้าน แลทั้งเตรียมที่ในสวรรค์ได้
ให้ด้วย”

เจ้าของบ้านกล่าวดังนั้นแล้ว ภริยาก็นำอาหารมา
เลี้ยงคือข้าวแดงถั่วบดนมเนยแลเครื่องเทศต่าง ๆ ซึ่งผสม
กันหุงในหม้อเหนียวไฟซึ่งใช้พื้นอันสะอาด ครั้นเลี้ยง
อาหารได้ครึ่งหนึ่งยังไม่สำเร็จการกิน ภริยาเจ้าของ
บ้านจะยกอาหารมาเพิ่มเติม ทารกผู้เป็นบุตรร้องไห้
ด้วยเสียงอันดังแล้วเขายืดฝ่ามรดาไว้ ไม่ให้ยกอาหาร
ไปตั้ง มารดาจะห้ามก็ไม่หยุดยิ่งร้องแลยังยืดฝ่ามรดาไว้

มารดาชั้ใจก็วางเครื่องเลี้ยงลง แล้วจับตัวลูกโยน
เข้าไปในกองไฟ ทารกกก็ไหม้เป็นจุนไป

ฝ่ายโยคเมือเห็นตงนกกลุกขนจากทงเง เจ้าของ
บ้านจึงถามว่า "เหตุใดอาจารย์จึงไม่กินเล่า"

โยคตอบว่า "ข้าพเจ้าเป็นแขกมารับเลี้ยงของ
ท่าน แต่ข้าพเจ้าไม่อาจกินอาหารได้ในที่เลี้ยงของคน
ประพฤติราวกับรากษส คำโบราณย่ออมกล่าววว่า 'คนที่
สำรวจความยินดียินร้ายไม่ได้นั้น มีชีวิตบ่วยการเปล่า'

"แล พระราชาโง่ ๑ ผู้เย่อหยิ่งเพราะมีทรัพย์
มาก ๑ เด็กอ่อนแอ ๑ ที่สามนประสงคสังขงไม่อาจ
ได้มาตงประสงค"

"แล พระราชาย่อมทำลายศตรูแม่เมือกำลังหนี
ข้างแม่เพียงกระทบ แลงแม่เพียงหายใจรด ก็ยอมนำ
มาชงความตาย คนใจบาบแม่กำลังหัวเราะก็อาจทำ
ลายผู้อื่นได้"

ฝ่ายเจ้าของบ้านเมื่อได้ยินดังนั้น ก็รีบไป
 หยิบสมุดเล่มหนึ่งมาจากที่ซึ่งซ่อนไว้คอยบงชอ สมุดนั้น
 คือตำราสังฆวนวทยา คือวิชาชุบคนตายให้คืนชีวิต ครั้น
 หยิบหนังสือลงมาแล้ว ชายเจ้าของหนังสือก็กางตำรา
 ออกทำพิธีชุบลูกให้คืนเป็น ไม่ช้าเด็กก็กลับมาร้องไห้
 เสียงดังอยู่อย่างเก่า ชายผู้เป็นบิดาจึงกล่าวว่า "บรรดา
 ของมีค่าทั้งหลาย จะหาสิ่งใดมีค่าเกินวิชานี้หาได้ไม่
 ททรัพย์สิน ๗ อาจถูกขโมยลัก หรือลดน้อยลงไปด้วย
 การจับจ่าย แต่วิชานี้ไม่มีความตายแลยิงจ่ายมาก
 กยิ่งเพิ่มมากขึ้น วิชานี้จะแบ่งให้แก่ใครให้เปลืองไปก็
 ไม่ได้ แลขโมยจะลักก็ลักไม่ได้"

ฝ่ายโยคีเมื่อได้เห็นอศักรยดังนั้น ก็นึกในใจว่า
 "ถ้าเราได้สมุดเล่มนี้ เราก็อาจชุบนางผู้เป็นทริภังของเรา
 ให้คืนชีวิตมาดังเก่า แล้วเราจะเลิกประพฤติอย่างไม่
 สบายต่าง ๆ ดังซึ่งเราทำอยู่เดี๋ยวนี้"

โยคีตรกตรองตงนแลวกกลับนงลงกินอาหาร แล
 ค้างอยู่ในเรือนนั้น ครนเวลากลางคืนเมื่อได้เตียงกันอีก
 มอหนึ่งแล้ว ต่างคนก็ไปยังทนอนของตน โยคีนอน
 แลวระวังตัวไม่ยอมให้หลับ จนเวลาเที่ยงคืนเห็นว่า
 คนทั้งหลายคงจะหลับสนิทแน่แล้ว โยคิกก็ลุกขึ้นย่อง
 เข้าไปในห้องนอนเจ้าของบ้าน ลักหยิบเอาสมุดตำรา
 สี่ขว่นี่ลงมาจากขอได้แล้ว ก็ลอบออกจากบ้านหนีไป
 ในเวลากลางคืน รีบเดินตรงไปยังป่าช้าที่เผาศพนางผู้
 เป็นที่รักเผอิญพบชายหนุ่มอีกสองคน กลับมาอยู่ในที่
 เดียวกัน ต่างคนก็ต่างเล่าความเป็นไปแห่งตนแลตนสู้กัน
 ฟังอยู่ ครนชายทั้งสองนั้นเห็นโยคิกก็จำได้จึงร้องทักชน
 ว่า “ท่านเอ๋ย ท่านได้ไปเที่ยวในโลกแล้วได้ความรู้อันใด
 ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่เราทั้งสามบ้างหรือเปล่า”

ชายผู้เป็นโยคีตอบว่า “ข้าพเจ้าได้เรียนวิชาชุบ
 คนตายให้คนชีวิตได้”

ชายสองคนตอบว่า “ถ้าท่านมีวิชาเช่นนั้น ท่าน
จงชุบน้ำงูเป็นทรวงของเราให้คนชิวตมาเถิด”

ชายผู้เป็นโยคกัจจการตั้งพิธีชุบน้ำงู เริ่มการร่าย
มนต์ ซึ่งทำให้ฟ้าแลดอากาศเต็มไปด้วยสิ่งซึ่งน่าหวาด
เสียว คือภูตผีมาร่างกายเป็นทังแสงสว่าง สัมแดงอาการ
ให้เห็นปรากฏต่าง ๆ ทั้งตระหลบไปด้วยเสียงไม้พองพั้ง
คือเสียงหมาหอน เสียงนกชุกแลสัตว์อื่น ๆ ชายทั้ง
สามก็แหงตัวเองให้เลือด ตกเป็นเครื่องบูชานางจันท์
แล้วกล่าวสรรเสริญว่า “ข้าแต่พระแม่ผู้เป็นเจ้าแห่ง
สากลโลก พระองค์เป็นผู้กระทำความสำเร็จให้เกิดตาม
ความประสงค์ของชนทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอถวายเลือด
จากกายของข้าพเจ้าเป็นเครื่องบูชาพระองค์ ขอพระ
องค์จงโปรดอนุกุลข้าพเจ้า”

ชายทั้งสามกล่าวอย่างข้างบนแล้ว ก็เชือดเนื้อ
เผาไฟบูชาอีกคนหนึ่ง แล้วกล่าวว่า “ข้าแต่พระเทวี ขอ
พระองค์ จงโปรดให้นางผู้เป็นทรวงของข้าพเจ้าคนชิวตมา

เกิด ขอพระองค์จงโปรดกรุณาข้าพเจ้าตามส่วนแห่ง
 ความจงรัก ซึ่งเป็นเหตุให้ข้าพเจ้าถวายเนื้อของตนเป็น
 เครื่องบูชาอันเกิด ข้าพเจ้าขอถวายนมัสการพระองค์
 ด้วยความนับถือแท้จริง โอม”

เมื่อใดกล่าวสรรเสริญแลบูชานางจนจิตด้วยเลือด
 แลเนื้อของตนดงนนแล้ว ชายทั้งสามก็ช่วยกันรวมเข้า
 แลอัญสุแห่งนางซึ่งชายคนที่ ๑ แลคนที่ ๒ ได้เก็บรักษา
 ไว้ให้เป็นที่องเดียวกัน ชายคนที่ ๓ ผู้เป็นเจ้าของ
 ตำราที่ร้ายมนต์จนเกิดโอสถขาวขึ้นมาจากดิน แล้วเกิด
 เป็นรูปลอยอยู่ แล้วเกิดความดุ ดุดเอาเข้าแลอัญสุ
 ซึ่งกองอยู่นั้นเข้าไปในรูป อีกรูหนึ่งก็เกิดเป็นนาง
 มธุมาลิตชีวิตคนมาอย่างเต็ม แลนางขอให้ชายทั้งสาม
 พาไปส่งยังเรือนบิดา

ฝ่ายชายทั้งสามเมื่อนางคนชีวิตมาแล้ว ก็วาท
 แย่งชิงนาง ต่างคนกล่าวว่าตนควรจะได้นางเป็นภรรยา
 โดยความชอบธรรม ชายคนที่ ๑ กล่าวว่านางคนชีวิต
 มาได้ก็เพราะกระดูกที่เขาได้รักษาไว้ ชายคนที่ ๒

กล่าวว่า เพราะเถาถ่านต่างหาก ชายที่ ๓ หัวเราะ
 เขาคง^๕ ๒ ว่ากระดกแลเถาถ่าน ถ้าไม่ได้ตั้งพิธีแล
 ร่ายมนต์ตามตำราจะมีชีวิตมาอย่างไรได้ ชายทั้งสาม
 ห่มเตียงกันไม่มีใครยอมใคร จึงพากันไปหาบัณฑิตผู้
 เปรีองปราชญ์ให้ตัดสินก็ไม่มีใครตัดสินได้ ส่วนพระ
 ราชานัน^๕ ใครบ้างนึกว่าจะได้บุญญาจากพระราชา ใคร
 บ้างไปหาพระราชาในขณะที่ต้องการพบผู้เฉลียวฉลาด
 ส่วนตัวข้าพเจ้า (เวตาล) น^๕ พิศวงว่าพระองค์ผู้ทรง
 นามวิกรมมาทิตย์ เป็นพระราชาผู้ประกอบด้วยบุญญา
 ยิ่งมหากษัตริย์ทั้งปวง พระองค์จะตัดสินได้บ้างกระมัง
 ว่า นางนั้นควรเป็นของชายคนไหนโดยทางที่ชอบ

พระวิกรมมาทิตย์กำลังขุ่นพระหฤทัย ในข้อที่
 เวตาลกล่าวดูหมิ่นบุญญาพระราชาทั้งปวง ครั้นเวตาล
 ทูลให้ตัดสินก็ตรัสออกมาว่า “เอ็งมันโง่ไม่รู้จักอะไร ชาย
 คนที่ ๒ สักควรได้นางเป็นภริยา”

เวตาลถามว่า “เพราะเหตุใดจึงทรงตัดสินอย่าง

๕ ,,
 นน

ตรัสตอบว่า “เพราะเขาเป็นผู้เก็บเก้าถ่านไว้”

เวตาลกล่าวว่า “ถ้าชายคนที่ ๑ ไม่ได้เก็บกระดูก
ไว้บริบูรณ์ นางจะคืนชีวิตมาอย่างไรได้ แลถ้าชายคนที่
๓ ไม่ได้เรียนวิชาสังฆนรุกรายมนตรี แลตั้งพิธีถูกต้องตาม
ตำรา การชุบนางก็ไม่อาจทำได้ ชายคนที่ ๒ เก็บไว้แต่
เก้าถ่าน จะได้เปรียบชาย ๒ คนอย่างไรไม่เห็นเหตุ แต่
พระราชบัญญัติลึกลับเห็นจะทรงอธิบายได้ดอกกระมัง”

พระราชาทรงตวาดว่า “เอ็งโง่แล้วยังตอดด้วย
ชายคนที่ ๑ นั้นเก็บกระดูกของนางรักษาไว้ จึงอยู่ใน
ตำแหน่งเสมอลูก ไม่ควรได้นางเป็นภรรยา ชายคนที่ ๓
ได้ชุบนางให้คืนชีวิต คือให้ชีวิตแก่นาง จึงอยู่ใน
ตำแหน่งบิดา ไม่ควรได้นางเป็นภรรยา ส่วนชายคนที่ ๒
นั้นเป็นแต่เพียงเก็บเก้าถ่านไว้ จึงควรได้เป็นผัวนาง
คำอธิบายเช่นนี้จะทะลุความโง่ของเองเข้าไป ทำให้เอง
เข้าใจได้หรือยัง”

เวตาลตอบว่า “ความโง่ของข้าพเจ้าทะลุแล้ว

แต่ของพระองค์นั้นยัง จึงเป็นเหตุให้ข้าพเจ้าได้กลับไป
แขวนตัวอยู่ยังต้นอโศกในบัดนี้”

ครั้นเวตาลหัวเราะก๊องฟ้าลอยไปแล้ว พระจักร
มาทิตย์กับพระราชบุตรก็เสด็จกลับไปยังต้นอโศก พระ
ราชาทรงบ่นขึ้นไปปลดเวตาลลงมาใส่ยาม ก็ทรงรำพึง
ว่า “ถ้าเรานั่งลงวางอ้ายตัวนี้ไว้กับดินให้มันหลุดไปจน
สนฤทธของมัน บางทีจะสำเร็จได้ เมื่อเราเดินพลาง
คิดพลางนั้น คงจะเหนื่อยเกินไปจึงทำให้เสียมันรำไป

ทรงคิดดังนั้นก็เอายามวางลงยังพื้นดิน ทรงนั่งลง
ข้าง ๆ แล้วเอาเชือกผูกยามล่ามกับผ้ารัดสะเอวแน่นหนา
รับสั่งให้พระราชบุตรทำอย่างเดียวกัน

เวตาลรู้ดังนั้นกรองทุกขวาผิตระเบียบสัญญา
พระราชาทรงตอบว่า สัญญาไม่ได้กล่าวว่าจะเดินหรือนั่ง
เวตาลสาบานว่าจะไม่อ้าปากพูดอะไรอีกจนคำเดียว แต่
ไม่ซำกอดไม่ได้ เฮ้ยเล่าเรื่องซนอีกเรื่องหนึ่งซึ่งกล่าว
ว่าเป็นเรื่องจริงตามเคย

นิทานเวตาล

เรื่องที่ ๗

เวตาลเล่าว่า ยังมีเมืองชอกุสมาวดี พระ
ราชาคือท้าวสุพิจาร มีพระราชธิดาทรงนามนาง
จันทร์ประภา เป็นนางงามยิ่งหญิงทั้งหลาย และ
ทรงชนมายุควรแก่การวิวาห์ วันหนึ่งในวสันต-
ฤดู พระราชธิดาแหวดล้อมด้วยบริวารเที่ยวชม
พระราชอุทยาน ฤดูนั้นเป็นฤดูไม้เบญจมาศ
ผลิดอกงามไปทั้งสวน พระราชธิดาทรงเพลิด-
เพลินชมพรรณไม้ แลสนุกในการเข้าหยอกของ
หนุ่มนางที่ตามเสด็จ บ้างก็เก็บดอกไม้ไล่ชดกัน
เป็นพวก ๆ บ้างก็วิ่งแข่งกันตามทางอันราบรื่น

บ้างกับต้นไม้เก็บดอกแผลผล บางพวกก็เพียรจับเพื่อน
กันผลักลงสระ เป็นเวลาวันรมย์ทั้งพวก ส่วนพระราช
ธิดานันทรงสนุกในการเล่นของนางทั้งหลาย แลทรง
เข้าช่วยเก็บดอกไม้ชด แผลผลักคนลงสระมากกว่าคนอื่น
กล้าทำ เพราะนางเป็นราชกุมารีไม่มีใครขัดดอกไม้
ตอบหรือผลักลงสระได้

ในวันก่อนเจ้าหน้าทีเที่ยวไล่คนให้ออกไปพ้นราช-
อุทยาน เพราะข้างในจะเสด็จออกนั้น เสด็จมีชาย
หนุ่มคนหนึ่งชื่อนิสวเป็นบุตรพราหมณ์ แลเป็นผู้มีรูป
ร่างงดงามนัก มาเที่ยวเล่นในสวนแผลมานอนหลับอยู่
ในท่าก้างไต้ร่มไม้ เจ้าหน้าทีไม่เห็นจึงมิได้ปลุกให้
ตื่น แลได้ไปให้พนักงานที่พระราชธิดาเสด็จออกชมราช-
อุทยาน แม้ในเวลาที่น่างจันทร์ประภาแลบริวารมาเล่น
อยู่แล้วนั้น มนัสวีพราหมณ์หนุ่มก็ยังหลับเป็นสุขอยู่

ฝ่ายนางจันทร์ประภาพระราชธิดาทรงวิ่งแผล ข้าง
ดอกไม้จนเหนื่อยแล้วก็หยุดเล่น เสด็จทรงดำเนินไปองค์

เดียว ห้างนางตามเสด็จทั้งหลาย โดยหวังจะเสด็จไป
 พักที่ตำหนักในสวน ขณะนั้นมณีสวีนอนอยู่ใกล้ทาง
 ดำเนิน แลได้นอนหลับมานานจนใกล้จะตื่นอยู่แล้ว
 ครั้นได้ยินเสียงนาง ทรงดำเนินร้องเพลงผ่านไปใกล้ ๆ
 มนสวีกตมแลลุกชนั่ง ตาสบพระเนตรพระราชธิดา
 ต่างก็เกิดเสน่ห์หาชนทันที

พระวิกรมมัทยัตริศแก่เวตาลว่า “ไม่จริง หญิง
 กับชายจะรักกันในชาติแรกที่สบตากันนั้น ไม่มีในโลก
 ข้าไม่เชื่อเลยว่าพระกามเทพจะทรงทำอย่างที่เอ็งว่า”

พระราชธิดาตรัสเช่นนั้น เพราะชอที่ไม่ทรงเชื่อนั้น
 ได้เกิดแก่พระองค์เองหลายครั้งแล้ว แลไม่เป็นผลดีเลย
 จนครั้งเดียว

เวตาลตอบว่า “เสน่ห์ที่เกิดขึ้นทันทีที่ทักหญิงกับ
 ชายได้เห็นกันเป็นครั้งแรกนั้น เป็นของมีแน่นอน จะ
 ปฏิเสธเสียอย่างไรได้”

หน้าให้ แล้วยุ่งตัวให้หนึ่งชนสักรูหนึ่ง พราหมณ์หนุ่ม
ก็ได้อุตคณมา พราหมณ์ทง ๒ สังเกตเห็นได้ว่าเป็นโรค
ใจยิ่งกว่าโรคกาย จึงถามว่าเหตุใดจึงมานอนสลบ
อยู่ในราชอุทยาน

มนัสวีกล่าวว่ “บุรุษพึงเล่าความทุกข์ให้ฟัง
แต่เฉพาะผู้ที่จะช่วยแก้ทุกข์ได้ การกล่าวทุกข์ให้ผู้ซึ่ง
เมื่อได้ฟังแล้ว ช่วยระงับทุกข์ไม่ได้นั้นหาประโยชน์มิได้
ผู้ทุกข์ไม่ได้ดิ้อะไรจากคำกล่าวว่สงสาร หรือวาจา
เช่นกัน”

พราหมณ์ทงสองได้ฟังมนัสวีกล่าวดังนั้น ก็พูด
จาประเล้าประโลมเอาใจจนเห็นว่ากรณาจริง มนัสวี
จึงเล่าว่ “พระราชธิดาเสด็จมาในสวนนี้เมื่อตอนบ่าย
วันนี้ ข้าพเจ้าได้เห็นนางก็เกิดความรักมรั้งขึ้นในใจ
ทันที มีอาจทรงกายอยู่ได้ ก็ลงสลบอยู่ดังที่ท่านมา
พบนั้น ถ้าข้าพเจ้าไม่ได้นางผู้เป็นพระราชธิดาข้าพเจ้า

ก็คงตาย ถ้าได้จริงจะคงชีวิตต่อไปได้”

พราหมณ์มูลเทวะกล่าวว่่า เจ้าจงมากับเราเถิด ข้าจะพยายามด้วยอุบายที่ข้าสามารถจะทำได้ทุกประการ ให้เจ้าได้นางดังประสงค์ แลถ้าข้าทำไม่สำเร็จ ข้าสัญญาจะให้เจ้าเป็นผู้มีทรัพย์มากมาย ไม่ต้องพึ่งใครในโลกอีกต่อไป”

มนสฺวีกกล่าวว่่า “พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงสร้างมณิชนในโลกนี้เป็นอันมาก โดยพระประสงค์จะทรงอุปการะเหล่าชน แต่มุกตาคอสดรนนเลิศยิ่งมณทงหลาย บุรุษมีความใคร่ทรัพย์ก็เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่สตรี แลชายที่สละภริยาเสียแล้วแม้จะมีสมบัติก็ใช้อะไรไม่ได้ ชายที่ไม่มีเมียสวายนนตกว่าตริจฉานที่ตรงไหน จะต่ำเข้าไปกว่าสัตว์เลวทรามเสียอีก ทรัพย์นั้นเป็นผลของความอยู่ในธรรม ความสุขเป็นผลของความมีทรัพย์ แล

ภริยาเป็นผลของความมีสุข ชายไม่มีเมียจะมีความสุข
อย่างไรได้”

มนัสวีพูดเพื่อพรวดไปในทำนองนั้นชานาน เพราะ
ความหลงรัก เราท่านฟังดูก็น่าจะเห็นแปลก แต่อาจ
เป็นอาการธรรมดาของโรครักก็เป็นได้

พราหมณ์มูลเทวะกล่าวว่า “สิ่งใดซึ่งเจ้าประ-
สงค์ สิ่งนั้นข้าจะทำให้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของ
พระผู้เป็นเจ้า”

มนัสวีกล่าวว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นบัณฑิต ขอ
ท่านจงโปรดให้ข้าพเจ้าได้นางสมประสงค์เถิด”

พราหมณ์มูลเทวะรับสัญญาจะจัดการให้สมหมาย
แล้วพามนัสวีกลับไปบ้านของมูลเทวะ เมื่อไปถึงบ้าน
แล้วกรับรองเป็นอันดี เชิญให้นั่งในที่อันควรแล้ว มูล-
เทวะก็ไปหยิบลูกอมมาสองลูก แล้วอธิบายที่ใช้แห่ง
ลูกอมนั้นให้มนัสวีฟังว่า

“ในเรือนของเรา มีวิชาลับซึ่งได้ส่งต่อเป็นมรดกกันมาหลายชั่วคน แลเข้าใช้วิชานี้กระทำประโยชน์ให้เกิดแก่มนุษย์ แต่การใช้ความรู้ของชานจะสำเร็จประโยชน์ ก็ต่อเมื่อผู้ซึ่งมาขอให้ช่วยนั้นม่ใจบริสุทธิ์ แลตั้งใจจริงที่จะรับประโยชน์ ลูกอมลูกนถ้าเจ้าอมเข้าในปากเจ้าจะกลายเป็นหญิงอายุ ๑๒ ปี ถ้าเอาออกจากปากจึงจะคืนรูปเดิม ถ้าทำให้ลูกอมนี้แก่เจ้า เจ้าต้องตั้งใจแน่อนว่าจะเอาไปใช้แต่ทางที่ดี มิฉะนั้นจะเกิดเหตุเป็นทุกข์แก่เจ้าอย่างยิ่ง เหตุฉะนั้นเจ้าจงตรึกตรองในใจให้ดีเสียก่อนจึงรับลูกอมนี้ไปใช้ ถ้าไม่แน่ใจก็อย่ารับไปเลย”

เวตาลเล่าต่อไปว่า เมื่อพราหมณ์มูลเทวะกล่าวเช่นนั้น ชายหนุ่มซึ่งกำลังรักหญิงอย่างรุนแรง ย่อมจะนึกแนใจแลกล้าว่ารับรองทันทีว่า ตนเป็นผู้มีใจบริสุทธิ์

แลตั้งใจจริงที่สุดในโลก แลมนัสวีกได้กล่าวยืนยันเช่น
 นั้นในทันที มุลเทวะจึงส่งลูกอมให้ลูกหนึ่งให้มนัสวีกอม
 ไว้ในปาก แต่กำขบให้ระว่างมิให้กลืนลงลำคอเข้าไป
 เป็นอันขาด ส่วนลูกอมอีกลูกหนึ่งนั้นมุลเทวะอมเอง
 คนทั้งสองก็มรูปเปลี่ยนไป มนัสวีกเป็นหญิงสาวสวย
 มุลเทวะเป็นพราหมณ์แก่อายุไม่ต่ำกว่า ๘๐ ปี เมื่อ
 แปลงตัวดังนี้แล้ว คนทั้งสองคนก็เดินไปสู่พระราชวัง เข้า
 เฝ้าท้าวสุพิจารพระราชา ตรงเข้าไปยังที่เสด็จออกโดย
 ทมตองมธุตลเบิก เพราะพราหมณ์ผู้ใหญ่มเกียรตที่
 จะทำเช่นนั้นได้ ฝ่ายพระราชาเมื่อทอดพระเนตรเห็น
 พราหมณ์ผู้มอายุมากเข้าไปในท้องพระโรง ก็เสด็จลุก
 ขึ้นต้อนรับเป็นอันดี เชื้อเชิญให้พราหมณ์แลนางซึ่ง
 ปราภฏเหมือนหนึ่งลูกสาวนั่งในที่อันควร พราหมณ์
 มุลเทวะก็ท่อมนต์แลถวายพระพรพระราชาว่า

“พระผู้เป็นเจ้าของคโตะ เมื่อทรงรูปเป็นคนค่อม
 ได้ลอลวงท้าวพลผู้เป็นราชาทรงศักดิ์ใหญ่ เมื่อเป็นนัก
 รมผู้แก่วกปลาได้นำทัพถึงของถนนข้ามสมุทร เมื่อเป็น
 โคบาลได้ยกเขาโคควรรณขึ้นไว้ในฝ่าพระหัตถ์ เป็น
 เครื่องบองกันคนเดียว โคทงชายแลหญิงให้พันธัย คือ
 สายฟ้าอันมาแต่สวรรค์ ขอพระผู้เป็นเจ้าของคณน จงคุ้มครอง
 พระองค์ผู้เป็นพระราชา ให้ทรงสวัสดิมีสุขทุกที
 ราตรี”

ท้าวสุพิจารทรงฟังเพลิน จนพรหมณ์หยุดพูด
 แลวจรับสั่งถามว่า “ท่านผู้เป็นอาจารย์ มาจาก
 สำนักใด”

มุลเทวะทูลว่า “เมืองของข้าพเจ้าอยู่ปากเหนือ
 แห่งแม่น้ำพระคงคา ข้าพเจ้าได้เที่ยวไปจากบ้านถึง
 ประเทศที่ไกล แลได้พบนางคนนัสสมควรเป็นภริยาแห่ง
 บุตรข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงพานางกลับบ้าน แต่ในเวลา
 ที่ข้าพเจ้าไม่อยู่นั้น ชาวปลาอาหารไม่มีพอกคนกิน คนใน

ละแวกบ้านของข้าพเจ้าอดอาหาร จะอยู่ไปในที่นั้นไม่ได้
 ภริยาแลบุตรของข้าพเจ้าก็อพยพไปอยู่ที่อื่น ข้าพเจ้า
 ไม่รู้ว่าที่ไหน แต่ข้าพเจ้ามีนางรุ่นสาวคนนี้เป็นเครื่อง
 ห่วงอยู่ จะออกเที่ยวตามบุตรและภริยาก็ไม่ได้ แต่
 ข้าพเจ้าได้ยืมขนเลอกลอเกียรติพระองค์ผู้ทรงธรรม มี
 พระหฤทัยประกอบด้วยกรุณา ข้าพเจ้าจึงกล่าวแก้ตัว
 เองว่าจะพานางมาถวายฝากไว้ เพื่อได้ทรงดูแลมีให้
 ภัยต่าง ๆ มีมาถึงนางจนกว่าข้าพเจ้าจะกลับ ขอพระ
 องค์จงโปรดรับนางไว้ตามปรารถนาของข้าพเจ้าเถิด

ท้าวสุพิชารได้ทรงฟังดังนั้น ก็ทรงนั่งนิ่งตรึกตรอง
 อยู่ครู่หนึ่ง เพราะคำที่พราหมณ์กล่าวนั้นแม้เป็นการ
 ยกยอถูกต้องตามพระราชหฤทัยก็จริง แต่ทรงเห็นภัย
 มีอยู่ทั้งสองทาง ทางหนึ่งถ้าทรงรับตามปรารถนาแห่ง
 พราหมณ์ ก็คือรับฝากนางสาวซึ่งรูปแลเค้าหน้างดงาม
 พุดจาสำเนียงไพเราะ แลทรงมีตากระเดียดจะเป็นนัยเลง

อยู่ด้วย การรับฝากนางชนิดนี้ไว้ในเรือนนั้น เป็นภัย
 อยู่ในตัวไม่ต้องอธิบาย แต่ถ้าไม่รับฝากก็มีภัยอีกทาง
 หนึ่ง คือจะถูกพราหมณ์สาปให้พระองค์แลบ้านเมือง
 ย่อยยับไปด้วยอำนาจความโกรธของพราหมณ์ พระ
 ราชาทรงเทียบภัยทั้ง ๒ ข้าง เห็นว่าภัยข้างถูกสาปนั้น
 หนักกว่า จึงรับสั่งแก่พราหมณ์ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เกิด
 จากเคียรนห่งพระพรหม ข้าพเจ้าจะรับฝากนางรุ่นสาว
 นี้ไว้ตามปรารภนาของท่าน”

พราหมณ์มูลเทวะได้ฟังดังนั้น ก็ถวายพระพร
 พระราชาด้วยถ้อยคำอันดี แล้วรับพระราชทานพลูแล
 ออกจากทเฝ้าไป*

ครั้นพราหมณ์แก่ออกจากทเฝ้าไปแล้ว พระราชา
 จึงรับสั่งเรียกนางจันทร์ประภาพระราชบุตร เข้ามาเฝ้า
 ตรัสว่า “นางนี้เป็นคู่หมั้นกับพราหมณ์หนุ่มคนหนึ่ง

* เป็นธรรมเนียมเจ้าของบ้านต้องให้ใบพลูแลเครื่องเทศ
 ให้แขกเคียว เมื่อเวลาจะแนะนำให้ลากลับ

แด่พราหมณ์^๔ เป็นผู้เป็นพ่อผู้พามาฝาก^๕ หนีบิดาคุ่มครอง
 รักษาไว้จนถึงเวลาที่พราหมณ์จะกลับมารับ^๖ เจ้าจงพา
 นางเข้าไปข้างในให้อยู่ด้วยกันกับเจ้า^๗ เจ้าจงเอาใจใส่
 ดูแลด้วยดี^๘ ไม่ให้ไปพ้นจากตัวเจ้าทั้งกลางวันกลาง
 คืน^๙ ทั้งเวลาหลับเวลาตื่นแควะเวลากิน^{๑๐} ทั้งเมื่ออยู่ในแล
 "ไปนอกพระราชวัง"

นางจันทร์ประภาพระราชาธิดาได้ฟังรับสั่งดังนั้น^{๑๑}
 พานางซึ่งเป็นที่รักพราหมณ์ไปยังตำหนักแห่งนาง^{๑๒} ตา
 หนักนั้นเดิมเป็นที่สราญแด่ตฤณ^{๑๓} แต่บัดนี้เป็นที่ซึ่งมี
 อាកารเหวแห่งทำให้เกิดงอยเหงาในใจ^{๑๔} หน้าต่างก็
 ชักม่านไหมมืด แลดาวไซ้ที่เดินไปมากก็ระวงมีตำมให้ตั้ง
 ประหนึ่งว่า^{๑๕} ความดินดังจะทำให้เกิดความปวดศีรษะ
 แก่ใครผู้อยู่ในตำหนักนั้น

ฝ่ายพระราชาธิดา เมื่อพาสะใภ้พราหมณ์ไปถึง
 ตำหนักแล้ว^{๑๖} ก็ทรงเอาใจใส่เป็นอันดีแลตรัสกับนาง

มากกว่าที่เคยตรัสเป็นปกติในหมื่นนั้น จะเป็นด้วยนาง
 สะใภ้พราหมณ์เป็นคนมีตาเป็นนี้เอง หรือจะเป็นด้วย
 พระราชธิดาทรงรู้สึกด้วยไม่มีเหตุอะไรที่จะทราบได้ ว่า
 การจะเป็นไปดังนี้จะไปก็ตาม พระองค์ (พระ-
 จิ.รมาทิตย์) ย่อมจะทรงทราบว่าอาจเป็นได้ด้วยเหตุทั้ง
 ๒ อย่าง แต่ขอที่จะเป็นด้วยเหตุใดนั้นไม่สู้สำคัญนัก
 เพราะนางสะใภ้พราหมณ์สังเกตเห็นได้ว่า พระราชธิดา
 มีความเศร้าหฤทัยปรากฏอยู่ที่พระนลาฏ ครั้นเมื่อเข้า
 ทบรรมด้วยกันแล้ว นางสะใภ้พราหมณ์จึงทูลถามว่า
 เพราะเหตุใดพระราชธิดาจึงมีทุกข์

นางจันทร์ประภา จึงตรัสเล่าเรื่องน่าสงสารให้
 นางสะใภ้พราหมณ์ฟังว่า

“วันหนึ่งในฤดูวสันต์ ข้ากับบริวารพากันไปเดิน
 เล่นในอุทยาน ข้าได้พบพราหมณ์หนุ่มคนหนึ่งรูปร่าง
 งดงามยิ่งนัก ครั้นตาเราทั้งสองสบกันเขาก็กลมลงกลบ
 ไป แลข้าก็กลมแน่นิ่งไปเหมือนกัน ฝ่ายนางทั้งหลาย

ซึ่งเป็นบริวารของข้า เมื่อเห็นข้าเป็นดั่งนกกฟาคาคน
 เข้าพระราชวัง ทงทชายังไม่รู้ตัว เหตุตั้งนั้นข้าไม่รู้
 ว่าพราหมณ์หนุ่มคนนั้นชื่อไรบ้านอยู่ที่ไหน แต่ความ
 งามของเขาพิมพ์ไว้ในความทรงจำของข้า แลข้าไม่
 ปรารถนาจะดื่มแลกินเลย เหตุฉะนั้นผวพรรณแห่งข้าจึง
 เผือดซัดแลกายรูดผอมไป”

พระราชธิดาตรัสดังนั้นแลก็ทรงถอนใจใหญ่ มี
 ดำเนียง ซึ่งมนต์วิเศษผู้แปลงเป็นสะกัฟพราหมณ์ได้ยิน
 โฟวเราะที่สุด แลพระราชธิดาทรงพยากรณ์ตามซึ่งหญิง
 ผู้อยู่ในความอนันัญญาด้วยเรื่องรัก มักจะพยากรณ์ว่า
 คงจะสนพระชนม์ด้วยอาการฉับพลัน ในตอนต้นเดือน
 หนานนเอง

นางสะกัฟพราหมณ์ได้ฟังดังนั้นก็แสวงกมหน้าทูล
 ถามด้วยกิริยาเอียงอายว่า “ข้าพเจ้าทำให้พราหมณ์
 หนุ่มผู้เป็นที่รักของนางเข้ามาเฝ้าได้ในบัดนี้ นางจะ
 ประทานอะไรแก่ข้าพเจ้าเป็นรางวัล”

พระราชธิดาตรัสตอบว่า “ข้าจะยอมเป็นทาส
ของนางรับใช้การอย่างต่ำที่สุด และจะยมนพนมมือคอย
ปฏิบัตินางผู้มั่งคั่ง”

นางสะใภ้พราหมณ์ได้ยมนรับส่งดังนั้น ก็คาย
ลูกอมออกจากปาก กลายเป็นมนต์วิพราหมณ์หนุ่มเข้า
โลมพระราชธิดา นางจันทร์ประภาทรวงลอยหายหุทัย
ยิ่งนัก “ข้าพเจ้าจะเล่าถวายพิสดารว่า.....”

พระวิกรมมัทยัตยตรัสตอบว่า “เรื่องไม่ต้องเล่า
เรื่องตรงนั้นพิสดาร ข้าไม่อยากฟังของเอง”

เวตาลเล่าต่อไปว่า ฝ่ายมนต์วิพราหมณ์หนุ่ม
เมื่อได้เข้าถึงพระองค์พระราชธิดาสมปรารถนา ดังนั้น
ก็คานงถึงลักษณะแห่งวิวาหะทั้งแปดอย่าง คือ (๑)
วิวาหะโดยลักษณะพรหม คือบิดายกลูกสาวให้แก่
พราหมณ์ผู้รู้เวทโดยมิได้เรียกทรัพย์เป็นค่าตัวนาง (๒)
วิวาหะโดยลักษณะเทวดา คือบิดายกลูกสาวให้แก่

พรหมณ์ผู้กระทำพิธีบูชาญ เป็นคำจ้างในการกระทำ
 พิธีนั้น (๓) วิวาหะโดยลักษณะฤๅษี คือบิดายกลูกสาว
 ให้แก่ชายซึ่งให้โคกระบือแก่บิดาคู่หนึ่งหรือสองคู่ (๔)
 วิวาหะโดยลักษณะประชาบดี คือเมื่อบิดาแห่งหญิงยก
 บุตรีให้แก่ชายแลกล่าวแก่คนทั้งสองว่า "เจ้าจงร่วมกัน
 ประพฤติธรรม" (๕) วิวาหะโดยลักษณะฮสุร คือเมื่อ
 ชายได้ให้ทรัพย์สินแก่ญาติแห่งหญิงจนเต็มที ซึ่งจะให้ได้
 แล้ว บิดาหญิงยกบุตรีให้เป็นภริยา (๖) วิวาหะโดย
 ลักษณะราชาศ คือชายแย่งหญิงได้ใน การรบสู้กับผู้
 ปกครองของหญิง (๗) วิวาหะโดยลักษณะคนธรรพ์
 คือเมื่อหญิงกับชายได้กันเอง โดยความเต็มใจทั้งสอง
 ฝ่าย (๘) วิวาหะโดยลักษณะปีศาจ คือชายลอบลัก
 หญิงเมื่อเวลาหลับ หรือเมาหรือสลบไม่มีสติ (มนุธรรม
 ศาสตร์ ๓:๒๐ แลต่อไป)

มนัสวีคานึงถึงลักษณะวิวาหะทั้งแปดนี้ เห็นว่า

ลักษณะคนอรรพ์ เป็นลักษณะที่เหมาะสมกว่าอย่างอื่น
 เพราะพระราชธิดาเป็นนางสูงศักดิ์ มีพระชนมายุสม-
 ควรแก่การวิวาห์แล้ว แลมีอำนาจโดยธรรมเนียมที่
 จะร้องขอให้พระราชบิดาอำนาจการสุมพร เพื่อพระ
 ราชธิดาได้เลือกพระสามี ตามแบบอย่างซึ่ง พระราม
 พระอรชุนพระนลเป็นต้น ได้พระราชธิดาแห่งกษัตริย์
 ทรงนามเลอลอมาเป็นชายา การทมนัสวีพราหมณ์
 หนุ่มนี้กเอาพระนามกษัตริย์ ทรงเกียรติในโบราณกาล
 มาเข้าแถวกับตนเองเช่นนั้น ก็แสดงความกำเริบในใจ
 มิใช่น้อย แต่ความคิดซึกเหิมเช่นนั้น เป็นอาการของ
 ผู้ที่กำลังจะได้ลูกสาวพระราชธิดาเป็นภรรยา

เมื่อมณัสวีได้พระราชธิดาสมประสงค์แล้ว ก็อยู่
 ภายในพระราชวังประมาณห้าเดือนเศษ เปลี่ยนแปลง
 กายเป็นชายแลหญิงทุกวันแลคืน จนทราบได้ว่าไม่ช้า
 ก็จะได้เป็นพ่อ

เวตาลกล่าวต่อไปว่า ข้าพเจ้าก็รู้นิสัยคนมากอยู่
 แต่นิสัยของมนต์มนต์นั้น แปรกับนิสัยคนอื่นในความรู้
 ของข้าพเจ้า คนอื่น ๆ เมื่อได้เปลี่ยนจากเพศชายเป็น
 เพศหญิง แลเปลี่ยนจากเพศหญิงเป็นเพศชายทุก ๒๔
 ชั่วโมงแล้ว ก็คงจะเป็นความเปลี่ยนแปลงที่มากพอในวัน
 หนึ่ง ๆ แต่มนต์วิญยังต้องการเปลี่ยนอิริยาบถให้ยิ่งกว่า
 นั้นอีก ไม่พอใจในการที่ต้องแอบซ่อนอยู่ในตำหนักทุก
 วันแค้น ต้องการจะเที่ยวเปลี่ยนที่ไปบ้าง จนถึงแก่
 กล่าวโทษพระราชธิดาว่าไม่พาออกเที่ยว เปลี่ยนอากาศ
 ส่วนพระราชธิดานั้น เราท่านน่าจะคิดเห็นว่าเมื่อได้ล้ม
 สลบอยู่กับที่ เพราะความเสันทาซึ่งเกิดในนาทีแรกที่ได้
 พบชาย แลเมื่อพ้นจากสลบแล้วยังได้บำเพ็ญพระองค์
 จะไปสู่ยมโลก เพราะรักยังไม่สำเร็จดังได้กล่าวมาแล้ว
 เช่นนี้ ครั้นเมื่อได้ชายที่รักมาสมหมาย ก็น่าจะยังไม่
 เบื่อไม่หน่าย แลไม่แสดงพิโรธเล็ก ๆ น้อย ๆ ก่อน

บิณฑกจากฉันทไฉยอนันมาเบ็นสามี แต่การหาเบ็นเช่น
นินไม๋ นางจันทรประภาพระราชธิดาทรงเบอมันส์วิ
แลเบอความไม๋เห็นคนอนนอกจากมันส์วิ เสมอกับ
มันส์วิเบอพระราชธิดา แลความไม๋เห็นคนอนนอกจาก
พระราชธิดา จนนางไถลจะชวนสามีออกเทียวอยู่แล
หลายครั้ง แต่ครนเมอสามีกล่าวชวนนางไปเทียวให้
พันความอยู่ด้วยกันโดยจำเพาะไปบ้าง นางก็กลับทรง
คิดชุ่นเคืองว่า มันส์วิเบอความอยู่ด้วยกันสองต่อสอง
จึงตรัสประชดว่าคนทมคูแลแล้ว ถ้าแมนหมกหมมคดลुकคค
กันอยู่สองต่อสอง และทะเลาะกันวันยังค่ำ ๆ ก็เบ็นคูที่
โง่ที่สุด มันส์วิแก่ว่า เขาไม๋ได้คิดเบอนาง เขาไม๋ต้อง
การอะไรยิ่งกว่าที่จะพานางออกแสดง ให้รู้กันทั่วโลกว่า
เบ็นภริยาของเขา แต่นางก็ยังไม่เบ็นที่พอเหตุทัย ต้อง
กล่าวโต้ตอบกันอีกช้านาน ในที่สุดเบ็นอันตกลงว่า
จะเลิกช้งตัวเองและออกเทียวในที่ต่าง ๆ นางจึงไปเฝ้า
ทูลท้าวสุพิจารพระราชบิดาว่า นางแลหญิงสะใภ้

พราหมณ์ต้องการออกเที่ยวกินลม แลไปในที่สำราญ
 ต่าง ๆ เพื่อมาสนุก ท้าวสุพิจารทรงยินดีที่ได้เห็นพระ-
 ราชธิดามีอาการนานวลชวน จึงตรัสอำนวยการว่าจะเสด็จ
 เที่ยวเตร่ไปในที่ใดที่สมควรแก่เกียรติยศ ก็แล้วแต่นาง
 จะประสงค์ ดังนั้นพระราชธิดาแลมนัสวีผู้งามมี (ในรูป
 หญิงสะใภ้พราหมณ์) ก็ออกเที่ยวในที่ต่าง ๆ ตาม
 สำราญ

วันหนึ่ง ท้าวสุพิจารเสด็จไปเป็นเกียรติยศแก่การ
 แต่งงานที่บ้านมหาอำมาตย์ ผู้อยู่ในตำแหน่งโกษาธิบดี
 พระราชธิดา แลหญิงสะใภ้พราหมณ์ก็ตามเสด็จด้วย
 ฝ่ายชายหนุ่มผู้เป็นบุตรโกษาธิบดี เมื่อได้เห็นหญิงสะใภ้
 พราหมณ์มีรูปร่างแลหน้าตางดงาม ก็หลงรักในทันที
 เป็นครั้งแรกในเรื่องนี้ ที่ชายรักหญิงในหน้าที่แรกทีเห็น
 หน้า ชายหนุ่มจึงกล่าวแก่เพื่อนสนิทของตนตามเคยว่า
 “ถ้าข้าได้นางนั้นข้าจะมีสำราญในโลก ถ้าไม่ได้ข้าจะ
 ต้องสละชีวิตเสีย”

ฝ่ายพระราชนนเมอได้ทรงสำราญ ในการเลี้ยง
 แล้ว ก็เสด็จคนเข้ พระราชวังพร้อมด้วยพระราชธิดา
 และผู้อื่น ๆ ซึ่งตามเสด็จ ส่วนบุตรโกษาธิบดีนั้น ครั้น
 นางสะใภ้พราหมณ์ตามเสด็จกลับเข้าพระราชวังแล้ว ก็
 เดือดร้อนกระวนกระวายเป็นกำลัง ตั้งแต่นั้นมากม
 อากาทรชบชิต เพราะทงชาวทงนาแลหลับนอนไม่เป็น
 ปกติ เพื่อนสนิทรู้ความในใจเป็นการลับไม่บอกให้ใคร
 ทราบ แต่ไม่นั่งอยู่ได้นาน เพราะอดไม่ได้มันอย่างหนึ่ง
 อีกอย่างหนึ่ง อธิบายว่าบุตรโกษาธิบดีป่วยอากาทรหนัก
 ถาชนนึ่งเสยก็คงจะถึงชีวิต ตั้งนความลับนั้นก็ทราบถึง
 โกษาธิบดีในสองสามวันนั้นเอง โกษาธิบดีนี้ก็หนักใจ
 ในการที่บุตรชายป่วยนั้นอยู่แล้ว ครั้นได้ทราบสมุฏฐาน
 แห่งโรคก็รีบเข้าเฝ้าพระราชา ทูลว่า

“ข้าแต่พระมหากษัตริย์ บุตราชายของข้าพเจ้า
 รักหญิงสะใภ้พราหมณ์คลั่งไคล้ มีอาการป่วยปางตาย

ไม่กินไม่นอนเฝ้าแต่พร้าเพื่อละเมอฝัน ขอพระองค์จง
โปรดกรุณา ประทานนางแก้วบุตรข้าพเจ้าเพื่อให้คงชีวิต
ไปเกิด”

ท้าวสุพิชารได้ทรงฟังดังนั้น ก็ทรงแสดงกิริยา
พิโรธตรัสว่า “เจ้าเป็นบ้าไปเสียแล้วหรือจึงมากล่าว
เช่นนั้น ข้าเป็นพระราชาก็กระทำยุติธรรมได้เช่นนั้น
ด้วยประการใด เจ้าเป็นผู้ใหญ่ย่อมจะทราบว่ามีผู้
พาผู้อยู่ในความปกครองมาฝากให้อยู่ในอารักขา แห่งผู้
มีอำนาจให้อารักขาได้ ผู้รับฝากจะยกผู้อยู่ในความฝากนั้น
ไปให้ผู้อื่นไม่ได้เป็นอันขาด เจ้าก็เป็นอำมาตย์ผู้ใหญ่มี
สติปัญญา เหตุไฉนจึงมาขอเช่นนั้น”

โกษาธิบดีทราบแจ้งอยู่ในใจว่า พระราชาทรง
ปกครองบ้านเมืองได้ด้วยเขาเป็นผู้อุดหนุน ถ้าเขาไม่ได้
อยู่รับราชการเมื่อใด การบ้านเมืองก็จะทรุดโทรมไป
และพระราชาก็จะต้องทรงรับความเดือดร้อน อนึ่ง
โกษาธิบดีรู้จักพระฤทธิ์พระราชายู่ว่า มักจะโอนเอน

ไปได้ด้วยความสะดวกรู้จักอันควรแก่รูปการณ จึงนึกในใจ
 ว่า “พระฤทษยตงนอกหน้อยยกคงเปลี่ยน” แต่ก็มีได้
 กล่าวอะไร นิ่งกัมน่านิ่งแสดงกิริยาเหมือนผู้ทสันหวัง
 ฝ่ายท้าวสุพิจารนน ประเดยวกตรัสกรวด ประเดยวก
 ตรัสปลอบ ตีโทษบ้างยกยกบ้าง เพื่อจะให้โกษาธิบดี
 เปิดปากทูลขอคำอันใด ที่จะทำให้ทรงเห็นความเป็นไป
 ในใจของเขาได้ แต่เขาก็นิ่งอึ้งไม่พูดจาอะไรเลย จน
 ในที่สุดกราบถวายบังคมลาออกจากที่เฝ้า เดินนำตา-
 คลอดตาออกไปจนถึงประตูวัง จึงกล่าวแก่ตนเอง แต่
 มีผู้นอนไดยินว่า “ตัวกู้นอดชาวเสียดัก ๑๐ วัน ก็คงได้
 ไปโลกหน้าสมหวัง”

ครั้นเมื่อโกษาธิบดีกลับไปถึงบ้านแล้ว ก็เรียก
 บ่าวไพร่มาพร้อมกันเข้าไปเยี่ยมลูกชายในห้อง พบลูก
 ชายนอนอยู่บนเสื่อหน้าตาชู้ชืดเพราะอดอาหาร บิดา
 จึงจับมือบุตรไว้ แล้วกระซิบดังพอให้ได้ยินทั่วกัน ว่า
 “ลูกเอ๋ย พ่อจะแก้ไขอะไรก็ไม่ได้แล้ว จำเป็นจะต้อง
 ตายไปตามกัน”

ฝ่ายพวกบ่าวไพร่เมื่อได้ยินนายพูดดังนั้น ต่างคนก็หลีกออกไปจากห้องแล้วเล่าสู่เพื่อนกันฟัง แลเพื่อนก็เล่าต่อ ๆ กันไปว่า โภษาธิบตีมีงานจะสละชีวิตเสียแล้ว แลต่างคนต่างก็เข้าไปด้อมมองคอยดูว่านายจะทำจริงตามพูดหรือไม่ แลถ้ายอมตายจะตายอย่างไร ตายที่ไหน แลตายเมื่อไร การที่บ่าวได้ทราบความตั้งใจแห่งนายเช่นนั้น ถ้าจะกล่าวว่หากันเศร้าโศกเสียใจก็ไม่เชิง จะว่าไม่รักนายก็ว่าได้ เพราะนายเป็นผู้ใจดีมีกรุณาต่อบ่าว แต่ถึงกระนั้นบ่าวก็ใคร่รู้ ใคร่เห็นสิ่งใดครั้ง ๆ กลาง ๆ ในใจไม่แน่ว่าอยากให้เกิดหรือไม่ก็เป็นเช่นนั้นก็เพราะความตื่นเต้นในใจตามธรรมตามมนุษย์ซึ่งหาความยั่งยืนมิได้

ทรงพระวิกรมมาทิตย์ ทรงแค้นเคืองในพระหฤทัย เพราะเหตุเวตาลกล่าวติเตียนธรรมดาแห่งมนุษย์ ทรงแสดงพิโรธให้เวตาลรู้สึก แต่มันทำเป็นไม่รู้รู้สึก เล่าต่อไปว่า

เมื่อโกษาธิบดีได้อัดข้าวอดน้ำอยู่แล้ว ถึงสามวัน
 อำมาตย์ผู้ใหญ่ก็ประชุมกันปรึกษาว่า ถ้าพระราชามี
 ยินยอมตามคำร้องขอ ก็จะทำกันถวายบังคมลาออก
 จากราชการไปบวชเป็นโยคี หรือไปทำอะไรมาก ๆ
 ต่าง ๆ การที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะโกษาธิบดีเป็นหัวหน้าจูง
 ราชการให้ดำเนินไปในนั้นขอหนึ่ง อีกขอหนึ่งอำมาตย์
 เหล่านั้นเห็นว่า ก็เมื่อผู้ใหญ่อยู่ในตำแหน่งสูงถึงโกษา-
 ธิบดีแล้วทูลขอเท่านั้นยังไม่ได้ ต่อไปข้างหน้าใครจะทูล
 อะไรได้แล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำราชการไปทำไม

เขาวนรุงชนชาวจากราชการทั้งหลายก็พร้อมกันเข้าไป
 เผ่าท้าวสุพิจาร ทูลว่าบุตรของโกษาธิบดีใกล้จะถึงตาย
 อยู่แล้ว เพราะเหตุหัวใจเต็มแฉะท้องว่าง ถ้าบุตรตาย
 บิดาซึ่งไม่ได้กินแลดมมาถึงสามวันแล้ว ก็จะพลอยตาย
 ด้วย ถ้าโกษาธิบดีตาย ราชการบ้านเมืองก็จะเกิดยุ่ง

เหยียงเพราะเขาเป็นนายคลังใหญ่บัญชีทองปวง และมีคำ
กล่าวว่ ในเวลานับบัญชีของบ้านเมืองนั้นปลวกกินเสีย
ครึ่งหนึ่งแล้ว ทียงเหลือออกครึ่งหนึ่งก็ไม่เป็นประ-
โยชน์ เพราะกรรหมึกกัดกระดาษขาดไปมาก บัญชี
หาติดต่อกันได้ความประการใดไม่ เหตุตั้งนั้นข้าราชการ
ทั้งหลายจึงประชุมพร้อมกัน ทูลขอให้พระราชพาประ-
ทานนางสะใภ้พราหมณ์แก่บุตร โภษาธิบดีตั้งประสงค์

ความตั้งมั่นในพระฤทัยของพระราชาอันทนข่าว
ปลวกแลกรรหมึกไม่ได้ จึงทรงคิดโอนเอนไปข้างจะ
ยอม แต่ยังมีพระประสงค์จะแสดงความมั่นคงในพระ
ฤทัยให้คนทั้งหลายเห็น จึงตรัสว่า โภษาธิบดีแลบุตร
ชายเป็นคนมีคุณดี เป็นประโยชน์แก่ราชการเพียงไรก็
ทรงทราบอยู่แล้ว และมีพระราชประสงค์จะช่วยบิดา
และบุตรนั้นทุกทางที่จะทรงช่วยได้ปราศจากอสังสัย แต่
ในเรื่องนี้ได้ทรงรับสัญญาเสียแล้วว่า จะคุ้มครองนาง
ที่พราหมณ์เฒ่านำมาฝากไว้ พระองค์จะยอมสวรรคต

เสียสิบสองครั้ง ยิ่งกว่าที่จะกระทำการเป็นทเสยสัญญา
 หรือปฏิบัติหน้าที่ปราศจากความสัตย์ ทงทรงแสดง
 ธรรมะต่าง ๆ ซึ่งไม่สู้จะเกี่ยวแก่การขอ แดการให้หญิง
 สะใภ้พราหมณ์อันเป็นปัญหาอยู่ในเวลานั้น แต่ข้าราชการ
 การทเฝ้าอยู่ก็พากันตั้งใจฟังคำตรัส เพราะไม่มีใครรู้
 พระหฤทัยพระราชาทาทโกษาธิบดีรู้ จึงพากันเห็น
 จริงแลชมธรรมะที่ทรงแสดงให้ฟัง แดต่างคนกัน
 หนึ่งอยู่

ฝ่ายพระราชาทรงคอยอยู่ครู่หนึ่งให้ธรรมะชิมชาบ
 เข้าไปในใจผู้ฟังแล้ว ก็ตรัสเสียใหม่ให้ผลแห่งคำสอนที่
 มีในใจข้าราชการเหล่านั้นค่อยเบาบางลงไป โดยที่
 ตรัสว่าธรรมะซึ่งทรงแสดงนั้น ได้ทรงรับเป็นคำสั่งสอน
 ของพระราชบิดา แดพระราชมารดาซึ่งทรงธรรมอย่าง
 สูงทั้งสองพระองค์ แดเป็นธรรมะซึ่งบุรุษพึงประพฤติ
 แดเคารพโดยปกติ แต่ถ่าเกิดปัญหาแปลกธรรมตาแล
 ผิดปกติ การดำเนินทางธรรมะจะแผกเพี้ยนไปจากรอย

เดิมบ้าง ถ้ายังเป็นธรรมอยู่ ก็อาจแยกเพี้ยนไปได้
 เพราะการดำเนินตามรอยแคบนั่น ย่อมแสดงนำใจแคบ
 พระองค์มีพระราชประสงค์ให้ชนทั้งหลายเห็นว่า พระ
 องค์มิใช่พระราชาทมพระฤทธิย์แคบ จึงพระราชทาน
 อนุญาตให้ข้าราชการทั้งหลายกล่าวขบแฉง ให้ทรงเห็น
 ชอบ ว่าในการเรื่องนเป็นหน้าที่ของพระองค์ ที่จะต้อง
 เสียสัญญาที่ประทานไว้แก่พราหมณ์เดมา แลเป็นหน้าที่ที่
 จะต้องประทานเมษของคนอื่น ให้แก่บุตรชายโกษาธิบดี

ฝ่ายเหล่าอำมาตย์ที่เฝ้าอยู่นั้น เมื่อได้ยินพระราช
 รับสั่งข้างทายนก็ได้ใจ จึงช่วยกันพูดขบแฉงด้วยคำ
 ต่าง ๆ กันซึ่งรวมอยู่ในชื่อวานาทั่วมทั้ง รวมความว่า
 พราหมณ์เดมานั้นก็สูญหายไปช้านาน บัดนี้คงจะตาย
 แลมีผู้เฒ่าเสียแล้ว อนึ่งหญิงสะโง่แห่งพราหมณ์นั้นก็
 เป็นแต่ได้หมั้นคู่กันไว้กับบุตรพราหมณ์ หาได้มีจิตหะ
 ไม้ เขาทั้งหลายจึงเห็นสมควรที่จะประทานนางซึ่งผู้เฒ่า
 มาฝากคงจะตายแล้วแก่บุตรโกษาธิบดี เพื่อให้ราชการ

นางสาวผู้เป็นสะใภ้พรหมณีนัน เมื่อจะได้แต่งงานดีเช่น
นี้ ก็คงไม่ทิ้งโอกาสปัจจุบันคอยหาโอกาสอนาคต

อำมาตย์ทั้งปวงออกจากเฝ้าแล้วก็รีบไปเล่าความ
ให้โกษาธิบดีทราบ แลโกษาธิบดีกับบุตรภักษินชำดด้วย
กันในคืนนั้นเป็นครั้งแรกในเวลาหลายวัน

ฝ่ายท้าวสุพิจารเมื่อเสด็จคืนเข้าข้างในแล้ว ก็
เสด็จตรงไปยังตำหนักพระราชธิดา ตรัสแก่หญิงสะใภ้
พรหมณีนว่า "เจ้าจงไปอยู่กับบุตรชายของโกษาธิบดี"

เวตาลกล่าวต่อไปว่า นางจันทร์ประภาภิรมย์
ในเวลากลางคืนทะเลาะกันแทบไม่เว้นคืน เพราะฉะนั้น
ในเวลากลางวันนางจันทร์ประภา แลนางสะใภ้พรมา
หมณ์เกือบจะไม่พูดกันซึ่ง ๆ หน้า ครั้นเมื่อคนทั้งสอง
ได้ยื่นพระราชารับสั่งให้พวกรักกันดั่งนันทนางคนก็.....

พระธรรมวาท์พระราชบุตร ทรงฟังเวตาลเพลัน
ครั้นได้ยินเวตาลพูดมาถึงเพียงนี้ ยังไม่ทันขาดคำก็ทรง
สอดถามชนว่า "ดีใจใช้หรือไม่"

เวตาลตอบว่า “ห้ามได้ ไม่ใช่ดีใจ เสียใจมาก
พระราชบุตรยังอ่อนปัญญานัก”

พระวิกรมมัทยัตร์เสกขพระราชาบุตร แลห้าม
ไม่ให้ตรัสถึงเรื่องที่ไม่วรุ แล้วเวตาลก็เล่าต่อไปว่า

นางจันทร์ประภาแลหญิงสะใภ้พราหมณ์ เมื่อ
ได้ฟังท้าวสุพิจารตรัสดังนั้น ก็หน้าซัดแลกันแสงวิงวอน
พระราชาด้วยถ้อยคำต่าง ๆ ให้ทรงถอนคำสั่ง แต่พระ-
ราชาหายอมตามไม่

นางสะใภ้พราหมณ์กล่าวว่า “ความทรงธรรม
อันงามของหญิง ย่อมจะสลายไปด้วยรูปงามเหลือเกิน
นัก พราหมณ์รับใช้พระราชาย่อมทำความเสื่อมให้แก่
ศาสนาของตน นางโคถ้ำไปกินหญ้าไถลดินนั้นก็เกิด
ความเสื่อมเสีย ทพยย์ย่อมจะสูญเพราะเจ้าของไม่
ประพฤติธรรม แลความเจริญย่อมจะสิ้นไปในเรือนซึ่ง
เจ้าของไม่ทำตามคำมั่นสัญญา”

นางสะใภ้พราหมณ์กล่าวเช่นนั้น ท้าวสุพิศจารึก
ทรงเห็นชอบทุกประการ มิได้ตรัสคัดค้านข้อความที่
กล่าวนั้นประการใด แต่ก็ยังทรงยื่นคำที่จะให้หญิง
สะใภ้พราหมณ์ไปเป็นภริยาแห่งบุตร โภชาธิบดีให้จงได้

นางจันทร์ประภา กล่าวว่ พระราชบิดาเป็น
พระราชวังทรงประพฤติเที่ยงธรรมอยู่เป็นปกติ มาบัด
นี้พระประสงค์แตกเพี้ยนไปจากครองธรรม คงจะเป็น
ด้วยหวังประโยชน์แก่พระองค์อย่างเดียว แลเมื่อใด
ความเห็นแก่ประโยชน์ตนเข้าครอบงำตน เมื่อนั้นชวา
ก็กลับเป็นชาย ๆ ก็กลายเป็นชวา เหมือนเงาในกระจก
คันฉ่อง

ท้าวสุพิศจารึกว่า ความเปรียบของนางนั้นถูก
ต้องหาดำหนิมิได้ แต่ก็ยังมีพระประสงค์จะให้หญิง
สะใภ้พราหมณ์ ไปเป็นภริยาแห่งบุตร โภชาธิบดีอยู่
นั่นเอง

ฝ่ายนางสะใภ้พราหมณ์ เมื่อเห็นพระราชามีได้

ลดหย่อนพระราชประสงค์เช่นนั้น ก็เพียงจะชักเวลาให้
เย็นออกไป จึงทูลว่า “ข้าแต่พระมหากษัตริย์ ถ้าพระ
องค์ทรงกำหนดในพระหฤทัยแน่อนแล้ว ว่าจะให้
ข้าพเจ้าไปเป็นภริยาแห่งบุตรโกษาธิบดี พระองค์จง
โปรดให้ชายหนุ่มนั้นสัญญาว่า จะทำการสิ่งหนึ่งตาม
ความประสงค์ของข้าพเจ้า ถ้าเขาไม่ยอมทำ ข้าพเจ้า
ก็ไม่ยอมไปอยู่กับเขาเป็นอันขาด”

พระราชอาทรว่า “เจ้าจะให้เขาทำอะไรก็จงว่า
ไปเถิด”

นางทูลว่า “ข้าพเจ้าอยู่ในตระกูลพราหมณ์ เขา
อยู่ในตระกูลนักรบ ธรรมศาสตร์บัญญัติว่าเราทั้งสอง
จะวิวาห์กันไม่ได้ เว้นแต่เขาจะได้เที่ยวยatraแล้วตาม
บุญสถานทุกตำบล”

พระราชอาทรว่า “เจ้าพูดถูกต้องเป็นความจริง
ดังหนึ่งพระเวท” แลทรงคิดยหนดโทษของทางจะยัดเวลา
ออกไปอีก แลในระหว่างเวลาที่ยัดออกไปนั้น พระองค์

ยังจะดำรงความมั่นคงในสัญญาให้ยานไปได้ อีกหน้อย
หนึ่ง

คืนวันนั้น นางจันทร์ประภาแลมนัสวีระงับการ
ทะเลาะประจำคืน ต่างคนแสดงความยินดีต่อกันที่ได้ทำ
อุบายให้ภัยออกห่างไปได้ โดยความนึก แต่มิได้ห่าง
ออกไปโดยความจริงเลย รุ่งขึ้นเช้าท้าวสุพิจารเสด็จ
ออกรับสั่งให้อามาศยทงปวงเข้าไปในที่เฝ้า รวมทั้ง
โกษาธิบดีแลบุตรชายด้วย แล้วรับสั่งบอกว่าหญิงสะใภ้
พราหมณ์ได้กล่าวถูกต้องเป็นการสมควรยิ่งนัก คนทั้ง
หลายได้ทราบก็เห็นชอบพร้อมกัน แต่บุตรโกษาธิบดี
ทูลขอว่าระหว่างที่ตัวเขาไปเที่ยวยตราอยู่นั้น ให้นาง
ไปอยู่คอยทำ ณ เรือนแห่งบิดาของเขา จนกว่าเขาจะ
กลับมา

คำที่ทูลขอพระราชานี้ไม่สู้จะโปรด เพราะไม่พอ
พระหฤทัยที่จะพราภหญิงสะใภ้พราหมณ์ไปจากพระราช
ธิดา แต่โกษาธิบดีแลบุตรชายทำที่เหมือนจะกลับอด

ชำนาญใหม่ พระราชาจึงจำเป็นจำต้องตรัสอำนาจตาม
 ประสงค์ หญิงสะใภ้พราหมณ์ก็ถูกดุคร่ำพาไปยัง
 บ้านโกษาธิบดี โงษาธิบดีพานางไปมอบไว้กับภริยา
 ของตนคนที่สาวแลสวยที่สุด แลกำชับว่าให้อยู่ด้วยกัน
 จงดีต่างคนต่างเอาใจกัน อย่าให้เกิดชุ่นช้องหมองใจ
 ชุ่นได้ ฝ่ายบุตรชายโกษาธิบดีนั้นก็ออกเที่ยวไปตาม
 บุญสถานต่าง ๆ ตามกำหนด

ฝ่ายหญิงสะใภ้พราหมณ์ ได้อยู่ร่วมห้องกับ
 ภริยาสวยของโกษาธิบดี ทนเป็นหญิงอยู่ไม่ได้ตลอด
 ยศสิบสองโมง ก็กลายเป็นมนัสวีในกลางคืน แต่ก็ไม่ทำ
 ดั่งนั้นไปได้นาน เพราะบาปกรรมมาตามทันดังคำซึ่ง
 พราหมณ์มุขเทวะกล่าวไว้ คนหนึ่งเมื่อได้เป็นมนัสวี
 พราหมณ์หนุ่มอยู่ตลอดคืนแล้ว จะแปลงตัวเป็นหญิง
 สะใภ้พราหมณ์เอาลูกอมใส่ปากโดยความเลินเล่อ ลูก
 ออมเดือนเลยเข้าคอไป มนัสวีจะแปลงตัวเป็นหญิงก็
 แปลงไม่ได้ จึงต้องรีบหนีโจนจากหน้าต่างห้องภริยา

สาวของโกษาธิบดี ในเวลาที่ยังไม่ทันสว่าง แลเหตุ
ด้วยความมืด มนต์วิโจนพลาดชาเพลิงลุ่มอยู่กับตลก
ไปไม่ได้

ฝ่ายพราหมณ์มูลเทวะนั้น เมื่อได้แปลงเป็น
พราหมณ์เฒ่า พามนต์วิโจนซึ่งปลอมเป็นหญิงสะใภ้ไป
ฝากพระราชโอรสแล้ว ออกจากที่เฝ้า ก็คืนรูปเป็น
พราหมณ์มูลเทวะกลับไปหาพราหมณ์คศิ เล่าความ
ให้ฟังทุกประการ พราหมณ์คศิได้ยินดังนั้นก็ทำหน้าขุ่น
ใช้คำแข็ง กล่าวแก่พราหมณ์มูลเทวะว่า ความมีใจ
ดี แลใจอ่อนพาให้มูลเทวะประกอบการเป็นบาปอย่างยิ่ง
มูลเทวะเถียงว่า “ข้าได้กำชับชายหนุ่มนั้นแล้วว่า จะ
ทำการเป็นทเรียมร้อยไปได้อีกด้วยความบริสุทธิ์ เพราะ
ฉะนั้นอันตรายอะไรจะมีเล่า”

พราหมณ์คศิกล่าวว่า “ท่านได้ให้อาจารย์อันคมไป
แก่คนเฒ่า มันคงจะไปทำอะไรให้เกิดเหตุขึ้นจริงได้ และ
ข้าพเจ้าจะขอพนันกับท่านว่าภายในหกเดือนนี้ ถ้าชาย

หนุ่มนั้นไม่ไปทำเลอะเทอะให้เกิดเหตุขึ้นแล้ว ข้าพเจ้า
 จะยอมยกคัมภีร์ทั้งหลายของข้าพเจ้า ให้เป็นทรัพย์สินของ
 ท่าน แต่ถ้าชายหนุ่มนั้นไปทำให้เกิดความเป็นเหตุเลื่อม
 เสียด ท่านต้องใช้วิชาของท่านให้ข้าพเจ้าได้พระราชธิดา
 ของท้าวสุพิศารมาเป็นภรรยา”

พราหมณ์ทั้งสองสัญญากันมั่นคงแล้ว ต่างคนก็
 กล่าวตกลงแก่กันว่าจะไม่พูดถึงเรื่องนี้อีกจนใกล้
 กำหนดหกเดือน ครั้นใกล้กำหนดพราหมณ์ทั้งสองก็
 เทียวสืบข่าวในที่ใกล้พระราชวัง แลสืบต่อไปจนถึง
 บ้านโกษาธิบดีได้ทราบความนั้ดี คือสะโทพราหมณ์เฒ่า
 หายไปจากบ้านโกษาธิบดีในเวลากลางคืน ไม่มีใคร
 ทราบร่องรอยว่าไปทางไหน พราหมณ์มูลเทวะสืบข่าว
 ได้ความต่อออกไปอีกบ้าง ตรึกตรองเห็นแน่ชัดว่าแพ
 พนันเสียแล้ว จึงจัดการใช้หนี้ให้แก่พราหมณ์ศศิผู้เป็น
 เพื่อนคอส่งลูกอมอีกลูกหนึ่งให้แก่พราหมณ์ศศิอม เขา
 ก็กลายเป็นพราหมณ์หนุ่มอ้วน รูปร่างสะอาดพราหมณ์

มูลเทวะก็อมลูกอมอกลูกหนึ่ง กลายเป็นพราหมณ์เฒ่า
ถือไม้เท้าพาพราหมณ์หนุ่มเข้าเฝ้าพระราชา

ฝ่ายท้าวสุพิจารเสด็จออกอยู่ในห้องพระโรง ทอด
พระเนตรเห็นพราหมณ์เฒ่าเข้าไปก็จำได้ ให้เกิดกระวน
กระวายในพระหฤทัย แต่ททรงนบนอบรับสั่งให้พราหมณ์
นั่งเป็นอันดับ แลเมื่อทรงได้รับพรพราหมณ์แล้วก็รับสั่ง
ถามทุกข้อตามธรรมเนียม ในที่สุดเมื่อได้รับสั่งวก
เวียนอยู่ครู่ใหญ่แล้ว จึงตรัสถามพราหมณ์ว่า ไปไหน
มาจึงหายไปช้านาน

พราหมณ์เฒ่าทูลว่า “ข้าพเจ้าเที่ยวไปหลายแห่ง
เพื่อจะตามให้พบบุตร ครั้นเมื่อพบแล้วก็พากลับมาเฝ้า
ในบัดนี้ ขอพระองค์จงโปรดประทานภริยาของเขาแก่
เขา แลข้าพเจ้าจะทูลลาพาบุตรแลสะใภ้คืนไปสำนัก
ของข้าพเจ้าตามเดิม”

ท้าวสุพิจารรับสั่งออมแอมอยู่ช้านาน แต่จะ

ปกปิดไว้ไม่ได้ จึงรีบส่งเล่าเรื่องให้พราหมณ์เฒ่า
ทราบทุกประการ

พราหมณ์เฒ่าแสดงอาการโกรธกล่าว่า “พระ
องค์ทำอะไรอย่างนั้น พระองค์ไม่อยู่ในคำสั่งสัญญา
เอภริยาแห่งบุตรของข้าพเจ้าไปยกให้วิวาหะกับชายอื่น
พระองค์กระทำแล้วตามพระหฤทัยประสงค์ แลบัดนี้
จงฟังคำสาปของข้าพเจ้าเถิด”

ท้าวสุพิจารทรงตกประหม่าเดือดร้อน เกรงคำสาป
เป็นกำลัง จึงตรัสแก่พราหมณ์ว่า “ท่านจงกรุณาแก่
ข้าพเจ้า อย่าโกรธ แลอย่าสาปเลย ท่านจะประสงค์
อะไร ข้าพเจ้าจะยอมตามทุกประการ”

พราหมณ์เฒ่ากล่าวว่า “ถ้าพระองค์เกรงคำสาป
ของข้าพเจ้า แลเต็มพระหฤทัยจะประทานสิ่งใดไม่ว่า
ที่ข้าพเจ้าทูลขอ ก็จงประทานนางจันทร์ประภาพระราช
ธิดาให้เป็นภริยาบุตรข้าพเจ้า ถ้าทรงยอมดั่งนั้นข้าพเจ้า
จะยกโทษถวาย ส่วนตัวข้าพเจ้าเองนั้น ตงแต่นั้นต่อไป

โกษาธิบดี แลความในจะเป็นอย่างไร พระราชธิดาก็คง
จะทรงเดาได้ อนึ่งนางจันทร์ประภาหยุคประจวบพระ
โรคลำดับเดือนมาหลายเดือนแล้ว แลนางสงสัยว่า
พระราชบิดา คงจะไม่โปรดการวิวาห์อย่างคนธรรมดา
กล่าวคือไม่โปรดให้พระราชบุตร มีวิวาห์โดยวิธีนั้น
ส่วนองค์พระราชธิดาเองนั้นอีกอย่างหนึ่ง

ดั่งนพราหมณ์ชื่อนี้ ก็ได้รับพระราชธิดาไปเป็น
ภริยา พร้อมด้วยทรัพย์ซึ่งพระราชทานเป็นสินสมรส
เป็นอันมาก

ฝ่ายมนัสวณนเมอลุกชนได้จากที่ซึ่งลุ่มอยู่ในเวลา
ที่โงนจากหน้าตางนั้นแล้ว ก็เที่ยวเร้นซ่อนต่อไป จน
ได้ทราบว่าพราหมณ์ศคได้วิวาห์กับพระราชธิดา พาไป
บ้านแล้ว มนัสวณนก็ติดตามไปที่บ้านพราหมณ์ศคกล่าวแก่
เจ้าของบ้านว่า “ท่านจงส่งภริยาของข้าพเจ้าคืนให้
ข้าพเจ้า” พราหมณ์ศคก็เถียงว่านางเป็นภริยาของเขา

ต่างหาก แลอ้างพยานคือโอรสหลวงแลพราหมณ์ใน
พระราชสำนัก รวมทั้งพยานอีกหกคนนั้นด้วย

มนัสวีสาบานโดยวิธีรุนแรงที่สุดว่า นางเป็น
ภริยาของเขาโดยวิวาหะตามวิธีที่ชอบ แลกุมารใน
ครรภ์นางก็บุตรของเขา เหตุฉะนั้นนางจะเป็นภริยา
ของพราหมณ์ก็ได้อย่างไรได้ อนึ่งมนัสวีเพียรจะอ้าง
พราหมณ์มูลเทวะเป็นพยาน แต่มูลเทวะหลบหายไป
เสีย มนัสวีจึงอ้างนางจันทร์ประภาเอง แต่นางกลับ
กล่าวโดยอาการแค้นเคืองว่า ตั้งแต่เกิดมายังไม่เคย
เห็นมนัสวีเลย

เวตาลกล่าวต่อไปว่า แต่ถึงมนัสวีอ้างพยานไม่
ได้ดังนี้ คนก็ยังเห็นจริง เพราะเรื่องของมนัสวีเป็น
เรื่องแปลกแลไม่น่าเชื่อ คนจึงพากันเชื่อ แม้ทุกวันนี้
ก็ยังมีคนหลายคนเห็นว่า มนัสวีเป็นผู้ที่ได้กระทำ
วิวาหะกับพระราชธิดา โดยวิธีที่ถูกต้องตามธรรมศาสตร์
พระวิกรมมาทิตย์ไม่โปรดการลอบรัก ครั้นได้ยิน

เวตาลกล่าวตงนนักตรัสว่า “ถ้าใครเชื่ออย่างแข็งกล้า
 คนนั้นเป็นคนใจลามก เพราะไม่มีใครรู้เลยว่ามันส์วิ
 ชายช้วนนั้นเป็นพ่อของกุมารในครรภ์ ส่วนพราหมณ์คดี
 ได้แต่งงานต่อหน้าพยาน โดยวิธีที่ถูกต้องตามกฎหมาย
 เหตุตงนนางจึงตองเป็นภรรยาของคดี แลบุตรที่เกิดมา
 นนักอาจตรวจนำทำบุญไปให้บรรพบุรุษได้ ตามคัมภีร์
 ศาสตร์กฎหมายแลยุติธรรมเป็นอย่างที่ชาวาน

เวตาลกล่าววว่า “ยุติธรรมนั้นบางทก็ไม่มียุติธรรม
 แลพระองค์จึงรับก้าวพระบาทเกิด ลองดูว่าพระองค์จะ
 กลับไปตงนอโคกก่อนข้าพเจ้าได้บ้างหรือไม่”

เวตาลกล่าวตงนนแลวก็ออกจากยามลอยหัวเราะ
 ก้องฟ้ากลับไป

จบนิทานเวตาล เรื่องที่ ๗

นิทานเวตาล

เรื่องที่ ๘

เวตาลกล่าวว่า ข้าแต่พระราชามิผู้ทรงคุณ
อันประเสริฐ ข้าพเจ้ามิภักดีต่อพระองค์เพราะ
ทรงพยายามมิได้ย่อหย่อน และความมิพระ
ดอเช่นนบางทีก็ได้ผลสมหมาย จึงเป็นคนที่
บุคคลพึงอุดหนุนมิให้เสื่อมคลายไปได้ ข้าพ
เจ้ามิประสงค์ จะฝึกฝนความเพียรของพระองค์
ให้ทวิง ๆ ขน จึงจะเล่านิทานเรื่องจริงถวายอีก
เรื่องหนึ่งเป็นเครื่องบำรุงพระเศียรคือ และพระ
ปัญญา

ในแคว้นองคะ (องคราชฎร์) มีพระราช

องค์หนึ่งทรงนามพระยศเกตุ ปราบกฏพระรูปประหนึ่ง
 พระอนงค์มาครององค์ เป็นเครื่องเพลินตานางทั้ง
 หลาย แลนางงามทั้งหลายก็เป็นเครื่องเพลินพระเนตร
 พระราชา เพราะเธอทรงหมกไหม้ใฝ่ฝันในกามารมณ์
 พระเนตรคอยจะเพลินอยู่ง่าย ๆ แลเพราะพระเนตร
 เพลินง่าย จำนวนนางข้างในจึงไม่น้อยแฉเพิ่มรำไป

พระยศเกตุมีมุขมนตรีขอทูลระทรรคิน เป็นคน
 เฉลียวฉลาดรับราชการเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย ไม่
 ไขเพราะพระราชหฤทัยเป็นสิ่งที่ทรงไว้วางง่าย ๆ เป็น
 เพราะมุขมนตรีเป็นคนมีปรีชาสามารถ เหมือนสารถิ
 ชงเมื่อรู้ทางที่นายจะไปแล้ว ก็อาจขับรถให้ไปถึงที่ใด
 ดังประสงค์

กล่าวความสามารถปฏิบัติราชการ บุคคลพึง
 สมมติว่าข้าราชการทุกคนรู้ปฏิบัติ มิฉะนั้นไม่เป็น
 ข้าราชการได้ แต่ความสามารถนั้นย่อมจะต่างกันตาม
 ตัวคน แลพระองค์คงจะทราบประเภทที่กล่าวแยกไว้
 กว้าง ๆ ว่า

๑) ขรรคมดาข้าราชการหลาย อาจจำหน่ายจำแนก-
แยกเป็นสอง
เสนาม้ายมมนตรีมีเนืองนอง อยู่ในสองประเภท-
สังเกตได้
ประเภทหนึ่งสามารถรับราชการ เมื่อติดต่อกันอยู่กับ-
ผู้ใหญ่
รู้วิธีย่อหย่อนผ่อนปรนไป ความรู้ ใจนายตนได้ผลดี
ประเภทสองสามารถรับราชการ โดยชนิดวิชาสารคดี
อาจข้บรถข้กม้าพากรดี ไปถึงที่ได้ผลเพราะตน-
เอง ๗

ที่ระหะทรคินเป็นข้าราชการชนิดสารคดี ทราบวิถี
ทางที่ตนจะต้องข้บรถ คือพระราชประสงค์แห่งพระ
ราชา จะให้บ้านเมืองจำเวญสุข แลสามารถข้บรถไป
ได้โดยวิถีนั้น พระราชาจึงพระราชทานอำนาจให้ดูแล

ราชการบ้านเมืองได้อย่างกว้างขวาง อยู่มาไม่ช้า
 พระราชาทรงดำราญในศฤงคารยิ่ง ๆ ขึ้น จึงทรงมอบ
 ให้ทริชชะทรรคินว่าราชการแทนพระองค์คนเดียว พระ-
 องค์เองทรงรรมย์อยู่ในหมู่นางสนม หาเวลาเสด็จ
 ออกว่าราชการมิได้ ฝ่ายทริชชะทรรคินครั้นได้รับมอบให้
 ว่าราชการแทนพระองค์พระราชาก็ปฏิบัติการโดยทาง
 ทชอบ ได้ความเหน็ดเหนื่อยทั้งกลางวันแลกลางคืน
 มิได้แสงวาลก ยิ่งกว่าที่ได้รับพระราชทานอยู่แล้วโดย
 ปกติ หรือแสงอำนาจเกินที่จำเป็นจะต้องมี สำหรับ
 ว่าราชการในตำแหน่งสูง แต่ถึงกระนั้นก็ไม่พ้นคำคน
 นินทา เพราะการนินทาเป็นของเหลือทมนุชย์จะเว้นได้
 คนบางคนเมือหันหน้าไปข้างขวา ก็ชมมือขวานินทามือ
 ซ้าย เมือหันไปข้างซ้ายก็ย้ายไปนินทามือขวา มี
 ยุติธรรมในข้อที่นินทาหมดไม่เลือกหน้า สุดแต่ว่าอยู่
 ลับหลังแล้วเป็นใช้ได้ พระองค์ผู้เป็นพระราชาก็ได้ทรง

ฝูงคนทั้งหลายยกยอพระองค์ คือเจ้าบทเจ้ากลอนที่
เรียกแถวทงเกานนเป็นต้น แต่ในขณะที่ถูกขอมากนั้น
ถ้าทรงคิดว่าถูกนิทานข้อย พระองค์ก็คิดผิดไกลทีเดียว

ส่วนที่พระทรรคินผู้เป็นมุขมนตรีนั้น ครั้นได้
ราชการต่างพระองค์พระราชานำไม่นาน ก็มากล่าวเลื่อง
ลือกันว่า ที่พระทรรคินแกล้งชักชวนให้พระราชามก-
มุ่นในกามคุณจนทรงละเลยราชการบ้านเมือง พอพระ-
หฤทัยเป็นพระราชานำแต่ขอเพื่ออิมในศฤงคาร* เป็นเหตุ
ให้ที่พระทรรคินมีอำนาจเสมอพระเจ้าแผ่นดิน แลเหตุ
ที่พระทรรคินชักพระราชานำให้เป็นไปดังนั้น ก็คือความ
ประสงค์อำนาจนั่นเอง

ที่พระทรรคินได้ทราบคำลือดังนั้นก็เกิดความน้อย
ใจ ครั้นกลับไปถึงบ้านจึงกล่าวแก่นางเมธาวดีผู้ภริยาว่า
“ดูกรนางผู้เป็นเมียรักของข้า พระราชานำทรงเพลิด
ในทางบำรุงกาม ละเว้นราชการบ้านเมืองไม่ทรงหัน
หาเลย ข้าเป็นผู้รับมอบให้ดูแลราชการต่างพระองค์

* ศฤงคาร แปลว่ากาม

ก็ปฏิบัติการโดยสุจริตมิได้คิดแก่เหน็ดเหนื่อย แต่บ่น
 มุผู้เป็นอธิราชให้เกิดเลื่องลือทวไปว่า ข้าได้รวบรวม
 อำนาจพระราชเข้าไว้ เพื่อประโยชน์ของตนเสียแล้ว
 การลือว่าชวณนถจะเป็นการใส่เค็ด ก็ยังให้โทษแก่ผู้
 ถูกลือได้ แมคนมีเกียรติโด่งดังยังไม่พ้นโทษแห่งความ
 ลือเท็จ พระรามต้องสละนางสีดา เพราะความ
 เลื่องลือว่าชวหรือมิใช่ เมอการเป็นเช่นนข้าจะควรทำ
 ประการใด

นางเมธาวดีไม่ได้ขอเมธาวดีเปล่านั้นฉลาดจริง ๆ
 ด้วย ครันได้ยินสามกล่าวดังนั้น ก็ตอบว่า “ข้าแต่
 ท่านผู้มีใจสุจริต ท่านจงทูลลาพระราชไปเสียจาก
 พระนคร อ่างเหตุว่าจะไปยังท่านอันเป็นบณยสถาน
 ต่าง ๆ เพื่อชานาปางบาบ เมอท่านท่องเที่ยวไปต่าง-
 ประเทศเสียแล้ว คนทั้งหลายก็จะเห็นได้ว่าท่านมิได้
 มุ่งหมายจะหาอำนาจ คำเล่าลือก็จะหมดไปเอง อนึ่ง
 เมอท่านไม่อยู่นั้น พระราชาจำต้องทรงดูแลราชการ
 บ้านเมืองเอง เพราะไม่มีใครอื่นจะเป็นผู้ต่างพระองค์ได้

เมื่อได้ทรงว่าราชการจนเต็มที ก็จำต้องสร้าง เพราะเวลาไม่มีพอเสียแล้ว เมื่อท่านกลับมา พระราชาอาจเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น แต่ท่านจะคืนเข้ารับราชการตามตำแหน่งเดิมได้ ปราศจากความนิินทา”

ที่ระหรรคินได้ฟังนางเมธาวดีกล่าวดังนั้นก็เห็นชอบ จึงเข้าไปเฝ้าพระราชาทูลว่า ข้าแต่พระมหากษัตริย์ ข้าพเจ้าขอทูลลาไปต่างประเทศเพื่ออาบน้ำตามทำบุญต่าง ๆ น่าใจข้าพเจ้าปลงในการอันนั้นแล้ว”

พระยศเกตุตรัสว่า “ท่านอย่าต้องไปจากพระนครเลย การทำบุญท่านอาจทำได้ในเรือนของท่าน คือการทำทานเป็นต้น ซึ่งจะพาท่านไปสู่สวรรค์เมื่อพ้นโลกนี้”

ที่ระหรรคินทูลตอบว่า “ความบริสุทธิ์อันเกิดได้ด้วยการจ่ายทรัพย์นั้น บุคคลพึงแสวงด้วยวิธีทำทานเป็นต้น แต่การอาบน้ำทำบุญนั้น ให้ความบริสุทธิ์อันมีรูเสียมคลาย ผู้มีปัญญาพึงไปสู่ทำบุญก่อนความชรามาเบียดเบียนตน มิฉะนั้นไม่รู้แน่ได้ว่าจะไปถึง

เพราะจะไว้ใจร่างกายไม่ได้เสียแล้ว พระองค์จึงโปรด
ประทานอนุญาตแก่ข้าพเจ้าในบัดนี้เถิด”

ที่ระฆะทรรคินทุสดังนั้น พระราชายังมิได้รับสั่ง
ตอบประการใดเด็ดขาด ปราบกฏแต่ว่าไม่เต็มพระหฤทัย
ให้ไป แลยังไม่ได้ประทานอนุญาต พอเจ้าพนักงาน
ห้องตรงเข้ามาทูลว่า “ข้าแต่พระราชา พระอาทิตย์
กำลังตกลง ณ กลางทะเลสาบแห่งฟ้าอยู่แล้ว เวลา
เป็นโมงที่กำหนดเวลาตรงแลโมงก็จะล่วงไป เชิญเสด็จ
เข้าที่ตรงเถิด”

เมื่อพระราชชาติทรงฟังดังนั้นก็ลุกขึ้นเสด็จสู่ที่ตรง
ที่ระฆะทรรคินก็ถวายบังคมแล้วลากลับบ้าน ครั้นถึงบ้าน
ก็ตั้งภริยาให้อยู่ดูแลการเหี้ย แล้วลอบเดินทางออก
จากพระนครไป แม้แต่ปากในเรือก็มีให้ทราบ ครั้น
พ้นพระนครไปแล้วก็เที่ยวไปตามท่าต่างๆ จนเข้า
แคว้นป่าณตระ ถึงกรุงฯ หนึ่งซึ่งอยู่ใกล้ฝั่งทะเล มี
ศาลพระศิวะเป็นที่คนไปบูชามาก ที่ระฆะทรรคินไปถึง

ศาลนนกเข้าไปบูชาแด่นางพักอยู่ เผอิญพ่อค้าคนหนึ่งชื่อนิหิตตต์ไปบูชาพระศิวะที่ศาลนน ครั้นเห็นทิวชะทรรคินนั่งพักอยู่ เห็นได้ว่าอ่อนเพลียเพราะความร้อนด้วยแสงพระอาทิตย์ กายก็มัวด้วยฝุ่นที่เกาะตามทางเดิน นิหิตตต์พอล่าเป็นคนใจอารี ครั้นเห็นคนเดินทางมีอาการดงนน ทงเห็นสวมสังวาลพราหมณ์ แลเป็นผู้มีลักษณะดี เห็นได้ว่าเป็นพราหมณ์มเกยรติ นิหิตตต์จึงเชิญให้ไปบ้านของตน ทิวชะทรรคินรับเชิญออกจากศาลตามไปยังบ้านนิหิตตต์ ครั้นไปถึงเจ้าของบ้านก็ต้อนรับเป็นอันดี เชิญให้อาบน้ำแลเสวยอาหารอย่างดีเสร็จแล้ว นิหิตตต์ถามว่า “ท่านชื่อไร มาแต่ไหน และจะไปไหนต่อไป”

ทิวชะทรรคินตอบความว่า “ข้าพเจ้าเป็นพราหมณ์ชื่อทิวชะทรรคิน มาจากองคราษฎร์เที่ยวหาน้ำตามทำบุญ”

นิหิตตต์พอล่าเป็นคนยินดีในการรับแขก แลเมื่อเห็นแขกลักษณะดีก็บังชอบใจ จึงกล่าวว่า “ข้าพเจ้า

กำลังจะไปค้าขายที่เกาะชอสุวรรณทวีป ท่านจงพักอยู่
 ที่บ้านชาวเจ้านจนชาวเจ้ากลับ มีเวลาพอที่ท่านจะ
 ผ่อนกายให้สนความเหน็ดเหนื่อย แล้วท่านจึงเดินทาง
 ต่อไป”

ทิวชะทรรคินตอบว่า “ถ้าท่านเต็มใจให้ข้าพเจ้า
 ไปด้วย ข้าพเจ้าอยากจะไปสุวรรณทวีปกับท่านยิ่งกว่า
 ที่จะคอยท่านอยู่ในเรือนนี้ แม้เรือนของท่านเป็นที่อยู่
 สบาย ข้าพเจ้าก็ใคร่จะเที่ยวดูที่ต่าง ๆ มากกว่าพักอยู่
 กับท

นิตตตพศาคาโดยนตงนิน กียอมตามประสงค์
 ทิวชะทรรคินก็พักอยู่ในเรือนนั้นคนหนึ่ง รุ่งชนนิตตต
 ก็พาแขกไปลงเรือซึ่งบรรทุกด้วยสินค้าอันมีค่า แล้ว
 ออกแล่นใบไปในทะเล ทิวชะทรรคินได้เห็นสมุทรซึ่ง
 เป็นที่น่ากลัวแล่น่าพิศวง มีคำถามว่ามขมนตรีของ
 พระราชาครองกรุงใหญ่ มีกิจอะไรเกี่ยวข้องกับการ
 เดินเรือค้าขายทางทะเล ถ้าไม่มีใ้เรือการเดินทางครั้งนี้
 ก็ไม่ใช่การที่ทิวชะทรรคินพึงทำ แต่มีคำตอบว่าแม้ผู้
 เป็นใหญ่ถ้าถูกเอาความร้ายป้ายชอ ก็อาจทำนอกรทาง

ถึงเขนททระทรรคินทำกรงนนได้

ครั้นไปถึงสุวรรณทวป นิตตตักทากการคำชาย
 ตามกรรมเนยม พักอยู่ที่เกาะนนจนเสร็จการจำหน่าย
 สิ้นค้าแลขอสินค้าบรรทุกเรือซากลับ ครั้นเสร็จกิจแล้ว
 ก็ออกจากเกาะแลนเรือกลับมาตามทาง วันหนึ่งทระ-
 ทรรคินเห็นคลื่นลูกหนึ่งเกิดขึ้นในทะเล แล้วมัตนกลบ-
 พฤษุมุตชนมาจากนา กิ่งก้านเป็นทองทงตน มีแก้ว
 ประพาพประดับเป็นข้อ ๆ ลูกแลดอกล้วนแล้วด้วยมณี
 มีค่า มีความงามที่เหลือจะพรรณนาได้ บนกิ่ง ๆ หนึ่ง
 มีอาสนะประดับด้วยแก้ว บนอาสนะมีนางนงเอนพึงอยู่
 นางนงงามเป็นทนายพิศวง ทระทรรคินตกตะลึงอยู่ครู่
 หนึ่ง นางก็หยิบพิณขึ้นดัดแลขับด้วยสำเนียงไพเราะ
 จับใจ

๑ อันปวงกรรมทำไว้ในปางหลัง เป็นพิชยังปางน-

ให้มผล

หวานพิชตผลดมแก่น

หวานพิชชวกลว-

ผลทชนแคน

อันความจริงขอผมมาแล้ว

ไม่คลาดแคล้วเป็น—

อนทุกหม่นแสน

จะเปลี่ยนหัวใจผมมาแทน

ถึงแก่นแมนแมนไม้—

เปลี่ยนได้เฉย ๆ

เมื่อนางทิพย์ชบกลอนดงนนแล้ว ก็กลับจมลง
 ในทะเลทงตนไม้แลอาดสะอ้านงาม ทิวชะทรรคินยืน
 ตะลึงดูน้ำในทะเลเหมือนหนั่งว่า มีอะไรที่ฟังดั่งผดขน
 มาเด่นอยู่พลางว่าฟังว่า “จูนนเราไต่เห็นสิ่งนำพิศวง
 นึก ใครบ้างคิดว่าจะไต่เห็นต้นไม้ชนจากทะเล มีนาง
 ทิพย์นงชบกลอนอยู่บนต้นไม้ นน แล้วจมหายไปทันที
 ไม่มีอะไรเหลืออยู่เป็นทหมาย ทะเลนเป็นคดิ่งใหญ่อยู่
 ตามเคย เป็นทอยแห่งดั่งประเสริฐทงหลาย พระลักษม
 พระจันทร ต้นปาริชาติแลของเล็กหลายอย่างไต่ชนม
 จากทะเลน

ทิวชะทรรคินยืนตริกตรองอยู่เช่นนด้วยไต่เห็นของ
 ประหลาด แต่นายท่ายแลลูกเรือทงหลายที่ไต่เคยเดิน
 ทะเลทงนนไต่เห็นประหลาดเลย จึงกล่าวแก่ทิวชะ-
 ทรรคินว่า “นางงามผดขนจากทะเลบนต้นไม้ นนเสมอ

แลกเปลี่ยนตกลงไปเช่นเดียวกันทุกครั้ง ท่านเพิ่งเคยเห็น
จึงพิศวง พวกเราเคยเห็นบ่อย ๆ”

ท้าวพระยาคินได้ฟังคนประจำเรือบอกดังนั้น ก็ไม่
หายพิศวง นั่งตรึงตวงอยู่ตลอดเวลาที่เรือเดินทาง
ครั้นถึงฝั่งซึ่งเป็นท่าเรือของนิทตตพอลา นิทตตกชน
สิ้นคางนบก พาท้าวพระยาคินกลับบ้านแล้มีการเลี้ยงค
กันตามเคย อยู่มาไม่ช้าท้าวพระยาคินก็ลาหนีตตจะ
กลับเมืองแห่งตน ต่างคนอวยพรแลแสดงความอาลัย
แก่กันแล้ว ท้าวพระยาคินก็ออกเดินทางบ่ายหน้าสู่แคว้น
องคะ ครั้นเข้าไปในกรุง กองคหบดีของพระราช
เห็นท้าวพระยาคินมาแต่ไกล ก็รีบเข้าไปเฝ้าทูลความให้
พระมหากษัตริย์ทรงทราบ พระยศเกตได้รับความลำ
บากในราชการเป็นอันมาก ในเวลาที่มุขมนตรีไม่อยู่
ครั้นได้ทราบว่าท้าวพระยาคินกลับมาใกล้จะถึง ก็เสด็จ
ออกไปรับถึงนอกพระนคร ทรงแสดงความยินดีที่มุข
มนตรีกลับมาถึง แล้วเสด็จขึ้นเข้ากรุง ตรัสให้ท้าว
พระยาคิน ซึ่งมีร่างกายชubbผอมแลเปอนด้วยฝุ่นแลเปลือกตม
ตามเสด็จเข้าไปถึงพระราชวัง แล้วตรัสว่า “เหตุไร

ท่านจึงกระทำการปราศจากภรรยามาถึงเช่นนี้ ท่าน
ทั้งเราไปเราก็ได้ความลำบากต่าง ๆ แลตัวท่านเองก็
ได้ความเดือดร้อน เพราะทรมานร่างกายจนเห็นได้ถึง
ปานฉะนี้ แต่การที่ท่านออกเที่ยวเดินทางเตร็ดเตร่ไปเช่น
นี้ ก็เป็นด้วยเทพดาบัญญัติไว้ มนุษย์จะแก้ไขให้เป็น
ไปอย่างอื่นนั้นไม่ได้ ท่านจึงเล่าให้เราฟังว่าท่านได้ไป
ถึงเมืองไหนบ้าง แลได้เห็นอะไรแปลกประหลาดใน
เมืองต่าง ๆ แลระหว่างเดินทาง”

ที่ระหว่ากรคืนได้ฟังรับสั่งถามดังนั้นก็ทูลเล่าตลอด
ตั้งแต่ออกจากพระนครไปจนถึง แลกลับจากสุวรรณ
ทวีป แลเล่าถึงนางทิพย์อันเป็นมณีของโลกทั้งสาม ซึ่ง
นั่งบนต้นกัลปพฤกษ์ผุดขึ้นมาจากทะเลนั้นด้วย

ฝ่ายพระราช ครันได้ทรงยินที่ระหว่ากรคืนมุข
มนตรีเล่าถึงนางทิพย์ก็มีพระหฤทัยใคร่ทราบยิ่งขึ้น จึง
ตรัสได้เลี้ยงลักษณะความงามแห่งนาง แลว่าบังเกิด

เมื่อพระราชารับสั่งแก่มุขมนตรีเดชะขาดงนแดว
ก็ตรัสให้ออกจากที่เฝ้า ทิระชะทรรคินถวายเป็นมงคลาไป
บ้าน นำความยินดีมาสู่บุตรภรรยาแลญาติพี่น้องซึ่งตง
ใจคอยท่ามาช้านาน แต่ทิระชะทรรคินก็มีได้แสดงอาการ
รื่นเริงในเวลาที่มีการรื่นเริงในบ้าน เพราะอำมาตย์ทตไม่
อาจผลิตผลิตใจได้ในเวลาที่จรรยาแห่งพระราชารอง
ตนไม่เป็นไปในทางที่ควร

เวตาลกล่าวต่อไปว่า ข้อที่กล่าวว่พระราช
จรรยาไม่เป็นไปในทางที่ควรนั้น ไม่ใช่ติเตียนความรัก
หญิง ความรักหญิงเป็นสิ่งที่บุคคลผู้ไม่ได้ถือพรตพรหม-
จรรย์พึงแสวงแต่พึงสงวนไว้มิให้เสื่อมคลายไปได้ บุรุษ
ควรมีความรักเป็นเครื่องนำความมีภรรยา ไม่ใช่มีภรรยา
เป็นเครื่องนำความรัก เพราะวิธีทั้งสองนี้มีทางแคล้ว
คลาดมาก แลชายผู้มีใจสะอาดย่อมจะอยากมอบหัวใจ
ให้แก่ภริยาตน เหตุฉะนั้นที่กล่าวว่พระราชจรรยาของ
พระยศเกิดเป็นไปในทางที่ไม่ควรนั้น ก็เล็งความเพียง

ว่าทรงลุ่มหลงนางมีจำนวนมากอยู่แล้ว   ยังจะแสวง
ต่อไปอีกเล่า

ครั้นกลางคืนวันรุ่งขึ้น พระยศเกตุแต่งพระองค์
เป็นดาบสเสด็จออกเดินทางไปพระองค์เดียว ตามทาง
ที่พระชะทรรคินได้ทูลไว้ ได้พบฤษีองค์หนึ่งชอกุศนาภะ
พระยศเกตุก็เข้าไปกระทำการเคารพ เล่าความประสงค์
ที่เดินทางให้ฤษีทราบแลขอความรู้เพื่อสำเร็จหมาย ฤษี
กุศนาภะตอบว่า “ท่านจงตั้งหน้าเดินทางไปด้วยความ
กล้า แลเมื่อท่านลงเรือเดินทะเลไปกับพ่อค้า ชื่อลักษ-
มีทัตต์ ท่านจะได้เห็นนางแลได้นางสำเร็จประสงค์”

คำที่ฤษีกล่าววน นำความเบิกบานมาสู่หฤทัย
พระราชาเป็นอันมาก จึงทรงนอบน้อมลาฤษีออกเดิน
ทางผ่านแคว้นต่าง ๆ หลายแคว้น แลถึงโตขามแม่น้ำ
แลเขาเป็นอันมากจนถึงฝั่งทะเล ได้พบลักษมีทัตต์พ่อ
ค้ากำลังเตรียมการ จะเดินทางไปค้าขายที่เกาะสุวรรณ
ทวีป พระยศเกตุซึ่งปลอมเป็นดาบส ก็เสด็จเข้าไปหา

พระราชาได้ฟังนางชบักกล่าวคดีแห่งกรรมดั่งนี้ ก็
 เกิดความรกกัดกั่มในพระหฤทัยยิ่งช่น ทรงยื่นตะลิ่ง
 พิศดูนางอยู่ครู่หนึ่งจึงตรัสบูชาทะเลว่า “ข้าแต่พระ
 สมุทรมุขเป็นคลังแห่งมณเฑาะหลาย ผู้มีนาใจอันลึกบุคคด
 ไม่อาจหยั่งได้ เพราะเมื่อพระองค์ชอนนางนี้ไว้ในทะเล
 ก็คือชอนนางลักษมีไว้มิให้พระวิษณุเห็น ข้าพเจ้าขอ
 เอาพระองค์เป็นที่พึ่ง เพื่อสำเร็จประสงค์ของข้าพเจ้า”
 พระราชาตรัสยังไม่ทันขาดคำ ต้นกัลปพฤกษ์แลนาง
 ทิพย์ก็จมลงไปในทะเล พระราชาก็ทรงใจนตามลงไป
 ประหนึ่งจะดับไฟวาคะด้วยน้ำในมหาสมุทร ในทันใดนั้น
 ได้ทอดพระเนตรเห็น แลเสด็จไปถึงเมือง ๆ หนึ่งงาม
 นั้ก มีแสงระยิบจากเรือนซึ่งมีมณเฑาะเป็นเสา ทองเป็น
 ผนัง หน้าต่างแลม่านล้วนแต่มุกดา มีสวนซึ่งมีสระอัน
 งาม มีคนกระโดดทำด้วยมณเฑาะต่าง ๆ สำหรับเดินลงสระ
 แลมีต้นกัลปพฤกษ์หลายต้น พระราชาทรงเดินจาก

เรือนสูงเรือนโนน ในเมืองนั้นจนได้เที่ยวเกือบจะทั่ว
 ทุกเรือน แต่เรือนเหล่านั้นแม่จะงดงามประกอบด้วย
 ความมั่งคั่งทุกประการก็ปราศจากคนอยู่ แลพระราช
 จะหานางซึ่งเป็นทรกแห่งพระองค์ก็ไม่พบ ครั้นทรง
 เดินเที่ยวคนต่อไปอีกครู่หนึ่ง พบวังสูงใหญ่ประดับด้วย
 มณีอันงาม พระยศเจดเจดเจดเปิดประตูเข้าไปเที่ยว
 ทอดพระเนตรข้างใน พบคน ๆ หนึ่งนอนอยู่บนเตียง
 มีผ้าคลุมอยู่ตลอดตัว พระองค์ทรงเปิดผ้าขึ้นดูก็เห็น
 นางผู้เป็นทรก พกตรแห่งนางซึ่งเหมือนเพญจันทรน
 มีเคาเหมือนนัยม ในขณะที่ผ้าคลุมหลุดพ้นไปเหมือน
 ความมืดหลบแสงพระจันทร์ พระราชาได้ทอดพระเนตร
 ดงนน ก็มิพระหฤทัยเหมือนหนังกนที่ไต่เดินผ่านทะเล
 ทรายในฤดูร้อนไปพบแม่นางซึ่งเป็นทชุมชน ฝ่ายนาง
 นนเมื่อดมเนตรชนเห็นบุรุษงาม ประกอบด้วยลักษณะดี
 เข้าไปยืนอยู่ข้างทบรทมดงนน ก็ลุกขึ้นด้วยอาการ

ฉับไว แลแสดงเคารพเชอเชิญเป็นอันดี พระพักตร์
นางกมตุพน เหมือนหนึ่งให้เกียรติแก่พระบาทพระราชา
ด้วยเอาบัวคือพระเนตรลงปกคลุม แล้วนางตรัสถาม
ว่า “ท่านนามอะไร เป็นอะไร แลมาในที่อันมาถึงได้
ด้วยยากันโดยประสงค์อะไร อนึ่งกายท่านมีลักษณะ
เครื่องหมายอย่างกษัตริย์ เหตุใดจึงแต่งเป็นดาบส ขอ
ท่านจงแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบ”

พระราชาตรัสตอบว่า “ข้าเป็นพระราชาครอง
องคราษฎร์ ทรงนามยศเกตุ ข้าได้ยินจากเพื่อนผู้เป็น
ที่เชอถือว่า ถ้าใครเดินทางไปมาในทะเลนี้ ก็อาจได้
เห็นนางผู้ช่นจากทะเลบนต้นกัลปพฤกษ์ ข้าจึงแต่ง
ปลอมกายเช่นนี้ สละราชสมบัติเพื่อจะได้เห็นนาง แล
ได้ตามนางลงมาในทะเล ขอนางจงบอกข้าว่านางเป็น
อะไร”

นางทูลตอบด้วยความรู้สึกอาย รู้สึกรัก แลรู้สึก
ยินดีว่า “มีพระราชามีวาสนาองค์หนึ่ง เป็นใหญ่ใน

หม่อมวิทยาธร ข้าพเจ้าเป็นธิดาของพระราชอาของคณ
 พระบิดาของข้าพเจ้าได้เจ้ไปเสียดจากกรุงนี้ พร้อมด้วย
 วิทยาธรทั้งหลาย ทั้งข้าพเจ้าไวผู้เดียว ด้วยเหตุไร
 ข้าพเจ้าหาทราบไม่ ข้าพเจ้าอยู่ผู้เดียวก็มีความง่วง
 เหงา จึงผูกขนในทะเลแดนร่องเพลงเล่นบนต้นกล้วย
 พฤษ์ พระราชาได้ทรงฟังเพ็ดเพลินสำเนียง
 นาง ทั้งรูปร่างรูปแลกิริยาทุกประการ จึงตรัสเชิญ
 นางให้ยินยอมวิวาห์กับพระองค์ นางก็ตกลงตาม
 พระประสงค์ แต่ขอให้พระราชอาประทานค้ำนชอหนึ่ง
 ว่า เดือนละ ๕ วัน คือ วัน ๘ ค่ำ แล ๑๕ ค่ำ นาง
 จะไปไหนหรือทำอะไร พระราชาจะห้ามปรามหรือแม้
 แต่ทัดทานก็ไม่ได้ ถ้าพระราชอาประทานค้ำนชอ
 นางจึงจะยอมวิวาห์ด้วย เราท่านทั้งหลายเมื่อได้
 ทราบว่าการเป็นเช่นนั้น ก็ไม่ต้องสงสัยว่าพระราชอา
 ประทานค้ำสัญญาหรือไม่

พระยศเกตุได้อยู่กินกับนางวิทยาธรเป็นสุขเหลือ

ที่จะพรรณนา จนวันหนึ่งนางทูลพระราชาว่า “ข้าพเจ้า
 มักจะต้องไปทอน พระองค์จะต้องคอยอยู่นี้ เพราะ
 วันนั้นเป็นวัน ๑๔ ค่ำ อนึ่งในเวลาที่ทรงคอยอยู่พระองค์
 เดียวนั้น อย่าเสด็จเข้าไปในห้องนเป็นอันขาด เพราะ
 ในห้องนมอ่างแก้ว ซึ่งถ้าใครตกลงไปจะไปผูกพันใน
 โลกมนุษย์”

นางทูลพระราชาเช่นนั้นแล้ว ก็ทูลลาออกไปนอก
 กรุง พระราชาทรงพระแสงดาบด้อมตามนางไปมิให้
 ทิ้ง ครั้นออกนอกนครไปหน่อยหนึ่ง พระราชาทอด
 พระเนตรเห็นรากษสตนหนึ่ง ภายใหญ่รูปร่างน่ากลัว
 เหมือนนรกซึ่งดำแดงรูปเป็นสัตว์มีชีวิต อ้าปากใหญ่
 ดำเหมือนกลางคน ครั้นเห็นนางกรองด้วยเสียงอันดัง
 แล้วตรงเข้าจับนางใส่ปากกลืนเข้าไป พระราชาเห็น
 ดงนรกพระองค์สนด้วยเพลิงแห่งความโกรธ ชักพระ-
 แสงดาบตรงเข้าฟันรากษสคอขาดศีรษะตกจากตัว เลือด
 ไหลนองไป เพลิงแห่งความโกรธของพระราชาดับ
 ด้วยเลือดแห่งอสูร แต่เพลิงแห่งความทุกข์ที่ไม่ได้นาง

คินนมหาดบ้ไม่ พระราชาเสียดพระหฤทัยสนัดมิมิจะทำ
 ประการใด พอนางออกมาจากกายรากลศาสตร์ไม่มีอันตราย
 ประการใด ปรากฏความงามตามเคยเหมือนหนึ่งแสง
 พระจันทร์ ซึ่งส่องสว่างไปทั่ว พระราชาทอดพระเนตร
 เห็นนางคนมาดงนน ก็ทรงยินดีจึงเข้าสวมกอดนาง
 พลางตรัสถามว่า การเป็นเช่นนั้นเพราะเหตุไร เป็นความ
 ผันหรือเป็นความจริง

นางวิทยารได้ฟังรับส่งถามดงนน ก็กลับระลึก
 ความเดิมขึ้นมาได้ จึงเล่าถวายพระราชาว่า “ข้าแต่
 พระลามี การที่เกิดขึ้นมิใช่มาจาแลมิใช่ความผัน เป็น
 เพราะคำสาปของพระราชาผู้ชนกแห่งข้าพเจ้า พระ
 ราชานันแต่ก่อนทรงครองสมบัติอยู่ในกรุงนี้ พระองค์
 มีบุตรหลายองค์ แต่ไม่ทรงรักใคร่เท่าข้าพเจ้า แลใน
 เวลาเสวย ถ้าข้าพเจ้าไม่ได้อยู่เสวยด้วยก็ไม่เสวยเป็น
 อันขาด ส่วนข้าพเจ้านันถือพระศิวะด้วยความเลื่อมใส
 จริง ๆ เคยมา ณ ที่นทุกวัน ๘ คำ แล ๑๕ คำ วัน

หนึ่งข้าพเจ้ามาบูชาพระเคารีเพลิงไปตลอดวัน พระ-
 บิดาของข้าพเจ้าไม่ได้เสวยอาหาร ตั้งพระฤทัยคอย
 ข้าพเจ้าจนทิวโหยเกิดพิโรธเป็นกำลัง แม้ความรัก
 ข้าพเจ้า ก็ไม่อาจบังคับไม่ให้การเป็นไปตามคติแห่ง
 กรรมในปางก่อน ครั้นข้าพเจ้ากลับมาเฝ้าในเวลาค่ำ
 ทรงสถาปนา เพาะเจ้าทำให้ข้าอดอาหารตลอดวัน
 ต่อไปข้างหน้า เมื่อจะออกไปนอกกรุงเพื่อจะบูชาพระ-
 ศิวะในวัน ๘ ค่ำ แล ๑๔ ค่ำ จึงมีรাকษสมาจับตัวเจ้า
 กัดเดินเข้าไปในท้อง แต่ให้เจ้ากัดปล่อยออกมาได้ทางหัวใจ
 รากษส หนึ่งไม่ให้เจ้าจำเรื่องแค้นจึงสถาปนาได้ ไม่ให้
 จำความเจ็บปวดที่ใดถูกกัดเดินเข้าไปในท้องรากษสนั้นได้
 แลให้เจ้าอยู่ในกรุงนี้ต่อไปคนเดียว

“เมื่อพระบิดาข้าพเจ้าสถาปนาตั้งนแล้ว ข้าพเจ้าก็
 คอยอ่อนน้อมจนเธอสงสาร แลสถาปนาเพิ่มเติมว่า เมื่อ
 ใด พระราชาครององคราษฎร์ทรงนามพระยศเหตุได้
 มาเป็นสามีของเจ้า เธอได้ทอดพระเนตรเห็นรากษส

กคืนเจ้า แลเชื้อช่ารากษสตาย จนเจ้ากลับคืนออกมา
จากหัวใจรากษสแล้ว เมื่อนั้นให้สนค้ำสาปนี้ ให้เจ้า
ระลึกเรื่องแลค้ำสาปของข้าได้ แลให้คนความรู้วิทยา
ธรรได้อย่างเก่า”

“เมื่อพระบิดาช่าพเจ้าได้สาปช่าพเจ้าเช่นนั้น แล้ว
ก็พาบริวารไปอยู่เขานิชนในโลกมนุษย์ ทั้งช่าพเจ้าไว้
ในเมืองนี้ แลการก็เป็นไปตามค้ำสาป แต่บัดนี้ค้ำสาป
นั้นสนแล้ว แลช่าพเจ้าก็กลับระลึกเหตุการณ์ทั้งปวงได้
เพราะฉะนั้นช่าพเจ้าจะ ไปเฝ้าพระบิดาที่ เขานิชนในที่
เพราะกฎของพวกวิทยากรมีอยู่ว่า ผู้ใดถูกสาป เมื่อ
คืนสาปแล้วต้องกลับคืนไปเข้าพวกโดยเร็ว ส่วนพระ
องค์นั้น จะเสด็จอยู่ทนต่อไปหรือจะเสด็จคืนครองนคร
ของพระองค์ก็แล้วต่อพระประสงค์”

เมื่อพระราชาทรงฟังดังนั้น ก็เดือดร้อนในพระ
หฤทัยเป็นกำลัง เพราะทุกขวิโยคหญิงทรกนนั้น เป็น

ทุกข์หนักเหลือหนัก นับประสาแต่ใคร แม่พระมเหศวร
 เมื่อพราจากพระอุมา ยังทรงระวนกระวายยวดยิ่ง
 ไหนเลยมนุษย์เดินดินจะหักห้ามความโศกเสียได้ พระ-
 ยศเกตุทรงรับทุกข์ใหญ่หลวง เพราะนางจะต้องพรากไป
 แต่ทรงเห็นอุบายจะยัดความสุขออกไปได้ จึงตรัสแก่
 นางว่า “ถ้าจำเป็นจะต้องพราจากนางเพราะกรรมทำ
 ได้ ก็เหลือที่จะแก้ไขได้ แต่ขอนางจงกรุณาแก่ข้าผู้
 สามี อย่าเพื่อไปในทันที หยุดอยู่ที่นั่นอีก ๗ วัน ใช้
 เวลานั้นทำให้ความสุขยัดยาวออกไปบ้าง เมื่อครบ ๗
 วันแล้ว นางจะไปเฝ้าพระบิดาก็ตามแต่ปรารถนา ข้า
 ก็จักคืนสู่นครของข้า”

พระราชาวังวอนเช่นนี้ จนนางสงสารยอมให้ยัด
 ความสุขออกไปตั้งพระประสงค์ พระราชาก็ทรงสำราญ
 อยู่กับนางตลอดเวลา ๖ วัน ครั้นวันที่ ๗ เชอทรงชวน
 นางเข้าไปในห้อง ซึ่งมีอ่างแก้วอันเป็นประตูคืนสู่โลก
 มนุษย์ เพื่อให้นางชี้ให้ทรงเห็น แลอธิบายให้ทรงทราบ

วิทที่จะเสด็จกลับคืนพระนคร ครั้นพระองค์แลนางยืน
 ชะงักดูอยู่ด้วยกันที่ปากช่องแก้ว พระราชาก็ทอดพระคอ
 นางพาใจลงในอ่าง ในทันทีนั้นสององค์ก็เสด็จมุด
 ขึ้นในสระแห่งพระราชอุทยาน ในนครของพระยศเกตุ
 คนเฝ้าสวนเห็นพระราชเสด็จกลับมากมีความยินดี รีบ
 ส่งข่าวไปให้ทระพรวรรคินผู้รักษาพระนครทราบ ทระพ-
 วรรคินกับหมู่เสนาอำมาตย์ ก็พากันรีบไปรับเสด็จ ณ
 พระราชอุทยาน แล้วพากันแวดล้อมตามเสด็จเข้าพระ-
 ราชวัง

ส่วนทระพรวรรคิน เมื่อได้เห็นพระราชพานางที่พยับ
 กลับมาด้วย ก็คิดประหลาดแปลกแล้วแกตนเองว่า “พระ
 ราชาท่าอย่างไรหนอจึงพานางวิทยาธรรมาได้ นางองค์
 เจียวที่เรา ได้เห็นนั่งติดพิณแลขับกลอนอยู่บนต้นกล้วย-
 พฤษ์ซึ่งมุดขึ้นจากทะเล แล้วกลับจมลงไปเร็วราวกับ
 สายฟ้า การทั้งหลายแม้จะแปลกเกินที่ปัญญามนุษย์จะ
 เข้าใจได้ ก็อาจเกิดแลอาจเป็นไปตามที่เทพดาปัญญา

ไว้เหตุฉะนั้นแม้มนุษย์จะได้นางวิทยาธรรมาเป็นภรรยา ก็
 ไม่ควรผู้อื่นจะกระวนกระวายใจ แต่ความกระวนกระ-
 วายใจนั้นเล่า ก็เกิดตามบัญญัติแห่งเทพดาอันเดียวกัน
 จะแก้ไขด้วยอุบายประการใด เราก็นับัญญาที่จะ
 ทราบได้เสียแล้ว ความอดอนตนบัญญัติเล่า ก็
 เป็นเพราะเทพดาบัญญัติเหมือนกัน เพราะฉะนั้น ฯลฯ
 ฯลฯ”

การที่ทรรษะทรรคินขัดเทพดาไปทุกอย่าง ไม่เห็น
 ทำทางว่าจะหยุดเพียงไหน จนต้องกล่าว ฯลฯ ฯลฯ
 เช่นนกอาจจูงเราทั้งหลายไปในทางที่เห็นได้ว่า ทรรษะ-
 ทรรคินใกล้จะถึงอะไร ส่วนข้าราชการอื่น ๆ ตลอดจนถึง
 ราษฎรพลเมืองนั้น ต่างก็รีบวิ่งเอิกเกริกแสดงความ
 สบายใจที่พระราชเสด็จกลับสู่กรุง แลทั้งได้พานาง
 วิทยาธรรมาด้วย

ฝ่ายนางวิทยาธรร ครั้นมาถึงนครของพระราชผู้

ตามแผนกำหนด ๗ วันแล้ว ก็ค้ำึงจะกลับคืนสู่พวก
 แต่ครั้นจะเหาะก็เหาะไม่ชน เพราะลมวิฆานนเสียแล้ว
 เมื่อนางรู้สึกว่านางเสื่อมความรู้ ก็เดือดร้อนทุกข์แสดง
 อาการเศร้าโศก พระสามีสั่งเกณฑ์เห็นก็ตรัสถามว่า "เหตุไร
 จึงเป็นเช่นนั้น"

นางทูลตอบว่า "เพราะข้าพเจ้ารักพระองค์ ยอม
 อยู่กับพระองค์นานเกินควร ไม่รีบกลับไปเข้าหมู่วิทยา
 ธรในทันทีที่สนสาป จึงถูกลงโทษคือลิมวิฆาเหาะเสีย
 แล้ว ข้าพเจ้าจะกลับไปยังถิ่นที่พ่ย์ก็กลับไม่ได้"

พระราชาก็ทรงฟังดังนั้นก็ทรงยินคั่นก็ ตรัสว่า
 "ครั้นนี้ข้าได้นางวิทยาธรไว้แน่แล้ว"

ฝ่ายที่ระชะทรรคินเมื่อได้ทราบดังนั้น ก็ตรึงตรอง
 ต่อไป ตามแนวความคิดที่เริ่มแต่วันที่ไปรับเสด็จพระ
 ราชาทพระราชนุทยาน ครั้นกลับไปบ้านก็นอนค้ำึงต่อ
 ไปอีกจนดับชีวิตไปด้วยความเสียใจ รุ่งเช้ามีผู้นำความ
 เข้าไปทูลพระราชาก็ทรงเศร้าโศก แต่เมื่อไม่มีใครช่วย

แบ่งเบาราชการปกครองราชการบ้านเมือง พระราชา
ก็ตองทรงทำเอง ทรงพระชนม์มัยนยาวมีนางวิยาธร
เป็นทรกร่วมพระหฤทัย

เวตาลเล่ามาตงนแล้วก็หยุดอยู่ครู่หนึ่ง แล้วทูล
ถามพระวิกรมมาทิตย์ว่า “พระองค์ทรงทราบหรือไม่ว่า
ที่รัชชะทรรคินเสียใจตาย เพราะเหตุใด”

พระวิกรมมาทิตย์ทรงนั่งตรึกตรองยังมีได้ตรัส ประ
การใด เวตาลจึงทูลซ้ำว่า “พระองค์คงจะทรงคิดว่า
ที่รัชชะทรรคินเสียใจตาย เพราะไม่ได้นางมาเป็นเมียตัว
เองดอกกระมัง ถ้าทรงคิดตงนนั้นก็คงจะเป็นด้วยทรง
เห็นว่าที่รัชชะทรรคินเสียใจเพราะตัวได้เห็นนางก่อน ถ้า
ไม่นำความมาเล่าถวายพระราชา แลถ้าตัวพากเพียร
เองก็อาจได้นางมาเป็นเมีย”

พระวิกรมมาทิตย์ไม่โปรดคำที่เวตาลทลายพระหฤทัย
ผิด ๆ จึงตรัสว่า “ข้าไม่ได้คิดอย่างเองว่า ที่รัชชะทรรคิน

เป็นคนดี ไม่ใช่คนชนิดนั้น”

เวตาลพูดว่า “ถ้าเช่นนั้นคงจะเป็นด้วยทรงเห็นว่า
ที่ระหะทรวคินเสียใจ ที่พระราชเสด็จกลับมาด้วยความ
เป็นใหญ่ในบ้านเมืองคืนไป ตัวที่ระหะทรวคินสิ้นอำนาจ
เสียแล้ว จึงเสียใจถึงเสียชีวิต ธรรมดาคนเมื่อได้ชิม
ความมีอำนาจแล้ว ไหนเลยจะไม่เสียใจในเวลาที่ต้อง
ลดตัวลงมา”

พระวิกรมมัททิตยตรัสตอบว่า “ไม่ใช่อย่างนั้นเป็น
อันขาด ข้าได้กล่าวแล้วว่าที่ระหะทรวคินเป็นคนดี หา
ใช่คนชนิดนั้นไม่ เหตุที่ทำให้ที่ระหะทรวคินเสียใจจนตาย
นั้น ก็เพราะรำลึกว่า แต่นางมนุษย์พระราชายังลุ่มหลง
ละทิ้งราชการบ้านเมืองเสียแล้ว ก็เมื่อได้นางวิฑยาร
มาเช่นนั้น จะเป็นอย่างไรต่อไปอีกเล่า ตัวที่ระหะทรวคิน
เองได้เหน็ดเหนื่อยมามาก จนถึงกับเที่ยวเดินทางตราก
ตรำโดยหวังว่าพระราชจะคืนดี การก็กลับตรงกันข้าม

ดงน เป็นที่น่าเสียใจนัก ที่พระธรรมคินคิดดงน จึงตาย
ด้วยควมเศร้าใจ”

เวตาลหัวเราะทูลว่า “ถ้าพระองค์ต้องกลับไป
ต้นอโศกอีกหลายเที่ยว ก็อย่าทรงเศร้าโศกเสียพระ-
ชนม์เร็วนัก” ทูลเท่านั้นแล้วก็หลุดลอยกลับไปอยู่ต้น
อโศกตามเดิม

จบนิทานเวตาล เรื่องที่ ๘

นิทานเวตาล

เรื่องที่ ๙

เวตาลเล่าเรื่อง ซึ่งยืนยันว่าเป็นเรื่องจริงอีก
เรื่องหนึ่งว่า

กว้างแลไกลไปในประเทศอังกาม ซึ่งชน
อารยะผู้มีถิ่นเดิมในแผ่นดินสูงทางตะวันตก สาด
กันมั่งคั่งภูมิลาเนา เป็นบ่กแผ่นอยู่นั้น เกียรติ
แห่งนางมุกดาวัลย์บุตรีพราหมณ์หริทาส เลื่องลือ
ทุกทิศ บัณฑิตแลกวีนับจำนวนร้อยพากันแต่ง
ภาพยักกลอนสำแดงความรัก บ้างก็กล่าวว่ นาง
อยู่ในที่ใด ที่นั้นย่อมสว่างเหมือนแสงฉายใน

เรือนมิด บ้างก็กล่าวสรรเสริญความงามแห่งนาง แล
แสดงทุกขที่เกิดเพราะความรัก

๑ อ้าอนงค์ทรงศักดิ์ด้วย	ศรดอก ไม้แฮ
จากแหล่งแผดงตรงตรอก	อกช้า
โปร่งปรุทะเล่ให้หอก	ไล่นั้น
ฤทธิร่ากเวิงแรงกล้า	เรียวกลมุ่มใจ ฯ
๑ สาวสรรคตินจากตัว	แดนสวรรค์ ไตฤา
อ้าเอี่ยมองค์เอนัน	อ่อนชะอ่อน
เพ็ญพักตร์ลักษณะฉาวฉัย	ราววาด
ไ้ออกสะทกทุกขสะท้อน	ท้าวสะท้านลาญหลง
๑ เดี่ยวยอมกรอมทุกขกล้า	กริ่งกมล หม่นแล
กองระกำดำกล	กันเคว้า
เพลิงร้อนจะผ่นปรน	พอบลต
ร้อนร่ากเราเราร้อน	รุ่มร้อนรอนทรวง ฯ

๑	เปล่าเปลี่ยวเหี่ยวออกไอ	ไอออก
	หนาวจิตคืออุทก	สะทกสะทอน
	คิดโคมประโลมก	กอดอุ้น
	กายแม่เย็นยามร้อน	อุ้นเนือยามหนาว ฯ
๑	ใคร่สมสมใคร่ได้	ทางใด แม่เฮย
	เจ็บจิตอาจินใจ	จักชัว
	โหยหวนอ่อนอกไอ	เป็นเลือด แล้วแม่
	แรงรักชกชอกชัว	ใช้ชัวลาตาย ฯ

บ้างก็แต่งคำฉันท์ลำดับครุฑหู ซึ่งตนเห็นไปเอง
ว่าไพเราะ กล่าวชมแด่เชิญนางให้ยินยอมวิวาห์กับตน

๒๐ อ้าวไรพญพญพิบูลย์ เฉลดาแหล่มแจ่ม
จรรยาเจริญภาส

๑ ตุสวิงสวายเพราะสายสวาท รทวยบ่ปลด
ระทบ่ปราคบ่ปลิดโคก

๑ แสนจะเสียวจะสร้าน ณ วารวิโยค จะข้าม ณ
ห้วงปล่อง ณ โขงก็อกกรม

๑ ไคร่เส่นหะนิตยสนิทสนม จะแนบจะนิทร์จะชิต
จะชม ณ เชิงรัก

๑ เชิญสมรสุมาลัยสมานสมัค ประสานประสงค์
ประจจะประจักษ์ประจวบใจ ฯ

บ้างก็กล่าวลบลเหตุตนเอง ด้วยความขุ่นเค้นที่ไม่
สมหมาย และกระเดียดไปข้างโลกจะแตกเพราะเหตุนี้

๑ ๕ ไ้อาตมะอกวิตกยั้ง เพราะวหญิงวยาภา
ฉนั้นใดจะได้สมรมา นิทระแนบพนอชม

ไคร่สมบ่สมหทยะไคร่ ก็ไคนจะได้สม
โหยหวยระทวยอระระทม ทุขแทบถล่มลง

๑ ใจผูกจะปลุกบิยะมนัส ทวิวิฒนาทรง
แคล้วคลาดเพราะมาตมนทง นรต้อยจะสอยดาว

๑	ตำชาติและปราศนรูปถัม	ภกชาอุรยา
	แค้นทรพยะยัยศ ฌ คราว	ทุกกว้างบ่บางเบา
๑	แค้นใจบ่ใส่ชดกระโหลก	บ่ชโงกจะตุเงา
	นำหน้ากระลาศิรชเวา	ฤจะหมายตะกายสูง
๑	คางคกผงกมุขผยอง	จิตเห่อจะบ่ินยุง
	เป็นหมจะค่อศวจ	จรได้ไฉนนา
๑	ตกทุกขจะลุดลิกถดำ	ทุขล้าจะไทรตรา
	หลีกหลวมกิดมจะคมนา	คมเกล็ดอนบ่เหมือนใจ
๑	นารักประจักษ์จิตบ่ขาด	กลบาศกระดิ่งไกร
	ไซ่เหล็กกล่ามทหะไทย	ดุจทาสบ่อาจจร
๑	อ้าตจะตุดกลภพ	กัศยบแดยงหยอน
	มิตมนจะตนวนะชอน	กัและเคืองจะเคืองตา
๑	ปราศหวังกิดังสุระดบั	ระวิดับนิรภา
	คิด ๗ ระอิตอุระระธา	อูรูโลกจะแหลฤตา ๗

บ้างก็กล่าวลบหลู่พระจันทร์ว่า

๑ เพ็ญพระจันทร์นั้นสว่างแต่ข้างขึ้น

กระต่ายมีนเมาเพ็ญจนเป็นบ้า

อันทราวมวยไต่สูงทุกเวลา

น้ำใจขามามันทงชนแรม

ได้ยลพักตร์รักเหลือไม่เบื่อรัก

ออกจะหักเพราะอนงค์ศรทรงแหลม

ให้แค้นคิดจิตเจ็บที่เห็นบแนม

ไม่ยอมแยมเยอนให้ชนใจเฉย ๆ

บ้างก็กล่าวว่านางมีผิวเหมือนดอกจำปา มีผม
เหมือนนาง มีบาทเหมือนทับทิม (เพราะข้อม) มีตา
เหมือนตาเนื้อตามเคย ควเหมือนธนูก่ง ตามอย่างคว
ทนิยมว่างาม เดินเหมือนหงส์ ฯลฯ ฯลฯ

แต่ไม่มีใครลืมหักว่า ว่านางมีลำเนียงไพเราะ
เหมือนนกกกระเหว่า แต่ทุกคนกล่าวว่าถ้านางอัศจรราลง
มาเปรียบประชันความงาม นางอัศจรรจะได้อาย

แต่บัณฑิตแลก็นับจำนวนร้อย ซึ่งประชันกัน
 แต่งภาพยกลอนสรเสริญความงามนางมุกดาวดี นั้น
 จะจูงใจให้นางรักผู้แต่งผู้ใดผู้หนึ่งก็หามิได้ เพราะ
 ธรรมชาติหญิงงาม ย่อมจะเคยได้ยินคำยกยอความงาม
 จนชินหู แม้จะยอด้วยภาพยกลอนไฟเพราะก็ไม่ใช่ของ
 แปลก ถ้ายิ่งภาพยกลอนเลว ๆ อย่างที่กล่าวมาแล้ว
 ก็ยิ่งเบื่อหนักขึ้น แลพระองค์ผู้ทรงสติปัญญาสามารถ
 ย่อมจะทรงทราบว่า วิธียอหญิงงามต้องยอว่ามีวิชา
 ปราดเปรื่อง หรือยกคุณที่ไม่มีชนกล่าวจึงจะเป็นเครื่อง
 จับใจนางสวย กล่าวตรงกันข้าม ถ้านางเป็นผู้ทหา
 ความสวยยาก ถึงหากจะเป็นคนมีเขี้ยว ก็อาจยอ
 ให้ต้องใจได้ด้วยกล่าวถึงความงามอันสุขุม อันเป็น
 ของไม่หาง่ายเหมือนอนความงามซึ่งล่อตา ดึงนเป็นต้น
 ความยอนั้นเปรียบเหมือนหินกับเหล็ก ซึ่งทำให้เพลิง
 แห่งความรักเกิดได้

ส่วนนางมุกดาวดินนเบือกาพย์กลอน จนเกลียด
 กวีไปทั้งหมด วันหนึ่งจึงบอกแก่บิดาว่าถ้าจะหาผู้ให้
 ต้องหาชายที่รูปร่างดี ไม่เคยแต่งกาพย์กลอนเป็นอัน
 ชาติ หนึ่งชายที่จะเป็นสามีนางนั้น ต้องเป็นคนเขาวน
 ไวประกอบด้วยความรู้ ยิ่งรู้มากยิ่งดี ขอแต่อย่าให้
 เป็นความรู้ในเชิงกาพย์กลอนเท่านั้น

อยู่มาช้านานมีชายหนุ่มสี่คนมาจากสี่ทิศ ต่าง
 คนประกอบคุณงามความดีของตนเสมอกัน ทั้งในเชิง
 บัญญา ในกำลัง แลในความรู้ คนทั้งสี่เข้าไปหา
 พราหมณ์หริทาส แสดงประสงค์จะได้บุตรพราหมณ์
 เป็นภริยา หริทาสจึงนัดให้มาพร้อมกันในวันรุ่งขึ้น
 เพื่อจะได้ประกวดความดีกันในการเจรจาแสดงความรู้

วันรุ่งขึ้นชายทั้งสี่ก็มาตามนัด ชายคนหนึ่งทขอ
 มหาเสนีกเล่าแสดงบัญญัติว่า “ชายใดมีงานหาความ
 ไม่เปลี่ยนแปลงในโลกนี้ ชายนั้นเป็นคนโง่ เพราะ

สามียังอยู่ หญิงนั้นทำให้สามีย้ายถิ่น และจะตกใน
กองไฟภายหลัง”

คำที่ชายคนที่สองกล่าวนี้ นางมุกดาวลเห็นใจที่
สุด จึงนึกในใจว่า นางว่าจะไม่ยอมคำนึงถึงชายคนนั้น
เป็นอันขาด

ชายคนที่สามเป็นตระกูลนักรบชื่อคุณากรกล่าวว่
“มารดาคุมครองบุตรเมื่อเป็นทารก บิดาคุมครองเมื่อ
จำเริญวัยใหญ่ชน แต่บุรุษซึ่งเป็นชาตินี้กรบยอมจะคุม
ครองรักษาสกุลของตนทุกเมื่อ ธรรมเนียมแห่งโลกแล
หลักที่ตั้งของชาวเขาเป็นเช่นนี้”

คนที่ประชุมฟังอยู่นั้นเมื่อได้ยินคุณากรกล่าวดังนี้
ก็พากันสรรเสริญว่ เป็นคนกล้าควรเป็นที่เคารพ

ส่วนชายคนที่สี่ เป็นตระกูลพราหมณ์ชอรตนที่ต
เมื่อได้ยินชายทั้งสามคนกล่าวแสดงปัญญาดังนี้ ก็นั่ง
อยู่มิได้พูดประการใด จนชายทั้งสามคิดว่เป็นเพราะ

สองคน แลรตนาดอกไม้เทศทศวรรษแล้วก็ให้พลเชิญให้
กลับ ส่วนชายคนที่สามทศคอกุณากรและรตนทตตนน
พราหมณ์หรือทาสเชิญให้มาใหม่ในวันรุ่งขึ้น ชายทั้งสอง
ก็มาตามนัด ครนนั่งลงพร้อมกันแล้ว พราหมณ์
หรือทาสจึงถามว่า “ท่านทั้งสองมีบุญญาดังที่แสดงโดย
คำพูดเมื่อกวานัน บदनท่านจงแสดงให้เห็นว่า บุญญา
ของท่านมีผลเป็นความรู้แลประโยชน์อะไรบ้าง”

คุณากรกล่าววว่า “ข้าพเจ้าได้สร้างรถขึ้นไว้คน
หนึ่ง รถนั้นอาจพาข้าพเจ้าไปถึงไหนได้ทุกแห่งในทวีป
ตาเดียว”

รตนทตตกล่าววว่า “ข้าพเจ้ามีความรู้ชบคนตาย
ให้คนเป็นมาได้ แลอาจสอนเพื่อนของข้าพเจ้า ให้
สามารถเช่นกัน”

เวตาลเล่ามาเพียงนักหยดไว้ แล้วทูลถามพระ
วิกรมมทิตยวว่า ชายหนุ่มมีความรู้ประเสริฐทั้งสองคน

ลมเทพ จนพื้นป่าใหญ่ไปถึงที่ราบแล้ว ค็นหนึ่งนาง
 มุกดาจลมีนั้นว่า นางเดินลุยไปในหนองน้ำขุ่นใสโครก
 นางอุ้มเด็กคนหนึ่งซึ่งมีอาการเหมือนเจ็บ เด็กนั้นคน
 แลร้องกรงญควาง มีเด็กอื่นเป็นอันมากได้ยินร้องก็
 ร้องบ้าง เด็กเหล่านั้นรูปร่างพิกล บางคนก็บ้อง
 เหมือนคางคก บางคนก็ผอมยัดนอนอยู่ตามขอบหนอง
 บางคนก็ลอยอยู่เหนือน้ำ เด็กเหล่านั้นมีอาการเหมือน
 หนึ่งระแวกกันร้องไล่เอานาง ประหนึ่งว่านางเป็นเหตุ
 ให้อะไรให้ แลจะว่ากล่าวปลอบโยนหรือขู่เกรี้ยวกราด
 ประการใด ก็ไม่ฟังทงน

ครั้นนางตนชนก็เล่าความฝันให้ชายทั้งสองฟัง
 วัฒนที่ตนผู้สามได้ฟังแล้วก็นั่งตรองอยู่ครู่หนึ่ง จึงบอก
 ภริยาแลเพื่อนว่า จะเกิดเหตุใหญ่เป็นภัยแก่คนทั้งสามใน
 ไม้ช้า ครั้นรัตนที่ตัดทำนายดังนั้นแล้ว ก็หยิบดาบออกมา
 เต้นหนึ่ง ตัดออกเป็นสามท่อน แจกกันคนละท่อน แล้ว
 อธิบายว่า ถ้าเกิดเหตุเป็นภัยแก่ร่างกาย ให้เอาเชือก

นั้นผูกเขาคัทแลลๆก็จะหายไปในทันที ครั้นแจกเชือกแล้ว
 รัตนทัตตก็สอนมนต์ให้ภริยาแลเพื่อนท่องจำไว้ เป็น
 มนต์ที่ชบคนตายให้คนชวิตได้ มนต์นั้นเป็นอย่างไร
 ข้าพเจ้าไม่ควรนำมากล่าวให้ทรงทราบ

เวตาลเล่าต่อไปว่า ตามที่รัตนทัตตทำนายฝันไว้
 นั้น ไม่ช้าก็เกิดเหตุตามพยากรณ์ คือในตอนเย็นเมื่อ
 คนทั้งสามเดินพ้นจากป่าออกทุ่ง ก็มีคนพวกหนึ่งเรียก
 ว่ากิราตะมีจำนวนเป็นอันมากพากันเข้าทำร้าย มาเบอง
 ตน มีกิราตะคนหนึ่งวางเล็กตัวดำถอธนูแลศรทำด้วย
 หวาย ยืนขวางทางทำกิริยาเป็นสัญญาณให้คนทั้งสาม
 วางอาวุธ

ครั้นคนทั้งสามไม่หยุด กิราตะก็พูดเสียง โกรธดัง
 ก้องไปเหมือนนกที่ตกใจกลัว ตาก็เหลือกไปเหลือกมา
 แลแดงด้วยความโกรธ มีธนูธนูชชนแกว่งอยู่บน
 ศีรษะ ในทันใดนั้นพวกกิราตะก็ลงกันออกมาจาก
 ฝูงไม้ แลที่กำบังหลังกัน หิน ต่างคนช่วยกันยิงมา
 ดึงหาฝน

ดิน หัวตกอยู่ห่างตัวทั้งสองหัว นางกนังลงร้องไห้
 ครวญครางอยู่ช้านานจนจวนค่ำ จึงคิดชนได้ถึงวิชาที่
 ได้เรียนรู้อากสามีนั่นเอง นางจึงหยิบเอาดาบ
 วิเศษออกมา ยกเอาหัวสองหัวมาวางต่อกับตัวสองตัว
 แล้วเอาดาบผูกหัวกับตัวเข้าไว้ด้วยกัน แต่เวลานั้นเป็น
 เวลามืดเห็นไม่ถนัด ทั้งเป็นเวลาที่น่ากำลังตกใจ
 ไม่ทันได้พิจารณาละเอียด หัวแลตวัดตอกนนั้นผิด
 สำรับกันไป นางไม่ทันสังเกตกนังลงร้ายมนต์สรวน
 ซึ่งสามีนได้สอนไว้ พอร้ายมนต์จบชายสองคนก็มีชีวิต
 คืนมา ต่างคนลืมตาแลดูกนังงูบลเกล้าตัวเองเหมือน
 หนึ่งจะดูว่าร่างกายยังอยู่หมดหรือไม่ แต่เมื่อลูบพบ
 ร่างกายเต็มทั้งตัวแล้วก็ไม่หายสงสัย ต่างคนเห็นว่า
 จะมีอะไรผิดสักแห่งหนึ่ง จึงเอามือคลำหน้าผากแล้ว
 แลดูลงไปตลอดถึงเท้า แล้วต่างคนลูบกนังนมองดู
 แขนแลขาของตน แลดูผ่านงูหมซึ่งพวกโจรเหลือนทง
 ไว้ให้น้อยที่สุด

ฝ่ายนางมุกดาวลี เมื่อเห็นชายทั้งสองทำกิริยา
ประหลาดดังนั้น ก็นึกว่าเป็นด้วยความยุ่งในมนต์สมอง
ของคน ซึ่งเป็นโรคถูกตัดหัวหายขึ้นใหม่ ๆ นางจึงยืน
ดูอยู่ครู่หนึ่ง แล้ววิ่งเข้าไปกอดชายซึ่งนางคิดว่าเป็น
สามี แต่เขาไม่ยอมให้นางเข้าชิดตัว กลับผลักเสีย
แล้วบอกว่านางเข้าใจผิด นางมุกดาวลีนึกละเอียดในใจ
เป็นกำลัง ก็วิ่งเข้ากอดคอชายอีกคนหนึ่งซึ่งนึกว่าสามี
ของตนเป็นแน่ แต่ชายคนนั้นก็ผลักนางไว้ให้ห่าง แล
บอกว่าเข้าใจผิดเหมือนกัน

ในขณะนั้นนางรู้สึกขึ้นมาว่า ได้ต่อหัวผิดตัวเสีย
แล้วไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร ก็นั่งลงร้องไห้ราวกับอกจะ
แตกไปกับที่

หัวพราหมณ์รัตนทัตตกล่าวว่ “นางนเป็นเมีย
ของท่าน”

หัวคุณากรนักรบกล่าวว่ “นางนเป็นเมียของ
ท่านไม่ใช่ของข้า”

ตัวรัตนทตกับหัวคุณากรตอบว่า “ห้ามมิได้
นางเป็นเมียของข้าต่างหาก”

คุณากร—รัตนทตกล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้นข้าคือ
ผู้ใด”

รัตนทต—คุณากรกลับถามว่า “ก็เจ้านักกว่าข้า
คือผู้ใด”

หัวพราหมณ์ตัวนักรบกล่าวว่า “นางต้องเป็น
เมียของข้า”

หัวนักรบตัวพราหมณ์กล่าวว่า “เจ้าโกหก นาง
เป็นเมียของข้าต่างหาก

หัวทั้งสองพูดพร้อมกันว่า “เจ้าพูดอย่างคนพาล
ฟังไม่ได้”

เวตาลกล่าวต่อไปว่า หัวสองหัวแลตัวสองตัว
โต้เถียงกันไม่มีทางที่จะยินยอมกันได้ ผู้ที่จะตัดสินได้
แน่นอนก็เห็นจะมีแต่พระพรหมพระองค์เดียว ส่วน

ข้าพเจ้านั้น นอกจากจะตัดหัวต่อเสียใหม่แล้ว ก็ไม่รู้
จะวินิจฉัยอย่างไรได้ แลข้าพเจ้าเชื่อเป็นแน่ว่า แม่
พระองค์ผู้เป็นพระราชานันประเสริฐ ก็ไม่ทรงบัญญัติ
พอตัดสินได้ว่า นางมุกดาวลีเป็นภริยาของหัวแลตัวสำ-
รับไหน อันที่จริงพวกข้าพเจ้าซึ่งเป็นเวตาลด้วยกัน
กระซิบบอกต่อ ๆ กันมาว่า เมื่อหัวแลตัวสองสำรับนั้น
ตายไปเผ้าธรรมราชา (คือพระยม) บัญหานั้นเดียวกัน
ก็เกิดขึ้นในยมโลก เพราะ หัว ทั้งสองต่างปฏิเสธ
บาปกรรมต่าง ๆ ซึ่งตัวได้ทำไว้ในเมืองมนุษย์ แม่
ธรรมราชาก็พิศวงไม่รู้จะแจกคะแนนโทษอย่างไรได้

ตรงน พระธรรมธัชพระราชบุตรทรงนึกขึ้นข้อที่
หัวต่อผิดตัว แลแผลดพระองค์ไม่ทันนึกถึงพระราชบิดา
ก็ทรงพระสรวลขานด้วยสำเนียงอันดัง พระวิกรมอาทิตย์
พระราชบิดาทรงขัดเคืองพระราชบุตรก็ตรัสว่า “ความ
เห็นชั้นในขณะซึ่งไม่มีสิ่งใดชั้นนั้นเป็นเหตุให้คนดูแคลน

แลทรงอ้างภษิต ซึ่งบิดามักจะชอบเอามากล่าวแก่บุตร
ว่า ความหัวเราะนั้นเป็นเครื่องล่อหน้าใจปราศจากความ
คิด แล้วยรับสั่งต่อไปว่า “คัมภีร์ศาสตร์แดงว่า....”

เวตาลกล่าว่า “ดูไม่สู้จำเป็นที่พระองค์จะต้อง
ทรงอธิบายให้แจ่มแจ้งถึงเพียงนั้น คำที่รับสั่งก็คงจะ
เป็นคำของชยเทวะหรือคนอื่นในหมู่กวีแก้วทองเก่า แต่
คนเก่าคนนั้นรู้กายกมลของตนเอง ดูกวารุคัมภีร์-
ศาสตร์เป็นอันมาก”

พระวิกรมมัททิตยทรงนั่งชั่งในพระหฤทัยว่า จะลง
โทษเวตาลทักล่าวคานชนกลางคันทหรือไม่ อีกครู่หนึ่ง
จึงรับสั่งแก่พระราชกุมารต่อไปว่า “คัมภีร์ศาสตร์กล่า
ว่า แม่นาพระคงคาเป็นใหญ่ในหมู่แม่นาทางปวง เขา
พระสุเมรุเป็นใหญ่กว่าเขาทั้งหลาย ต้นกัลปพฤกษ์เป็น
ใหญ่กว่าต้นไม้ทางปวง แลในภาคแห่งมนุษย์นั้น หัว
เป็นใหญ่แลประเสริฐที่สุด กล่าวโดยความอันแดง

นิทานเวตาล

เรื่องที่ ๑๐

เวตาลกล่าวว่่า ครองข้าพเจ้าให้เกิดกระ-
หม่นตาซ้ายหัวใจเต้นแรงแลศากมีคมวิ เป็น
ลางไมคเสียแล้ว แต่ข้าพเจ้าก็จะเล่าเรื่องจริง
ถวเยอกรเรื่องหนึ่ง แลเพราะเหตุข้าพเจ้าเบอ
หน่าย การถูกแบกสะพายไปมาเป็นหลายเที่ยว
แล้ว แม้พระองค์ไม่ทรงเบอเป็นผู้แบกก็จริง
ข้าพเจ้าจะตีเบญญาที่ยากหลดถามสักที ถ้าทรง
ตอบได้ พระเบญญาก็มากยิ่งกว่าที่ข้าพเจ้าคิดว่า
จะมีในพระราชาพระองค์ใด

ในโบราณกาลมีเมืองใหญ่เมืองหนึ่งชกกรงธรรม
 ประ พระราชาทรงนามทำวมหาพล มมเทศขงแม่
 พระราชธิดาจำเวญวัยใหญ่แล้ว ก็ยังเป็นสาวงดงาม
 ถ้าจะเปรียบกับพระราชบุตร ก็คล้ายพกบหนองยงกว่าแม่
 กับลูก ที่เป็นเช่นนี้ไม่ใช่เพราะพระราชธิดามีอาการแก่
 เกินอายุ ที่จริงเป็นด้วยพระราชมารดาเป็นสาวไม่รู้จัก
 แก่ แลความสาวของพระนางเป็นเครื่องประหลาดของ
 คนทั้งหลาย

เมื่อทำวมหาพลจะสนับญนน เกิดศึกชนทกรุง
 ธรรมประ ชาศึกมกำลังมาก แลชำนาญการศึก ใช้
 ทงทองคำแลเหล็กเป็นอาวุธ คือใช้ทองคำชอนำใจนาย
 ทหารแลไพร่พลของพระราชาให้เอาใจออกห่างจากพระ
 องค์ แลใช้เหล็กเป็นอาวุธฆ่าฟันคนที่ชอนำใจไม่ได้ ช่า
 ศึกใช้ทองคำบ้างเหล็กบ้างเป็นอาวุธตั้งนั้น จนในที่สุด
 พลของทำวมหาพลทรอ้อยย่อยยับไป ทำวมหาพล
 เห็นจะรักษาสีวิตพระองค์ไว้ไม่ได้ด้วยวิธีรบ ก็คิดจะ
 รักษาด้วยวิธีหนี จึงพาพระมเหสีแลพระราชธิดาออก

จากกรุงไปในเวลาเที่ยงคืนจำเพาะสามพระองค์ พระ
 ราชาทรงพานางทั้งสองเล็ดรอดพ้นแนวทัพข้าศึกไปแล้ว
 กิตติงพระพักตร์มุ่งไปยังเมือง ซึ่งเป็นเมืองเดิมของพระ
 มเหสี

วันรุ่งขึ้น พระราชาทรงนำนางทั้งสองเดินไปจน
 เวลาสาย ถึงท้องทุ่งเห็นหมู่บ้านหมู่บ้านหนึ่งแต่ไกล ไม่
 ทรงทราบว่าเป็นหมู่บ้านโจร แต่ทรงสงสัยไม่วาง
 พระหฤทัยจึงตรัสให้พระมเหสี แลพระราชธิดาหยุดนั่ง
 กำบังอยู่ในแนวไม้ พระองค์ทรงถืออาวุธเดินตรงเข้าไป
 ไปสู่หมู่บ้าน เพื่อจะหาอาหารเสวยแลดูนางทั้งสององค์
 ฝ่ายพวกภิลลซึ่งอยู่ในหมู่บ้านนั้นประพฤติดัวเป็น
 โจรอยู่โดยปกติ ครั้นเห็นชายคนเดียวแต่งตัวด้วยของมี
 ค่าเดินเข้าไปเช่นนั้น ก็ค้มก้นออกมาจะเข้าชิงทรัพย์ใน
 พระองค์พระราชธิดา ท้าวมหาพลทรงเห็นดังนั้นทรง
 พระแสงธนูยิงพวกโจรล้มตายลงเป็นอันมาก ฝ่ายนาย
 โจรได้ทราบว่ามีทรัพย์มาฆ่าฟันพวกตนลงไป เป็นอัน
 มากดังนั้น ก็กระทำสัญญาเรียกพลโจรออกมากทั้งหมด

แล้วเขาล้อมรอบพระราชาท้าวมหาพลองค์เดียวเหลือ
กำลังจะต่อสู้ป้องกันอาวอพวกโจรได้ ก็จนพระชนม์
ลงในทันใด พวกภิลลิกช่วยกันเข้าปลดเปลื้องของมีค่า
ออกจากพระองค์ แล้วพากันคืนเข้าสู่บ้านแห่งตน

ฝ่ายพระมเหสีแลพระราชธิดาทรงแอบอยู่ในแนว
ไม่เห็นพวกโจรเข้ากลุ่มล้อมรอบพระราชาตกใจเป็นกำลัง
แต่ไม่รู้จะทำอย่างไรได้ ครั้นเห็นพวกภิลลิกทำลายพระ-
ชนม์พระราชาลงไปแล้ว สองนางพระองค์สนพากันหนี
ห่างออกไปจากหมู่บ้านโจร ทางจะไปทางไหนหาทราบ
ไม่ ความมุงมามาตั้งอยู่แต่ว่าจะหนีให้พ้นมือพวกภิลลิกซึ่ง
เป็นคนชาติตาชาเท้านน นางทั้งสองทรงกำลังน้อย
แต่อำนาจความกลัวพาให้เสด็จไปเป็นทางถึง ๕ โกรศ
อ่อนเปลี้ยพระกำลังทรงดำเนินต่อไปไม่ได้ ก็หยุดนั่งพัก
อยู่ไต่ลมไม้ริมทาง

เผอิญมีพระราชธิดาอีกพระองค์หนึ่ง ทรงนามท้าวจันทรเสน
เสด็จออกยิงสัตว์ป่ากับพระราชบุตรจำเพาะ
สองพระองค์ กษัตริย์ทั้งสองทรงม้าไปตามแนวป่าเห็น

รอยเท้าหญิงสองคนก็ทรงชักม้าหยุดดู พระราชบิดา
ตรัสว่า “รอยเท้าคนทำไมไม่มีอยู่ในป่าแถบนี้”

พระราชบุตรทูลว่า “รอยเท้าเหล่านี้เป็นรอยเท้า
หญิงสองคน รอยเท้าชายคงจะโตกว่านี้”

พระราชบิดาตรัสว่า “เจ้าของรอยเท้าเหล่านี้
หญิงจริงอย่างเจ้าว่า แลน่าประหลาดที่มีหญิงมาเดิน
อยู่ในป่า แต่ถ้าจะพูดตามเรื่องในหนังสือ หญิงที่
พระราชบิดาพบในป่า มักจะงามกว่าหญิงที่จะหาได้ในกรุง
เหมือนดอกไม้ป่าที่งามกว่าดอกไม้ในสวน มาเราจะ
ตามนางทั้งสองนี้ไป ถ้าพบนางงามจริงดังว่า เจ้า
จงเลือกเอาเป็นเมียคนหนึ่ง”

พระราชบุตรทูลตอบว่า “รอยเท้านางทั้งสองนี้
มีขนาดไม่เท่ากัน แม้เท้ามีขนาดย่อมทั้งสองนางก็ยัง
ใหญ่กว่ากันอยู่คนหนึ่ง ข้าพเจ้าจะเลือกนางเท้าเล็ก
เป็นภริยาข้าพเจ้า เพราะคงจะเป็นสาวน้อยตามขนาด
แห่งเท้า ส่วนนางเท้าเขื่องนั้นคงจะเป็นสาวใหญ่ ขอ
พระองค์จงรับไปไว้เป็นราชชายา”

ท้าวจันทรเสนตรัสว่า “เหตุไฉนเจ้าจึงกล่าวดั่งนี้
พระราชมารดาของเจ้าذنพระชนม์ไปไม่กวัน เจ้าจะ
อยากมีแม่เลี้ยงเร็วเท่านเจยวหรือ”

พระราชบุตรทลตอบว่า “ขอพระองค์อย่ารับสั่ง
เช่นนั้น เพราะบ้านของผู้เป็นใหญ่ในครอบครัวนั้น ถ้า
ไม่มีแม่เรือนก็เป็นบ้านทว่าง อนึ่งพระองค์ยอมจะทรง
ทราบคาถาซึ่งมุลเทวะบัณฑิตแต่งไว้ มีความว่า ‘ชาย
ผู้ไม่ใช่คนโง่ไม่ยอมคืนสู่เรือนซึ่งไม่มีนางที่รักผู้รปงาม
คอยรับรองในขณะที่ทกลบถึงเรือนนั้น แม่เรียกว่าเรือน
ก็ไม่ใช่อื่น คือคอกซึ่งไม่มีโซ่เท่านั้นเอง’ พระองค์ยอม
ทรงทราบได้ด้วยพระองค์เองว่า ความสุขแห่งพ่อบ้าน
ซึ่งอยู่เดี่ยวโดดนั้นมิได้ในบ้าน แลมิได้นอกบ้าน
เพราะไม่มีหวังว่าจะได้ความสุข เมื่อกลับมาสู่เรือน
แห่งตน”

ท้าวจันทรเสนทรงนั่งตรองอยู่ครู่หนึ่ง แล้วตรัส
ตอบพระราชบุตรว่า “ถ้านางเทาเซองมลกษณะเป็นที่
พึงใจ ข้าก็จะทำตามเจ้าว่า”

ครั้นกษัตริย์ทั้งสององค์ทรงกระทำสัญญาแบ่งนาง
กันตงนแล้ว ก็ทรงชักม้าตามรอยเท้านางเข้าไปในป่า
ลึกครู่หนึ่งเห็นสองนางนั่งพักอยู่ไต่ริมไม้ กษัตริย์สอง
องค์ก็เสด็จลงจากม้าเข้าไปถามนาง ทั้งสอง
นางก็เล่าเรื่องให้ทรงทราบทุกประการ พระราชากับ
พระราชบุตร ก็เชิญนางทั้งสองชนหลังมาองค์ละองค์
นางพระบาทเขื่อง คือพระราชธิดาชนทรงมากับท้าว
จันทรเสน นางพระบาทเล็กคือพระมเหสีชนทรงมากับ
พระราชบุตร สององค์เสด็จเข้ากรุง

กล่าวสั้น ๆ ท้าวจันทรเสนแลพระราชบุตรก็ทำ
การวิวาห์ทั้งสองพระองค์ แต่กลับคู่กันไป คือพระราช
ธิดาทรงวิวาห์กับพระราชบุตร พระราชบุตรทรงวิวาห์
กับพระมเหสี แลเพราะเหตุที่คาดขนาดเท่าผิด ลูกกลับ
เป็นเมียพ่อ แม่กลับเป็นเมียลูก ลูกกลับเป็นแม่เลี้ยง
ของผัวแม่ตัวเอง แลแม่กลับเป็นลูกสะใภ้ของผัวแห่ง
ลูกตน แลต่อมาบุตรแลธิดาก็เกิดจากนางทั้งสอง แล
บุตรแลธิดาแห่งนางทั้งสองก็มีบุตรแลธิดาต่อ ๆ กันไป

เวตาลเล่ามาเพียงนกหยดอยู่ครู่หนึ่ง แล้วกล่าว
 ต่อไปว่า บัดนี้ข้าพเจ้าจะตั้งปัญหาทุกถามพระองค์ว่า
 ลูกท้าวจันทระเสนที่เกิดจากธิดาท้าวมหาพล แลลูก
 มเหสีท้าวมหาพล ที่เกิดกับพระราชบุตรท้าวจันทระเสน
 นั้น จะนับญาติกันอย่างไร

พระวิกรมมัททัยได้ทรงฟังปัญหาเวตาลก็ทรงตรึก
 ตรองเอาเรื่องพ่อกับลูก แม่กับลูก แลพกับน้องมาปน
 กันยุ่ง แลมีหน้าซำมเรื่องแม่เพียงกับแม่ตัวแลลูกสะใภ้
 กับลูกตัวอกเล่า พระราชาทรงตั้งปัญหายังไม่ทันแตก
 พอลงนิกษณได้ว่าการพาเวตาลไปส่งให้แก่โยคีนั้น จะ
 สำเร็จได้ก็ด้วยไม่ทรงตอบปัญหา จึงเป็นอันทรงนิ่ง
 เพราะจำเป็นแลเพราะสะดวก ก็รีบสาวก่าวทรงดำเนิน
 เร็วชน ครั้นเวตาลทูลเข้าให้ตอบปัญหากด้วยวิธีกล่าว
 ว่าโง่ จะรับสั่งอะไรไม่ได้ ก็ทรงกระแอม

เวตาลทูลถามว่า “รับสั่งตอบปัญหาแล้วไม่ใช่

หรือ”

พระราชาก็ไม่ทรงตอบว่าอะไร เวตาลก็นั่งอยู่ครู่
หนึ่งแล้วทูลถามว่า “บางทีพระองค์จะไปรดฟังเรื่อง
สน ๆ อักสกเรื่องหนึ่งกรรมัง”

ครั้นแม่กระแอมพระวิกรมมาทิตยาก็ไม่ทรงกระ
แอม เวตาลจึงกล่าวอีกครั้งหนึ่งว่า “เมื่อพระองค์
ทรงจมน้ำบาดาลถึงเพียงนี้แล้ว บางทีพระราชบุตรซึ่ง
ทรงบัญชาเด็ยวฉลาดจะทรงแก้ปัญหานี้ได้บ้างกรรมัง”
แต่พระธรรมธวัชพระราชบุตรนั่งสนิททีเดียว

จบนิทานเวตาล เรื่องที่ ๑๐

ปลายเรื่อง

เมื่อพระวิกรมมัททัยทรงนั่งอ้อมมิได้ออกพระโอรส
โอรสผู้ตรัสประการใด ดังนั้น เวตาลก็แสดง
วาจาอาการประหลาดใจเป็นที่สุด กล่าวชมว่า
ทรงตั้งมั่นพระหฤทัยดีนัก พระบัญญัติราวกับ
เทวดาแลมนุชยอนทมิบัญญัติ จะหามนุษย์เสมอ
มิได้ แต่ถึงเวตาลจะเห็นแล้วว่าพระราชกิจพระ
หฤทัยจะไม่รับสั่ง ก็ยังไม่ยอมสนธิท ยังกล่าว
ยั่วโดยเพียรจะให้รับสั่งให้จงได้

เวตาลกล่าวว่า “ข้าพเจ้าขอถวายพระพร

ให้ทรงรับความสำราญ เป็นผลแห่งการที่ทรงนั่งครุ่น
 พระองค์ได้ทรงเพียรมาหลายครั้งแล้ว ที่จะห้ามความ
 ช่างพูดในพระองค์ แต่ก็ไม่สำเร็จ ข้าพเจ้าจะไม่ทูล
 ถามว่าการที่ทรงระงับความช่างพูดนั้น เป็นด้วยความ
 ถ่อมพระองค์ แลความสามารถกุมพระสติไว้ได้ หรือ
 เป็นด้วยความโง่แต่ไม่สามารถเท่านั้นเอง การที่ข้าพ-
 เจ้าไม่ทูลถามว่า ไม่ทรงตอบเพราะเหตุไรนั้น ก็เพราะ
 ข้าพเจ้าต้องการจะไว้พระพักตร์ แลพระองค์ก็คงจะ
 ทรงทราบแล้วว่า ข้าพเจ้าสงสัยว่าไม่ทรงตอบเพราะ
 พระบัญญัติที่ไม่ทรงทราบว่า จะตอบว่าอะไร หากใช่
 เป็นด้วยมีพระบัญญัติจะตอบได้ถูกต้อง แต่ไม่ทรงตอบ
 เพราะกุมพระสติไว้ได้ไม่ การที่ไม่ทรงตอบปัญหาครั้ง
 นี้ ก็กล่าวได้ว่าเป็นด้วยทรงเชื่อคำแนะนำของข้าพเจ้า
 แลข้าพเจ้า มีความปลมที่ทรงเชื่อคำสั่งสอนของเวตาล
 จึงไม่ทูลซักถามว่า ทรงเชื่อเพราะความฉลาดกุมสติไว้
 ได้ หรือเป็นเพราะโง่ไม่รู้จะตอบว่าอะไร แลความไม่
 ตอบก็เป็นความเชื่อคำสั่งสอนของข้าพเจ้าไปในตัว”

พระวิกรมมัททิตยทรงกัตรีมพระโอบุรุ เพื่อจะห้าม
พระองค์เองมิให้ตรัส แลก็ห้ามไว้ได้

เวตาลกล่าวต่อไปว่า “เมื่อพระองค์ทรงรู้สึก
ความทึบแห่งพระปัญญา แลได้รับทุกขคอกอดอนันต์
พระหฤทัยถึงเพียงนแล้ว ข้าพเจ้ากเกิดสงสาร จึงยอม
ระงับความมุ่งหมายซึ่งมีมาแต่ในเบื้องต้นว่า จะทำให้
ทรงดำเนินทวนไปทวนมาจนสิ้นพระชนม์ลงในระหว่าง
ทางเพื่อข้าพเจ้าจะได้มีโอกาสละศพทสังอยู่เดยวน เขา
ถึงศพพระราชองค์ความีรสชาติเป็นอย่างไบบ้าง อนึ่ง
ข้าพเจ้าได้ถวายสัญญาไว้แต่ในชั้นเดิมว่า จะถวาย
ประโยชน์อย่างหนึ่งซึ่งไม่มีใครอื่นจะถวายได้ แต่ก่อน
ที่จะถวายนั้นข้าพเจ้าขอทูลถามว่า พระองค์จะทรง
ขยับยามให้ข้าพเจ้าหายใจสะตวกชนอีกหน้อยจะได้หรือ
ไม่”

พระธรรมทัชพระราชบุตรได้ยินเวตาลทูลถาม
ดังนั้น ก็จับแขนเสอทรงพระราชบิดากระตักเพื่อจะเตือน
ให้รู้พระองค์ มิให้ตรัสตอบเวตาล แต่พระราชบิดา
รู้สึกพระองค์อยู่แล้ว แม้ใครจะเขาม้ามาจากหลายคูกัก

ไม่คิดให้พระราชาออกจากพระโอษฐ์ได้ ฝ่ายเวตาล
เมื่อเห็นพระราชาทรงนั่งอยู่ตงนกกกล่าวต่อไปว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นใหญ่ในหมู่นักรบ พระองค์
จงรำลึกถึงคำขอรุณภัยพิบาลได้ทูลไว้ว่า ผู้ใดมุ่งจะฆ่า
ชีวิตพระองค์ ๆ อาจตัดหัวผู้นั้นเสียก่อนได้โดยครอง
ธรรม แต่ในการข้างหน้าซึ่งจะเป็นไปตงแต่บัดนี้ พระ
องค์พึงปฏิบัติตามคำที่ขอรุณภัยนั้น ส่วนพ่อคำพลอย
ซึ่งถวายทัณฑ์แก่พระองค์เป็นอันมาก แลโยคีชอศานติ-
ศีลซึ่งกระทำพิธีอยู่ที่ป่าชาวมังแม่น้ำโคทาวรนน คือ
คน ๆ เดียวกัน แลมิใช่ใครอื่น คือโยคีซึ่งพระราช
บิดาแห่งพระองค์ได้กระทำเหตุให้โกรธ แลมาตหมายจะ
แก้แค้นเป็นเวรกันอยู่จนบัดนี้ ส่วนข้าพเจ้าผู้เป็นลูกพ่อ
คำนามันนั้น โยคีกลัวว่าจะกระทำการกีดกันความเป็น
ใหญ่ในโลกของเขา จึงฆ่าข้าพเจ้าเสียด้วยอำนาจตะ
แลพาศพข้าพเจ้ามาแขวนห้อยหัวไว้ที่ต้นอโคกเป็นเครื่อง
ล่อลวงพระองค์

“โยคินนี้เป็นผู้ใช้ให้พระองค์มาปลดข้าพเจ้าแบก

ไปให้แก่เขา แลเมื่อพระองค์ทรงทงข้าพเจ้าลงที่เท่าเขา
 ในคืนวันนั้น เขาจะสรรเสริญความกล้าแลความเพียร
 ของพระองค์ขึ้นไปจนถึงฟ้า ข้าพเจ้าขอทูลให้รู้พระองค์
 แลระวางพระองค์จงหนัก เพราะโยคีคงพาพระองค์ไปที่
 หน้าเทวรูปนางทศพรคา แลเมื่อเขาได้บูชาแล้ว เขาจะ
 เชิญให้พระองค์เคารพเทวรูปโดยอัญญาภคประนต

ตรงนเวตาลทูลกระซิบค่อย ๆ ประหนึ่งเกรงว่า
 จะมีผู้ได้ยิน แลนำคำที่กล่าววนั้นไปบอกแก่โยคีคานตศีล
 ครันทูลเสร็จแล้ว เวตาลก็ออกจากคพ ทำให้ยามซึ่ง
 พระราชาทรงแบกอยู่นั้นเบาเข้าเป็นอันมาก แต่เมื่อได้
 ออกจากยามแล้วยังดอย กล่าวสรรเสริญพระราชาแล
 พระราชบุตรอยู่อีก คำสรรเสริญนั้นเป็นไปในทางที่ชม
 ว่าทรงรู้ สึกความโง่ แลลดหย่อนราชมานะอันเป็นคุณ
 ความดีซึ่งถ้ามีในตัวใคร ผู้นั้นย่อมมีความสุขในโลก

ครันเวตาลไปพ้นแล้ว พระวิกรมมาทิตย์ก็รีบทรง
 ดำเนินไปถึงป่าช้า พบโยคีกำลังนั่งเคาะกะโหลกหัวผี

กล่าวไม่หยุดปากว่า “โห กาลี โห ทรรคา โห เทวี”
 รอบตัวโยคนั้น มากไปด้วยรูปกายอันน่าเกลียดน่ากลัว
 คอผอสรทงหลายลำแดงรูปต่าง ๆ กัน บางก็เป็นนาค
 บางก็เป็นภต บางก็เป็นรูปแพะใหญ่ซึ่งผแห่งผู้ฆ่า
 พร้าหมณได้เข้าสิงอยู่ บางก็เป็นหนอนใหญ่ซึ่งผแห่ง
 พร้าหมณกินเหล้าบนผสูง บางก็เป็นรูปคนหน้าเป็น
 มาแลอสูรแลลึง บางก็เป็นรูปคนชายางเดี่ยวหูข้างเดียว
 แลเป็นผตดเด็ด เพราะเมื่อยังไม่ตายได้ขโมยของวัด
 บางก็มรูปเป็นแรงแลเป็นผแลว ๆ เพราะเคยเป็นชู้กับ
 เมียอุบชฌาย์ หรือได้เมียเป็นคนต่ำชาติ หรือเป็นผที่
 ทำบาปอื่นต่าง ๆ บางก็เป็นรูปสัตว์อันน่าเกลียดแลหน้า
 กลัว กัดกินท่อนไม้แห่งศพมนุษย์ แลทำเสียงกึกก้องไป
 ทงป่าช้า

ครั้นพระวิกรมมาทิตย์เสด็จเข้าไปใกล้จะถึงตัวโยคี
 โยคิกก็ยกแขนขึ้นเป็นสัญญาณ เสียงทงหลายก็หยุดนิ่ง
 หมด พระราชาทงทงยามศพลงตรงหน้าโยคี โยคี
 ก็แสดงความยินดี แลกล่าวสรรเสริญความมั่นคงของ

พระราชารับอันมาก แล้วโยคกัทยิบเอาศพซึ่งเป็นศพ
 เด็กออกมาจากยาม แล้วหันหน้าไปทางทิศใต้รำยมนต์
 อยู่ครู่หนึ่ง ศพนกมอาการเหมือนเป็น แล้วโยคกั
 ถวายของเป็นเครื่องบูชาพระเทวี คือ พลุ ดอกไม้
 ไม้จันทน์ขาว ลูกไม้ แลเนอมมนุษย์ซึ่งไม่เคยถูกคม
 เหล็ก แล้วเอาเชือกเพลิงใส่ลงในกะโหลกหัวผี จุดไฟ
 เบ้าจนลุกเป็นเปลวใช้แทนโคมส่องทาง นำพระราชารแ
 พระราชบุตรไปยังเทวรูปนางกาล เป็นรูปหญิงดำคอ
 ขาดจากตัวครึ่งหนึ่งจนแลบออกมาจากปาก ซึ่งอากาศ
 ตาแดงเหมือนคนเมา คิวแดง แลดมซึ่งเป็นเส้นหยาบ
 นนห้อยคลุมไปจนถึงเท้า เสอผ้าคลุมนนคอหนึ่งข้าง
 แห่ง สะเอวรัดด้วยม้ายร้อยด้วยมอแห่งยกษซึ่งนาง
 ซ้ำตายในขณะรบ มีศพสองศพห้อยเป็นกณชาติทั้งสอง
 ข้าง แลสร้อยคอนั้นเป็นโซ่กะโหลกหัวคน มือทั้งสอง
 ดาบ บาศ ตร แลคทา เท้าหนึ่งเหยียบบอกพระคิระ
 ผู้สาม อีกเท้าหนึ่งเหยียบบ่อนอง หน้าเทวรูปอันน่ากลัว
 มีเครื่องใช้ในการบูชาต่าง ๆ คือ ตะเกียง หม้อ แล

โยคีผู้ฉลาดขาดหลุมไว้ล่อพระราชาก็ตกหลุมที่
ตัวองทำได้ ครั้นโยคีก็มัวตัวลงกระทำอัญญาจนประณต
พระวิกรมมาทิตย์ก็ชักพระแสงดาบออก ฟาดถูกศีรษะโยคี
ขาดกระเด็นไป ขณะนั้นเทวรูปล้มคว่ำลงมา หาก
พระธรรมอวัช พระราชบุตรจับพระกรพระราชบิดา
เหนี่ยวพระองค์กระชากไปโดยแรง พระราชาจึงหลีก
พ้นเทวรูปรอดชีวิตไปได้

ในทันใดนั้นมีเสียงกล่าวในอากาศว่า “บุรุษพึง
ฆ่าคนซึ่งตั้งใจจะฆ่าตนได้โดยครองธรรม” แลมีเสียง
ดนตรีแลคำอวยชัยมาจากในฟ้า ทังดอกไม้ทิพย์ก็ตก
กล่นเกลื่อนไป พระอินทร์แวดล้อมด้วยเทพบริวาร ก็
เสด็จมาเฉพาะพระพักตร์พระวิกรมมาทิตย์ แลตรัสให้ขอ
พร ๆ หนึ่ง

พระวิกรมมาทิตย์ทูลว่า “ข้าแต่พระจอมสวรรค์
ขอพระองค์จงประทานพรให้เรื่องของข้าพเจ้านั้น ปรากฏ
ไปในโลกชั่วกาลนาน”

พระอินทร์ตรัสว่า “เราให้พรแก่ท่านดังขอ แล
ตราบไต่พระอาทิตย์แลพระจันทร์ยังส่องอยู่ในฟ้า แลฟ้า

ยังครอบดิน ตราบนั้นเรื่องนปรากฏไปในโลก”

ครั้นพระอินทร์เสด็จหายไปแล้ว พระวิกรมมาติศย
ก็ทรงยกศพทงสองทงเข้าไปในกองไฟ ก็เกิดมีพระสอง
ตน พระวิกรมมาติศยตรัสว่า “เมื่อข้าเรียกเจ้าจง
มาทันที” แล้วก็พาพระราชบุตรคืนเข้าพระราชวัง ทรง
ปกครองบ้านเมืองเป็นสุขชวกาลนาน จนเมื่อพระ-
องค์ทรงมความตายเป็นสภาพเสด็จสู่ปรโลกแล้ว พระ
เกียรติขงมรุตบยังปรากฏตราบเท่าทุกวันนี้.

จบบริบูรณ์

พระองค์ท่านหญิง พรพิมลพรรณ รัชนี้ อนุญาตให้

ศิลา บรรณาคาร

ผลิตหนังสือขึ้นเยี่ยมเพื่อประชาชน
ตึกเลขที่ 78 ตรงข้ามหลังกระทรวงกลาโหม ถนนวิทยุวงศ์ พระนคร

จัดพิมพ์จำหน่าย 222 006 0 ราคา ๘๕ บาท
โปรดติดต่อ โทร. ๒๖๖๑๓๓